

చెన్న పట్టణము, ఏప్రిల్ ౧౯౨౯

ఆంధ్ర విద్యాలయము

గ్రంథాలయము

సంపుటము ౬

శుక్ల సంవత్సరము చైత్రమాసమునందు సంఖ్య - నూతన ౪

తేదీ - ము -

సానుభూతి

మంగిపూడి వేంకటేశ్వరగారు

ఎందు వేనవి మట్టమధ్యాహ్న మయ్యది నాడు ప్రాద్దటినుండి వేడి వెలుగు
తనదు నామమును సార్థకముఁ గావించుచు మలమల జగమెల్ల మాండ్చుచుండె
నెత్తికి తిన్నగా నిలిచెను సూర్యుండు నీడ లుండియు లేనిజాడ నుండె
నప్పు డొక్కగృహస్థుఁ డందందు పనిమీఁదఁ దిరిగి యా కట డస్సి మరలి యింటి
కేఁగి యిల్లాలిఁ గని యన్న మిడు మటంచు - బలికి మడి గట్టుకొనుచుండె పసినిసుంగు
కంచమును బెట్టుకొని భుజియించు కోర్కె - గూరుచుండెను వడ్డనఁ గొనియె గృహిణి.

వండుకొన్నదేల వడ్డించు కొన్నదే - తిన్నదాక లేదు దేహులకును
మరుక్షణంబునందె మాయగా చేటంత - మబ్బు పట్టి మిగుల నబ్బురముగ.

చిటచిటమని చినుకులు పది - యట నటఁ బడసాగె పురిని నంతట నరు లొ
క్కట వాన వాన యనుచును - త్రుటిలో వెలుపలికి వచ్చి త్రొక్కట పడుచున్.

వాకిళ్లలో నారవైచిన బట్టలు తడియకుండగ తీయఁ గడఁగువారు
ఎండఁబోసిన ధాన్య మెత్తంగ తట్టలు బుట్టలు గొని వేగఁ బోవువారు
దారి నేగడు బాటసారు లెందే తలలో దాచుకో తలలెత్తి చూచువారు
ఎండవాన యటంచు నెలమిఁ బాడుచు పిల్ల లాట లాడఁగ వీధి కరుగువారు
లేదు మబ్బేమి తొందర లే దటంచు - చిన్న పెద్దలు కొందరు చెప్పవారు
నగుచు నెట్లున్న మానవు లట్లె యుండ - జోరుజోరునఁ గురిసెను కారువాన.

కనుకట్టో గారడో యన - కను మూసుక విప్పలోన గాలి వినరునన్
మిను నిండ కారుమబ్బులు - ఘనమై కార్కమ్మి యిరులు గ్రమ్మెన్ దిశలన్.

ఉరుములు మెరుములు పిడుగులు - నురుతరగతి జీవకోటు లులికిపడ, కనుల్
మిరుమిట్లు చెందఁగా వృ - త్సరసిజములు తల్లడిల్లి నందడి చేసెన్.

ఆకనంబెల్ల చిల్లు లైసట్టి రీతి - నాగుపాములు వ్రేలాడులాగు ధార
లేడతెరపి లేక యొకపెట్ట పుడమియెల్ల - కడలి యగుదాఁక కురిసె నక్కడిఁదివాన.

ఆ యకాలవర్ష మత్యంతకష్టంబు - నష్ట మొదవఁజేసె నరులకెల్ల
ఖగమృగాళినెల్ల గాసిల్లఁగాఁ జేసె - సూక్ష్మజీవకోటి సురుగఁ జేసె.

సూర్యచంద్రులు షగలు రేల్ చొచ్చి చూచి - పోదురు గృహస్థు నిల్లింటిమీఁద పడ్డ
చినుకు లివతలికిని రావు జీర్ణపర్ణ - శాలఁబోలును సంసారి పూరియిల్లు.

ఆతండు పండితుఁడు కవి - జాతీయగ్రంథకర్త సదమలగ్రంథ
వ్రాతములు వేలకొలఁదిగ - ప్రీతి నినిచె దేవదారు పెట్టెలలోనన్.

నస్తవు లన్నియు పోసీ - పస్తుండఁగ వచ్చు గాని ప్రాణపదములొ
పుస్తకములు తడియఁగఁ గని - వాస్తవవాస్తవ్యుడగు నెవండు సహించున్.

పుడకలు పిడకలు తడిసిన - కడు కష్టము వంట యనుచు గందరగోళం
పడకు, మరి యుష్ప పష్పల - గొడవపడకు, ఎల్లా గడుపుకోవచ్చు సుమీ!

బట్టలు పాతలు తట్టలు - బుట్టలు తడిసినను చెడవు పొలియవు చినుకుల్
పెట్టెలలోనికి దిగినన్ - వట్ట మగును గాన కప్పవలె దట్టముగన్.
అని యెచ్చరించె గృహిణిని - తను చెప్పిన యట్లె యామె తత్తరపడుచున్
చని పుస్తకాల పెట్టియ - లను కావఁగ శాయశక్తులను పాటుపడెన్.

తాతతండ్రులనాటి ప్రాతశాలువలెల్ల విప్పి చెంగులు జార కప్పికప్పి
చిరిగి జీర్ణంబులై చెరిమూల చేరిన కంబ ల్లరసి తెచ్చి కప్పికప్పి

తాటాకుచాప లీతాకు చాపలు గోనె పట్టాల గుడ్డలు పరచి పరచి
తన చీరెలును భర్తధరియించు దోవతుల్ పరిపూర్తిగా తెచ్చి పరచి పరచి
వీటచేటలు కొనితెచ్చి మాటి మాటి - తట్టబుట్టలు బోర్లించి తడియకుండ
గ్రంథముల కాపుదలచేసె గాని యితర - నస్తువుల జోలితలంప దాగేస్తురాల్సినా,

తలదాచుకొనంగ నించుక - తలమెననులేక వానందడిసెడు పసి బి
డ్డలజేర్చి చిన్ని తిన్నియ - నిలిచి విధివిలాసమునకు నివ్వెరపడుచున్.

నకనకమను తా నాకట-నొకనినుంగు బుజాన నిద్రనొంపె, పెనంగు బు
వ్వకు పోరునెట్టి యొకశిశు.విక నా గృహపతి యవధి హోమనవచ్చున్.

దీనుల కురూర్వాలించెడు - దీనదయాపరుడు దేవదేవుడు తనకున్
లేనేలేడని తోచెడు .. దీనికి త-ప్పేమిచేసితిన్ యని నగచుక్.

ఆకొని జాలిగ నేడ్చెడు - నీకూనకు చిన్నమన్న మిడలేని జడుం
డీకూళ యీ యభాగ్యుం - డీకుతలమునందు పుట్టు టిక నెందుకొకో!

ప్రేమతో తనుఁ జూచు పెండ్లాము బిడ్డలకైన నన్నము పెట్టలేనివాఁడు
ముమ్మరముగ వాన ముంపకుండఁగ కొంప గట్టి చేయింప లేనట్టివాఁడు
కడుపున పుట్టిన గారాముబిడ్డల విద్వేబుద్ధులజోలి విడుచువాఁడు
తనదారపుత్రులు ధరియింప మరియాదమైన దుస్తులను తేలేనివాఁడు
పెండ్లియాడ నేల పిల్లల కన నేల - కూడు గుడ్డ కొంప గోడిలేక
దారపుత్రు లేడ్వ తా నేవ్వెగా నేల - పుట్ట నేల యిట్టి వట్టివాఁడు.

తాఁ జేసినట్టి గ్రంథా లెల్ల కోరికల్ కొనసాగ ముద్రించు కొనఁగనైన
నచ్చువేయించిన యాపుస్తకములైన కొల్లగా ప్రచురించుకొనఁగనైన
తనకోశముల నెల్ల నునుఁగా నలమరుల్ పెనుబీరువాలును కొనఁగనైన
తనపొత్తకంబులుంచిన బీరువాల్ దాచుకొని మిద్దెటిలు కట్టుకొనఁగనైన
కలము గైకొని కైతలు గిలుకుతోళి - నుప్పునప్పులు లే నప్పునప్పుచేయఁ
జాలనని భార్య గొణంగుచు నణఁగకుండ - కాను తేలేని వానికి కైత లేలే!

అగ్నిహోత్రభయము లామనికాలాన - వానకాలమందు వానభయము
నీతుబీతు మిగులశీతకాలమునందు-లేదు సౌఖ్య మింటిపేదలకును.

శీలపరులకును గౌరవ-మాలోచనచేయు నరుల కతికష్టంబై
కాలము గడవదు; దుష్టుల-కాలంబము లబ్బు నేమికాలమహిమయో!

అని యీశ్వరేశ్వరుని తన - మనమున నిడి భక్తి రస నిమగ్నుం డగుచున్
కనుదోయి మొగిచి నమితా - ననుడై దీనుడయి ప్రార్థనం బొనరించెన్.

నిను నమ్మి యున్నవారము - ఘనమగు నీకరుణ గోరి కరయుగములు మో
డ్చినవారము శరణార్థుల-మనఘా! మా యార్థి మాన్వవయ్య మహాత్మా!

అన్నార్తు లగుచు శిశువులు - కన్నీరోడంగ నేడ్వఁగాఁ జూడఁగ మా
కన్నీరు భార లగుచును-మున్నీరుగ నిండి జగము ముంచె మహాత్మా!

ఆపన్న శరణ్యుడవు ద-యాపారీణుడవు నత జనావన నిత్య
వ్యాపారుడవు ప్రసన్నుడ - వై పాలింపఁ గదె వర్ష మాంపంగదవే!

ఇంటిలోని నీటి నేతమెత్తిన రీతి - పెద్ద గిన్నెతోడ వేగిరముగ
తోడి పారఁబోయఁ దొడఁగె నాయిల్లాలు-విరతిలేక మదిని విసుగులేక.

ఎంత కష్టపడిన నేమిబాధములేక - యెంత నీరు తోఁడె నంత నీరు
తోరమగుచు తోడుతో నిండుచుండెను - తెరపిలేక వాన కురియుకతన.

అప్పు డామె యే యుపాయంబుఁ గానక - గరిటితోడ నింటి గడప క్రింద
పెద్దకన్న మిడియె పిల్లకాల్వ యనంగ - వాకిటికిని వెడలె వాననీరు.

లోకనాటకరంగంబు లోనితెరలు - సూత్రధారుండు మార్పుచు చిత్రమైన
దృశ్యములు చూపుచున్నట్టి తెరఁగు తోఁప-భువిని దివిని చెలంగె నబ్బురపు మార్పు.

కుంభవృష్టి వడిగ కురియు చున్నప్పుడే - వానబాధ యింక మాను నన్న
సన్న గన్న పులుఁగు సంతోసమున కుల్కి - కిలకిలారవముల కెరలి కూసె.

వడిగఁబారు మెయిలుబండి హతాత్తుగా-నిలిచినట్లె వాన వెలిసిపోయె
ఇంద్ర ధనువుతోప నిక వాన వలదందు - శాసనంబుచేయు చందమునను.

ఒంటిచినుకు పడిన నొట్టయ్యె గగనంబు - నిండియున్న మబ్బుపిండు విచ్చె
వెలుఁగు వచ్చె ద్యుమణి వెలుఁగంగఁ జొచ్చెను - జనులకెల్ల సంతసంబు హెచ్చె.

వారివారి పనులఁజేరిరి నరులెల్ల - పిల్ల కాయలెల్ల వీధిలోని
కరుగుదెంచి యాటలాడంగఁ గడఁగిరి - మనములందు వేడ్క లినుమడింప.

కాలికంచాల నిసుకలో కట్టికట్టి - వానకాలువలకు గట్లు వైచివైచి
పడవలను చేసి నీటిలో విడిచివిడిచి - చాలవేడుక తెప్పల తేలి రపుడు.

ఎప్పుడు పుట్టినవో మరి - యెప్పుడు పెరిగినవో మండుటెండ దినములన్
అప్పుప్ప! వానతో చిరు - కప్పలు కుప్పలుగ నిండి గంతులువేసెన్.

ఈనే లప్పటికప్పుడె - యీనుచునున్నదో యనంగ నెచ్చట కనినన్
భూనాగంబులు వెలువడె - నానలువ విచిత్రస్మృతి కంఠము గలదే?

భాను నిడుప్రకాశంబు లేనికతన - జలమయంబయి జగమెల్ల వెలయుకతన
జీవకోటులు వలిబాధ చెందుకతన - వేడిగాడ్పులు నిగిడించు భీష్మగ్రీష్మ
[కాల మానాడు నడి వానకాల మయ్యె.

ఎందు కీవాన యని కుంది యేడ్చినారు - కాపురంబులు ససిలేక క్రాగువారు
చిను కమృతబిందువుగ సంతసించినారు - నారు లలరారు వారు సానందులగుచు.

వాడియున్న పైరుపచ్చలు గలరైతు-లందు హర్షమునకు హద్దు లేదు
కుతుకలెండు వానకోయిల పిండులు-పడెడు హర్షమునకు పద్దు లేదు.

ప్రాయమీడికి ప్రాయలోనికి-భయ మెఱుంగనివారు మంచి వసతి గలిగి యా
మయ మెఱుంగనివాడును ని-ర్భయులై నిశ్చింతులైరి వర్షమువేళన్.

ఈ నీటిబుగ్గ లట్లే జగంబున జీవకోల్లెల్ల ఊనిక భంగురము లనుచు
ఈ దుమారంబులట్లే దురాత్ముల దుర్మద మడంగు ఘనులచే తప్ప దనుచు
ఈమేఘమాలలట్లే కూడి విడుచుండు సంసారమను మాయసంత యనుచు
ఈవానయోగమట్లే యదృష్టము పండు నరులకు సిరులు చేకురు నటనుచు
ఈ మహాంగయట్లే యనేకగతుల-చలయగు లక్ష్మీ యెడఁబాయు జనుల ననుచు
కొంద రీవానఁ గని నేర్చుకొనిరి నీతి-ప్రకృతియే శాస్త్ర మగుకాదె ప్రాజ్ఞతతికి.

వానతెరపి చూపి వడి మించి యిల్లాలు - నిల్లు శుభ్రపరచి వల్లభునకు
పిల్లలకును బువ్వ పెట్టి తాను భుజించె - నుల్లసిల్లె వారి యుల్లములును.

ఏలాటి వారికైనను - నీలాటి యవస్థ వలదు ఈశ్వర యని యా
యాలుమగలు భయ సంభ్రమ - లోల మతిన్ మ్రొక్కి రపుడు లోకేశునకున్.

కద కంచికి మన మింటికి - నిది యేమి కవిత్వ మనక యీజాలికతన్
మది నిలిపి సానుభూతిని - నదయతఁ జూపింపరయ్య చదువరులారా!

— — —

శారదాకాంచిక షష్ఠకింకిణి—ఆంధ్రవ్యాకరణసర్వస్వతత్వము

కళాప్రపూర్ణ, మహాపాథ్యాయ, వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి గారు

సంజ్ఞ

౧. “భాష యనగా జనులు తమ యభిప్రాయముల నితరులకుం దెలుప నుపయోగించు పదసముదాయము.” అని ప్రథమసూత్రము.—‘ఇతరులకు’ అనగా ఎవరికి? ‘జనులు కానివారికి’ అని వాక్య విశేషమున అర్థమగుచున్నది. జనులు అజనులతో భాషించుట కలదా? జనులు ఒండొరులతో భాషించువాక్కు భాష కాదా? అయజనులు (అనగా జనేతరులు) ఎవరె? ‘తమయభిప్రాయములు’—అన్యుల యభిప్రాయములను చెప్పిన అది భాష కాదా? ‘ఇతరులకు’ అన నేల? తమలో తామే అనుకొనిన అది భాష కాదా? ‘సముదాయము’—సర్వపదసముదాయము, కతిపయపదసముదాయమా? మఱి సముదాయమే భాష గాని ఏకైకపదములు భాష కావా? కావేని నిఘంటువులు, శబ్దమంజరులు, వెలసట్టికలు ఇత్యాదులగతియేమి? (౧) రాముడా, (౨) ఓరీ, (౩) ఎచ్చితివా, (౪) సామీ, (౫) వచ్చితిని. అని పరస్పరసంబంధము లేక పలికిననా? ఈమాటలు భాష కావా? ‘పస’—బాలురకు ప్రాయికముగా పద శబ్దమునకన్న భాషా శబ్దమే తెలిసినదిగా నుండును. “సుప్తి జన్తం పదమ్” అని పాణినీయసూత్రము. ఈసూత్రమునం జెప్పిన విషయము తెలియక పదశబ్దార్థ మెట్లు తెలియును? మూడవతరగతి బాలునికి పాణినీయ శాస్త్రపాండిత్య మెట్లవడును? ప్రథమసూత్రముండే సుబంధి మన సేమా, తిజంత మన సేమా తెలియవలసి యున్నది. ‘ఉపయోగించు’ ఈపదమునకు బదులుగా ప్రాయికముగా ‘ప్రయోగించు’ అనియేని, ‘అడు’ అనియేని, ‘వాడు’ అనియేని వ్యవహరింతురు.

మఱియు నిటు ఆంధ్రభాష యనగా ఆంధ్రదేశము నా రాడుభాష యని వివరణ మున్నది. ఇవట అడుగ

దగిన దొకటి కలదు. ఏమన, భాషవలన దేశమునకుం జేసిన వచ్చినదా? దేశమువలన భాషకుం జేయవచ్చినదా? ఆంధ్ర భాష యన సేమా తెలియకముందే ఆంధ్రదేశమున సేమా ౩వ తరగతి బాలునికి దెలియునా? ఇందును తెలిసియు న్నదానిని తోయని దానిచేత వివరించుటగా నున్నది. ఈ చిన్నిసూత్రము ఆంధ్రబాలరం గూర్చినదే గావున ‘మనము వాడుమాటలు ఆంధ్రభాష’ యనినం బాలును బాలరకును సులువుగా తెలియును. మఱియు, ఆంధ్ర దేశమువా రాడు భాషయటగదా ఆంధ్రము! వారు ఇంగ్లీషు, అణవము, కన్నడము భాషింపరా?

౨. ‘భాషయందలి పదములను నిర్దోషముగ సరింప నుపయోగించుగ్రంథము వ్యాకరణము.’ అని ద్వితీయ సూత్రము. పదములు భాషయందలివి గాకయునుండునా? ‘భాషయందలి’ అని నిర్దేశించుట స్థిరము. ‘నిర్దోషముగ సరించుట’ అని యున్నది. సదోషముగా సవరించుటయుం గలదా? సవరించుట యనగా నిర్దోషము నేయుట గాదా? వ్యాకరణము సవరించుటకు మాత్రమా? వ్యవహరించుటకుం గాదా? ఇది లేనినా? ఆసాధుత ఎక్కడిది? ఇట్లు నేయుట దొంగిలింపించి క్షీంచుటగా నున్నది. వ్యాకరణము చదువని వాఁడో, చదివియు గ్రామ్యము వచించువాఁడో భాషించునెడల తదీయశ్రోత వ్యాకరణము చదివినవాడు, వ్యాకరణము వానికడనే నేర్చిన వాఁడే అయినను, వానిపదములను దిద్ది అనునదియందుండె నలయునా? లేక, వానితప్పులు దిద్దక వానికి తాను జెప్పు సుతరాధికములో నిర్దోషముగా వ్యవహరింపవలయునా? మఱి-అభిప్రాయము తెలియవలయునే గాని భాషయెట్లున్న సేమి అని సమయముచేసికొన్ననా? దోష మనునదియే యుండదు. అంతట ఈశాస్త్రమే అక్కణ లేదు. అట్లుండగా ఈశాస్త్రము దోషకల్పనకా ఏర్పడుట? సవరించుకొననినా? ఏమిచెట్టి? నరకమేని, ఆకా

గణమునే పురస్కరించుకొని తన్ని వారణాధము వ్యాకరణముని ప్రయోజనము పరిపఘలయును. దోషత్యజ్ఞానము లేక సరళాక్షయద్యమును ఎక్కడిది? కావున ఈనిర్వచనముచే ఈతామ్రము అప్రస్తుతమును; అప్రయోజకమును వివరించి. భావ్యకారులవారు 'రక్షోహగమలఘ్న' సందేహములు శబ్దానుకాసనమునకుం బ్రయోజనము అని యనుకొనించినారు. మఱియు నిర్దోషసంస్కారము పదములకేగాని వాక్యములకు వలదా? వాక్యగతిపదముల క్రమము వ్యత్యాసపడినచో దానిని నిర్దలదా? పదముల సవరణచే వాక్యములసవరణ సిద్ధమేని వర్ణముల సంస్కారముచే పదముల సంస్కారము సిద్ధింపదా? విర్ల సంస్కారమే చాలదా?

3. "సంస్కృతప్రాకృత పదములును ఆంధ్రమునం జేరుచున్నవి. కావున ఆ రెండు భావలనం గూర్చి ముందుగఁ దలీయవగు." అని వాక్యము. ఈక్రమము పెండ్లికి బజంత్రిలును వత్తురు గావున పిల్లను మదుర్బుకొనకముందే బజంత్రిలకు వారపలుసంపాదించుటగానున్నది. ఇంచువలన ఏమేభావలపదములు ఆంధ్రమునం జేరునో ఆయా భావలంగూర్చి ముందుగ నెఱుంగవగునని యొక వ్యాఖ్య ముప్పటిల్లుచున్నది. దానింబట్టి, యీ వ్యాకరణమును బరిపఘగారు బాలరకు ఇంగ్లీషు, హిందీ, అఱుము, కన్నడము లోనగు భావలను గూర్చియు ముంఘగానే తెలుపవలదా? మఱి తెలుపమి యేల? ఇంగు సంస్కృత ప్రాకృత పదములు చేరుట వానింగూర్చి ముందు చెప్పుటకు కారణము కానేకారు. అట్టి కారణము వలయునేని వానికి ఇది పెల్లుగా వికృతియగుట కారణమని చెప్పుట కొంత యొప్పును. ఇదియునుంగాక ఆరెంటి తత్త్వమును ముందు చెప్ప నక్కఱలేనేలేదు. ఆంధ్రస్వరూపమునే ముందు చెప్పవచ్చును. అప్రకృతులను ఆనుమంగిముగా అనంతరము వలసినయట్లు చెప్పవచ్చును. నిశ్చయముగా వాని స్వరూపమును ముందుగాఁ జెప్పుట విద్యార్థులకు సీతాకరము. మఱియు "ఆంధ్రభాషయందలి పదములలో సంస్కృతప్రాకృత పదములు చేరుచున్నవి" అని సర్వస్వవాక్యము. పదములలో పదములు చేరుట యననేమి?

"పినాకినిలో" అనుచో "పినా (సం) రామస్య (లేక ప్రా. రామస్య) కినిలో" = "పినాకి (సం) రామస్య (లేక రామస్య) నిలో" = "పిరామస్య (లేక-రామస్య) నాకినిలో" అను నిట్టి ప్రకారములం బదములోఁ బదము చొప్పుటయో? లేక "పినాకినిలో రామస్య (లేక రామస్య) మాట మునిగిపోయినది" అను తీరున ఈపదములచెంతి ఆపనిములు వచ్చుటయో? లేక "రామస్య (లేక రామస్య) అనెను" అనుప్రకారమున అనుభాషయోగ మొంది ప్రయోగింపఁబడుటయో? ఆపక్షమున సకల భావల పదములును సకల భావలయందును అనుకృతిపఱింబున ప్రయోగముం జొందును. కావున సకల భావలనుం జెప్పక సంస్కృత ప్రాకృతములను మాత్రము చెప్పుట యేమి? అనుకృతియు నిచ్చుట వివక్షితస్థానము గాదు. కావున "ఆంధ్రశబ్దము లెన్నియో సంస్కృత ప్రాకృత శబ్దములకు వైకృతములు" అన్నచో వివక్షితార్థము సుబ్బోమగును.

మఱియు, "పినాకినిలో రామస్య (లేక రామస్య) మాట" ఇత్యాది వాక్యములో "పినాకినిలో" అను పదము ఈనూత్రముప్రకారము సంస్కృతప్రాకృత పదములుకాని యాంధ్రమా, లేక అదియే నూత్రోద్భిమయిన సంస్కృతిపదమా? ఇట్ల నూత్రముందు ఆంధ్ర భాష యనఁగా తత్త్వనుతిద్ధినదేశ్యగ్రామ్యత్వకమైన తెలుగు భాషయో? ఒండె తత్త్వనుతిద్ధిన భిన్నమైన తెలుంగా? అనఁగా దేశ్యగ్రామ్యత్వకమైన తెలుంగా? కాక దేశ్యమునూత్రమా? గ్రామ్యమునూత్రమా? స్పష్టముగా వ్యాసః కరగారు చెప్పలేదు.

ర. "సర్వస్వ" మని సంక్షిప్తమైన యీ వ్యాకరణములో అచ్చులు, హల్లులు ఇత్యాది సంజ్ఞలు ఏల కలిగినో తెలియకయేయున్నది. 'సర్వస్వ' మన 'లేఖ' మని తలంచెదరా? మఱి "వర్ణములు ౫౧" అనినూత్రము. ఏవి అవి? ఎక్కడ దానియున్నవి? "అచ్చులు ౧౬." అంటు. ఏవి అవి? ఏల యీదాఁపరికము? బాలరకు తెలియఁగూడదా? ఇదా పూర్వవైయాకరణబలకుం దలియని క్రమము? "హల్లులు 3౪" అని నూత్రము. ఏవో

అని! ఏమి చిత్రక్రమమిది! ఎట్లకేలకు మరల అచ్చులకు 'అ, ఇ, ఈ, ఋ, ౠ' అని యొక పంక్తి. ఇందు ౧౬ టికిని ౫టిని ఇప్పటికి చెప్పినాడు. తదితరములను ౧౧ టిని ఎప్పుడో చెల్లడింతురు!

౫. "అచ్చులు స్వతంత్రోచ్చారణ గలవర్ణములు" అని నూత్రము. దానికి వృత్తిగా "స్వతంత్రోచ్చారణ యనగా తమయంతల పలుకఁదగినవి." అని యొక యన నిర్వచనాక్రమ కలదు. 'ఉచ్చారణము'లన పలుకఁదగినవి గాని 'ఉచ్చారణ'మన పలుకఁదగినవి కావు. 'ఉచ్చారణ'యనం బలుకుట. పదునాఱు అచ్చులకును ఇంకొకవలన స్వతంత్రోచ్చారణ చెప్పఁబడినది. ఆపదునాటింటికిని వీరిలెక్క—హ్రస్వములు ౫, దీర్ఘములు ౯, అనుస్వార విసర్గములు ౨ అని—అనుస్వారవిసర్గములు అచ్చు లగునేని, అవి స్వతంత్రోచ్చారణ గలవి యగునా? అవి హ్రస్వములూ ములా? ఆభేదము వీనికి లేదేని "అచ్చులు స్వతంత్రోచ్చారణ గలవర్ణములు: హ్రస్వములు, దీర్ఘములు అని రెండువిధములు" అని అచ్చులకెల్ల ఆభేదములను చెప్పుట సరిగాదు. ఈరెండును స్వతంత్రోచ్చారణ కలవియే యని వాదమేని, వీనిని 'అం' 'ఆం' అని అకారపూర్వముగా నిర్దేశింప నేల? 'స్వతంత్రోచ్చారణ' యనగా మనుష్యునితో పనిలేకయే, వాగింద్రియముతో పనిలేకయే శబ్దించుచుండుటయో?

౬. "రెండుమూఁడు హ్రస్వములు కూడి ఒకదీర్ఘ మగును." ద్విత్యచ్చులు, త్రిత్యచ్చులు అగుననుటయో? ద్విత్యచ్చులెవరైనా? ఆపక్షమున వేలువేలుగా చెప్ప నేల? క్క, గ్గ ఇత్యాది వేలువేలుగా పాల్లులలో చెప్పినారా? చెప్పవలయునా? మఱచినారా? వేలువేలుగా నున్న స్వరములు కూడినప్పుడు నడుచుచుండుకామాదికము రావలదా? అ + అ = 'అయ' కాదా? సంధిప్రకరణము ౨, ౩, నూత్రముల యుదాహరణంబులందుఁజేరె—(హరి + అత్తడు = హరియత్తడు; మా + అమ్మ = మాయమ్మ)—ఇటునం గావలదా? 'మేనయత్త' వరె అత్తవలదా? ఏలయత్తడు? "అఅఇఈ ఇత్యాది వర్ణ సమామ్నా యోపదేశములలో యదాగమాదికము రాలేదేమి?" అని యాతే.

పింతురు గావలయు. అచటకూడుట లేదు గావున రా లేదు. మఱి ౧౧వ నూత్రములలో కంఠ్యవర్ణపరిగణనములలో 'అను పఠింపనేల? అకారము చాలదా? మఱియు, ఈప్రక్రియంబట్టి గోడ + ఉన్నది = గోడోన్నది, చెట్టు + ఉన్నది = చెట్టున్నది, గోడ + అయినది = గోడాయినది, హరి + ఇతడు = హరితడు అని యేర్పడవలదా? రెండుమూఁడు హ్రస్వములు కూడి దీర్ఘ మగునటగదా. అట్లుగుటలో అహ్రస్వములక్రమము ప్రయోజకమా, కాదా? అ + ఇ = ఏ కాదా? ఇ + అ = ఎ అగునా? కాదని నూత్రమునకు అర్థ మెట్లు కలుగును? కూడికమాత్రమే ప్రయోజకము గాదు, క్రమముకూడ చేరవలసియున్నది. ఈభోరణిలో 'ఇ + అ' కూడ 'ఏ' అగును. "దీర్ఘాంతములగు సంస్కృతపదములు తత్సమంబున హ్రస్వాంతము లగును." అని శబ్దప్రకరణములో ౧౯వ నూత్రము. దీనింబట్టి రామా, హరి, గురూ, ఇత్యాదులు తత్సమమున రామ, రామి, రాము, రామ్మ, రామ్మ, హరి, హర, హరు, హర్మ, హర్మ, గర, గరి, గరు, గర్మ, గర్మ ఇట్టి రూపములం దాల్చి ఇద్దఱు రాములు ఇత్యాద్యర్థములం బొరయును. ఇది భాషాభివృద్ధి గాదా! ఈసంజ్ఞానూత్రము తోడ్పాటున రమా గౌరి శబ్దములు రమ, రమి, రమ, రమ్మ, రమ్మ అనియు, గార, గౌరి, గౌరు, గార్మ, గార్మ అనియు తత్సమంబున రూపంబులం జాలుచును. "సంస్కృతశబ్దములు తొంటి ప్రత్యయములం గోల్పోయి, తెనుగునం దమకు తగిన ప్రత్యయములం దాల్చి తత్సమములగును." అనునూత్రము ఈప్రక్రియకు బాధకము గాదా యందులేని, దీర్ఘాచ్చును తల్పజించుటయే తొంటిప్రత్యయమును విడుచుటయు, హ్రస్వమును దాల్చుటయే తెనుగునఁ దమకుం దగినప్రత్యయముం గొనుటయు నని వ్యాఖ్యానము. ఈసంజ్ఞానూత్రముచేత, ఏవో రెండుమూఁడు హ్రస్వములు కూడి ఏదో దీర్ఘ వగును అని అనుకొనించినందున, అనగా దీనికి ఇది హ్రస్వము, దీనికి ఇది దీర్ఘము అని ఏకాచ్చునకు హ్రస్వ దీర్ఘ తాభేదములు విధింపఁబడున, వైయసందర్భము కలిగినది. మఱియు నీ ౬వ నూత్రములలో కూడిన మొత్తము తూనికయో, కొలతయో సరిపోవుటయే చెప్పఁబడినది గాని సంబంధాపేక్ష ఉక్తముగాదు. అందుల ప్రభాసము

ఇకనుం బాదుడు: “కాలము” = క + అ + అ + ల + అ + మ + ఉ అనియేని, క + అ + అ + అ + ల + అ + మ + ఉ అని యొండె, “కాను” = క + అ + అ + ఉ + ల + ఉ అనియేని, క + అ + అ + అ + ఉ + న + ఉ అని యొండె, రెండేసి తెలియగల వర్ణక్రమము వివిధవలయును. మఱియు ఈ ఫక్కిచే ఒ + ఒ = ఓ అని నేర్పలేదేమి? ఆంధ్రమున ఒకారము గలదుగదా? ‘మేము చెప్పిన యో (ఓ)కారము సంస్కృతవర్ణము, సంస్కృతమున ఒకారము లేదు, కావున ఓకారమును ఒకార ద్వయసంకలన జాతముగా చెప్పమైతిమి’ అందురా? ఆపక్షమున సంస్కృతమున అ + ఉ = ఓ అనియు, దేశ్యమందు ఒకారద్వయసంకలనజాతముగాను చెప్పెదరా? అట్లయిన అజాదిసంజ్ఞలు కేవలంధ్రవర్ణములకు చెల్లునా? ఇట్లే ఎకారతత్త్వముం గూర్చియు చర్చింపవలయు. మఱి యింత సర్వస్వములో పుత్ర మెట్లు కలుగునో చెప్పలేదేమి? అది అసంబధనమా?

మఱియు నొకసం దేహము. ఈ ఫక్కికవలన పెద్ద దీర్ఘము, చిన్నదీర్ఘము అని దీర్ఘమునకు ద్వైవిధ్యముకలదా? ఒండె మూటి ముత్తపుదీర్ఘములోని ప్రాప్యము చిన్నది; రెంటి ముత్తపుదీర్ఘములోని ప్రాప్యము పెద్దది—అని ప్రాప్యద్వైవిధ్యము కలదా? శేదేని గణితము సరిపడవలదా? మఱియు ఎటు అనునవి అ + ఇ, అ + ఉ చేరి అయిననేని దీర్ఘములు గావలదా? ఇట్లు గణితము సరిపడుటకై అర్ధప్రాప్యకల్పన నేయవలయునా? ఇకను ఈ కల్పనలచేత ఛందస్సులో ఎన్ని వింతలు కావించవలసివచ్చునో ఊహించుకొనుడు. గ్రంథవిస్తరభయముచే విరామము.

మఱియు ౫, ౬, నూత్రములను ఇట్లు మార్చి కమత్యారము నేయవచ్చును. ౫వ నూత్రముగా ముందు దీర్ఘములనే ఉపదేశించి, ౬వ నూత్రముగా అనంతరము “ఒక్కదీర్ఘము భిన్నమయి రెండుమూడు ప్రాప్యములగును” అని సూత్రింపవచ్చును.

మఱి పుత్రమునకు గణిత మెట్లు? వీరు దానిని విడిచి పెట్టివారు. పాణిన్యారులు ఉచ్చారణ కాలపరిమాణ ముంబట్టి ప్రాప్యదీర్ఘ పుత్రసంజ్ఞల నేర్పరచినారు. “ఊకా

లోఽజ్ఞస్యదీర్ఘ పుత్రః” అని అష్టాధ్యాయానూత్రము. సర్వస్వమున కాలసంబంధముం జెప్పక వర్ణసంకలనప్రక్రియం బూనుకొన్నారు. ఇందువలన పెద్దలగ్రంథంబులందుంబోలె “దానికి ఇది దీర్ఘము, దీనికి అది ప్రాప్యము” అను వ్యవహారము సరిపడకపోయినది. “సంబుద్ధియందు నామము తుదిప్రాప్యమునకు దీర్ఘమగును.” “నామంబుల తుదిదీర్ఘమునకు ప్రాప్యము వచ్చును.” ఇత్యాది వ్యవహారము కుదురదు. అందువలన రమాశ్చబ్దమునకు ప్రాప్యము వచ్చిన రమి, రము, రమృ కావచ్చును. మఱి పుత్రము కథ యేమి?

“ఆ. ఏకమాత్రప్రాప్య మినుమడింపఁగ దీర్ఘమయ్యే మూడుమాత్ర లైనఁ బుత్రము.”

అని అప్పకవి యానతి సర్వస్వమతమునకు జెడిసియన్నది. ‘మూడుమాత్రల దీర్ఘమట!’ మూడుమాత్రల సంకలనమయిన కతంబున ఏ ఔలు పుత్రములు యును.

౭. “ఒంటిబిందువు పూర్ణానుస్వారము; జంట బిందువులు విసర్గము.” అని నూత్రము. ౧౦౮-ఇందలి సున్న పూర్ణానుస్వారమా? 108-ఇందలి యింగ్లిషు సున్నయ్యం బూర్ణానుస్వారమే యగునా? ౧౦౮—ఇందిలి రెండుసున్నలు విసర్గమా? ఇట సున్నప్రక్కవ సున్నయా? సున్నక్రింద సున్నయా? అసమగ్రలక్షణము అసమర్థము. ఇట “జంటబిందువులు” అనుచో బహువచన మేల? ‘ఒంటిబిందువులు పూర్ణానుస్వారములు; జంట బిందువులు విసర్గలు’ అనియుం జెప్పనొప్పునా? జంటయనఁగా రెండు. అటుపైని బిందువులు అని బహువచనమును ఘటించిన బిందువులు ౪ గాని, అంతకన్న నెక్కుడుగాని కావలయును. ఇందువలన ‘రామః’ అనుటకు “రామః” అనియేని, “రామః ః” అని ఇత్యాది రూపముననేని వ్రాయవలయుంగదా. సమామ్నాతములైన యనుస్వారవిసర్గములకు వ్రాతలో ఒంటి బిందువును, ఒకదానిక్రింద నొకటిగా రెండు బిందువులను చిన్నములుగా లోతులు కావించికొనిరి. వీరు ఆగీఃలను చూచి వానికి ఈపేరులను కావించికొన్నారు. వ్రాయు విధ

భారతి - ప్రకటనలు

The Bengal Insurance & Real Property Ltd. CALCUTTA.

ది బెంగాల్ ఇన్సూరెన్సు అండ్ రియల్ ప్రాపర్టీ కంపెనీ,

నెం. 8, డల్హౌసీ స్క్వేర్, కలకత్తా.

ఫిల్లీ ఎసంబ్లీసభలో కాంగ్రెసుపక్ష ప్రధాననాయకుడు శ్రీయుత సత్యేంద్రచంద్రమిత్ర, యం. ఏ. బి. యల్., యం. యల్. ఏ. గారును, వారి శక్తిసామర్థ్యములు గల, శ్రీయుత మనోరంజనగుప్త, బి. ఏ., (అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘసభ్యులు) మొదలుగాగల వ్యక్తుల త్యాగము, న్యాయబుద్ధి, నిర్దోషజీవితము గలవారిచే నిర్వహింపబడుచున్నది.

సంపూర్ణముగా భారతీయుల పెట్టుబడిచేత నిర్వహింపబడుచున్న భీమాకంపెనీలో భీమాచేయించుకొని, అకాలమృత్యువు, అపాయము, వాణిజ్యమునుండి మిశ్రియమైన దారా పుత్రాదులకు, జీవితాధారము కలుగజేయుడు.

ముఖ్యగమనిక:—శాశ్వత అసమర్థుల; రెటిరేషన్ సొమ్ము తక్కువ ప్రమియమునకే యిచ్చుట; పూర్తి యగు హామీ కలదు. పాలసీలకు సకాలమునకే, ఎట్టి కష్టము లేకుండనే సొమ్ము యివ్వబడును.

చెన్నపురి రాజధానిలో, ముఖ్యపట్టణములలోను, తదితర ప్రదేశములందును, అనుభవము, శక్తి, సామర్థ్యము, పలుకుబడిగలవారు ఏజెన్సీకొఱకు యీ దిగువ విలాసమునకు వ్రాయుడు:—

శ్రీయుత, దుగ్గ వేంకటాద్రి, మైలాపూరు, చెన్నపురి.

,, టి. జయరాము మొదలియారు, 2, సుందరం పిల్ల వీధి, పరుశువాకం.

,, యన్. సి. షా అండ్ కంపెనీ, 28, బీచ్ మొదటివీధి, చెన్నపురి.

,, కోవలై కృష్ణారావు, కొత్తపేట, బెజవాడ.

,, ద్రోణరాజు చిన్న కామేశ్వరరావు, ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి.

,, వల్లూరి గోపాలరావు, సూర్యారావుపేట, కాకినాడ.

,, హెచ్. యన్. బోసు, యూనియన్ మోటారువర్కుస్, విశాఖపట్టణము.

చిర కాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్ర వ్యాధులకును శగ
(గ నేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన
దివ్యోషధము.

గ నొ కి ల్ల ర్ (రిజిష్టర్డ్)

ఈ యాషధము శ్రేష్ఠతమును, ఇంగ్లీషునుందులను కేరీయములగునాషధములను పుచ్చుకొనినను గుఱును కలగనియడలను, యింజక్షనుల వలనను వాక్కినులవలననుగూడ లాభములేక పోయినయడలను కడవటికయత్నముగా ఈగనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొనిచూడుడు. పెక్కు యెండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏకము ఈగనోకిల్లరునను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులైనను స్త్రీలైనను పురుషులైనను గనోకిల్లరు తప్పక వుడుర్చును. మూత్రము ఝూరిగా వడలును. మూత్రము పోవుచున్నపుడును కలగుమంట తగ్గిపోవును. మూత్రవాళము నందలి వాపుతీసిపోవును. ఈవ్యాధి (గనోకోకను)వలన మూత్రము చొట్టుగా వడుట, పేదపోగమువలన మూత్ర వ్యారమునుండి పోవు తెలుపు, యూరెత్రిటిగు, ప్రాప్టెటిటిగు, సిస్టిటిగు, లంబోరియా, మున్నగు వ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గనోకిల్లరువలన కుదురును. శిర్యము (నెనును) పోవుట, స్త్రీలు గర్భవతులుగా మున్నపుడు కలగు మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును. 50 మూత్రలంగల నీసా ఖరీదు రూ.8-0-0 - 1-1. ఛార్జీ క్రశ్యేకము. ఒక్కసారి కి నీసాలు తెప్పించుకొనిన 1-1. ఛార్జీ మేమే భరించదము.

కను:-డాక్టర్ డి. యస్. జస్సాని, 137 కికావీధి, గులాల్ వాడి, బొంబే 4.

Tel. Add. "GONOKILLER" Dr.D. N. JASANI, 137 Kika Street, Gulalvadi, Bombay, 4.
మృదాను కిటి ఏకెంట్లు దాదా అందు కంటెనీ, 260 చె నాబాబాదోడ్డు.

చిలుకూరి నారాయణరావు
ఎమ్. ఏ. ఎల్. టీ. గారి

గ్రంథములు

- కురాను పరీపు (తెనుగు) 4-0-0
- అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనములు (మూలము) 2-0-0
- సంస్కృత లోకోక్తులు (1500) తెనుగు వివరణముతో 1-0-0
- ప్రాచీన హైందవ ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వము 0-12-0
- ఉపనిషత్తులు (ఈశ, కేన, కఠ, ఐతరేయ) చక్కని తెనుగుపద్యములు 0-6-0

వలయువారు:

సాధన బుక్ డిపో, అనంతపురము

కాలమునకు పుగుమైనవి

దోమ తెరలు

అమిత తక్కువ ధరలు

చలువచేసిన తెల్లని నూలు అట్టికతో గట్టిగా నుండునట్లు తియ్య రొనర్చబడినవి. మూలు బాగుగా అమర్చబడినవి. మనుచుటకు చక్కగా వీలగును.

అన్ని పైజాలు వివిధ రకములు పొడుగు, వెడల్పు, ఎత్తు, చదరపుఅట్టిక, గుండ్రపుఅట్టిక. 1-కి ధర. 1-కి ధర.

6' X 3' X 4 1/2'	5-8-0	6-6-0
6' X 4' X 4 1/2'	6-8-0	7-2-0
7' X 3 1/2' X 5'	7-10-0	8-6-0
7' X 5' X 5'	8-4-0	9-8-0

వ్యాకింగు ఉచితం. పోస్టేజీ ప్రత్యేకం. ఏపైజా కావలసినను అర్థ రిచ్చిన పంపెదము. వర్తకులకు ప్రత్యేకకమిషన్ యివ్వబడును.

Union Trading Co.,
166, Harrison Road (L/1) Calcutta.

నుండి యిదేని వర్ణములను ఏలుకోవలయును. అవి యే ముందు? ఆయేనింటిలో ఈ కాదులు ఎన్నవని? సుటియు ఇవి అచ్చులూ? హల్లులూ? మిశ్రమా? కావ నూత్రము “కకారముతోగూడిన ౫ వర్ణములు కవర్ణము” అని వర్ణనామోపదేశము. ఏరాశిలోనేని కాదులు ఒకమాటు గాక మొచ్చుగా నున్నచో అందు ఏవర్ణమును ఈవర్ణస్థితి యముక్త అన్యక్షరముగాఁ గొనవలయును? ఉ ఊ ప ఘ బ భ మ ‘ఏప’ఈరాశిలో ‘ఏప’ అని యొకటేవర్ణమా? ఇటు పాఠముచెప్పుకొజ్జకు “హింటు” కావలయును. హింటులే దేని రెండవపకారము మొదలు గ్రహింపఁదా? అనలి యక్షరములు ఆపంక్తిలోలేవేని పంక్తి మొదటికిరాదా? వరుస ఏలయని యేవర్ణములనైనను గ్రహింపఁదా? లేక అనలి పంక్తిలోని వర్ణములుగై కోఁదా? మఱి యీవర్ణాక్షరములు అన్నియు హల్లు లా, అచ్చులు గూడనా? అసంజేహము పెట్టినేల? ౫ వర్ణము లనుటకు బదులు ౫ హల్లులు అనరాదా?

ఈనూత్రము కడపటిభాగము— “శ-ఇని లకారమునకు రూపాంతరము.” అని యున్నది. ఇది కడపడుపు తము. ఇందువలన “కొళ్ళకుళ్ళోపళ్ళ కళువపువ్వుకు వికసిల్లును; తల్లుకు పిల్లకు పాల్గితురు.” ఇత్యాది పితాచోచ్చాటనమంత్రములు తండ్రోపతండ మగును.

‘వర్ణములయిగునుం గూడి స్పర్శము లనఁబడును.’ ‘మాడి’అననేమి? ఏతత్సంయోగములకే ఈ నామమా? వీనికన్నిటికిని ఒకటే సంయోగమా? ప్రత్యేకము వీనికి స్పర్శసంజ్ఞ లేదా?

౧౦. “౫ వర్ణముల మొదటియక్షరములు పరుషములు.” అని నూత్రము. ఇప్పటికి అపర్ణాక్షరము లేవో చూపలేదు. వర్ణములు అయిదే అని యిప్పటికి రూఢికాలేదు. మొదటి యనుటచే మోక్షిండ్లుతెలియని పూర్వవ్యాకర్తల వ్యాకరణమును ప్రక్కనుచెట్టుకొని దీనిని చదువవలయును. ఈ నూత్రములయధమును ఎక్కడి కక్కడ అందులో చూచుకొనవలయును.

ఇటు “ఒజ్జకొటకు నూచనలు” అనునర్థముగా ఇంగ్లీషువాక్య మొకటి కలదు—“Hints to the

Teacher.” దానిని తెనుగులోనే వ్రాయరాదా? ఈ వ్యాకరణమును బాలరకు నేర్పవఁడు ఆపాటిదేని తెలుగు తెలియనివాఁడుగా నుండవలయునా? వాఁడేమి పచ్చిదొరయా? ఒండె ఓట్టుకప్పో దొరయా? ఈ మొచ్చరికలు ఈయన చెప్పక యుపాధ్యాయునికి తెలియనా? తాను పంశికుడైన నగుఁగాక, దీనిం బాఠముచెప్పునుపాధ్యాయులయందు ఇంత ప్రజ్ఞాదాంద్ర్యమును భావించుట న్యాయము గాదు. విద్యార్థుల పూర్వపుణ్యపరిపాకవశేంబున ఇందలి యసంఖ్యేయదోషములను దిద్ది పాఠముచెప్పవాఁడే దీనియుపాధ్యాయుఁడు గానేర్చును గాని, ఒకపాటి పండితుఁడు దీనిం జెప్పలేదు.

మఱి యీనూచనలలోని విషయములు ఉపాధ్యాయునికిగాని విద్యార్థికి సాక్షాత్తుగా పనికిరావా? పోనీ, ఎవనికైనను పనికి నచ్చునా? మాతము—

“స్పర్శములన్న ముట్టిరచ్చులచే ఈ పేరుగల్గి— ఈవాక్యమున రచన ఎంత యధ్వాన్నముగ నున్నదో పరికింపుడు. “స్పర్శములకు” అని కువస్థిగా మార్చిన ఇది వాక్య మగును.

“అంతఃస్థములు”— “నోటినకును నిలిచి పలుకఁబడునవి.” అని యాచార్యవాక్యము. పలుకఁబడుటముందే నిలిచిననా? నిలుచుట వేఱు, పలుకఁబడుట వేఱునా? నిలిచిన యనంతరము పలుకఁబడుట యన నర్థముగలదా? మఱి ‘నకును’ అనుటకు “అంత” శబ్దమును, నిలుచుటకు “స్థా” ధాతువును ఈపదమందు వీరుముడించిన వర్ణక్రమముప్రకారము కలవు. చీమతలకాయ యంతయేని పోనీకుండ వివరించినారు సరియే,—కాని “అంత” మనఁగా నడుమా? తుది గాదా? నడుమునకు వాచకము అంతఃశబ్దము గాని అంతశబ్దము గాదు. సంధివశమున విసర్గలోపపక్షము నవలంబించుటకన్న “అంతఃస్థ” అనియే వచించిన, స్పష్టముగాను, అదుష్టముగాను, విద్యార్థితారకముగాను ఉండును. “స్పర్శస్మృత్యోరన్తర్మధ్యేతిస్థితితదర్శః” అని శబ్దేందు శేఖరము. “అన్తర్మధ్యే” అని యున్నది గాని “అన్తేమధ్యే” అని లేదు. “లౌకికవ్యవహారేవ్యపి కేసాదీనాం వర్ణ్యాణాంచ మధ్యస్థితత్వేనచాన్తః

సాక్షిబాధ్యత" అని క్లిష్టాధారము. "నోటివడును" ననుట వీనికికాదు, ఇంకొన్నిటికి అన్వయించును; దీని తర్వాతిమాత్రమును చూడుడు: "ననుట ననుట" యేని దీనికిమాత్రమే అన్వయించునా? అది వేనికి అన్వయించి నను మానినను వీనికి మాత్రమన్వయింపుడు. అదే వింశ. వీనికి అనగా యరల నలుగురు, కాలమార్గంతోష్టములు ఉత్పత్తిస్థానములు. ఇంకొకటియు మధ్యము గాదు. వీరు విస్తర్జనియసంజ్ఞను వివరింపక, విస్తర్జనియమే గదా యని గావలయు, వివరించినారు.

“కోమ్మములు” — “శబ్దాకార బలుకఁబడునగుట-
జెట్టుయేమి? ‘కోమ్మ’ ఇతి కోమ్మనాయుఁ, తత్ప్రధానా
ఇత్యర్థః. ఏవం ‘సోమ్మ’ ఇత్యస్య వాయువాహవర్త
‘సో’ ఇత్యర్థః ఇతి ప్రాతిభాష్యభాష్యే స్పష్టమ.” అని శబ్దేంద్ర
శీఖరము. [కోమ్మచునగా వాయువు; అది ప్రధాన
ముగఁగలది కోమ్మములు. ఇట్లు ‘సోమ్మములు అనుదానికి
వాయువుతోఁ గూడియుండునవి అని యర్థము’ అని
ప్రాతిభాష్యభాష్యమంగు స్పష్టము.” అని శబ్దేందు
శీఖరము.]

“పరుషములు—పట్టుదలగాఁ బలుకఁబడునవి.”
అని సర్వస్వము. పట్టుదల యేమి?

“సరళములు—విసరుగాఁ బలుకునవి.” విస రేమి?
విసరుగాఁ బలికిన బాలుని పిజ్జగారు చండింపరా?

“సంజ్ఞాప్రకరణము—ఈ గ్రంథమందు విచ్చుగుర్తులను దెలుపునూత్రముల సమాహారము.” అని యున్నది. చిన్నయనూరి లోనగు పూర్వవ్యాకర్తలు తమ యాయాగ్రంథములలో అనంతరము వ్యవహృతము లేవో ఆ సంజ్ఞలనునూత్రమే ప్రాయశఃముగా సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదముందు చెప్పినారు. వీరు ఆప్రసక్తములను అనగా సర్వస్వములో నెట్లు పిమ్మట రానిసంజ్ఞలను వృథాగా వింతి వింతి వివరణములతో నుపన్యసించినారు. అందులకు ఈ యూహ్యంతసా సంజ్ఞలు నిదర్శనములు. ఇట్టివే గిగవ నూత్రమునకై జెప్పిన జీవ్యమూలీయంబును, చెప్పని యుపధ్యాయీయంబును. బాలవ్యాకరణాకర్త దానిని ఉపదేశింపలేదు.

౧౧-వ మూత్రము తుదిని “సంస్కృతమునుండి మార్చును జేంది మగధ మొదలగు దేశములయందు వాడఁ బడు భాష ప్రాకృతము.” అని వీరివాక్యము. ఈనూత్రము చదువు నిఘంటు మగధదేశమును, ప్రాచీనాధునిక మగధభాషలను ఎఱుంగునా? ఆమగధభాష (ఠెండో, ఒకటియో) సంస్కృతమునుండి వచ్చినట్లు తెలిసికొనుటకు సంస్కృతమును సమగ్రకల్పముగానేని యెఱుంగవలెదా? మఱియు సంస్కృతము తెలిసినమూత్రమున దానికిని, మాగధ్యాదులకును గల ప్రకృతి వికృతి సంబంధము ఆ నిఘంటునకుం దెలియునా? వైఁగా అనిఘంటునకు ఈవ్యాకర్త శబ్దములను శేర్చునిధను వింతగా నున్నది. “మగధమొదలగు దేశములయందు.” అని వీరిప్రయోగము. దేశమునకు ‘మగధము’ అని పేరా, ‘మగధ’ అని పేరా? ఇట్లే ‘అంగ’యందు, ‘ఎంగ’యందు, ‘బంగా’యందు అని వ్యవహరింపవలెనా? ఇది హామర్యాపయేని ‘మగధ’ (Magada) అని కదా యుండవలయును?

మఱియొక విశేషము — సంస్కృతము మాఱి
మాఱఁదాని ప్రాకృతమయినదట. “ఇన్నామాత్రం ప్రభోః
స్మష్టిః” ఈ క్రింది పంక్తుల నిలకింపుడు—

“ప్రాకృత సంస్కృత మాగధ

పితృచభాషాః శౌరసేనిన,

వ.సో.2.20 ధూరిభేదో

దేశవి శేషా దప్రభంశః” ర్యదటూఁహ.

“సకలజగజ్జన్మానాం వ్యాకరణాదిభిరసాహిత్యం
స్కారః సహజో వచనవ్యాపారః ప్రకృతిః; తత్రభవం
నైవ వా ప్రాకృతమ్. ఆరిసం అశే సిద్ధమ్ దేవాణాం అస్థి
మాగమోవాణీ ఇత్యాది వచనాత్ ప్రాక్ పూర్వం కృతం
ప్రాకృతమ్ బాలయహిరాదిబహుళం సకలభాషానిబన్ధన
భూతం వచన ముచ్ఛ్రే, మేఘనిర్మూలజలమివ నీక
స్వరూపమ్. తదేవం దేశవిశేషాత్ సంస్కారకరణాచ్చ
సమాసాదితవిశేషం సత్ సంస్కృతా దుత్తరవిభేదా
నాహ్నతి. పాణిన్యాది వ్యాకరణోదిత శబ్దలక్షణేన సం
స్కరణాత్ సంస్కృతముచ్యతే. తథాచ ప్రాకృత భాషా
కించి ద్విశేషలక్షణా న్యాగధికార్థ్యాతే....., తథా

ప్రాకృతమేవ కిష్కీర్తిశేషమైవాచికమ్.....శూరనే
స్యప్రిప్రాకృతభాషైవ.....తథాహి ప్రాకృతమేవాప
భ్రంశః స ఏవాన్యైరుపనాగరాభీరగ్రామ్యత్వ భేదేన
త్రిలోక్తః తస్మిన్సారాధ్యము క్తం భూరిభేద ఇతి. కుతః?
దేశవిశేషాత్ కారణాత్. తస్య లక్షణం లోకాదేవ
సమ్యగవనేయమ్.” ఇట్లు ప్రాకృతమే మార్పు చెంది
సంస్కృతమయినది పెద్దలు చెప్పియున్నారు. వీరు
తద్వర్ధకముగాఁ జెప్పుట సహజమే.

అక్షరముల యుత్పత్తిసానములను జెప్పుటలో
వీరు ఇ ఈ చ ఛ జ య ష ఞ క ల మ ఉత్పత్తిసాన
ముగా తాలువును జెప్పి, అంతటితో తనియక—“తాలువు
అనగా చెంప”యని అర్థము వ్రాసినారు. తాలు అనగా
గొయ్యెక్కలోపలివైపు, చెంప యనగా వెలుపలివైపు.
వెలుపలివైపున అక్షరము లుచ్చరించుట అసాధ్యము.
అదియే సాధ్యమేని, ఆహా, ఏమి పుణ్యము! నోరు తెరి
చినయే మాటలాడవచ్చును.

‘ఓష్ఠము (పెదవులు)’ అని యనుగ్రహించినారు.
ఈ యేకవిదనునకే ఆబహువచన ముగ్ధమా? యంతోష
మున్నట్లే ‘పెదవి’ అని యేల అనఁగూడదు?

‘ఏ వి...కంఠము, చెంప’ అని. మరల చెంపలో
నష్టోత్పత్తి.

‘ఓక జిహ్వయూలీయము’. ఇంతిదాఁక ఉత్పత్తి
సానములను చెప్పుచున్నది, ఇటు ఉత్పన్న వర్ణసంజ్ఞానే
సానమునకు బదులుగాఁ జెప్పినారు. భవార్థమును తెలుప
జేరి. జిహ్వయూలీయమే జిహ్వయూలమున స్వార్థమును
భావించినారా? ఈబెడబలో విద్యార్థులగతి యేమి?
“హింట్లు” గొనువాడు చెప్పఁగలఁడా?

౧౨. ‘ప్రాకృతభాషకు వర్ణములు ౪౦.’ ఏవి
అవి? ఏల గోపనము? ‘అచ్చులు ౧౦.’ ఏవి అవి?
‘సంస్కృతమనందలి ఋ ఋౌ లిౌ ఋ ఋౌలు మాత్ర
మిందుఁ గలుగవు.’ అనువాఁతచే కడప పదియచ్చులను
హింసించుకొనసమీచదా? అట్లుచేయుటకైనను సంస్కృ
తాచ్చులన్నియు ఒక్కచోటం గలవా? అంతటను
పూర్వవాక్యకర్తల మాత్రములను ఈమాత్రములకు టీకగా
నుంచుకొనలయును.

౧౩-వ మాత్రముపై యభ్యాసములో—‘కంఠ్య
ము రెవ్వి? ‘ఓష్ఠ్యము రెవ్వి? ‘కంఠ్యము రెవ్వి?’
అను నిట్టివిభవార్థకములు—ఉత్పత్తిసానాక్షేపకములయిన
ప్రశ్నములు కలవు. వీరు ఈకంఠ్యాది భవార్థకసంజ్ఞ
లను ఎక్కడను చెప్పలేదు. వివరింపనులేదు. ఇవి బాలుర
కట్టు తెలియును? వింతలో వింత—“ఓక షప”వీని పే
రేమి?” అని ప్రశ్న కలదు. ఓక ష పేరయిన జిహ్వయూలీ
యశబ్దమును తదత్పత్తిసానము పేరుగానైనను జెప్పినారు
గాని, షకు అట్టిపేరయినను వీరు చెప్పలేదు. ఏల గొడవ
యనియే మునినారా? వేటుకారణమున మునినారా?
ఉపధానీయమని బాలుఁడు ఉత్తరము చెప్పవలయును.
వానికి ఈయనుపదిష్ట పెట్టు తెలియును? వానియొక్క కేసం
చెలియునా? హింట్లులేక అతని కట్టు తెలియును?
‘వాసికయందుఁ బుట్టిన వెవ్వి?—దీనిచిత్ర మూహిం
పుఁడు ‘పుట్టినవర్ణములు’ అనరాదా? ముదిరిన బాలుఁడు
‘వెండ్రుకలు’ అని చెప్పిన, వానిని బెంచి యెక్కి
చుట న్యాయమా?

౧౪. ‘సంస్కృతప్రాకృతములవలనంబుట్టిన యీ
తెనుంగుభాష వికృతిభాష యనంబడును’ అని మాత్రము.
ఇటు ‘పుట్టిన’ అని భవార్థకభాష ప్రయోగము
చేయుటవలన తద్భవములు మాత్రమే ఉద్దిష్టములుగాఁ
గనఁబడుచున్నవి. మఱి ప్రాకృతసమములు వికృతిలో
చేరినవి కావా? అయినచో ‘పుట్టిన’ అనుట యెట్లు?
౧౫, ౧౬, మాత్రములందు ఏత్యయూలములగు నక్షరములు
తద్భవమునకు మాత్రమా? అగునేని ‘తెనుంగునకు’ అని
వానిని చెప్పుట యెట్లు? మఱియు, ఆభాషాభాగమును
చెప్పుటకు ‘తద్భవము’ అను పేరు చాలదా? ‘వికృతి’
యని యీ సంజ్ఞను కల్పింపనేల? [మాడుము ౨౩-
అభ్యాసము] మఱియు అపత్యమందు దేశ్యమునకు
వేటుగా అక్షరపరిగణనము చేయలేదేమి? ‘తద్భవ’
మాత్రమును ‘వికృతిభాష’ (౧౪ నూ.)—‘ఈతెనుంగు
భాష’ (౧౫ నూ.)—‘ఈభాష’ (౧౬ నూ.) అని
ఇన్నివిధములు నిర్దేశించుటకన్న ‘తద్భవము’ అన్న నెంత
సులువుగా నుండును! మఱి “కలిసియున్నవి” (౧౫నూ.)
అనుటచే ఎటునుండియో వచ్చినట్లు తోచుచున్నది.

ఎటునుండి వచ్చినవి? వృథాకాంక్షలు చెఱుపునీయవా? 'ఉన్నవి' అన్న నిర్వాహము. అట్లే అనంతర నూత్రమున 'చేరియున్నవి' అను పదము 'ఎటునుండి వచ్చి చేరినవి?' అను నాకాంక్షం గలిగించుచున్నది.

మఱియు ౭-వ నూత్రములో సంస్కృత వర్ణోపదేశములో చిందువునకు అనుస్వారసంజ్ఞ 'అనుగ్రహింపఁబడినది. ఇందుకు ౬-వ నూత్రమునందుబోలె 'అందు అనుస్వారములకుఁబడి ఒకవిసర్గ. ఒక యనుస్వారము అర్థవిసర్గ. అర్థచిందు వఁగా పాతికవిసర్గ. వాల్లు అరసున్నలు ఒకవిసర్గ.' అని లెక్క యేమయినం గలదా? మఱి యొక ప్రశ్న—ఈ ౧౫-వనూత్రములో వికృతిభావము (అరసున్న), అ (కేకబరేఫము), ఎ, ఒ, అను వర్ణములు ఎక్కువగాఁ జెప్పఁబడినవి. అందరి యరసున్నకును ఉత్పత్తిస్థానము నాసికయే యగునా? అది యెట్లు? స్మృతివర్ణములకే గదా ఉత్పత్తిస్థానములు చెప్పఁబడినవి. (మా. ౧౧ మా.) అస్థానములు సంస్కృతవర్ణములు కాని వీని కెట్లు పరిపడును? మఱి వీనికి ప్రత్యేకముగా ఉత్పత్తిస్థానములను చెప్పలేదేమి? (అరసున్న) నిందు సున్న కాదే. నిందుసున్నను చెప్పిన యుత్పత్తిస్థానము అరసున్న కెట్లు ఒప్పును? రూపసామ్యముం బట్టియు, నామసామ్యముం బట్టియు సగముసున్నకు సగము ముక్కు ఉత్పత్తిస్థానముని లెక్క వైచికించుమా? అట్లే, ఎ, ఒ అనునవి-అర య (అ) కారము + అర య (ఇ) కారము (అరయనఁగా అర్థనూత్ర), అట్లే అర య(అ)కారము + అర యు (ఉ) కారమును కూడి నివృన్నము లయినవని లెక్కయ-కేకబరేఫమునకును మూర్ధమే ఉత్పత్తిస్థానమా? ఇది సంస్కృతివర్ణమైన రేఫము గాదుకదా, దానికి చెప్పినది దీని కెట్లు చెల్లును?

౧౬. చ జ లు మున్ను తాలవ్యములలో నుపదిష్టములుగావే. మఱి అవి తాలవ్యములెట్లు? వీని కన్నిటికిని గతియేమి? మఱి వీనికి అబ్జల్యంజ్ఞలెట్లు? ప్రత్యాహారములో ఇవి కలవా? ఈ విషయములో తూర్ణింభావముద్రయే మెగడ్డా? వర్ణములలో చ జ లు చేరినవా? తాకు అంతఃస్థాసంజ్ఞగలదా? చ జ లు చాది పంచకము

లోపల లేవే? ఇవి చేరిన ఏడగునే? అయిదేసి అని గదా అట నిర్వాహము! ఇంత దూర మాలోచించి చిన్న యనునారి 'దంత్యతాలవ్యంబులయిన చజలు సవర్ణంబులు' అని నూత్రించినాడు. అది మెగడ్డు తెలియమిగా భావించి సర్వస్వకారుడు "గప్పవ". అతడు (చిన్న యనునారి) తాను ప్రత్యేకము తెనుగు స్వరసమామూయములో పఠింపలేదు. 'యరలవ' అని మాత్రమే పఠించినాడు. కావున అతని వ్యాకరణములో వై ప్రశ్నలకు అవకాశము లేక పోయినది.

౧౭. 'తత్సమకాఖయందునుండేరి యాంద్రంబునం గలియుచున్నవి' ఇందులకు ఉదాహరణము ఎలదా? అద్భుతమయిన కాఖాశ్చబ్దము వారకిన సంహారము చాలునా? ౧౭-వ నూత్రము తర్వాతి యభ్యాసము:— ఇందరి ప్రశ్నలలో— 'సంస్కృతమున నుండియుఁ దెనుంగునకు రాని వర్ణము లెన్ని? ఇవి తెనుంగున నెట్లు చేరుచున్నవి?— ఇందు, 'దానివర్ణములు ఎట్లు చేరును?' అని ప్రశ్న. దీనికి అర్థమేమి? చేరుచునే యున్నవా అన నేల? వర్ణములు ఒక భావముండి మఱియొక భావము పయనములు నేయుచుండునా? భావ నుండి భావము పోవుట యనఁగా సర్థమేమి?

౧౮. 'విడచి':— దీని పంటిదే సమాస ప్రకరణములో ౧౧-వ నూత్రములోని 'నిలచు'. ఆపాటి యీ పాటి పండితులయిన, 'విడిచి' 'నిలచు' అందురు. రస్తామరమ్మకు భాగవతకవులు 'విడచి', 'నిలచు' అని వ్రాయుదురు. వీరు దానిని మెచ్చి సర్వస్వము 47-పుటలో. 15, 16 వ పంక్తులలో 'విడచినచో' అని మరలను ప్రయోగించియున్నాడు.

౧౯ వ నూత్రములో తత్సమము లెట్లు నిష్పన్నములగునో చెప్పఁబడి యున్నది. 'సంస్కృతిపదములు తమ భావయందుఁ దమకుంగల ప్రత్యయములను విడ (డి)చి తెనుంగునఁ దమకుఁ దగిన ప్రత్యయములను జొంది తెనుంగున వాడంబడుచో నవి తత్సమము లనంబడును.'—ఇదియొక గంధర్వకోలాహలము (గంధర్వగోళము) గా నున్నది. 'సంస్కృతప్రాతిపదికమే ఇందు ప్రాతి

పదకమై ఆంధ్రవిభక్తులం తెంది తత్సనుమగును. 'అన్న ఆంధ్రవాక్యము సాంపారును. ఇందులకు 'లక్ష్మీ-లక్ష్మీ' అని యుదాహరణము. 'ప్రత్యయములను విడిచి' - అన్నారు గదా. ప్రత్యయ మన నేమో ఇప్పటికి ఈసాత్తమునం చేప్పలేదు. ఏప్రత్యయములను? సుప్టలను, లిప్తలను గావలయును. ఏలయున- 'సుప్తి పైంపదమ్,' కృత్తిధితములను పైతమా? ఈతత్త్వము తెలియక ప్రత్యయములను విడుచుటయెట్లు? ఇట్లు అబోధముగా గ్రంథము రచించి, "ఇతరులకు మెఱుఁడు తెలియదు. తమకే తెలియును." అని యేమి అడంబరము చేసినారె! విసర్గ సుప్తనకు వచ్చినది. విసర్గలోపమే సంస్కృతవిభక్తి లోపించుట. అందువలన 'లక్ష్మీ' అని యేర్పడినది. మఱి ఏప్రత్యయము వచ్చి 'లక్ష్మీ' అను రూపము వచ్చినది? ఈకారమునకు బగులుగా ఇకారము వచ్చినది. ఈకారము తనభావయందు తనకుఁగలిగి తాను విడిచిన ప్రత్యయము? ఇకారము తేనుంగున తనకుఁ దగిన ప్రత్యయముగా వచ్చినదా? మఱి, 'హరి' అన్నచోట ఏప్రత్యయము వచ్చినది? అని ప్రశ్న. అందులకు దానినే "తనకు తగిన-" అని తెలిపితిమందురా? ఆతగ చెల్లు ఏర్పడును? "తనకు విహితమయిన" అనవలయును. హరి శబ్దమునకు ఏమి విహితము? అది యెప్పుడు తెలియును? ఇంతకన్న సులువైన ప్రక్రియ కుదురదా? మఱియు, ఇందు సంస్కృతి పదములను నూత్రమే తత్సనుములుగా వీరు చెప్పినారు. ప్రాకృత సనుములనుగూడ పూర్వులు చెప్పినారు. ఏమి చెప్పినను భేదము లేదా? అగ్ని, ఓలీ, జడ, జముఁడు, సిరి- ఇవి ప్రాకృతసనుములు. అగ్ని, ఓలీ, జడా, జమా, సిరీ- అని ప్రాకృతమున ప్రథమైకపద నాంతములు. ఈభాషాభాగము ఈసర్వస్వములో నష్టమైనది. "సంస్కృతపదములు తమ భావలో తమకుఁగల ప్రత్యయములను విడిచి" అను కొండపిటి సీమ చేత్రాటిన చుట్ట చుట్టిన "సంస్కృత ప్రాతిపదికములు" అగును. "తమకుఁ గల ప్రత్యయములను" - ఏ విభక్తి? తెనుఁగు పదమున ఏ విభక్తియో, ఆవిభక్తియే అనునా? రామమ్, రామేఁ, రామాయ, రామాత్-అనునవి రామునిక, రామునిచేక, రాముని

కొఱకుక, రామునివలనక-అనియు; రామాక, రామైఁ, రామేభ్యః, రామేభ్యః-అనునవి రాములక-రాములచేక, రాములకొఱకుక, రాములవలనక-అనియునాడంబడునా? "తమ తమ ప్రత్యయములను" - ఉదాహరణముగా?

౧౯. 'తద్భవము' లగుటకు సంస్కృత ప్రాకృత పదములు రెండు ప్రత్యయములను విడువవలదా? వలయునేని తత్సనుములకుం తెప్పినట్లు వీనికి చెప్పలేదేమి?

౨౦. తొలుత మఱి యేభావతోను సంబంధము లేని యాంధ్రదేశీపదములనుగా-పాలు, పెరుఁగు, తల్లి, తండ్రి అను వాని నుదాహరించిన్నారు. 'పాలు' - దీనికి అణవము 'పాత్'; కన్నడము 'హాలు'. 'తల్లి' కి అణవము 'తాయి'; 'తండ్రి' కి అణవము 'తండ్రి'. సంబంధము లేదా? క్షీరవానికముయిన 'పాలు' శబ్దము చైకృతముని శబ్దరత్నాకరము. ఇట్టి యుదాహరణమును భాగవాతముగాఁ గొనరాదా? యనిన, అట్లు చెప్పరాదా? భావల పదములకు అర్థస్వరూపములంగుం గల పాలిక ఆభావలసంబంధము గాచేని, ఆపదములు స్వతంత్రోత్పన్నములే అని నాదమేని, తద్భవములే యుండవు. భావ నుండి భాషాంతరమునకు పదములు తొంటివిభక్తులతోనే ప్రవేశింపవుగదా. మఱి య్యస్వరూపములచే గాక యుండువగ నెట్లు భాషాసంబంధ మేర్పడును? "పాలు" అను నాంధ్రశబ్దమే ఆకర్ణాటది భావలలో ప్రవేశించినది. అంతకు ముందు ఆభావలలో క్షీరవానికశబ్దములు లేవు. ఆభావలను బలుకు ఒనుట పాలనే యెఱుంగక యుండిరి." అని వాదించురా? ఆవిషయమే సిద్ధాంతి కరింపరాదా?

౨౧. 'అన్యదేశ్యము లనగా, ఈ దేశ్యభావ యందు కలిసి వాడంబడు నితర దేశభాషా పదములు' అని నూత్రార్థము. ఈయితర దేశభాషా పదములు దేశ్యమందే కలియును యేమి? తత్సను తద్భవములలో కలియవా?

"క. అనురులఱాకకు నోర్వక పస చెడి దివివదులు తావు పదలిరి; మహిళల్

ఖునీ నుజ్జగించి ఘోషా

వసమన నిలయంబులందు వర్తించి రయా."

అని యుదాహరణార్థము కల్పితము మదీయము. ఇట్లు ఏకవాక్యమందు అన్యదేశ్యము తత్సమాది మిశ్రం బయ్యేనేని ఆయన్యదేశ్యము అన్యదేశ్యము కాకపోవుగా? ఇచట 'ఈదేశ్య భావయందు' అని సంకోచించుట కర మనమంజనము.

౨౨. గ్రామ్యమును 'అంద్రదేశమున వాడం బడు వ్యాకరణవిరుద్ధపదము'గా వీరు నిర్వచించినారు. తంజావూరు, మధుర లోనగుతావుల వాడంబడు వ్యాకరణవిరుద్ధాంధ్రములు గ్రామ్యములు గానా? 'ఇందు గ్రామ్యములు' అనుటలో 'ఇందు' అన నక్కరలేదు. వ్యాకరణ విరుద్ధమని తెలియుట సర్వస్వాగ్రయనమును శాంతి చేసిన తర్వాత గదా? ఇటు సుదాహరణములుగా ఉదర్శితము లయిన పదములు 'సస్తాడు, తెస్తాడు, పుట్టాడు' అను నవి గ్రామ్యములని బాలునికి బోధ పఱచు సుద్యమ మేమియుం గనఁ బడ లేదు. గ్రామ్యములో అర్థానుస్వారము కలుగునా? అది లేనిచో గ్రామ్యత్వహీని కలుగునా?

౨౩. 'మహాకవులచే తమగ్రంథములయందు వాడం బడిన.....పదములు' అని వీరినూత్రము. మహాకవులు తమ గ్రంథములలోగాక ఒరల గ్రంథములలో వాడుదురా? ఇది వ్యాకరణమా? శిశు పురాణమా?

౨౪. 'దేశ్యపదములలో సున్న పరుమ సరళములకు ముందే యుండును.' అని సూత్ర ప్రార్థభాగము. 'ఇతర పాల్లలకు ముందుండు' అని సూత్రోత్తర భాగము. ఉత్తరభాగము 'పరుమ సరళములకు ముందే' అనుదానికి టీక. 'పరుమ సరళములకే ముందు' అనుట సరి. కాని ఈనియమము దేశ్యపదములకు మాత్రమా? తద్గమములకు చెల్లదా? చెల్లు ననియే చదివిన పండితుల మతము. అట్లే 'సంస్కృత సమేతములైన తెలుగు శబ్దములయందు' అని బాలవ్యాకరణమున చిన్నయసూరి. మఱి యట్టి దేశ్యపదములకు ఉదాహరణముగా వీరు 'అడకువ', 'అందము' ఇత్యాదుల ననుగ్రహించి

నారు. కాని, ఇందు 'అందము' (నామవాచకమేని దేశ్యము కాదని చదివిన పండితులకల్ల శిఖామణులయిన శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యుల వారు వైకృతదీపికలో తెలిపి యున్నారు. ఎట్లన,

"అందము=నక్కడనము-అన్యః."

'త్వియాస్యసన్నే పరిణత ఫలశ్యామజమ్భూవనాన్తాః' మేఘసం దేశము.

'శ్యామానియాని జమ్భూవనాని తై రన్తాః రమ్యాః'

అని మల్లి నాధుని టీక. 'అనుదము' అనుక్రియా పదమునకు రూపాంతరముగా వాదంపరా? వాదింతురు గాక. ఏమి వాదించినను ఈనియమము ప్రాకృతసను తస్యవములకునుం దప్పదు. మఱియు నిది సిద్ధానుస్వార మునకే ఉద్దిష్టమని తలంచితిమి. అనుస్వారమెల్ల నుద్దిష్టమయేని 'కంఠానులు' ఇత్యాదులయందు గతి కల్పన సేయవచ్చును. పాశము సరికావవచ్చును. ఉపాయము లుండవా? తద్వచాదులకు ఉదాహరణములను వైకృత దీపికలో చూచుకొనవచ్చును. ఐన నొకకొన్ని—అంకు సము, అంకణము, అంకె, జంకు, అంగుటము, ఇంగలము, అత్తమిల్లు, అతకరించు. కావున 'వికృతిలో' (లేక అచ్చలో) బిందువు స్థిరమునకు ముందుండదు— అని సూత్రించుట శ్రేయముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

౨౬. 'యవువ్రావోలు తెలుగున పదాది నుండవు.' అని సూత్రము. వోకారము పదాది నుండునా? వోకడు, వోకటి అన వచ్చునా? అన వచ్చునని దీని వలన భ్రమ కలుగును. కావున ఇటు వోకారమును గూడ చెప్పవలయును. 'కావున వ్యుత్పత్తి, వ్యూహము, వ్యమము మొదలగునవి తెల్పియుము'— ఒక విశేషము:— ఈసూత్రమువలన తెల్పియుము తెలుగు కాదని యేర్పడు చున్నది. విద్యాధికారులారా, ఈవింతల నరయ్యు. మఱి వీరు తెల్పియుములని సాధించిన యామాడు పదము లలోను ఒకటియేని సూత్రోక్తాక్షరార్థము కాదు. వ్రాతలో ముందు వచ్చిన మాత్రాన అదిగతి వువ్రావో లకు ఇది యుదాహరణములా? వ్యాకర్తకు వర్ణక్రమమయినను తెలియవలదా? ఇంత పండితుడు వ్యాకరణము

నాయులు, తదభిమానులు దానిని బాలురకు చనువ నియమించుట! శారదాదేవీ, ఏమి చేయుచున్నావు? ఏమియుతివి?

పుత్రపుత్ర్యో అనునవి సంయోగములు. సూత్రమున ఈసంయోగములు ఉక్తములు గావు. పుత్రపుత్ర్యో లకును, పుత్రా వో లకును అభేదమా? పుత్రప్రతి, పూహము, వోమము అని వీనికి గూఢాంతగములా? నిన్నయనూరి వోధ్యవోధ్య కీర్తములను చెంటినే చెప్పెను. వీరు ఆయనను మించునాడై హెచ్చుగాఁ జెప్పటంబోతిమి పిల్లజూనమానే చెల్లించి కొన్నాను. పుత్రక్రమమయినను తెలియదే?

మఱి శకారము పదాది నుండునా? దానిం జెప్పమి యేమి? ఇంట్ల పూర్వపండితులు ఎంత చక్కగాఁ జెప్పిరో పరికింపుడు. —

‘...పదాదినీ ఇకార యకార శకారములును ఈ ఊ ఓ లం గూడిన సకారములు గాండవు’ అని నెంకయ్య. ‘యకారంబును, పుత్రాలును తెనుంగుమాట లగు మొదట లేవు.’ అని చిన్నియ నూరి.

ఇకారము చెప్పట సర్వస్వములో ఒకరి కన్న హెచ్చే అయినను, వొకారము చెప్పమి ఇరువుర కన్నను మించే.

౨౬. ‘ప్ర-పర-ప్రతి-పరి-అతి-అధి-అభి-అన్-అను-ఉప-సం-సు-అప-ని-వి-నిన్-నిర్-దున్-దుర్-ఉత్-అపి-ఆ ఇవి యుపసర్గము లనంబడును వీనిని తెనుంగున (ఇరి) ముందుగల పదములుతత్సమము లనంబడును.’ అని నూత్రము. ఇందు ప్రపరాదులు (ఉపసర్గలు) చెప్పఁబడినవి. ఈనూత్రములన ప్రక్క, పరగు, ప్రతిన, పరికిణీ, అతివ, అభిని, అనదగాకి, అవసుళము, అనుము, ఉపమరి, సందు, సులవు, అపరంజి, నిలుపు, విసుగు, నిసుగు, నిరుడు, దుసికిలు, దురద, ఉత్త, ఆన ఇత్యాది పదములు తత్సమములు గావలయును.

ఈరెండు నూత్రములును తత్సమములం గనిపట్టుటకై మూడవ తరగతి బాలురకొఱకు ఉద్దేశింపఁబడినవి. కాని తత్సమములంగా సంస్కృతసమములా? ప్రాకృత

సమములా? ఉభయమా? వీరి నిర్వచన ప్రకారము (మా. ౮వ నూ.) తత్సమములంగా సంస్కృత సమములే గాని ప్రాకృతసమములు గావు. కావున నిర్వచనము లెట్లున్నను సంస్కృతసమములుగా నుండుననుట శ్రేయము. మఱియు ‘తత్సమము లనంబడును.’ అను వాక్యము తెలిచే తత్సమనిర్వచనముగా విలసిల్లుచున్నది. ఇది ౨౭వ నూత్రము. తత్సమ నిర్వచన నూత్రము పదునెనిమిదవది మఱియొకటి కలదు. ఒక సంజ్ఞకు రెండు నిర్వచనము లేల?

౨౮. ‘.....జలు తెలుపునంగుఁ బుట్టిన వైనను తెనుంగున ఆ ఆ ఉ ఊ ఓ డౌలం గూకి నప్పుడు దంత్యము లగుచున్నవి’ అని నూత్రము. ఇందు ఒకారమును మానిన కిలుకేమా? మఱి, ‘తెనుంగున’ - ౨౭-వ నూత్రమున ‘తెనుంగునఁ దత్సమపదము లనఁబడునట్లే’ అను ప్రయోగముచే తత్సమముగూడ తెనుంగులో నుండు రూఢితమే యనియు తలంపవలసియున్నది. దానిం బట్టి, ఈనూత్రముప్రకారము తత్సమ పదములందు సయితము చటలు దంత్యములు గావలయును. చ క్రము, చాపము, మార్గము, వోదన, జట, జాతి, ఋజువు, జూరి ఇత్యాదులందు చజలు దంత్యములే గావలయును. ‘తెనుంగున’ అని ఈ౨౮వ నూత్రమున నిర్దేశించినందున ఈయనిష్టము కలిగినది. ఆమాటం జెప్పకున్న ఈరెండు తెనుగుల చజలు సంస్కృతసమేతరమగు నాంధ్రమునకే గలవి నూత్రములో చెప్పఁబడినవి గావున అందులోనేయనియు; సంస్కృత సమమునం గావనియు స్పష్టముగానే తెలియను. ఇట్లు ఈరెండు నూత్రములును సంస్కృత సమ విషయమున ఒండొంటిని విరోధించుచున్నవి.

మఱియొక విరోధము—౨౯ వ నూత్రము క్రింద ఒజ్జకు వ్యాకర్తగా రొసంగిన హెచ్చరికలో “తెనుంగునఁ బరువ సరళములకు ముందే బిందు వుండు ననుటచే స్థిరములకు ముందు బిందువుగల పదములు తత్సమములు.” అనునది యొకటి. ఇది ౨౮వ నూత్రమునకు అనునాదము. ఆనూత్ర మిట్లున్నది: “చేళ్యే పదములలో బిందువు (నున్న) పరువసరళములకు ముందే యుండును, ఇతర

హల్లులకు ముందుడను" అని. పై అనువాదములో 'తెనుంగున' అనుపదము వలన 'తెనుంగు' 'తత్సనుము' కాదని యేర్పడుచున్నది. ఇటు అనుక్రమములో 'దేశ్యపదములలో' అన్నందువలన 'దేశ్యమే' 'తెనుంగు'— 'తెనుంగే' 'దేశ్యము' అని ప్రాప్తించుచున్నది. ఇందువలన దేశ్యేతర మెల్ల తత్సనుమని ఏర్పడుచున్నది. వీరిమతమున ప్రాకృతిసమము తత్సనుము కాదు. ౨౪-వ నూత్రము వలనను, దాని అనువాదము చేతను ప్రాకృతి సమము కూడా తత్సనుమే అని యేర్పడుచున్నది.

౨౪-వ నూత్రమున తిప్పివెనుందును, స్థిగములకు ముందు బిందు వుండు నని తెలుపఁబడినది. పైయనువాదమున అం దుండవని చెప్పఁబడినది. ఇదంతయు పూర్వము లను ధిక్కరించి చేయుచున్న స్వతంత్ర సృష్టి.

౨౫-వ నూత్రము తర్వాతి యభ్యాసము:— 'సంస్కృతోపసర్గలు' అనుటచే, ప్రాకృతోపసర్గలు, 'అంధ్రోపసర్గలు' నని వేర్వేలు ఉపసర్గలు కలవా? అనియడుగవలసి యున్నది. 'సంస్కృతి' అననేల?

౨౬. "రామ, కృష్ణ... ఇవి ప్రాతిపదికములు (నామములు)" అని యుపదేశము. 'ఇవి' అనుటచే ఈ రెండే అని అర్థమగును. 'ఇట్టివి' అనినం గొంతమేలు. ఇట్లే ఇంకను రెండు ఉపదేశముల ముందు ఎఱుంగవలసి, ఆరెండిటనుం గూడ 'ఇత్యాదులు' అన్న మేలే.

'సకారము ద్రుతము. వచ్చెన్, వానిన్, వనమం దున్, చూచెను.' ఉదాహృతములలో మూటికి తుదను ద్రుతమున్నది. నాలవదానికి తుదను సకారమున్నది. సకార సకారములకు అభేదమా? ఈ ద్రుతాంతరూపములు ఈవ్యాకరణమున సిద్ధింపవు. (i) 'వానన్', (ii) 'వనమందున్' అను పదములలో (i) లో రెండుసకారములు, (ii) లో రెండుసకారములుం గలవు. ఇందు ఏ సకారము ద్రుతము? నాల్గవ ద్రుతమాలా?

౩౨. 'బిందువు పూర్ణము, ఖండము నని యిరుదెఱుంగులు.' అని నూత్రార్థము. ౨౪-వ నూత్రమున బిందువు ప్రస్తుతము. అటు ఇరుదెఱుంగులను ఉదాహృతములు. అట్లు అటు గతార్థమయిన దానికి ఈ నూత్రమేల?

౩౩. 'వచ్చెన్ + కోమలి' వచ్చెన్ అను యాపము ఈవ్యాకరణమున సిద్ధింపదు. (మా. క్రియా. ౧౦ సూ.) 'వండ్లెను', 'వచ్చెను', అని మాత్రమే ఈఘక్రికలో నిచ్చున్న మగును. కావున దీనితో సంబంధించిన నూత్రము పొల్లే యగును.

'ద్రుతమునకు సంధిలో ఆదేశముగా వచ్చిన బిందువులు సాధ్యబిందువులు అనఁబడును.' అని (౩౩) నూత్రార్థము. ఈనూత్రమువలన ప్రాస్యముమీది యగసున్నకు మాటుగ ౨౪-వ నూత్రమువలన వచ్చిన నిండు సున్న సాధ్యబిందువు కాదని ఫలించుచున్నది. ఇది యునుంగాక, రాముండు, వాండు, వేడు, చేయండు ఇత్యాదులయందలి యగసున్నయు, వేయేల, ద్రుతాదేశములయిన బిందువులు తప్ప కడవబిందువు లన్నియు సాధ్యములు కావని సమకూడుచున్నది. అందువలన నివి యెల్ల సిద్ధము లనవలసి యున్నవి. రాముండు, పడంబి ఇత్యాదుల యందలి నిండు సున్నయు సిద్ధమే యనవలసి యున్నది. ఇది శాస్త్రప్రాయము కాదు. బాలన్యాకరణములో (సంజ్ఞ ౧౪, ౧౫ సూ) 'దీర్ఘముమీద సాధ్యపూర్ణము లేదు.' అని నూత్రము. 'ఏడు'—'రేగులు'—'గోగులు' అని యుదాహరించినందువలన పైయర్థము లభించుచున్నది.

౩౪. మఱి యీనూత్రముచే శబ్దముతోనే పుట్టిన బిందువు సిద్ధమని తెలియుచున్నది. అందువలన ప్రత్యయము యొక్క శిత్వాదికముచేత వచ్చిన బిందువులు సిద్ధముగావని యేర్పడుచున్నది. ఇట్లు ఈరెండు (౩౩-౩౪) నూత్రములకును పరస్పరవిరుద్ధార్థము లూహ్యము లగుచున్నవి. ఇది బాలరను నిలుగులం బెట్టుటగా నున్నది.

ఇంత కష్టపెట్టియు ఇంతకష్టపడియు ఈసిద్ధ సాధ్యసంజ్ఞలను, (౩౫) రాగల లఘులఘుసంజ్ఞలను జెప్పినందులకు ఈవ్యాకరణమున ప్రయోజన మేమియు లేదు. ములువుగా దొరకింపమన పాండిత్యప్రకర్షన ఇవి వైచిత్త్యంబడినవి కాని బోధచేసికొనక వైచిత్త్యం దున పీడాకరము లయినవి.

నమ్మక ముగా నగలను విక్రయించు స్థలము

మేము శక్తిసామర్థ్యములను అనుభవజ్ఞానములను వినియోగించి మంచిమందిరికములను తయారుచేయుచున్నాము.

మేము 35 ఏండ్లనుండి నగల వ్యాపారమును దినదినాభివృద్ధితో జరుపుచున్నాము. మావద్ద నెట్టి మోసమును కలుగదు. నమ్మకముగా నగలు విక్రయింపబడు సను విషయమున నెట్టి సంశయమును లేదు.

సురాజ్ మల్ లల్లూభాయ్ అండు కో.,

సీమ కమలములు, బంగారు, వెండి
నగల వర్తకులు

313, ఎస్ప్లనేడ్, మద్రాసు

మలేరియావల్లగలిగిన నిస్సత్తువను సేనటోజన్ వల్ల పోగొట్టుదు

1 ముఖ్యముగా మలేరియా జ్వరం వల్ల నష్టము
నిస్సత్తువను పోగొట్టుకొనుటకు సేనటోజన్ గొప్పదానము.
మని, డాక్టరు హెచ్. డబ్ల్యూ. యన్. అను ప్రసిద్ధుని
బంగారీవైద్యుడు వ్రాయుచున్నాడు.

క్రిస్టెను మలేరియా జ్వరమును పోగొట్టును.
తదుపరి గలుగు బలహీనతను పోగొట్టి దారుణమును
చేకూర్చుకొనును.

అట్టివేళలందు శరీరమునకు శక్తిని చేకూర్చగల
మంచి ఆహారము నివ్వవలెను. అదియే సేనటోజన్. సేన
టోజన్ అతిస్వల్పకాలములో రక్తములో చేరికగలిగి,
రక్తమును శుభ్రపరచి, శరీరమునకు దారుణమును
చేకూర్చగలది.

సేటినుండి సేనటోజను సేవింపుటకు ప్రారంభింపుడు.

SANATOGEN

మంచి టూనిక్ ఆహారము (2)

స్టోరు లన్నిటియందును, దుకాణము
లన్నిటియందును దొరికను.

తయారు చేయునప్పుడుగాని, ప్యాకు
జేయునప్పుడుగాని చేయబడని ఔషధము.

ఆంగ్ల భాషా పరిచయము లేనివారలకు బహుముఖముగ
సేర్వకొనుటకు తెలుగు అర్థములతో నుండు

ఆనంద ఆంగ్ల భాషాబోధిని

అనుగ్రంథము మిక్కిలి సహకారిగ నుండును.
ఇది 700 పేజీలు చక్కని కాల్ గ్రామి, భారతీయ భాషలు,
ఆకథలకు సంబంధించిన 16 ఆటో నుపటములు గలిగియు
న్నది. దీనియందు ప్రతిపదమునకు తెలుగు ఉచ్చారణ, ఇం
గ్లీ ఘపదములు, అర్థము చేర్చి సేర్వకొనువారలకు బహు

ముఖముగ తెలియుటకు ముద్రించితిమి. ఇంగ్లీషు భాషా
లో 10 సం॥లు వేలకొలది రూ॥లు ఖర్చుచేసి సంపాదించిన
జ్ఞానమును యింటియందుండియే సంపాదించవచ్చును.
ఉపాధ్యాయుల వెదకవలెను. గ్రామోన్యాయులు, కరి
గాములు, దొరలతో సంబంధముగల బట్టదార్లు, వంటవారలు
మరియితర సిబ్బందులు వీరకును, ఆంగ్ల భాషా పరిచయ
ము లేని వారలకును, మా ఆనంద ఆంగ్ల భాషాబోధిని
చాల ఉపకారిగ నుండును. ప్రతి కుటుంబమునకును
ఇది ముఖ్యవశ్యకము.

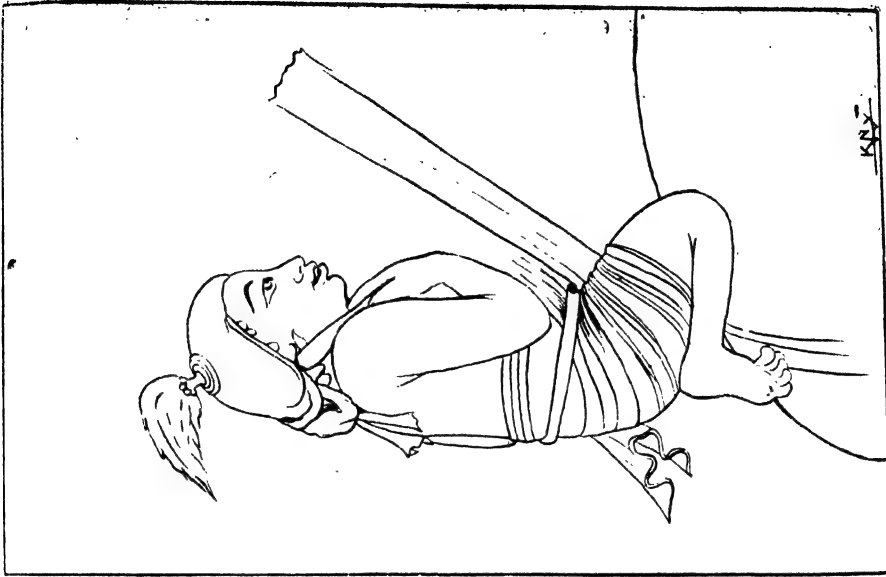
పుస్తకమునల రూ॥ 2-0-0.

ఒక పుస్తకమే కొనువారికి పోస్టుఖర్చులు అ. రి యగును.
ఇప్రతుల నొకేసారికొనిన పోస్టుఖర్చులు మేధరించెదము

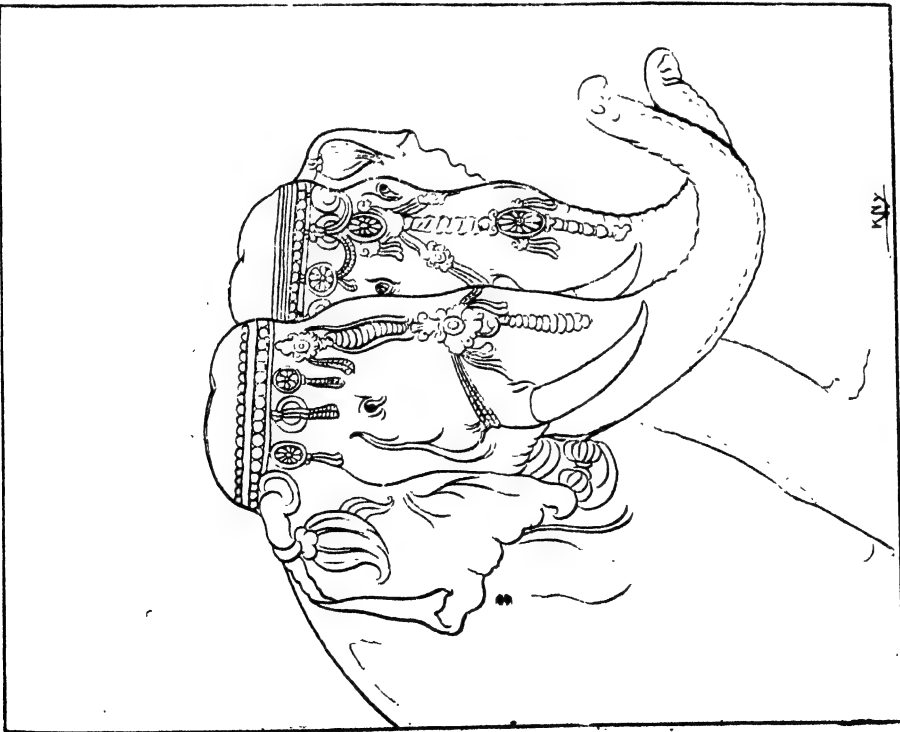
ఆనందబోధిని ఆఫీసు,

అంబేద్కర్ రోడ్ 187 ను, గాంధీ.

అజంతా చిత్రములు

౨. మానవీడు
సింహాద్వీప విజయయాత్రకు పోయిన వైద్యములా జేరినవాడు.

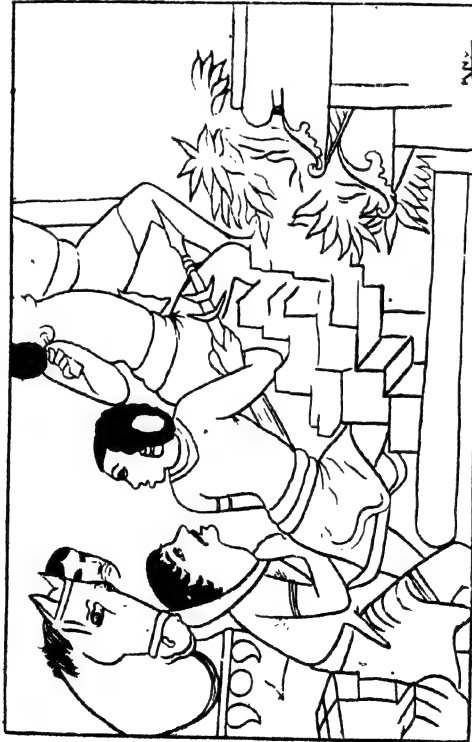

౩. ఏనుగులు బుద్ధునికి స్వాగత మొసగుట
ఏనుగులు బహువిధాలంకార సమేతములు

ర. నవకుడు

అక్షు సువాసనా సుభవానందమున జేలుచున్నాడు

3. విశ్వంతురుని పరివారము

విశ్వంతుడు రాజ్యమును విడచిపోవునపుడు కూడజేసిన స్మృతిచిత్రము

తల్లులారా?

మీ బిడ్డకు “లాక్టోజెను” నీయుడు.

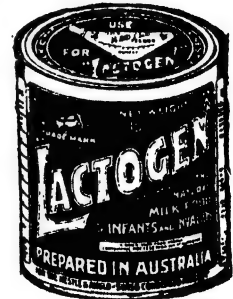
మీ చంటిబిడ్డల ఆరోగ్యము, బలము విషయములో వృధాపరీక్షల నొనర్ప ప్రయత్నింపకుడు.

ఎవ్వధ హేతువుచేతనో మీరు మీ బిడ్డకు, సహజముగా తల్లిపాలనిచ్చి పెంచ జాలని యెడల, యితరులచే యిట్టి పరిస్థితులలో యివ్వబడు చున్న ఆహారమునే మీ బిడ్డకు నీయుడు. అది ఏదన “లాక్టోజెనే”

ప్రపంచమందు విఖ్యాతిగాంచిన వైద్యశిఖామణులచేతను ఉపయోగింపబడి కొనియాడబడు చున్నది. వారి సలహాల వల్ల లాభమును పొందుడు.

తల్లులారా! ఒక కార్డు మాకు వ్రాసి నంతనే యీ ఆహారముయొక్క సమూహా డబ్బీని అందుతో అల్యూమినియా చెంచాతో సహా ఉచితముగా పంపబడును.

LACTOGEN

Nestlé & Anglo-Swiss
Condensed Milk Co.,
P.O. Box 396, Calcutta.

ఈ పేరు పేరును ఉదాహరింపుడు.

మిక్కిలి మేలైన సీమ కమలములు

వి. యం. యస్. షేక్ మహమ్మదు అండు కంపెనీ,
సీమకమలములు, నగలు వ్యాపారులు,
రాజమండ్రి.

TESSOL

టెస్సోల్ షేరుల ఖర్చు పోతుండే ఉపకరణము కలిగించుటకు వాయుహరమునకు, వీము మొదలగువాని కట్టి చుట్టుకు గలిగించుటకు దివ్యవృద్ధి.

బాష్టి రియూను సోంపతేసియు, ప్రల్లి పోవునట్లు చేసెడు ఆవిరుల సంశ్రింపతేసియు వాంతులను ఆతీర్చిని ఆపి, పేగుపొరలను మరల పనిచేయునట్లు చేసియు న్యూక్లసు మెంట్రిను విపశమనము కల్గించును. ఈ గుణములు కలిగి యుండుటచేతనే యీ ఔషధము జ్వరమునకు, పేగులకు సంబంధించిన అనేక వ్యాధులను కుదుర్చు విషయములో విశేషమైన విలువగలదని యుజ్జ్వలమైనది. ముఖ్యముగా కలరా, ఆతీర్చి, అరిసారము, జానరీయస్రణములు, ఆంత్రికజ్వరము, ఆంత్రిమాలమున బడులుదేటు కురుపులు, హాలినోస్సి, టైఫాయిడ్ జ్వరము, పీనసరోగము, విష పడి సరోగము మొదలైనవి నివారించబడును.

వేపెక్కు గొప్ప క్రిమినాశక ఔషధము. జలుబులను నివారించును. కలరావృత్తులను పోగొట్టును. ఇన్ ఫ్లుయెంజా వ్యాధిని తగ్గించును.

వేపెక్కు జలుబు నాపివేయును. శరీరక్రమమును కలవరపరచని నిరపాయ కరమైన క్రిమినాశక ఔషధము. దీనిని మిశ్రమములపై జల్లి ఆవిరిని వాసన చూచినచో, నది ముక్కుయొక్కయు, గొంతుకయొక్కయు ఏకాంతస్థలములందు ప్రవేశించి, ఆవృత్తిరములైన జలుబు వీజముల నడచినుండి తప్పించును. వేపెక్కు ఇన్ ఫేలెంటు ఒక అసాధారణము, అత్యద్భుతమునైన విశేషలక్షణము గలిగియున్నది. వాయుమిశ్రితమైనపుడు, క్రమక్రమముగా బలవంతముగ ప్రవృత్తి సేసు ఆవిరులను పోనాడును. కనుక యిది ఉపయోగించుటకు తగినది. ఒక్కసారి ఉపయోగించినచో ఒకదినము కాపాడును. కెమిస్టులు ప్రాగిస్టులందరివద్దను లభించును.

సాత్ ఇండియన్ మెర్కెంట్ ట్రైల్ కంపెనీ, 12 మన్నార్ రువిధి, P.T. మద్రాసు.

స్త్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని

గర్భాశయ సంబంధమును ముట్టుకుట్టు - పుసుమరోగము, సోమరోగము - ఆకాలబహిష్టి, బహిష్టి నిలిచిపోవుట, గర్భస్రావము, సంతానహీనత మొదలగు వ్యాధులకిది అధ్యుప్రదాత. మేనాజ్వరములను, జలుబును, దగ్గున,

బలహీనతను, రక్తహీనతను, ఆతీర్చిని నమ్మకముగ వుదర్చుగలదు.

వెల పెద్దబుడ్డి రు రె లు ; చిన్నది 1-10-0 అన్ని మందులపావులలో దొరుకును.

శ్రీనివాసాచార్యులు ఆయుర్వేద ఔషధశాల, స్కూల్, మద్రాసు.

3౫. సంధి విశేషమున వచ్చిన యకారము లఘువు; శబ్దమున స్వతస్సిద్ధయకారము అలఘువు-అని యీగంధ గోళమున కర్థము.

3౬. 'అరుదు, బురద-ఈపదములకేఫము లఘువు' అని నూత్రము. దీనికి వ్యాయ్యయిన యర్థముచే వారి, గిరి లోనగు నితరపదములయందలి కేఫము లఘువునో కాదో తెలియదు. కాదనియే అనవలసినదిగా తోచును. అట్లే, సూత్రోత్తర భాగముచేత ఎఱుక మఱియ లందలిది తప్ప గుట్టము, కట్ట, చెఱుకు లోనగు పదములందలి కేకలకేఫము లఘువో అలఘువో తెలియదు. అయినను అలఘువు కాదు, లఘువే అనవలసినది గానే తోచును. పూర్వ వ్యాకరణము ఈచెట్టి నవరికి నెట్టుట కై 'ఇత్యాదులయందు' అని ప్రయోగించిరి. అట్లు చేయుట పాండిత్య ప్రకటనకాదు అని మీరు వారిని చెక్కిరించిరి.

3౭-౨ నూత్రముచే కలత వలసలలోని లకారము లఘువని తెలియుచున్నదేగాని 'చిలుక పలుకు' లయందలి లకారము లఘువో అలఘువో తెలియరాదు.

3౮. 'ఏఱు-ఏళ్లు; త్రాడు-త్రాళ్లు-బహువచనము పరమగునో అలడ అనుగ్రములకు మాఱుగ వచ్చిన శకారము లఘువు'. ఈనూత్రములో (i)అ,(ii)ల, (iii)డ-అని మూడు వర్ణములు చెప్పినారు. ఉదాహరణములు రెండువర్ణములకే యిచ్చినారు. ఏల ఈభేదము?

సుతీయు విశేషము కలదు- శకారము అల-డ లందు హల్లునకు మాత్రమే ఆదేశమా? అు-లు-డు అను నంతియ వర్ణము లందలి ఉత్తరవకం గూడ నాదేశమా? అనగా అు-లు-డు అను మొత్తములకే ఆదేశమా? తొలి పక్షము న్యాయము. అందు,

ఏఱు+లు = ఏళ్+ఉ+లు = ఏళ్లు.

త్రాడు+లు=త్రాళ్+ఉ+లు = త్రాళ్లు.

అగును. ఏళ్లు త్రాళ్లు అనియే పూర్వవ్యాకరణము ఉదాహరించివారు. రెండవ పక్షమునందు,

ఏఱు+లు=ఏళ్+లు=ఏళ్లు.

త్రాడు+లు=త్రాళ్+లు=త్రాళ్లు.

అని రూపములు సిద్ధించును. కాని మొత్తములకే ఆదేశము అను నీరెండవయర్థము అనూత్రవాక్యమునకుఘటిల్లదు. అవాక్యమున హల్లులకుమాత్రమే ఆదేశమునెడి యర్థమే వచ్చును. ఇట్లుండ ఘటించెడియర్థమునకు పాసంగనట్టి రూపమును ఏళ్లు-త్రాళ్లు-అనువానినిమాని, ఘటించని యర్థమునకు పాసంగనట్టివానిని ఏళ్లు-త్రాళ్లు-అను రూపములను చూపుట పీడకారముగానున్నది; వింతయునగును.

3౯. ఈ నూత్రవాక్యమునకు 'ప్రథమ మీడి పాకు ఆదేశమును వా లఘువు, ఒండు వా అలఘువు.' అని యర్థము. ఇందునలన ప్రథమేతర్థ స్థలంబుల పాకు వచ్చిన వా అలఘువు కావలయును. బాలన్యాకరణమున 'అతఁడు నలిక నిత్యానులయందున్న పాదేశవకారము లఘువు-తక్కిన నకార మలఘు'వని యున్నది. అంతియగాని 'ప్రథమ మీడి' ఆన్నమాట లేదు. కావున ఇందునలన ప్రథమేతర్థస్థలములందలి యిట్టి వాదేశము లఘువే కాదగును. ఆపెద్దలయందు భక్తి కుదిరి వారి యుత్కృష్ట పద్ధతి బోధపడియుండిన ఈదొసంగు పాసంగదు గదా. ఇందు 'హరి+పలిక=హరి పలిక' అని ఉదాహరణ మున్నది. 'పలిక' అనురూపము ఈ వ్యాకరణముచే సిద్ధింపదు; దీనిచే 'పలికను' అని సిద్ధించును. (మ. క్రి. 'నందెను.')

౪౦. ఈ నూత్రముచే తెనుంగున వాడంబడం దగని వానిని చెప్పుదున్నారు. అవి యెవ్వయన:- నూ. 'సుబంతములను, సంస్కృతి నామములను, తిజస్తములను, క్రియలను; తుమున్నంతములు, క్వాంతములు నను నన్యయములను'-అని విస్తరము.

ఇటం బ్రహ్మన్యము ఇంచుక కలదు.-

సుబంతములు కాని సంస్కృతినామములకలవా? తిజంతిములు కాని క్రియలు (సంస్కృతమున) కలవా? [ఇవల సర్వస్వములో 'తిజస్తములు' అను పదములో నా క్రింద తాయొత్తు చెట్టి నారే? అట్లే 'సుబంతములు' అను పదములో పెట్టలేదేమి? ఏ వర్ణక్రమము సరి? వ్యవస్థ లేదా?] సుబంత సంస్కృత నామ

ములు పనికిరాని యెడల ప్రాకృతనామములు పనికి వచ్చునా? ప్రాకృతక్రియలు పనికివచ్చునా? 'జమో' వచ్చె' (యముడు వచ్చెను.) 'సరిత' ఉన్నది (సరిత్తు ఉన్నది.) అని ప్రయోగింపవచ్చునా? క్త్వా తుమున్నం తావ్యయములు గూడని యెడల ఇతర సంస్కృతావ్యయములు కూడునా? 'విహస్య' (నవ్వి) 'పోయినాడు', 'విభాయ' (చేసి) 'కూర్చున్నాడు', 'ఇదానీమ్' (ఇప్పుడు) 'నడిచినాడు' ఇట్టి ప్రయోగములకు ఆక్షేపము లేదా?

రగ. 'సుబంతిజంతిక్త్వాంతములను అను కరణం బునం బ్రయోగింపవచ్చు' నని యానుాత్రము. అనుకరణంబున ఎల్ల శబ్దములను ప్రయోగింపవచ్చును. అందుగా ఈనియమ మేల? 'విభా.న' అనియెను, 'జమో' యని యెను, 'జావులే' అనియెను. ఇత్యాది.

మఱియు ఈనుాత్రమునకు వారోపంగిన యుదాహరణములలో 'అనియె' అని ముహూటు ప్రయోగమున్నది. ఈ వ్యాకరణముచేత 'అనియెను' అను రూపమే కలుగును గాని, 'అనియె' అనురూపము కలుగదు. (చూ. క్రి. పం. డెను.) 'అనియెను' అనుపదమునకే 'అనియె'-'అనియె' అని రూపాంతరములు వా

క్యముకడ ద్రుతమునకు లోపము వికల్పముగనగును[సంధి, ౨౭] అనునుాత్రముచేత వచ్చును అని విజృంభణమేని; ఇందులకు ఒసంగబడిన యుదాహరణములం గనుడు:— 'వాడు వచ్చెను, వచ్చె' వచ్చె' అని. ఇందు 'వచ్చె' ను' అనురూపము క్రియా ప్రకరణము చేత సిద్ధము. దాని ద్రుతమునకు లోపముపై సంధి ౨౭-న నూత్రిమాన విహితము. అందు ద్రుత మేది? ద్రుతము సకారముగదా? (౨౯) ఇందును సకారములో సకారము లేదా యందురా? అది కడపట లేచే? సంధి ఆటంకూత్రిములో 'కడపటి' యను శబ్దములై ఇందలి కడ శబ్దముకూడ ఉపధకుం బేరగునేని, ఆపక్షమున 'అనియె' + ఉ' అని మిగులును. 'అనియెయు' అను నద్యుత రూపము లభించును. ఈ లోపమునకు విధి యెక్కడ? పైగా, ఇది వాక్యాంతకార్యము; అవాక్యాంతస్థలములయందు 'కనియె'-'కనియె' అనురూపములకు సిద్ధి యెట్లు? లేదు. కావున, సంధి ౨౭-న నూత్రిము వాక్యాంతముల కిక్- క్-మలనక్- అందుక్-అను నిట్టి ప్రత్యక్షద్రుతాంతములకుండప్ప మజ్జేనీకిని పనికిరాదు.

(స కేవము)

అమూల్యము

కొడాలి ఆంజనేయులుగారు

౧

వరమ నిర్భాగ్యురాలను భావమునను - చిన్నచూపుల చూడకు చెలిమికాడ!
ప్రేమబాష్ప ముక్తాబిందు దామములను - కౌగిలింపింతు నీదివ్యకంఠనీను.

౨

అనుదినము నాదు నిరుపేదతనము జూచి - జాలివడి పోదు వేమోయి సఖుడ, నీకు
మవ్వపుక సంజ నీరెండ మాకుటీర - నీమ స్వర్ణాభిషేకమ్ము నేయగలను.

తెనుంగున ప్రథమావిభక్తి 'ందు' ఎట్లు పుట్టిందా?

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

ప్రహదనకరతామ్రశాసన లిపి పఠనమును గూర్చి జరగుచున్న చర్చలో నేను నా వాదమునకు ప్రబలసాధనము లయిన విషయములను బెక్కింటిని శాసనలిపి స్వరూపాదాహరణములతో ప్రకటింపవలసి యున్నాను. అతికుతూహలము గొల్పు శార్యాంతరమునందావిష్కృతమైన యుంగీ, కొన్ని శాసనములు ప్రతిబింబములు నికను నొకపాదమున జూపిన సాదాహరణముగాఁ బ్రకటింపఁ దలపెట్టు కొన్న నా వ్యాసము నితదాఁక బ్రకటింపఁ జాలకుంటిని. నా వ్యాసమున 'శాలుగున ప్రథమావిభక్తి 'ందు' ఎట్లు పుట్టిందా?' అన్న క్లిష్టకతో కొంత పరిశీలనము నా వాదసాధనములలో నొకటిగాఁ గలదు. దానిని మాత్రమే యిప్పుడు వేలుపఱచి కొంత వివరించి ప్రకటించుచున్నాను. *

తెలుగుభాషలో నేడు ప్రాయికముగా మహద్వాచకము లయిన శబ్దముల తుద ప్రథ

మావిభక్తి ప్రత్యయముగా 'ందు' గలదు. ఇది దీర్ఘపూర్వ మగునేని యరసున్నగా మారును. ప్రాప్యపూర్వ మగునేని యరసున్నగాఁ గూడ మారును. మఱియుఁ బ్రాయికముగా ప్రాతిపదిక మది తత్ప్రయమో, తద్భవమో యగునేని 'ందు' కుఁ బూర్వ మున్న ప్రాప్యాకారమునకు ఁకారముగూడ వచ్చును. వాడు, మగండు, మగఁడు, రాముండు, రాముఁడు అనునవి యదాహరణములు. కాని యీయాపము లర్యాచీనకాలము నాఁటివి. ప్రాచీనకాలమున నివి 'వాడ్డు, మగడ్డు, రాముడ్డు' అను విధమున నుండెడివి. లిపి యిట్టి యున్నను ద్విత్య శైలియముచే నివి తేలుబలుకఁబడుచు గూడ నుండెడివి.

ఇక వీనిలో 'డ్డు' ఎట్లు వచ్చినదో కనుగొనఁ బ్రయత్నింతును. ప్రాయికముగా తెలుగుపదములు పెక్కులు ప్రథమావిభక్తి బహువచన రూపములను ముందు పడసి

* ఇట్లేల యిప్పుడు వేలుపఱచి ప్రకటించుచుంటి ననగా, ఈ మార్గి నెల 30-వ శేదిని గోదావరీ మండలమున జరగజోవు శాంధ్రసాహిత్యపరిషత్ ద్వారా కొత్తవసధలో బ్రహ్మశ్రీ, మ-రా-రా-శ్రీ, జయంతి రామయ్య పంతులుగారు "ప్రథమావిభక్తి ప్రత్యయ మగు ఁదునన్గకము పూర్వరూపము" అనుపేర నొక వ్యాసము పఠింతురని తత్ప్రభావ్యాసప్రతికలోఁ గలదు. ఆ యావ్యాసప్రతిక నాకు నేడే (19-3-29) వచ్చినది. శ్రీరామయ్య పంతులుగారు నేనును అన్నోనన్య సహకారము లేకుండఁ జరిపికొనిన పరిశీలనములు రెండు నొక్క ప్రక్రియనే నిరూపించునవిగా నుండినను నుండివచ్చును; భిన్నప్రక్రియల నిరూపించునవిగా నుండినను నుండవచ్చును. ఒక్క ప్రక్రియనే నిరూపించునవిగా నుండునేని ఆప్రక్రియకు బల మెక్కు వగును. అది పరస్పరము మాకుఁ బరితోషమును గొల్పును. భిన్నప్రక్రియ లగునేని మేము పరస్పరము యుక్తమును గ్రహించి, సరియయిన ప్రక్రియకు వత్తుము. ఈవిధముగా సమకాలముననే మావ్యాసములు వేర్వేరుగా వ్యక్తము లగుటలో విశేషము గలదు. ఈ భాషముతోనే నేను పై శీర్షికగల నా వ్యాసైకదేశము నిప్పుడు ప్రకటించుచున్నాను. శ్రీరామయ్య పంతులుగారు వారి కొత్తవసధలో వ్యాసము చదువునాఁటి కింకను బూర్వమే నా వ్యాసము మద్రాసులో ముద్రిత మగును. వారు వ్యాసము చదివిన తర్వాత నొకవారమునకు భారతిలో బయల్పడును. కాన ఒకరి వ్యాసము నింకొక రెలుగుట తటస్థింపదు.

వాని ననుసరించి తర్వాత నేకవచన రూపములఁ బడయుట కాననగును. ఈఁగలు, చిలుకలు, అడుగులు, చెఱువులు ఇత్యాది బహువచనరూపములు ముందు పుట్టిన పదవచన ననుసరించి ఈఁగ, చిలుక, అడుగు, చెఱువు ఇత్యాద్యేకవచనరూపములు తర్వాత పుట్టినవి.

ద్రావిడభాషా కుటుంబమున ప్రథమ నిష్పన్నమైన యటవమున అవ్, మగ్, రామ్ అనునవి ప్రథమావిభక్త్యంతఃపదములు. అటవము తర్వాత పుట్టిన తెలుఁగున కిపూర్వభాషలోని ప్రథమావిభక్త్యంతఃపదములే ప్రాతిపదికము లయినవి. ఇట్లుగూటనంగతమే. ఇట్లు అవ్, మగ్, రామ్ అని యున్న ప్రాతిపదికములకు బహువచన ప్రత్యయ మగు, 'ఱు' (ఇది బండిఱుగా ప్రాచీన శాసనలిపి గలదు.) పరము కాఁగా అవన్లు, మగన్లు రామన్లు అను రూపము లేర్పడవలసి యుండెను. కాని యేకపదమున 'న'కార 'ఱు' కారములకు సంయుక్తత, అటవముననే కాని తెలుఁగున నెక్కడను లేదు. తెలుఁగుభాషా స్వభావమువ కట్టి యుచ్చారము విరుద్ధము. అట్లుగూటచేఁ దెలుఁగున నకార అకారములు సంయుక్తములుగా నేర్పడవలసినచోట్ల నకార అకారములకు నడుమ, బహుప్రాచీనకాలమునఁ దెలుఁగున లిపియు నుచ్చారమును గలిగినట్టియు, క్రమముగా నాలిపియు నుచ్చారమును 'డ'గా మాఱిపోయినట్టియు నొక వింత హల్లు ఆగమమై వచ్చుచుండెను. అది యే నేను, అహదనకరశాసనము, సత్యాదిత్య చోడమహారాజు శాసనము మొదలగువాని లోగ్రాత్రగా గుర్తించిన వింత లిపిగల హల్లు. అది బండి ఱు కాదు. ధ కాదు. (ఇట్లును

టకుఁ బ్రబల సాధనాంతరములను మిగత వ్యాసమున సోదాహరణముగ వెల్లడింతును.) ఆ వింత లిపియొక్క ప్రాచీనకాలోచ్చారము కొంత టవర్గాక్షరముల యుచ్చారమునకుఁ జేరికగలదై యుండవచ్చును. అది పెక్కు చోట్ల 'డ'గా మాఱినది. కొన్నిచోట్ల 'ట'గాఁ గూడ మాఱియుండునట్లు నే ననుమానించుచున్నాను.

ఇప్పుడు 'న'కారము, 'వింతహల్లు', 'ఱు' సంయుక్తమైన యక్షరము లో శబ్దరూపము లేర్పడఁగా, బహువచన ప్రత్యయ మగు 'ఱు' లోపింపఁగా హలంతము లయిన పదముల చివర 'డ' చేరఁగా, నేకవచనమున, అనను, మగన్లు, రామన్లు (న క్రింద నున్న దే వింతలిపి గల వింతహల్లు.) ఇత్యాదిరూపములు కలిగెను. ఈ హల్ రూపములే సత్యాదిత్య చోళమహారాజుల శాసనములందు లెక్కలే నన్నియున్నవి. క్రమముగా నీవింతహల్లు 'డ'గా మారఁగా, 'డ'కుఁ బూర్వముననున్న 'న' 'ణ'గా మారఁగా, 'అవణ్లు, మగణ్లు, రామణ్లు' ఇత్యాదులు బహువచనరూపములును, అవణ్లు, మగణ్లు, రామణ్లు ఇత్యాద్యేకవచనరూపములును నేర్పడినవి. ఉరల్ రోలుగా మాఱినట్లు, 'అవణ్లు' వాణ్లుగా మాఱినది. తర్వాత, వాణ్లు వాడుగాను, మగణ్లు మగడుగాను, అర్వాచీనభాషలో మాఱినవి. ఇట్లే నేటి ప్రథమావిభక్తి 'ందు' ప్రత్యయములకెల్ల నమన్వయము గుడురును.

తెలుఁగుభాషలో నకార అకారములకు సంయుక్తత ప్రసక్తించునపుడు, నడుమ వింత హలాదేశము వచ్చుననుటకు 'పణ్ణ' ఎను

బడ్డ, ఇత్యాది పదములఁ గూడ నుదాహరణముగాఁ జూచుకొవచ్చును. తెలుఁగున, పది పా అయి ఇరండు, రెండు అయి సంధి యేర్పడినది. అటవమునఁగూడ పత్తు, పా అయి ఇరండుతో సంధింపఁగా పన్నిరండు, అని రూప మేర్పడినది. తెలుఁగున పా + రెండులో నడుమ వింతపాల్లు వచ్చి, అది డగా మాటి 'స' 'ణ' అయి 'పడ్డెణ్ణ' అను రూప మేర్పడినది. కాని 'పడ్డెణ్ణ' అను రూపము తెలుఁగున నెన్నఁడు నున్నట్లు కానరాదు. నాడ్డెణ్ణ (నోడ్డెణ్ణ) పడ్డెణ్ణ (నోడ్డెణ్ణ) అను పదములలోని రెండవ సంయుక్తాయతురములలో రెండవ యతురము డకారము, డకారపుఁ బూర్వరూప మగు వింతపాల్లు కాఁదగునే కాని బంజిట ఎన్నఁటికిని గానేరదు. ఏలనఁగా మూఁడుపాల్లుల సంయోగములో రెండు బంజిట లుండవు. అట్టి యుచ్చార ముండదు.

సరికాని యింతవఱకును జెప్పిన ప్రక్రియ చొప్పున రాముణ్ణ, రాముఁడు, కొణ్ణ, కొండఁడు, ఇత్యాది రూపములు సిద్ధించును గాని, రాముణ్ణ, రాముఁడు, పుత్తుణ్ణ, పుత్తఁడు, చందురుణ్ణ ఇత్యాదివిభములు రామ, పుత్త, చంద్రత్యాది ప్రాతిపదికముల తుది యకారమునకు ఉకారాదేశము కలదుగదా ఇది యెట్లు సమర్థిత మగును? అను ప్రశ్న మున్నది. దీని కిట్లు బదులు:—

సంస్కృతభాషలో అకారము రెండు దెలుఁగులు గలది. 'అ అ' అను సూత్రమున పాఞిన్యాచార్యులు సంవృతము, వివృతము అని అకారము రెండువిధము లనియు, ప్రక్రియా

దశలోని అకారము వివృతమనియు, ప్రయోగ దశలోని అకారము సంవృత మనియు జెప్పిరి. తెఱపినోటితో నుచ్చరించిన అకారము వివృతము. ఆంధ్రద్రవిడకర్ణాటదేశములందు అకారము ప్రయోగదశలోఁగూడ నిట్లు తెఱపినోటితో వివృతముగానే ఉచ్చరింపఁబడుచున్నది. ఈయచ్చార మపాఞినీయము. ఆంధ్రద్రవిడ కర్ణాటభాషల సంప్రదాయము సంస్కృతప్రాకృతభాషల సంప్రదాయమున కంటె వేరయినదనుట కిదియు నొక సాధనము. ఒకదేశము మొదలగు నుత్తరదేశములందు ప్రాస్వాకారము సంవృతముగానే ఉచ్చరింపఁబడును. వారు నోరిని గొంత ముడిచియే అకారోచ్చారము జరుపుదురు. ఆసంవృతోచ్చారము మనకు ఉకారమునకు, ఒకారమునకు నడిమిది కా వివచించుచుండును.

సంస్కృత ప్రాకృతసమములు, తద్భవములు నగు పదములందు ప్రాస్వాకారము, ఇత్యోకులు మొదలగు నొత్తరాహాగాజుల శాస్త్రీయసంవృతోచ్చారణరీతి సనుకరించుటలోఁ దెలుఁగున కారీతి యపరిచిత మగుటచే ఉత్పముగా మార్పుచెందినది. ఈ కారణము చేతనే విభక్తి 'ందు'కు పూర్వమున నున్న అకారమునకుఉకారాదేశము వచ్చుట ప్రాయశముగా సంస్కృతప్రాకృతసమభవ శబ్దములకే కానవచ్చుచున్నది. దేశీ తెలుఁగుశబ్దములకట్లు లేదు. కొండఁడు, తిక్కఁడు, మారఁడు, రేచఁడు ఇత్యాదిశబ్దముల కుత్పమురా లేదు గదా? ఇది ద్రావిడభాషాకుటుంబసంప్రదాయోచ్చారముగల శబ్దము లగుటచే వీనికి సంవృతోచ్చారము లేదయ్యెను. ఉకారాదేశము రాదయ్యెను.

*ఆశ్చర్యచూడామణి-వాల్మీకిరామాయణము

కిశాంబి రాఘవాచార్యులు గారు

సంస్కృత వాఙ్మయమున వాల్మీకిరామాయణము ననుసరించి మహావీరచరిత్రము మొదలగు నాటకము లనేకము రచియింపబడినవి. అందు శక్తిభద్ర కృతమగు ఆశ్చర్యచూడామణి యను నాటక మొకటి నూతనముగఁ బ్రకటింపబడినది. శక్తిభద్రమహాశవిదక్షిణదేశస్థుఁడని ప్రస్తావనయందలి 'ఆకాశం ప్రసూతే పుష్పం; సికతాః పైశాముత్పాదయంతి; యది దక్షిణస్యాదిశః ఆగతం నాటక నిబాసన' మ్మను నటీవాక్యమువలనఁ జెలియచున్నది. ఇతఁడు క్రీ. శ. 8, 9 శతాబ్దములయందుండెననియు, జగద్గురు శ్రీశంకరాచార్యుల శిష్యుఁడనియుఁ గ్రితేఘులగు మహామహోపాధ్యాయగణపతిశాస్త్రిగారిచే భాసునివనిప్రకటింపబడిన నాటకముల సీతఁడె రచించియుండవచ్చుననియుఁ బీఠికయందు కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారిచే వ్రాయఁబడినది. ఇది విమర్శనీయము.

వాల్మీకి రామాయణమునందు శూర్పణఖా వృత్తాంతము మొదలు యుద్ధకాండంతము వరకు గల కథాభాగమును గైకొని కవి యీనాటకమును రచించియున్నాఁడు. ప్రథమ ద్వితీయాంకముల శూర్పణఖావృత్తాంతమును, జతుర్థాంకమున జటాయువధయుఁ, బంచమాంక

మున సీతతో రావణుఁ డశోకవనమున భాషించుటయు, షష్ఠాంకమున హనుమంతుఁడు సీతను చూచుటయు, సప్తమాంకమున రావణనశయు, నీతయగ్నిప్రవేశమును వర్ణింపఁబడినవి. కాని శక్తిభద్ర మహాకవి గామాయణము నందలి కథను మార్చియున్నాఁడు. ఈ మార్పులను గూర్చి కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారు తమ యపోహమున

'Where the author deviates from Valmiki's original in the construction of the plot, he shows sound judgment.'

అని వ్రాసియున్నాడు. వాల్మీకి రామాయణకథయందుఁ గవిచేసిన మార్పులు పాత్రాచర్యమున కుపకరించుచున్న నా లేదా యను విషయముమాత్ర మిటుఁ జర్చింపఁబడును.

౧. ప్రథమ ద్వితీయాంకములు : శూర్పణఖా వృత్తాంతము—

అరణ్యకాండమున ౧౭-౧౮ సర్గలలో వివరింపబడిన శూర్పణఖావృత్తాంత మిట మార్పబడినది. రామాయణమునందు శూర్పణఖ తన రాక్షసరూపముతో రామునిఁజూచి మోహించి యతని వరింపు మన, రాముఁడు లక్ష్మణుని యొద్దకామెనుబంపుటయు, లక్ష్మణుఁడామెతోఁ బరిహాసోక్తుల నాడి శ్రీరామునే వరింపు మన,

* "శక్తిభద్రవీరచరిత్రమగు ఆశ్చర్యచూడామణి" చెన్నపురి 'బాలమనోరమా' ముద్రాశాలయందు ముద్రితము.

శూర్పణఖ రాముని జేరవచ్చి సీతను మ్రొంగుచుటయు, లక్ష్మణుడు రామాజ్ఞచే శూర్పణఖ కర్ణనాసముల ఛేదించుటయు గలదు.

ఆశ్చర్యచూడామణియందు శూర్పణఖ ననైజ స్వరూపమునువిడిచి నుండరాకృతితో లక్ష్మణుని వర్ణింపఁబోయినది. పల్లశాలానిర్మాణ మొనరించి తనసోదరునికిఁ బెలుపుదమని గోదా వరీతీరమునకుఁ జనుచు, లక్ష్మణు డామెసొంద ర్యమును గాంచి,

‘అస్యాతిమాత్రాయతలోదనస్య
సత్రేభుణః కస్రపయోధరస్య,
ఆశ్చర్యరత్నస్యనిలాసయోః
కి మాకశో ద్యోత్న సమంధరానః.’

అని తర్కింపుచుఁ జిత్తివికారమును బొందును. రామాజ్ఞచే దాను వచ్చితినినియు, దన్ను వివాహ మాడు మనియు శూర్పణఖ నూతని వేడుకొన,

‘వాసో వల్గల వాస్పదం విటపిసో సన్యం కరీరస్థితిః,
శయ్యాదర్శలతప్రసాధన మపాంవో జటానాంధరః;
బాలే కింబహు నావశేనయ్యగ వ్యాయస్యనత్వంపదం,
సారంగాక్షితపోభృతః కృతపసాంశ్చ తుఃకృతసంకల్పజః.’

అని యామెను మరల యత్నించి విఫలుడై పల్లశాలాసమీపమున నామెను, దనకై నేచి యుండుమని చెప్పెను శూర్పణఖ లక్ష్మణునికై నేచియుండి యాతఁడు రాకపోవుటచేఁ దిరిగి రాముని సమీపింప, రాముఁ డామెను లక్ష్మణునియొద్దకు మరలఁ బంపెను. లక్ష్మణుఁ డామెను వరింప నిష్టపడకపోవుటచే శూర్పణఖ తన స్వస్వరూపముతో నాతని మాకాశమార్గ

మునఁ గొనిపోవుచుండ, లక్ష్మణు డామెకర్ణ నాసికముల ఛేదించెను.

అగ్నిసాక్షిగఁ బరిణయము నొందిన భార్యనునైత మయోధ్యయందు విడిచి శ్రీరాముని పరిచర్యకై యరణ్యములఁ గ్రుమ్మరుచు,

‘వాహం బానామిశేయారే నాహం బానామికుండలే,
మాపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్.’

అను శ్లోకమున వాల్మీకి నర్ణించినట్లు పరస్త్రీ వైముఖ్యముచే సలరారు లక్ష్మణుఁడు వివాహితయో యవివాహితయో తెలిసికొనకపూర్వ మే నుందర స్వరూపధారిణియగు శూర్పణఖను గాంచి చిత్తివికారమునుఁ బొందెననుటయూతని పాత్రమున కెట్టియాధిక్యమును గలిగించుట లేదు. ఇంద్రియలోలుడగు సామాన్య మానవునివలె లక్ష్మణుఁడు చిత్రింపఁబడియున్నాఁడు. రామాయణమందు మనకుఁ గల గౌరవమునకుఁ బ్రథమకారణ మందలి ముఖ్యపాత్రములగు సీతారామలక్ష్మణుల గుణాతిశయమే. చూడామణి నాటకమునఁ బ్రథమాంకమున నే ‘ప్రథమ కబళే మక్షికాపాతః’ యనునటులు లక్ష్మణుని యుదారస్వభావమువకుఁ గొఱత వాటిల్లినది.

౨. తృతీయ చతుర్థాంకము లందు మాయా సీతావృత్తాంతము, సీతాహరణమును, జటాయువధయు వర్ణింపఁబడినవి. ఖర దూషణాదుల వధచే నుద్ధృతకంటకమగు జనస్థానమును గాంచి సంతోషముచే మునులు సీతారాముల కాశ్చర్యచూడామణ్యంగుళి యకములఁ గాన్గఁగా నొనఁగుదురు. వాని

ప్రభావమును గవి యీవిధముగ వర్ణించి యున్నాడు :

‘మణి మంకుళే పరిత మంగుళీయకం
కలధాలసిద్ధ మపి ధారయంతి యే;
సమవాప్య తా సపతే మాకు మాయినః
ప్రకృతిం ప్రజంతి సహసా తుషాసురాః.’

ఇచటనే చూడామణి నాటకమందు బీజన్యాస మొనరింపఁబడినది. మాయామృగము ననుసరించి రాముఁడు చనుటయు, ‘హా! లక్ష్మణా, హా! నీతా’యని మాయామృగము పలవించుటయు, రావణుఁడు పర్ణశాలఁ జేరుటయు మూలము నందువలెనే వర్ణింపఁబడినవి. కాని రావణుఁడు రాముని వేషమును ధరించి నీతతో భాషించిన యనంతరము సూతుఁడు లక్ష్మణునివేషమును ధరించి, భరతునికిఁ బరరాష్ట్రభయము సంభవించిన దని మునులు జ్ఞానదృష్టిచే గ్రహించి రథమును బంపిరని విన్నవింప, నీతతో రావణుఁడు రథ మార్గోహించి బయలుదేటును. రాముఁడు మాయామృగమును జంపి పర్ణశాలకు వచ్చుచుండ శూర్పణఖ నీత వేషమును ధరించి యాతని సమీపించినది. రాముఁడు శూర్పణఖను నీతగనే భావించెను. కాని రాముఁడు శూర్పణఖయొక్కయు, నీత రావణుని యొక్కయు నై జన్మరూపములను గుర్తించు తెట్లు? శూర్పణఖ నీతవేషమును ధరించినను మారీచుఁడు హతుఁడైనట్లు వినినతోడనే దుఃఖించును. రాముఁడు

‘దేవి! మద్యాపి శోకం న మంచసి’

యని యామె కనులఁ దుడువ నాశ్చ

ర్యాంగులీయకప్రభావమున శూర్పణఖస్వరూపమును చాల్చును.

రావణుఁడు రామునివేషమును ధరించి పుష్పకారాధుఁడై చనుచు నీతాస్పర్శ సుఖమనుభవింపఁగఁగోరి

దేవి!

‘నియమాభిషేకజటిలం తపోహనీ
పావల రీకుసుమమాత్రమండనం;
రచయామి దేవి రథయానవేగతః
తం శిరోరుహనిబంధనం తన.’

యని యామె శిరోరుహములను ముడివైవ యత్నింప,

‘ఁం కుమారో ఆస్థానో’

యని నీత యాతని హస్తము నంటి వారించినది. రావణుఁ డాశ్చర్యచూడామణి ప్రభావముచే రాక్షసరూపమును చాల్చును.

‘ఆర్యపుత్ర! సామిక్రే! పరిత్రాయస్వ పరిత్రాయస్వ’

యని శోకించును. జటాయు వామెను రక్షింపవచ్చి నిహతుఁడగును.

ఈ కథావిధాన మెంత రమణీయముగ నున్నను నీతారాములపాత్రముల కెట్టిశోభను గలిగించుటలేదు. జననమాది పరస్త్రీ పరపురుషవిముఖులగు నీతారాములకు తుణమాత్రమైనను మాయానీతారామ వేషధారులగు శూర్పణఖారావణులవై యనురాగాతిశయమును జూపింపఁజేయుట విరసముగఁ గాన్పించుచున్నది. మరియు, నీతారాములు

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావాలేనా?

అటులైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోదిల్ బహార్ ను పుషయోగించుడు

కొన్ని బిందువులను మీ చేరుమాలుపై చిల్కినతోడనే యింపగు, పుష్పసంబంధమగు సువాసన నీచుట్టుపట్టవ్యాపించును. ఇంతటిరమ్యమైన, మనోహరమైన వాసనను నీవు బజారులో కొను యితర అత్తరులలో పొందజాలవు.

‘ఆటోదిల్ బహార్’ అను పేరును యిప్పుడు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చికొనుదు. దానిని ఒకమా రుపయోగించుదు. దాని మనోహరమైన, కాశ్యతమైన సువాసనకు తన్మయత్వమును చెందుదువు.

1/2 టౌన్సు బుడ్డి చెల రు.	2-0-0
1/2 " " " రు.	1-4-0
1 డ్రాము " " రు.	0-12-0
మాదిరిసీసా " రు.	0-2-0
సువాసనగలకార్డులు రు.	0-1-0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు నయచేసి ‘ఆటోదిల్ బహార్’ అను పేరును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి కొనుదు. అన్నిచోట్లను అమ్మబడును. సోల్ ఏజెంట్లు:—

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,
285, జమ్మమసీదు బజారు, బొంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైనను సరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు ఏల నొప్పులవలన బాధపడసరియెను. ఆ నొప్పులు తలయందైననుసరే, దేహమున యితరచోట్లనైననుసరియే, నడుమునొప్పి, వాయువునొప్పులు, పడికము, గొంతు రాపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, వాడినొప్పులు, చెఱుకునొప్పులు, మొదలగు నొప్పులైనను సరియే, తప్పక త్వరలో

‘అడ్డమేన్స్ నైసైన్ సాల్వ్’

అనుదానిచే మాన్యవచ్చును. ఇది పుష్కాంతికర మగు అంజనము కాదు. ఇది చాలా మేలైన తైలము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే నొప్పులుమొదలంబొయి తత్తరము నీను ఆనొప్పియొక్క బాధనుండి తొలగించును. కలకువలు దీనివల్ల లాభపడిరి.

చెల బుడ్డి 1 కి రు. 1-0-0.

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అత్యద్భుతమగు బాధనివారిణి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద పేర్కొనిన అంగడినుండి 2 అణలకు క్యాంపిలుడల్సీ తెప్పించుకొనవచ్చును.

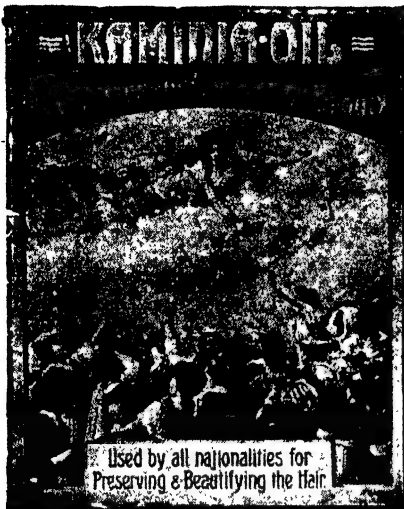
మొన్నయ్య:—వి. పి. సార్క, 259, చై నాబజారు, మద్రాసు.

సోల్ ఏజెంట్లు:—ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,

285, జమ్మమసీదు బజారు, బొంబాయి.

ఏల మీరు కామినియా తైలమును మాత్రమే వాడవలెను ?

(రీజిస్టరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా :

కామినియా తైలము వెంట్రుకలకు చాలలాభకరమైనది

కామినియా తైలము వెంట్రుకలు దోడిపోవుటకు ఆవును.

కామినియా తైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, దళిము
గాను కాంతిగాను పెరుగుటకు
తోడ్పడును.

కామినియా తైలము శుభాసన తైలము మాత్రమే కాదు,
అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు
కావలసిన ఓషధులు ఇందులో
గలవు.

కామినియా తైలము పుట్టుకు చల్లదనమును గలిగించి పె
దడుకు విక్రాంతి నిచ్చును.

చేదువుడు,

ఆలోచింపుడు,

ఆర్థరును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్వర్డ్స్ పత్రిక తెలిపినది:—“అంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే
పంపబడిన ఆ త్తరులు, వాసన తైలములు విభజింపబడి, పరీక్ష చేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన వస్తువులు
లేదని రుజువుపరచబడినది. కామినియా వాసన తైలమునందు మనోహరమైన అత్తరు చేర్చబడినది. మెదడుకు
చిలవను గలిగించును.”

సి. యు. ఆర్. కార్వెల్లా, ఎస్. ఏ. స్టర్లు, పెరా ద్వీపమునుండి వ్రాసినది:— “కామినియా తైలము
మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సందేహముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా చుండుకు, పుట్టుకు
త్వరలో గుణమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా తోగులకందరికిని దీనిని తిపార్యచేసితిని.”

బుడ్డి 1 కి ధర రూ. 1-0-0

వి. పి. ఖర్చులు రూ. 0-6-0

బుడ్డు 3 కి ధర రూ. 2-10-0

,, ,, ,, 0-12-0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న శుప్రసిద్ధమైన దుకాణములందు కామి
నియా తైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అడుగునట్టి దుకాణమునందు దొరకనిచో అతని పేరును మాకు
తెలుపుచూ, ఆర్థరును మాకు పేరుగా పంపుడు. కొందరు వర్తకులు ఎక్కువలాభమునకై ఆకపడి పేరులేని
కత్తకుగులులకుం గలవి, తక్కువరకమువి “శ్రేష్ఠమైనదని” తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోస
పోకును. ఎల్లప్పుడును కామినియా తైలమునే పట్టుపట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించవద్దు.

అంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

285, జమ్నామనీదు, బొంబాయి.

చైత్రమాసము]

కలలోన వైనను, బ్రమాదవశమున వైనను
అన్య యువతీపురుషుల ముట్టియుండలేదని
రామాయణమువలన తెలియుచున్నది. వివశ
మై యనన్యగతికయైనపుడు రావణుఁ డామెను
బలవంతముగ రథముపైఁ జేర్చి లంకకుఁ గొని
పోయెను. అందుననే హనుమంతుఁడు తన
వీఁపుపైఁ గూర్చుండి రాముని సమీపమునకు
రమ్మని యడిగినను, నీత యతని మాటలకు
సమ్మతింపక, నేర్వేరు కారణముల నిర్వ
చింపుచు,

‘ధర్మభక్తిం పునఃకృత్వ రామా సన్యస్య వానర,
స స్వృతామి శరీరంతు పుంసో వానరపుంగవ!
యహం గాత్రసంస్పర్శం రామాస్య బలాద్ధతా,
అసీతా కిం కరిష్యామి వివాధా వివాదా పతీ.’

అని వారించినది. అట్టిలోకోత్తరగుణసం
పన్నులగు నీతారాములకుఁ బ్రమాదవశమున
వైనను బరశ్రీపురుష సంస్పర్శమును గలిగిం
చుట పాత్రోచిత్యధంగకరిమని నాతలంపు.
కాని గూర్పణఖారావణులచే మాయానీతా
రాములవేషముల ధరింపఁజేసిని శక్తిభద్రమహా
కవికి మరియొకమార్గము స్ఫురింపలేదు. మూల
మునలేని కల్పని మొనర్చి కవి నీతారాముల
పాత్రోచిత్యమును బోషించియుండలేదు.

3. సత్తమాంకమున రావణసంహారా
సంతరము నీత యగ్నిప్రవేశము వర్ణింపఁబడినది.
నీతను దశయొద్దకుఁ దీసికొనిరమ్మని శ్రీ
రాముఁడు

‘హత్యా వాలిన మర్కటే గిరిశత్ర రాబధ్య నేతుం శ్రమాత్,
లంకా మేత్స్యహాయబంధుసహితం కృత్వాహతంరావణమ్;

ఆశ్చర్యచూడామణి-వాల్మీకిరామాయణము

యామద్యప్రతిపాలయామివదనప్రామాణ్యతోమారుణే,
సంవాసాదపి నామ సా నృపసుతా నస్యా దివర్ణాస్పదమ్.’

అని వితర్కింప, లక్ష్మణుఁడు

‘సుఖాభిలాషీ శ్రీభావో దుర్విసీతాశ్చ రాక్షసాః,
నూరే వయ నుతో డేవ్యాః పరీక్షా భావశుద్ధతా.’

అని వచించును. ఇందు రామలక్ష్మణు
లకు నీత పాత్రివ్రత్యము విషయమై సంఘే
హము జనించిన దనుమాట నిజము.

నీత రాముని సమీపింపక పూర్వము
ధూళి ధూసరితగ్రాతయు, నేకవేణీధరయు
వైనప్పటికి ననసూయవరమువలన రాముని
సన్నిధిని మనోహరరూపమును దాల్చినది.
రాముఁ డామెను గాంచి స్మగ్గివునితో

‘స్మగ్గీవ! పశ్య ఇదాసీం త్వయా దృష్టపూర్వం
విరహచాగ్రితమ్.’

‘హరిచందనప్రణయితా సమౌధకా,
మసుమాచితం సురభి కేశబంధనమ్ ;
అరుణాప్రభాతిశయవోర మంబరమ్,
విరహస్రతాయ మహాతే పరినితా’

యని పల్కును. హనుమంతుఁడును
నీతను గాంచి,

‘దేవ! లంకాఘాత మస్యా మయా దృష్టా-సాంప్ర
త మియ హస్యా’

యనును. నీత రామునితో నేదియో
వచింపఁబోవ, రాముఁడు

‘నమ శే రూపమేవ కథయతి’

యని యామెను నిరసించును. లక్ష్మణ
పవనపుత్రులును నీతను గాంచి,

‘తవ వచన శ్రవాస్య ఫలమేతత్’

అనియు,

‘గతోఽథా త్వకాలః’

యనియు నామెను నిరిసింతురు. అంత
రాముడు కతోరభాషణముతో

‘ఇదానీమపి మమ పురతః తిష్ఠతి.

రజనీచరగుఢః సత్రిభిః,
కృతసంకేతవయా దినేదినే;
ఋణభావజగత స్త్వయా వయం,
సతీతాః పుంశ్చలీ దండకే వనే’

యని యామె చార్మిత్రదూషణ మొన
ర్చును. సుగ్రీవుడు

‘నిర్వాప్యతాం ఏషా స్వామిపదగుహత్’

అనియు, లక్ష్మణుడు
‘నైషా కరీరేణ గంతు మర్హతి’
అనియు, హనుమంతుడు

‘శాధిదేవ యథార్హం దండ మస్మాః’

అనియుఁ బలుకుదురు.

చూడామణినాటకమం దిట్టి కథాప్రసంగ
ముచే రామ లక్ష్మణ సుగ్రీవ పవనపుత్రులకు
గొప్ప కళంకము వాటిల్లినది. వాల్మీకిరామా
యణమునందు (అయో. సర్గ. 119, శ్లో. 18-20)
నీత కనసూయ దివ్యమాల్య వస్త్రాభరణముల
నొసంగుచు,

‘శోభయిష్యసి భర్తారం యథా శ్రీర్విష్ణు మవ్యయమ్’

అని దీవించును. నీతయు రాముని కీ
వృత్తాంతమునంతయు నివేదించినది. రాణ
వధానంతరము రామునియాజ్ఞచే నీత స్నాన
మొనరించి, దివ్యమాల్యాంబరముల ధరించి
యాతని సమీపించినది. హనుమంతుడు

‘సాహి శోకసమావిష్టా బాహ్వపర్యాకులేక్షణా,
మైథిలీ విజ.కుం శ్రుత్వా తవ హర్షముపాగమత్.

పూర్వకాత్ప్రత్యయాచ్చాహమత్తోవిశ్వస్తయాతియా,
భర్తారం ద్రప్తు మిచ్ఛామి కృతార్థం సహలక్ష్మణమ్.’

అని నీత చెప్పినటులు రామునితో విన్న
వించెను. రామునికి నీతచార్మిత్రమునం దెట్టి
శంకయు లేదు. అందుననే హనుమంతుఁ డటు
పల్కుచునే,

‘ఏనయక్తో హనుమతా రామో ధర్మభృతాం పరః,
అగచ్ఛ త్వసాహ ధ్యాన మివ ద్భావ్యపరిపుతః.’

అని రామాయణమునందుఁ దెలుపఁబడి
నటుల లోకాపవాదభయముచే నిట్టూర్పు
విడిచి నీతను దీసికొనివచ్చుట విభీషణునితోఁ
జెప్పెను.

విభీషణుడు నీతను రాముని సమీపము
నకుఁ దీసికొనివచ్చుటకై యచటి రాక్షసులను,
వానరులనుఁ దొలఁగింపుచుండ రాముడు
క్రొధము నభిసంయించి,

‘స గృహణి నవస్త్రాణి
స ప్రాకారా శ్చిరస్త్రియాః;
నేపృశా రాజసత్కారా
స్మృతమానరణం స్త్రియాః;
సీతా పశ్యతా మా మేషా
సంపాప్తాణ్యైతం శ్చిరం.’

అని పరుషోక్తుల నాడఁగనే లక్ష్మణసుగ్రీవ
పవనాత్మజులు మిగుల దుఃఖించిరి.

నీతయందు భక్తి గలిగి యామె పాతి
వ్రత్యమును నమ్మిన లక్ష్మణాదులచే నాశ్చర్య
చూడామణియందు నీతనునిరసింపఁ జేయుటచేఁ

గవి వారిపాత్రములకుఁ గళంకము నంటఁగట్టి
నాఁ డనవలసియున్నది. రామునికి సైతము నీత
పాత్రవ్రత్యము విషయమై శంక పొడమినది.
నారదుఁడు నీత పరమపత్రవ్రత యని ఘోషించి
సను రాముఁడు లక్ష్మణునిఁ జూచి,

‘కా నా మాత్ర ప్రతిపత్తిః’

అని పల్కెను. రామాయణమునందు
(యుద్ధకాండము: సర్గ 121, స్లో. 13-14) రాముఁ
డగ్ని దేవునితో నీతను బరిశోధించుటకుఁ గార
ణమును స్పష్టముగఁ చెలిసియున్నాఁడు.

‘అనశ్యం త్రిషు లోకేషు న సీతా పాప మర్హతి,
దీర్ఘ కాలోపి తా హీయం రావణాంకశ్చుర శుభా.’

బాలికః ఖలు కామాత్మ రామో దశరథాత్మజః,
ఇతి వత్సంతి మాం సంతో జానకీ మవిశోధ్య హి.’

పైన వివరించిన విషయములవలన చూ
డామణి రచయితయగు శక్తిభద్ర మహాకవి
వాల్మీకి రామాయణము ననుసరించి రమ
ణీయమగు నాటకమును రచించినను, భిన్న
ముగ కథానంవిధానము నొనర్చిన తావుల
నీతాతామలక్ష్మణాదుల పాత్రపోషణమును
సరిగ నొనర్చియుండలేదనియు, కుష్పస్వామి
శాస్త్రిగారి విమర్శనము సమంజసము కాదని
యు విన్నవించుచున్నాను.

మల్లికార్జునమఠము

వడ్డాది సుబ్బారాయఁడు గారు

నవ్యకుంకుమశంకవర్ణంబు మేను ; - రమ్యసీలాబ్జప్రదీర్ఘములు కనులు ;
చాన మొగమన్న, బున్న మచందమామ ; - యందు జాతినకందు నూఁగారు చెలికి.

సీరదమున సౌదామని-తీరున మణి యొకటి మెఱయుఁ దెఱవశీరమునన్ ;
హరిము కుచకుంభాలం-కారము డిండిర మామె కాంతిలహరికిన్.

కొలఁకుల్ రాజమరాళసంకులములున్, గుంజద్వీరేఘంబు లొ
జలజాతానిలముల్, లతల్ విచచపుష్పవాతముల్, వెన్నెలల్,
కలితానల్పమృణాళ తల్పములునుం గావయ్యె నయ్యింతివైఁ
దలఁపుం జేరుచువాని మాస్మధరుజాతాంబునే పాపఁగన్.

ఆణిముత్యాలవలెఁ దెల్లనైనకనులు - తూండ్లు గఱచిన యెఱ్ఱని త్రోటిపుటులు
గలిగి హిమరుగ్వృశ్మ పక్షముల మింట-నరుగురాయంచ బారు నవ్వెరహి గాంచె.

అందు నొకహంస బినకాండ మనెడు భ్రాంతి-నెట్టెటో ముక్కునను బట్టి
యెగురుచుండి

జాతిపడి దారి రయమునఁ జంద్రకిరణ-ధవళ మొకహార మాతని తలిమమునను.

ఔర! స్పృశించుమాత్రన, మదంగకముల్ పులకింప జేయు; నీ
హారము స్వప్నదృష్ట యగు న మృదిరాక్షి ధరించినట్టిదే;
చారుసితేతరాంశుకము సంగతి, నా లలితాంగి తుంగవ
క్షోరుహపాళిఁ గప్ప, నిదిగో; సరమందు మసార మానవాల్.

తరళహారచ్చ విచ్చటాచ్చురితగగన-తలుని, రాకాహిమాంశు సుందరుని, నమరి
తరుణు లాశ్చర్యనిశ్చల తార కేతు-ణముల నీక్షించి రతని, నానందగరిమ.

సంతతనిమజ్జదమర యోషా స్థనోరు - శాతకుంభమంభస్థలస్థలన జర్జ
రితమహోర్మిమాలను, సప్తముషినిపేవి-తప్రతీర, స్వర్ణదండ గం చలించు చనియె.

చలనమునన్ సమస్తసుమసారభ మెల్లెడ వెల్లిగొల్పున
మృలయమరుత్తు పుత్రకుని, మన్మథమోహనుఁ జూచి యాసతున్,
దళముగ డెందమం దలరి నందన దేవతి సమ్ర మైన తి
ద్రళమునఁ దేనె చిందు విరిదామము నన్యము వెల్లెఁ బ్రేముడిన్.

దానినెత్తావి కేఁగి యంతటను మునరు-భసలతతి యమునార్పురీభ్రాంతి గొలువ
నతఁడుగంధర్వగీతమోహితకురంగ-సముదయముఁ జేరె మిన్నందుహిమనగంబు.

అగ్రసన్నద్ధ లిఖితిసింహాంకచీన - పటసముత్తుంగకాంచన ద్వందవిరాజి,
యంబికాలయ సౌధ, ముదాత్తకీర్తి - కనియెఁ గైలాసకూటసంకాశ మతిఁడు.

ఇడకుఁ బింగళకును నడిమి దా నాడి పర్వశ్రేణి గూఢమై పరఁగుదాని
విమల హా హృదయారవిందంబునందు సువ్యక్తమై తెలియంగఁ బడెడుదాని
సంతరామోషసగ్ధానుసహతములై నియమ స్థిరత్వముల్ నెగడుబుద్ధి
స్వాత్మ నీక్షించుచు, నానందవారాశిమగ్నమై పూర్ణసమాధియందు
నున్నవర్ణినిఁ బులకసంఘన్న దేహ-శాంతగంభీరవేష విస్మయయుతాక్షుఁ
డగుచు నొకసిద్ధయోగ,నత్యంతవిషయ-వినమితశీరస్కుఁడై యటఁగనియెనతఁడు.

చామరకలాప వీటీవ్యజనమణిక-లాచిభృంగారశుకదుకూలములు కేలఁ
దాల్చి యాత్మావలోకోత్కథావితాక్షు - లైన పరివారనామల నరిగి కాంచె.

కను మటు నేత్రపర్వ మనఁగాఁ దను వర్ణిని, భూషణధ్వనుల్
వినఁబడు నదైనం గనులు వే మరలన్, సుషమాసుధారసం
బును గురియించునత్తరుణిఁ బూఁబాదరింట నవీననీరదం
బునను మెఱుంగుదీవియనుభోలె, నతం డెలమిం గనుంగొనెన్.

వదన మదే నయనము లవె-యదె భ్రూ వచి గళము నదియె యరుణాధర మ
య్యదియే కుచకుంభయుగం-బదె జఘనం బవ్వె షడము లమ్ముదిత యిదే.

ర్ముళర్ముళితక్రంకణతనుసంచలితకుచతఁ-జపలనయనోన్మృతఁ జలాచలచికురత
స్తస్తకర్ణావతంసత శ్రమజలాళి-కణ నడుచు నింతి నామదిఁ గాదా బంతి.

రూపముఁ దాల్చి పచ్చినమరుండు మధుండు యనంగఁ జాలునా
రూపసిఁ, గందుకం బెటులు ద్రుల్లిన నెట్లు భ్రమించు బెక్కునం
జూపుటతో నవిభ్రమశఁ జూడకె చూచుచు, వాలుఁగంటి దే
వీపరిచర్యగాఁ జలుపువేడుక క్రిడ ముగించె గోపెల్లె.

కందుకకేళిఁ జెక్కులను గ్రమ్మినచెమ్మట నంటి ప్రేల్కూరుల్
చందోవ పోకువంటి తన చేకొన్నవేలను బైకిఁ ద్రోయుచున్
సుందరి వానిఁ గన్గొనలఁ జూచు చరాళికనీనికంబులన్,
మందనమీర సంచలిత మంజులతం దలఁపించె నస్త్రాజిత్.

కూరిచి యింద్రసీలములు, గ్రుచ్చినముత్తైపుఁ జేరులుం బలెం,
దోరపు లోనికందురుచితో దిగువెన్నెలనిగులుం బలెన్,
సూరసుతాప్రవాహ మెడఁ జొచ్చిన గాంగర్పురంబులుం బలెన్,
వారిరుహాక్షి నీలసిత భవ్యకటాక్షిము లలై వానిపై.

(సకేషము)

శృంగారకావ్యములు: శృంగార రాధామాధవసంవాదము

పారసంది జగన్నాథస్వామి గారు

౧

అన్ని సారస్వతములలోనూ శృంగారభావ ప్రదర్శనమునకు చాలా ముఖ్యస్థానము గలదు. శృంగారము ప్రధానరసముగా గల కావ్యాలు సాధారణముగా నూటికి ఎనభై తొంభై వంతున ప్రతిసారస్వతములోనూ ఉంటవని చెప్పవచ్చును. ఈ భావాలలో దీనికి ఇంత ప్రాముఖ్యము ఎందుకు వచ్చిందో గదా అన్ని రసములకంటె! ఇది ఎక్కువ అనంద జనకమనా? దీనంత మెత్తగాను, దీనంత సులభముగాను మరేరసమూ చదువరులను ఆకర్షించదనా? అందరి హృదయాల లోనూ దీనంత ప్రాయముగా మరేదన్నీ వ్యక్తమవుతూ ఉండదనా? కవులు ఇతివృత్తముల కొరకు మానవహృదయాన్ని పరీక్షించునపుడు వారి దృష్టికి గోచరమయే సామాన్యభావము ఇదే అనా? ఈ హేతువులలో ఏదైనా కావచ్చును; లేక అన్నీ కలిసి కావచ్చును. కాని శృంగారరసవర్ణనము సమంజసముగా ఉండడానికి మాత్రము సామాన్యకవి హృదయము చాలదని నొక్కి చెప్పవచ్చును. అది ఎంత సుగమమో, ఎంత సాధారణమో, అందుచేతనే ఎంత హృదయతలగతమో, అంతసూక్ష్మమైనది కూడా. అవిచ్ఛిన్నప్రవాహము ఎట్లు అం

దరికి సులభమైనా ఎక్కడనో కొన్ని కొన్ని స్థలములందే పుణ్యతీర్థ మవుతుందో, అలాగే ఈరసముకూడా ఎంత విస్తృతముగా ఉన్నా, అక్కడక్కడ మాత్రమే ఉన్నతకవులకు ఆశ్రయమవుతుంది. సూక్ష్మగ్రాహులైన సహృదయులకే ఆరసము చక్కగా సాధ్యమై, వారి కవనములోనే ఒప్పుతుతూ, వారి కావ్యములు శాశ్వతము లొనట్లు సాధన మవుతుంది. ఇట్టి కారణముచేతనే సుకావ్యములు చాలా తక్కువగా ఉంటవని వేరే చెప్పనక్కరలేదు. ఏది “శృంగార కావ్యములు” మెండుగా బయలు వెడలుటకు కారణ మయిందో అదే అల్పసంఖ్యాకములు తప్ప తక్కినవన్నీ ఉత్కృష్ట కావ్యములు కాకపోవుటకు కూడా కారణమయింది.

శృంగారభావము సాక్షాత్తుగా సంభాగేచ్ఛావాసనపై ఆధారపడి యున్నది. ఈ వాసన మనోనిర్మాణములో చాలా శక్తిమంతమైనది. దానికి అందుచేతనే అనేకవ్యాపారాలలో ప్రసక్తి ఉంటూ ఉంటుంది. అది సాక్షాత్తుగా కాకుండా ప్రకారాంతరముగా వక్రగతిని అవలంబించిన్నీ ప్రభవిస్తూ ఉంటుంది. ఒకానొక తత్వజ్ఞుని అభిప్రాయము ప్రకారము దీని సంబంధము లేని ముఖ్యవ్యాపారమే లేదు.

అలాగా ఆశక్తియొక్క వినియోగము ఏమాత్రమునా లేకుండా ఉండే మనోవ్యాపారాలు చాలా తక్కువని సమన్వయము చేయగలము. ఈ ఇచ్చ, ఈశక్తి సంభోగేతరవ్యాపారాలలో ఖర్చు అవుతూ ఉంటుంది. స్త్రీపురుషుల అన్యోన్యవిలాసాలను, సంతానసంరక్షణను కూడా ఈవాసనయొక్క సాక్షాత్ కృత్యముల క్రిందనే పరిగణించినా, ఇంకా ఎన్నో ప్రకారాంతరకృత్యములలో ఆశక్తి వినియోగ మవుతుంది. వాటిలోకెల్లా ఎక్కువ సాక్షాత్తుగా ఉండేది శృంగారకావ్యముల రచనపతనాలు. ఈకావ్యాలద్వారా ఆ భావసంతుష్టి పొందుట బుద్ధిపూర్వకముగా జరుగుతుందని పరిశోధకులు చెప్పరు కాని ఈసూత్రాన్ని అనుసరించి చాలామంది మనోవృత్తులను సూటిగా సమన్వయించుట సాధ్యమని నిరూపిస్తారు.

ఈసంతుష్టి సున్నితముగాను, పచ్చిగాను ఉండవచ్చును, అది ఆభావోద్రేకము ఇంద్రియగతమో, లేక హృదయగతమో అనే విభజనను పట్టి ఉంటుంది. కేవల ఇంద్రియసుఖాన్ని సంపాదించేది ఉన్నంత పచ్చిగా మనోగతమైనది ఉండదుగదా! దీనిని బట్టే సభ్యాసభ్య శృంగారవర్ణనలను నిర్ణయించ వీలుంటుంది. సాధారణముగా మహాకావ్యాలని చెప్పతూ ఉండే మన ఉద్గ్రంథాలలో సహితమూ ఇంద్రియసంబంధశృంగారవర్ణనలు కనబడక మానవు. కుమారసంభవాదికావ్యాలలోను, వసుచరిత్రాదిప్రబంధాలలోనుకూడా ఇట్టి వర్ణనలు లేవని అనము కాని మొత్తముమీద

వాటిలో వర్ణితమైన శృంగారరసమునకున్న, బిల్వణీయము మొదలైనవాటిలో వర్ణితమైన దానికన్ని కావలసిసంత భేదము ఉన్నది. అది సంఖ్యలోనే కాకుండా బాతిరూపాలలోకూడా అని సద్విమర్శకు లందరు ఒప్పుకొనక తీరదు. ఆ అంశము స్పష్టపరిచే ఉద్దేశముతో ఒకవిధమైన వర్ణనలను సూచిస్తాను. అవి కేవల శారీరకసంభోగవిషయికవర్ణనలు. శృంగారిమన్నదివ్యరసానికి పశుసమమైన ఈ కామప్రవృత్తిగా అధఃపతనము కలిగింది. ఇది నింద్యమనినీ, అవినీతి అనినీ నేను వాదించలేదు. రెండింటికీ గల ముఖ్యభేదమును చూపిస్తూ ఒకటి ఎట్లు మనుజునిలో ఉక్రోష్టమైన ఆత్మకు ఆనందకరమో, ఒకటి ఎట్లు అనిత్యమైన శరీరమునకు సుఖకరమో నిరూపిస్తున్నాను. ఇట్టి నియమముల ననుసరించే గదా శిల్పములో ఎక్కువ తక్కువలను నిర్ధారణ చేయగలము.

ఈ తక్కువ స్థానమునే ఆక్రమించగలిగిన శృంగారప్రబంధములు కొన్ని ఆంధ్రసారస్వతములో బయలుదేరినవి. సంస్కృతసారస్వతములో ఇందుకు పోలికలు లేకపోలేదు. వాటి కన్నిటికీ కామశాస్త్రసంప్రదాయదోషము తగిలించని చెప్పవలసి యుంటుంది. కామశాస్త్రమని ఒకటి మన దేశములో చాలాకాలము క్రిందటనే వర్ధిల్లినది. అందులో శాస్త్రదృష్ట్యాకామకళలు, కామవిధానములు మొదలైనసంగతులనేకములు వర్ణనీయములు. వాటి చర్చ పూర్తిగా బుద్ధితర్కగతము. ఆవర్ణనలు

చర్చలు; అంతేకాని భావముల ఉద్దేశము ఫలముగా గల కావ్యరచనలు కావు. శాస్త్రమునకూ, కావ్యమునకూ గల శాశ్వతభేదమును మనస్సున ఉంచుకొంటే 'కామశాస్త్రము' దున్న సంభోగవర్ణనలకు తల ఊపే విమర్శకులు ఆవర్ణనలతో నిండిపోయే కావ్యములకు కూడా ఆదరము చూపినట్లు కాదని స్పష్టమవుతుంది. తెలుగులో కూడా ఈ కామశాస్త్రగ్రంథాలు బయలుపడలిన తరువాతనే ఈశ్వంగారప్రబంధాలకు ఆధారము దొరికింది. శాస్త్రమనే పేరుతో చేసిన చర్చలను పద్యరూపముగా నాయకానాయకుల నోళ్లలో ఉంచినంతమాత్రాన అనాచిత్యము వాటిల్లునని ఎవరనగలరు అనే పొరపాటు కొంతవరకు ఈ కావ్యముల రచనకు ప్రోద్బలకము అయి యుంటుందని నా ఊహ. ఎఱ్ఱన అనే మధ్యకవి, సుమారు 1560 సం.నాటి వాడు, కొక్కోకమును తెనిగించి కేవలము ఇంద్రియసుఖప్రియులైనవారికి చవిచూపాడు. ఒకవిధముగా ఆ తరువాతనే బయలుదేరినవి ఈ ప్రబంధాలన్నీ. భావవికారములకు తావు ఇవ్వని కొక్కోకాంశములను భావోద్దేశము లవునట్లు కావ్యసరణిని వేంకటకవి మొదలుగా గల శృంగారకవులు లోకములో విరజల్లి ప్రారంభించారు. కాని ఈ వెద యెప్పుడూకూడా గొప్పపంటపండినట్లు రుజువులేదు. ఏకొద్ది కాముకబృందములలోనోతీవప్రచారముకలిగియుండి, ఏకొద్దియోచనదివసములలోనో విరాజిల్లి చెదపుట్టలవలె

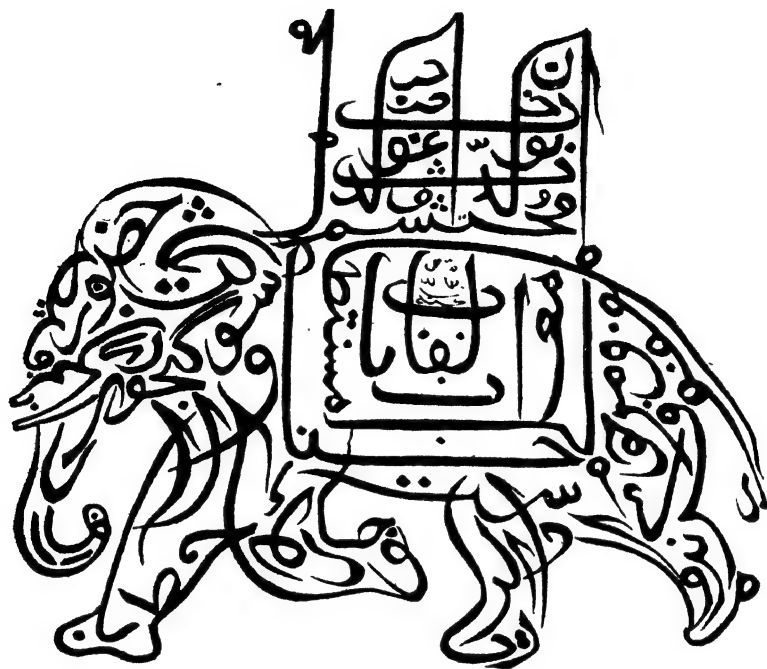
తగ్గిపోతున్నట్లు సారస్వతచరిత్రకారులు ఊహిస్తున్నారు.

ఈ ఊహకు మరొక బలమైన నిదర్శనము కలదు. ఇట్టి ప్రబంధాల "శృతిపాత" లందరూ—పతు లనండి, భర్త లనండి, ఏమన్నా సో; సహృదయముగా లేదని నామనవి—మధురతంజాపురీ నాయకులే. అవును, వారిలో చాలామంది ఆంధ్రసారస్వతి వృద్ధింకరులే; అయినా వారి పురుషార్థములు మాత్రము ఆద్యంశే తరములు. ఐహిక సంపదలతో విరవీగుతూ ఉండి, శరీరమే సర్వమని దృఢముగా నమ్మి యుండి, మధుసమమైన మదముతో ప్రమత్తులై యుండిన ఈ బుద్ధుడప్రాయ ప్రభువు కామసంతుష్టికి ప్రవర్తించిన కావ్యాలు ఇవి. వారిచ్చిన "పడుపుకూటి" కొరకు ఈమధ్యమకవులు వ్రాసిన కావ్యాలు ఇవి. అట్టివాడు వాస్తవముగా మధ్యమలే గదా.

మొన్న మొన్నటివరకు ఇట్టి కావ్యాలు సాగసైన అచ్చుకూర్పులో బయలుపడలేదు. ఏబజారుప్రతో అశృంగారముగా, హేయముగా, తప్పులతడకగా దొరికేది. బహుశః విమర్శకులు విధించిన కఠినదండమునకు పాత్రములై ఇట్టి ప్రచురణలు బహిష్కారములో పడిపోయి యుండిపోయినవి కాబోలు. కాని యిప్పుడు అన్ని గ్రంథాలతోపాటు వీటికి గూడా ఉద్ధరణ ప్రాప్తించింది. చక్కని అచ్చులో, ముద్దులు బలికే బామ్మలతో ఈ గ్రంథాలుకూడా ఇప్పుడు దొరుకుతున్నవి.

గీ. గంధర్వలోకము
గంధర్వలు, కిన్నరలు, అపసరలు

చిత్రము 3

చిత్రము ౪

౨

రాధామాధవసంవాదము అనే పేరు వల్ల రాధామాధవులు వ్యక్తులవలె సూచించబడ్డారు, ఈ గ్రంథములో చెప్పిన కథనుబట్టి చూసినా, ఈ దేశములో అనాదిగా వస్తూ ఉన్న సంప్రదాయాన్ని పట్టి చూసినా, వారు ఒకవిధమైన శాశ్వతభావానికి ప్రతిబింబములుగా నిలిచియున్నారని సూచిత మవుతూ ఉంటుంది. శృంగారానికి, దాని ఫలమైన ప్రీతిలో లత్యానికి, దాని తుదిస్థానమైన వికారానికి వీరిద్దరినీ సంజ్ఞామాత్రముగా ఈ దేశములు పరిగణిస్తున్నారు. ఆధ్యాత్మికవిచారణపరిణామములో భక్తికిన్నీ, ఆభక్తియొక్క సవిశేష కల్పనమైన ప్రీతికిన్నీ అగ్రస్థానము ఉత్తర దేశమందు విజృంభించిన వైష్ణవసంప్రదాయ మతములో ప్రాప్తించింది. ఆశాఖలలో ఒకటి రాధాకృష్ణశాఖ. ఆ ప్రీతికి రాధాకృష్ణులు అనే నామరూపములు కల్పించి ఆ మతప్రవర్తకులు నర్తించారు. ఈ పురాణపురుషుల అసాధారణ ప్రీత్యైక్యమును సిద్ధాంతమందు ప్రతిపాదితమైన జీవబ్రహ్మల యైక్యమునకు బ్రతిబింబముగా భావించి సాధకుల సాధనకు సాధనముగా నర్తించారు. ప్రీతిసంబంధములలో కెల్లా అనమానమైనదీ, అత్యుత్కృష్టమైనదీ తల్లి స్త్రీలదా, లేక భార్యాభర్తలదా అని నిర్ణయించవలసినప్పుడు రెండోదానికి ఆధిక్యము చాలామంది విచారులు స్థిరపరచారు. ఒంటారులను ప్రయత్న పూర్వకముగా ప్రీతిరూపమున అన్యోన్యము ఆకర్షించుకొంటూ

ప్రీతి సాధనమున ఐక్యము పొందగలరు. ఇట్టి సంబంధము మరొకటి లేదు. అదిన్నీ కేవల సాంప్రదాయిక దండతులలో కనబడే దానికంటె కాముకులలో ఎక్కువ స్ఫుటముగా వ్యక్తమవుతుంది. అన్యోన్య్యాకర్షణతో కూడుకొన్న ఆవలపును ప్రదర్శించుటకు కాముకుల చేష్టలు కావలసియున్నా, అది కేవల శారీరకభోగముక్రింద దిగిపోకుండా ఉండేటట్లు పురాణ పురుషులై అమానుష శక్తిమంతులని ప్రసిద్ధికెక్కియున్న ఆరాధామాధవులను ఆ అసాధారణ ప్రీతివిగ్రహులుగా నిర్మించి, సవిశేష భక్తిసాధనకు బింబములుగా ఆ రాధాకృష్ణ మతస్థాపకులు ప్రవర్తించజేసి నట్లు మనము సూటిగా ఊహించవచ్చును. రాధే కృష్ణుని వలచి మోహమును మప్పితుడకు ప్రసాదించబడినదని గదా గాథ. ఆలాగే జీవుడే బ్రహ్మను వలచి, బ్రహ్మను తన భక్తిమోహముచేత పశపరిచుకొంటే తుదకు బ్రహ్మ ప్రీతిని పొందగలడని సూచన. కేవల బ్రహ్మప్రసాదము వల్లనే కలిగే ఫలము కంటె జీవుడు తన ప్రీతిచేత ఆకర్షించిన బ్రహ్మప్రసాదము శాశ్వత తరమని అభిప్రాయము. ఈ ఉన్నతాశయములను వ్యక్తపరుచుటకు కల్పించిన భాగవత తత్వములలో కెల్లా ఈరాధాలీల అగమ్యమై సంతృప్త్యవధి లేనిదై విరాజిల్లుతుంది. రాధ స్వతంత్రురాలై, ఎవరి ప్రేరణ లేకుండా, చక్కని లోకజ్ఞానము గల ప్రౌఢగానుండి, ప్రీతి అనగా యెట్టిదో చవిచూపి, చవిచూసిన్నీ, ప్రయత్న పూర్వకముగా ఆప్రీతి

సాగరుని పొంద నిశ్చయించుకొన్నది. కాబట్టే ఆనావికుడు తన ఆప్రీతిగావపై ఆమెను అనన్య లభ్యమైన స్థానమునకు తీసుకోవోయేడు.

ఇట్టి గాథను ఆధ్యాత్మికాపేక్షతో ఎంత వర్ణించినా వర్ణించేవారికి గాని, వినేవారికి గాని వినుగు రాదు. కాని క్రమముగా అనుభవమైన ఆధ్యాత్మికతత్త్వచ్ఛాయ తగ్గి తగ్గి, వారి సంబంధములో మిలితమైయున్న కాముకుల శృంగారచ్ఛాయ ఎక్కువవుతూ, దేశహింసా విరుద్ధోపయోగమునకు సాధనముగా మారింది. శృంగారచ్ఛేదన వర్ణనలను విని గోరువారికిన్నీ, అట్టి వర్ణనలను చేయగోరువారికిన్నీ ఈ రాధామాధవగాథ సుకరమైన ఆశ్రయమైనది. ఎంత బూతు పెట్టినా, ఎట్టి అస్థిలము వర్ణించినా, ఎంత అనభ్యము ఆపాదించినా, భగవన్నామస్మరణ అనిన్నీ, అందుకు పురాణ ప్రామాణ్యమున్నదనిన్నీ, దేవాంశసంభూతులైనవారి చర్యలు వినీత్యవినీత్యతీతము అనిన్నీ, మనుష్యులకు ఉదాహరణము లెన్నటికీ కాలేవనిన్నీ తత్త్వతాము సమాధానపర్చుకొంటూ, కవులూ, కాముకస్వభావపరులూ వారి శృంగారభావోద్రేకశాంతికి ఈ రాధామాధవులను సంజ్ఞలుగా ఉపయోగించ ప్రారంభించారు.

3

అట్టి కావ్యాలలోనిది ఈ రాధామాధవ సంవాదము. దీనిని మహాకావ్యమనిన్నీ తద్గ్రంథకర్త వెలిదండ్ర వేంకటపతి మహాకవి

అనిన్నీ చెప్పేవారు ఉండవచ్చు. ఈ కవి కాలము విషయమై భేదాభిప్రాయాలు ఉన్నవి. వీరేశలింగం పంతులు వారు నిర్ణయించిన కాలముకంటె నూరు సంవత్సరాలు పూర్వమిగా మరికొందరు విమర్శకులు నిరూపించారు. ఈ కావ్యకృతి “భర్త” (భర్తా!) తంజావూరు అమాత్యులలో ఒకడు. జనకమహారాజు శుకయోగిని “చనవున నేడె కృష్ణుకథ” “పాములు వాఱగ” కృష్ణుని మొక్కి ఇట్లనెఱ్ఱ:

జనకరాజేంద్ర వినవయ్య సావధాన
మతినిఁ గృష్ణుని చరితిము ల్మహిని విందు
మవి రుచింపవు మాకు మా యనుభవంబు
చెలంగు శృంగారరూపమోఁ జిత్తగింపు.

ఈ అవతారిక మిశ్రతో కవి కృష్ణుని మోహము, రాధ విరహము వర్ణింప ప్రారంభించాడు. కాని ఈ జనకశుకుల శృంగారరుచిశిల్పనకు ఎట్టిసందర్భశుచిఉన్నట్లు కానరాదు. జనకమహారాజునాటికి కృష్ణావతారము అసందర్భము కాకపోయినా, ఏపురాణములోనో, ఏమూలనో జనకునివద్దకు శుకయోగి వచ్చి సకలావతారముల పుణ్యకథల చెప్పినట్లు ఉన్నా, శాశ్వత బ్రహ్మచారి అనిన్నీ, ఆబాల్యవైరాగి అనిన్నీ ప్రసిద్ధిపడసియున్న శుకయోగికి మహిని అందరూ వినే కృష్ణకథలు రుచింపక శృంగారకథలే ఆతని అనుభవానికి నచ్చినట్లు చెప్పట చాలా అసంబద్ధముగా కనుపిస్తుంది. కొంపదీసి ఎడ్లజైనా శుకయోగి శృంగార పురుషుడని ఉందో ఏమిటో, పండితవర్యులు

సాధింతురుగాక. లేదా, శృంగారముయొక్క ప్రాబల్యము రుజువుచేయడానికి శుకయోగి లొంగుబాటు కూడా నిదర్శనముగా కావలసి వచ్చిందా ఏమిటి? కాని ఈ రాధామాధవ కథలో క్రొత్త నా కేదీ కానరాలేదు.

కథ పాతదే. రాధ కృష్ణుని మేనత్త. బాలకృష్ణుని పెంచి ఉగ్గుపెట్టి ఉయ్యెలలో ఆడించి ఆనందించేది. అంత చిన్న పిల్లకాయ ను చూచే మోహపరవశయై, ఆనాడే బాలునికి తేలియని శృంగారచేష్టలు చేస్తూ ఆనందం పొందేది. అతరువాత కథంతా సులభముగా ఉహ్యము. రెండువిధాల ప్రబంధశృంగారము, ఆ రెండురకాల చేష్టలు, కట్టుకథలలోని చిలుక దూతిక, అన్నీ పాతవే. వర్ణనలన్నీ సంప్రదాయసిద్ధమైనవే. కవి పూర్వుల షక్తిని అనుసరించాడు. 1-48లో తారాశశాంకాదులు ఉటంకింపబడ్డారు కూడా. పాత శృంగారప్రబంధాలలోని ఉద్యాలు కొన్ని కవి తన కావ్యములో కూర్చినట్లు కనబడుతుంది. శిల్పములో ఏ క్రొత్త సంగతి కానరాదు. సవతులందరూ సంధిజేసికొని కృష్ణుని వంతులు వేసుకొన్నారు; ఇది మాత్రము కొత్తసంగతి కాబోలు.

రాధామాధవులను కేవల శరీరసుఖ భోగులైన కాముకులవలె కవి భావనచేసినట్లు కనిపిస్తుంది. వర్ణనలలోనే కాకుండా వాచ్యముగా కూడా అపదము ఉచ్చరింపబడి యున్నది. తుదకు కృష్ణుడు దక్షిణనాయకుడు అయినాడు. (III-159.)

రాధతోడిదే.....

లోకముగాఁగ నుండె నిక

లోకులు కాముకు డంచు నెంచరే.

—[III-125.

ఈభావనే కావ్యాన్ని మొత్తముమీద

ఆవరించుకొనియున్న భావన యైనా, వారు ఆధ్యాత్మికతత్వైస్వసూత్రాల బింబము లన్న మాటకు సూచన లేకపోదు. బాలకృష్ణుని పరుండబెట్టుతూ, “నాదేవుడ” అని బోకొట్టేది. దేవుడు=భర్త అని నిర్వచనము చేస్తారేమో. “సర్వజ్ఞమూర్తి పిల్ల” అని ఉంది. ఇంకా చూడండి—

II- 6. ‘ఏది రెండొక్కగు ప్రాయమందు.....

.....రుక్మిణ్యాదులొ కన్యలక

ఏదియాశ్చస్య వివాహమై సగుణరూ

ప్రబ్రహ్మమై కన్నవి

న్నది గా మహిమం బటంచు.....’

తిరిగి III-24. లో

‘...నిర్వికారు డనినన్

నిర్రోహియో నిర్జితేం

ప్రయుడౌ నన్నను దానియుండె.’

ఆఖరున శుకయోగికూడా కృష్ణుని శృంగార చర్యలద్వారా అతని మహత్వమును జనకునికి సచ్చచెప్పాడట—

‘కృష్ణదేవుడె మఱి దేవు లికను గలరే?’

అని. కాని ఈ ఉత్కృష్టభావన చదువరుల హృదయమున బాగా నాటేటట్లు గ్రంథరచన ఉండనందున, గ్రంథప్రయోజనము ఇది కాద

నిన్నీ, ఇదే అయితే ఏమీ నెరవేరలేదనిన్నీ చెప్పక తీరదు. ఇదే కాని ప్రయోజనము కాకపోతే ఈ గ్రంథములో శాశ్వతముగా ఉండవలసిన సంగతి ఏదీ ఉండదు.

అందరిలోకీ రుక్మిణి ఎక్కువ ఉదారస్వ భావురాలినలె కనిపిస్తుంది. III-143-147 అందుకొరకు చదవవలెను. కాని అక్కడ కూడా శరీరభాగమే నోక్కి చెప్పియుండకపోతే ఎక్కువ సమంజసముగా ఉండునేమో. ఏలా నైనా ఉన్న స్థలములకంటె ఇక్కడ కవి యొక్క హృదయము లోతు తెలియడానికి ఎక్కువ అవకాశము లున్నవి. ఇంకా ఎక్కువ చక్కగా చిత్రింప సాధ్యముకూడా.

ఈ ప్రబంధముయొక్క గొప్పంతా దాని వైలి. దాని చర్చకు తగిన ఉదాహరణములు ఇవ్వాలంటే ఒకచిక్కు వస్తుంది. కొంచెము శృంగారము ఎక్కువగా గల పద్యాలే ఎంత చవలసి వస్తుంది. అదేమో కాని, కవితా ధారయొక్క జోరు అంతా అట్టిచోట్ల లోనే ఇమిడియుంది. వీరేశలింగం పంతులు వారు చెప్పినట్లు శృంగారప్రబంధాలలో మాటల మాధుర్యము ఎక్కువగా ఉండి చదువరులను గుంపులుగా ఆకర్షిస్తుంది. ఈవర్ణనలు పచ్చిగా ఉండడము కలదు. అవి నీతిభంగ కరములు అగునా కావా అనేది నాకు అప్రస్తుతము. శిల్పి ఎట్లు ఉన్నది అనేదే నాకు ప్రస్తుతము. సాధారణముగా ప్రబంధాలలో ఉండే పదక్లిష్టత, వక్రగతార్థములు, శ్లేషగతరచనలు

ఈ కావ్యములో లేకపోయినందుకూ, అందరికీ ఎక్కువఅందుబడిలో ఉన్నందుకూ నీతిపరులు దీనినిబహిష్కరిస్తాగా, శిల్పపరిశీలకులు మెచ్చుకొంటారా? మరొక విశేషము. దీనిలో గ్రాంథికభాషావాదమునకు కుదరని ప్రయోగాలు చాలా చాలా ఉన్నవి. ఉదాహరణములుగా:

చందాన	ద్రోహానకు
ముద్దయితే	నీవల్ల
వల్లను	అలిశేవేమయ్య
అడిగేవని	అనుకోరాదని
చర్చనేయగబోతే	మల్లీ
జూడగలిగుందును	లోకాన
వచ్చేనన్నాడా	భోజనానికి
పోయేదుగాని	పోకురావోయి
రాచకొమ్మల్లు	ప్రార్థించినకొద్ది
నగర్లోనికి	దినాల
మంచిలైనానకు	ఇందుకోసమే
అడిగేవారో	కూడా
మరచేవు	దిద్దుకోరారంటే

ఇవి చాలవా? వీటిని పరిక్షిస్తే గ్రాంథికభాషావాదుల రెండు యుక్తులకు ఆధారము లేనట్లు లోస్తుంది. నిజమైన తెలుగు సంప్రదాయము ప్రకారము ఈవ్యావహారికరూపాలు ప్రబంధాలలో కూడా ప్రయోగార్హములు. ఏకవిచక్కని భాషను హాయిగా ఉండేట్లు వాడనిశ్చయించుకొంటాడో, అతడు ఈ వ్యావహారికపదాలు వాడి తీరుతాడు. రెండోది, మాండలికాల గురించి చేసే తగాయిదాకు కూడా

ఆధారము లేదు. ఈ వెలిదండ్ర వెంకటపతి దక్షిణదేశపు కవి. తంజావూరునాయకుని కొరకు వ్రాసిన కావ్యము ఇది. కాని కావ్యములో మాండలికాల చిక్కు ఏదీ కానరాదు. చక్కగా అర్థమవుతూ ఉంటుంది గదా. పాత బజారుప్రతిలో ఉన్నవాటిని ఆధునికసంస్కర్తలు తమ వాదానికి అనుగుణముగా దిద్ద ప్రయత్నిస్తూ, దిద్దలేనివాటిని ఉంచివేసి, దిద్దవీలున్నవాటిని మార్చినేస్తూ ఉండడము చాలా శోచనీయము. ఆలాగు చేయుటకు ఎవరికీ అధికారము లేదు. చదువరులు, విమర్శకులు, సంపాదకులు అట్టి విచారిత్రసంస్కరణ

మును ఆమోదించకూడ దని నా అభిప్రాయము. కవి వ్యాకరణబాధ అంతగా పెట్టుకోక, లోకములో ఉండే ప్రయోగలను ఉపయోగించేసంప్రదాయాన్ని అవలంబించాడు. “నిత్య పెండ్లికొడుకు”, “సిరామరక్ష”, “ఇహ మున్నహి షర మున్నహి యైతే”—ఇట్టి లోకసిద్ధోక్తులను ధైర్యముగా ప్రయోగించిన కవి ధన్యుడు గదా.

ఈ భాషావిశేషముకొరకు, రాధామాధవుల ఆధ్యాత్మిక వినియోగముకొరకు, సారస్వతమందు ఇట్టి శృంగారమునకు గల స్థానము కొరకు ఈవిమర్శనము వ్రాయదలచివాశాను.

దురదృష్టము

నాదెళ్ల వెంకట్రావుగారు, బి. ఎ.

జ్యోతిషతాన నడుచుచు బోవుచుండి - త్రోవ రెండుగఁ జీలిన తావునందు
దైవవశమున నేఁ దప్పదారిఁ బట్టి-బయలుదేరినచోటికే వచ్చిపడితి.

బ్రతు క నెడి యలవైకుంఠపాలియందుఁ - బెక్కుమెట్టుల నెక్కియుఁ బెద్దపాము
నోటఁ బడిపోవుచును బూరపాటువలన - జబ్బుమని తొలిమెట్టుకు జాతిపడితి.

జాతిపడి లేవఁబోక విచారపడుచు - సోలి ససిమాలి పసఁదూలి కూలియుండ
జాలిఁగొని హెచ్చరించ విజ్ఞాని నన్ను - నమ్మితథారారసం బొల్కునట్టినుడుల.

“జీవయాత్రాపథంబునఁ బోవునపుడు - కాలు జాఱక యుంటలో ఘనత లేదు
జాఱి పడినన్ని సాగులు సత్వరముగ - మగుడ లేచినవాఁడె పో మహిని ఘనుడు”.

వేలూరి శివరామకృష్ణగారు.

౧

త్రిమలచార్యులు గుంటూరు కాలేజిలో

తప్ప కలకత్తా-బ్రహ్మసమాజ-కాలేజిలో ప్రవేశించెను. వెంటనే తిరుమలరాయ్ అని పేరు మార్చివేసెను.

. దీనికి రెండు హేతువులు: ఒకటి— కలకత్తాలో అందఱు రాయితే; రెండవ హేతువు కొంచెము లోతు—ఆంధ్రవైష్ణవులలో చాలమంది నియోగులే [వైదికులును లేకపోలేదు.] తనది వైష్ణవము పుచ్చికొన్న నియోగికుటుంబము; ఆమూల మన్నేషించి 'ఆచార్యులు' తీసి 'రాయ' పెట్టుకొనెను. రాయ రావులు ఏకోదరములు; లేక రానే రాయి.

కలకత్తాలో తిరుమలరాయ పొట్టిపేరు రాయి. ఇంటికడ ఆచార్యు.

వాదములందు అతఁడు ఇష్టసాహసుఁడు. సహాధ్యాయుల సమ్మేళనములందు రాయి ఆస్తికులతోపాటు నాస్తికులనూ ఖండించెను. క్రీస్తుమతమును ఏకి బ్రాహ్మమతమును సాక లేదు. మత మనునది అతనిపాలిట మూఢ విశ్వాసము. దానిగుఱించి యెంత వాదించినను

వాగ్వియము కాదు. అతఁడు సేత్వరవాది యో, నిరీత్వరవాదియో, ఆగ్నోస్టో (Agnosto) ఇంతవఱకు ఎవరికిని తెలియలేదు.

అతఁ డపుడపుడు సాంఘికధర్మముల గుఱించి నిజజట్టునకు చెప్పుచు వచ్చెను. 'వివాహవిధి మనుష్యుఁడు విధించుకొనిన క్రూరనరకము. ప్రేమ చలము; ఏకమాత్ర నిష్ఠముకాదు' అని.

అతనివాదముల కబ్బిరపడి చాలమంది అనుమాములై అతనిని తమకు నాయకునిగా అంగీకరించిరి. కొందఱు అతఁ డిరువదవ శతాబ్దికి మూలపురుషుఁడును, మతకర్తయును కాంగలఁడని తమ దూరదృష్టితో చూచిరి.

అతఁడు వాదములలో శరవ్రయోగము చేసినా లక్ష్యమును వేధించి తీటును. అతఁడు జ్ఞానవలె తలయెత్తుకొని తిరిగెను రాజువలె ఆత్మగౌరవము రక్షించుకొనెను. దేశనాయకునివలె పలుమందిని చెప్పు చేతలలో ఆకట్టును. అన్నిటికంటె తనకు ప్రకృతమైన చదువులో మొదటివాఁడుగా నిలుచుండెను.

సెలవులలో రాయి స్వగ్రామమునకు వచ్చి ఆచార్యుగా మాతెను. వార్షికము మంత

స్నేహితుగాడు; బస్తీయుఁ గాడు. హోటలు లేదు కాని కాఫీహోటలు కలదు. స్కూలు స్టోలు లేప్పినవారు దానికింది క్లాసులు తప్పిన వారితోపాటు పలువురు; బ్రాందిపాపుతో పాటు సోడాపాపు. రోడ్డు ఊరినడుమ లేదు కాని అంటుకొని పోవును. కోర్టు లేదు కాని పంచాయతీకోర్టు. తగవుతోపాటు తీర్పులు హెచ్చు. దినుసుల వెల యిబ్బడి. అలికిజనము మిక్కిటము. క్రొత్తగా వెండి పాడువడిన వడ్ల మరల రేకుపాకలు. దాపున కాలువ. ఇట్టి ఈగ్రామమునకు ఆచార్యు టెన్నిసుకోర్టుతో ఒక కొత్తశోభ కలిగించెను. చుట్టిపక్కల యిండ్ల ఆడువారు ఆడువారిని పిలిపాటలు కూడ మానుకొని చూచుచుండిరి. వారిలో ముఖ్యముగా ఆబంగాళాబాబును.

ఆచార్య తల్లి మూడుకాళ్లు ముసలి. ఆమె తనకొడుకు ఇంచుమించుగా ఇండియా నేలు ననుకొనును. అతని కెదురాడెదా. సూహా చెప్పటకుఁగూడ జుకును. అన్నమునకు తొందరపెట్టదు. ఒకనాఁడతఁడు టెన్నిసు నన్నా హముమీఁద నుండఁగా ఆశోందరలో తన అధికారము బయటఁబడ దనుకొని—నాయ నా, నీవెండ్లి కనులారఁ జూచుకొని మరి మరణింపవలెనని నాకోరిక అనెను.

‘అమ్మా! నాపొట్ట పోసికొనుట నేను నేర్చికొననిదే ఇంకొక పొట్టనుగూడ నేల తెచ్చి కొనవలయును?’

‘ఏమినాయనా, రంగనాథుని అనుగ్రహ మువల్ల గ్రానవాసోదైన్యము లేదు. నీవు

ఉద్యోగము చేయఁదలచినచో గానేరుకావా? నాకన్ను లున్నందులకు ఏమిఫలము?’

‘అమ్మా, గవర్న రే? పొరపాటు పొర పాటు. ఈకాలమున రెసిన్యూ ఇన్స్ పెక్టరు కూడ కాలేను. దేవుని డబ్బు తినుటకా యింక? ఆడుది కూర్చుండి తినలేదా? పరిశ్రమ నెంట్లో తేలును. వెంటనే కోడలిని నీకు చూపింతును.’

‘మానాయన మానాయన! కానీ తొందరగా కానీ!’

9

టెన్నిసు

టెన్నిసు ఆడువా రందఱు ఆచార్యుకింద తయారయి ఆచార్యుని మించినవా రే.

నాడు బంతి అందించు బాలసేవకులు రాలేదు. ఆటతమకమున ఎవరిబంతి వారే తెచ్చికొనుచుండిరి.

ఆబంతులలో ఒకబంతియందు ఆచార్యకు కడుఁ బ్రీతి. అది మాయూమృగమువలె చెంగు చెంగున దుమికి పక్క గుడిసెకడఁ బడెను. మెఱుపువలె మెఱసి ఒకమనిషి* దాని దీని లోని కేగెను.

ఆచార్య రెండుగులు వైచి తలయెత్తి చూచి పెనుదిరిగెను. మఱియొకబంతితో ఆట సాగెను.

అటుతరువాత ఆచార్య ప్రతియూటయు ఓడెను. తనమీఁదఁ బడకుండ కొన్నిబంతులను చేతితోఁ గొట్టి తప్పించుకొనెను. మీఁదఁ బడిన కొన్నిబంతుల నెఱుంగనే యెఱుంగఁడు.

సూర్యుడను బంతి విధిచే నేఁకుఁ గొట్టఁ బడెను. అది అస్తాద్రి గుహాగృహము దూరెను.

వల, బంతులు, బాటులు జాగ్రత్తపెట్టించుటకు ఆచార్య క్రీడాత్మేత్రముననుండెను. మిగిలినవా రందఱు విసిరికొట్టిన బంతులవలె పాఱి పోయిరి.

ఆచార్య గుడిసెవైపునకు అడుగులు వైచుచుండెను. మెఱుంగుఁ దీగవంటి యొక జవ్వని తొంగితొంగి చూచి లోపలికి లోపలి కొక్కిరియడము వేయుచుండెను. ఆచార్య గుమ్మము చుట్టు పక్కల చూచెను. ఎవరును లేరు. చేతులు ద్వారమునకు ఆనించి మోము

లోపలఁ బెట్టి చూచెను. ఎవరును లేరు. లోపలికి వెళ్లెను. మగ్గము దారపుఁగండలు తక్కు నెవరును లేరు. గదిగుమ్మములో తలపెట్టి చూచెను. ఎవరునులేరు. లోనికి వెళ్లెను. మూల ఒక జీవత్ప్రతిమ నిలువఁబడియుండెను. అతఁడు 'నాబంతి యేది?' అని అడిగెను.

ఆజీవత్ ప్రతిమ 'నా కేమి తెలియును?' అని పైఁట సవరించుకొనెను. సవరణయొక్క ఉద్దేశము నెఱవేఱెను.

ఆచార్య నాబంతి నా కి మృగెను. అది యాయఁబడలేదుకాని మరికొంచె మెక్కువ భద్రపఱుపఁబడెను.

* మగ-యాడు-భేదము తెలియని కృత్తి వాచిగా ఈపదము వాడుకలో నున్నది.

ఆచార్యు కొంచెమునే పదేపనిగా చూచెను. సమీపించి పైటలోని బంతిని మృదువు మృదువుగా లాగికొనెను. పైట క్రమ్యుఁగ్రమ్యుఁ సవరించుకొనఁబడుటచే కిందఁ బడు నట్లు కానిపించియు లోనికి పోయెను. అతఁడు నేర్పుగా తీయఁజూచెను. తీయఁబడు లోపుగా అది ఆకాశమున కెగిరి అటకమీఁద అట్టికలో కూర్చుండెను దానితో ఒక కొత్త బంతియాట మొదలాయెను.

దానిపేరు రంగి. రంగిని రంగమ్మ యని యో రంగనాయిక యనియో వ్యవహరించుచో దానికి కొత్త లావణ్యము రాదు. పేరులో ఏమున్నదని పేక్సెషియరుకూడ అన్నాఁడు. కాని రంగికి బదులు రంగనాయిక యన్నచో పదమునకు ఉన్న లావణ్య మూడదు. కవి నిరంకుశుడై త న్నేక్కడ దుర్వినియోగము చేసిపోవునో యని ఒకానొకపుడు పదములు కూడ భయపడుట కలదు.

లోకులు దాని రంగి యందురుగాక! ఇచట రంగనాయిక. అసలు దానిపే రదియే నేమో! నామకరణము సుబృహ్మ. వాడుకలో సుబ్బి.

ఆచార్యు 'నీ పేరేమి?' అని అడిగెను. రంగనాయిక 'నాపేరు రంగి-నాపేరు-రంగ' అనఁ బోవుచుండఁగా అతఁడు- 'కాదు, నేనొకపేరు పెట్టెదను, 'కందుకావతి' అని, 'కందుకావతి!' అని పిలిచెను. 'ఏమి?' అని ప్రత్యుత్తరము వచ్చెను. ఇరువురును నవ్వుకొనిరి.

కందుకావతి 'నీ కొక పేరు నేనును పెట్టెద' ననెను. ఆచార్యు 'ఏమిపే'రని అడిగెను. కందుకావతి- 'రంగనాథుఁడు' అనెను. ఆచార్యు 'నీ ఏ పేరు పెట్టినందులకు బదులు నేను ముద్దు పెట్టెద' ననెను.

కందుకావతి వెనుక వెనుక కొదిగి తల్పమున కానుకొనఁగా ఆచార్యు ముందు ముందు లకుఁ జని కవ్వించి ముద్దాడెను.

వాకిట దగ్గు.

విని రంగనాథుఁడు త్రుళ్లిపడెను. కందుకావతి లోలోన నవ్వుకొనుచుండఁగా రంగనాథుఁడు వెలుపలికి వెళ్లెను. జబ్బుతో తీసికొనుచున్న సరసింహులు — 'ఏమి బాబూ, మాయిల్లు పుణ్యక్షేత్రము చేసితిరి!' అనఁగా

ఆచార్య—‘నాబంతి మీయింటఁ బడినది, అందులకు వచ్చితిని’ అనెను.

‘దొరికినదా? ఏదీ?’

‘లేదు. అటకమీఁద పడినదట.’

‘ఓసీ బాబుగారికి తీసియిమ్ము’

‘ఇప్పుడు ఏమిఁద ఉన్నాను; రేపు తీసియిచ్చెదను.’

3

మఱునాఁడు బంతికొఱకు ఆచార్య కందు కావతి యింట నుండెను.

‘పెండ్లి యాడనని ప్రతిజ్ఞ చేయుము.’

‘అంకు నాగువో పెండ్లి యేల?’

‘జాగ్రత్త జాగ్రత్త! అంకా? అంకా? నామాట బొంకని తోచుచో నిన్నటి ముద్దులతోనే ఆఖరు. వినను నీవు నాకు పతివి-పరిత్యక్త పతివి. మరల వినుము. నాటికి నా తలిదండ్రులు చచ్చి నెల. సరసింహులు నా మేనల్లకొడుకు. త్రాగుబోతు. నే నొకనాఁడు నిద్రపోవుచుంటిని. కలలోవలె కొంత యేమో వినఁబడెను. లేచి చూచితిని. ఎక్కన పురోహితుఁడు. నామీఁద పసపు బట్ట. మెడలో తాళి. తాళి తెంపి పురోహితుని కాళ్లకు కట్టితిని. నన్ను పట్టుకొని పలువుర. మరల కట్టిరి. తెంపిపోసి మనస్యములలోనికి పాఱి పోతిని. పాడు సరసింహులు వెదుకుచు వచ్చెను. వచ్చిననాఁడే జ్వరమునకు బలి యాయెను. నేటికిని అదియే జ్వరము. పాపఫలము వెంటనే

కానిపించెను. వాఁ డిప్పుడు నా పోషణలో ఉన్నాఁడు. వింటివా? దాన జేసియే నాకు వాఁడన్న భీతిలేదు. ప్రత్యుత నేనన్నవానికి భీతి. నిన్న నీవు తొట్రలి వాకిటికి పరువెత్తితివి. నీకు వెనుకగూడ కన్నులు కలుగువో అప్పుడు నా నవ్వు చూచియుందువు. వింటివా? పోనీ సరసింహులనే అడిగిచూడుము. లేక నేనే నీముగ దశిగెదను.’

ఆచార్య ఆలోచించి ఆలోచించి పలు మాటలు సమాధానము చెప్పవచ్చియు అంగి పోయెను.

కందుకావతి—‘తోందరలేదా. ఆలోచించుకొనుము’ అనెను.

‘నాకొంప తప్పుటకు ఎవరా యాలోచన?’ అని వాకిలి పలికెను.

ఆచార్య లేచెను కందుకావతి నవ్వెను. నవ్వి చేయి పట్టుకొని కూర్చుండఁబెట్టెను. సరసింహులు లోనికి వచ్చి—‘తమరా బాబయ్య! ఎఱుంగక అంటిని. అయ్యా! తమబంతి యింకను దొరకలేదా? అవును దొరికదా; అవును దొరక’ దనెను.

కందుకావతి సరసింహుల కేసి ఒకచూపు చూచెను. జ్వరమునకుఁగూడ సతఁడంత కంపింపలేదు.

ఆచార్య అటక యెక్కి బంతి తీసి కిందఁ బడవైచెను. కందుకావతి చేకొనెను. ఆచార్య దిగి రాఁగనే బంగిచూపి కందుకావతి మరల దాని నటకమీఁద వైచెను.

ఆచార్య చేగడియారమున నాలుగు
గంటలు చూచి తెన్ని సురంగమున సహచరుల
కదురు చూచెను.

‘నీపేరు.’

‘రంగనాథుడు.’

‘నిక్కమే?’

‘ముమ్మాగికి.’

కందుకావతి మగమునుండి మూఁ
డుతంతువులు తెచ్చి పసుపురాచి అతని
మెడలో వైచెను. రంగనాథుడు
పసుపు కొమ్మొకటి పెదకి తెచ్చి
దారమునకు గట్టి కందుకావతి మెడ
లోఁ గట్టెను. కట్టిన తరువాత ‘లోఁగడ
నామాటయు ఇప్పుడు ఈ చేతయు
సరిగా లే’ వనుకొనెను. కందుకావతి
తలుపులు మూసెను.

౪

తిరునాంచారమ్మ పనులన్నియు
తీర్చుకొని తీరికగా కూర్చుండెను. ఆమె
వీధిలోనికి వెళ్లి నున్న కుమారునితో
‘నాయనా! పెద్దమ్మాట యేమి?’
అనెను.

“కందుకావతి నరసింహులకేసి.....అతఁడంత కంపింపలేదు.”

నాడుకూడ ప్రతియూటయు తానే ఓడ
ను. ఆచార్య లనాచార్యులాయెనని సహ
చరులు గేలిచేసిరి. నవ్వుచు అతఁ డింటికే గెను.
క్రమక్రమముగా అంధకార మావరించెను.

‘ఉండవమ్మా! ఇంక నెలలో పరీక్షలు
తేలును. తేలిన వెనువెంటనే నీకాలిముందు
కోడలు.’

నడికిరేయి అనుకోకుండ కందుకావతికి
కన్నులపండు వాయెను. కందుకావతి ఆచార్యును
కూర్చుండఁ బెట్టెను.

‘కాదు నాయనా! నేను మంచినబం
ధము విచారించితిని. వారు నిరుపేదలు.
పిల్లను చిదిమి దీపము పెట్టవచ్చును. చదువుల
సరస్వతి. నేనింక పనిపాటలకు పనికిరాను.
మగఁడు లేని ఆపిల్ల అక్కయు, తల్లియు నా
చేతి కక్కఱకువత్తురు.

‘అలోచన అంతమాయెనా?’

‘అహా!’

‘ఏమీ? అట్టి అక్కా? అహ! నే నెఱుఁగుదును. నరిలే. ఆలోచింపుము.’

‘వేయేండ్లు వర్ధిల్లు నాయనా వేయేండ్లు వర్ధిల్లు! బెండ్లకాయ ముదిరినా బ్రహ్మచారి ముదిరినా పనికిరారు.’

ఆచార్యు లోలోపల ‘అక్కా? అక్కా? అనుకొనుచు అతిపనిమీఁద వెళ్లిపోయెను. తిరునాంచారమ్మ తొండరడిప్పొడియాళ్వారు పాట పాడుకొనుచు గుమ్మములో కూర్చుండినను. పొరుగింటి కోయిలకుంట పున్నయ్య తిరునాంచారమ్మతో కాలక్షేపమునకువచ్చెను.

‘ఏమి నాయనా! భోజనము లయినవా?’

‘అయినవి కాని ఏమిపాట’ అది?

‘తొండరడిప్పొడియాళ్వారుపాట.’

‘అబ్బ! మధ్య వైష్ణవమునకు నామములు పెద్ద! విప్రనారాయణచరిత్ర మనరాదూ?’

‘పోనీ! బేను నాయనా!’

‘తగినదే పాట!’

‘ఏమి నాయనా?’

‘తగినదే అంటినిగా తగినదే.’

‘అనఁగా?’

‘మనవాఁడూమనవాఁడు —

ఇప్పుడు విప్రనారాయణుడే. పోనీ! మీ అతివ మాటలో ఏదీ? అపొడి! ముక్కుపొడి! తొండ రడిప్పొడి!’

‘అదియేమి నాయనా? మావాఁడు పరీక్ష తేలఁగనే పెండ్లాడును. పిల్ల తెలియునా?’

‘అంకు సాగుచో పెండ్లి ఎందులకవ్వా?’

‘మానాయన అనినచో గిట్టనివాళ్లు అట్లు చెప్పదురు.’

‘అతనికి పెండ్లి, శోభనము ఒకపర్యాయమే అయిపోయినవి.’

‘కాలేదు నాయనా, గిట్టనివాళ్లెవరు చెప్పిరి నీకు?’

‘అవ్వా, ఈకాలపువారి పెండ్లిండ్లికి ఈ విధముగనే జరుగును. కులగోత్రములతో పనిలేదు. బాబాబజంత్రీలు వలదు. మంగళ సూత్రముల మాట లేదు. కోర్టులలో పేరులు రిజిస్టరు అగును. తీతిపోవును.’

‘కాదు నాయనా, ఏలోకపుమాట లివి? మా నాయనకు ముహూర్తము కూడ పెట్టిం చితిని. అద్వైతులకుఁగూడ విందు లేర్పాటు చేసితిని. నీవు రావలయుఁ జూమీ! గిట్టనిమాట లెందుకు?’

‘గిట్టనిమాట లేమిటమ్మా! నేను నా కనులతో చూడఁగా?’

‘నీకనుల కేదో జబ్బు! రెండురోజులు చనుబాలు పోయించుకో! మానాయన అటు వంటివాఁడు కాఁడు. కాఁడంటే కాఁడు.నమ్ము.’

ఇటులు వారు మాటలాడుకొనుచుండఁగా ప్రతివాదిభయంకరం రంగాచార్యులు ఉబుసు పోక అవ్వతో నవ్వవచ్చెను.

పున్నయ్య—‘అవ్వా! నామాట నమ్మ నిచో మీ రంగళ్ళి అడుగుము!’ అనెను.

రంగ—‘ఏమది?’

తిరు—‘ఏమిలేదు ఏమిలేదు ఎందుకు వేళాకోళము?’

పున్న—‘మన తిరుమలయ్య ముచ్చట.’

రంగ—‘అవ్వా! ధన్యరాలపు! అట వైన కర్చులేక ఆ బెయ్యయంత కోడలు. మీరిక బట్టలు కొన నక్కట లేదు. శుద్ధ స్వదేశీ-స్వగ్రామ-స్వచేతి-ముతకగుడ్డలు.’

తిరు—‘ఏమిటి బాబూ! మీ వందలవి గిట్టనిమాటలు! మీరెన్నియేని అనుడు. మా వాడటువంటివాడు మాత్రము కాడు.’ అని లోనికి జోయి తలుపులు మూసికొనెను.

‘అగుచో మీవాఁ డిపు డెచట’ అని బయటినుండి వినబడెను.

‘ఏమో! ఏమనిమీఁద బయటికి వెళ్లి నాడో! గిట్టని మాటలు నాకేల?’ అను కొనుచు ఆమె పాశరములు పాడఁదొడఁగెను.

౫

(౧)

ఇంటర్మీడియేట్ పరీక్షలలో జయము నొందినవారి పేరులు ప్రకటింపబడెను. తిరుమలరావు పేరు మునిమొదట.

ఆచార్యు టెన్నిను సహచరులకును, ఇతరులకును ఫలాహారము లొసఁగెను. అందఱును చదువులో అప్రతిముఁడ వని అతని కీర్తించిరి. ‘టెన్నిను సహచరులు ‘కందుకప్రియ’ ‘టెన్ని సురంగనాథ’ అనువిరుదు లిచ్చిరి.

నాఁడు అతనితల్లి పులిహోర, వడలు, ఇడ్లు లోనగు పిండివంటకములును, తంగళి కరియా మధు లోనగు పచ్చళ్లును చేసెను. తిరువారాధన చేయించెను.

సాయంకాలమున చాటుగా వచ్చి సరసింహులు పదిరూకలుబహుమతి గొనిపోయెను.

నాఁడు క్రీడాక్షేత్ర మంతయు విజయవీర నాదములచే మాటు మ్రోఁగెను. జయమందు పట్టుదల యెవరికిని లేదు. ఎవరియిష్టము చొప్పున వా రాడిరి. ఒకఁ డాకాశమునకు, ఒకఁడు నేలకు, ఒకఁడు దిగంతములకు బంతుని కొట్టెను. ఆచార్యు తనకు చిక్కిన బంతుల నన్నింటిని నేర్పుతో కందుకావతి యింటిలోనికే కొట్టెను. అందఱును—‘దీనిభావమేమి తిరుమలేశ?’ అని పాడిరి. పాడిన ప్రతివానిమీఁదను ‘దీనిభావమిది’ అని బంతిచే ఆచార్యు సమాధానము చెప్పించెను. చీకటిపడెను.

(౨)

ఆచార్యు తనయింట బంతులు వైచుట కెంత యుల్లాసము చెందెనో కందుకావతి అంతచింత జెందెను. ‘ప్రేమ బొచితి నెఱుగదా? లేక పాత్రనుబట్టి బొచిత్యమా? బొను. పెండ్లియాడిన దానితో ఎవఁడని యిట్టి సరసము చేయునా? చేసినను దాని యందము నేఱు’ అనుకొని ముకుళించెను.

సరసింహులు పదిరూపాయలతో కుబేరుడై కల్లంగడికి పోయెను. తాగెను, తాగించెను. తినెను, తినిపించెను.

బ్రాంది హాపునకు వెళ్లెను. తాగెను తాగినంత పోయించెను. ఒకనీసా బట్టచాటున బెట్టుకొని ఇంటికి వచ్చెను. మంచము మీఁద కూర్చుండి సంగీతములు తీసెను. 'రంగీ' యని పలుమాటు లఱచెను. 'రంగీ! ఏల దుఃఖము? ఏల కన్నీరు? జగతియంతయు ఆనందము. ఆనందింపుము, సుఖింపుము, క్రీడింపుము!' అని యని మగతలో పడెను. పోయెను నరకమునకో లేక స్వర్గమునకో!

(3)

రాత్రి పదిగంటలకు కందుకావతి తలుపు మీఁద చప్పుడు. విని కందుకావతి ఊరకుండెను. నరసింహులు లేచి—'ఏల ఊరకున్నది? మతిమాఱెనా?' అనుకొని మరలకునికి పాటులు పడెను.

తలుపుమీఁద మరల మ్రోత. కందుకావతి తలుపుతీసెను. ఆచార్య గదిలోనికి వెళ్లెను. కందుకావతియు.

ఆచార్య 'ఇవిగో నీకు కానుకలు!' అని కొన్ని ఆభరణములను వలువలను దీసి బల్లపై బెట్టెను.

కందుకావతి—'తమరు పరీక్షలో ముని మొదట జయమందుటయే నాకు అన్ని కానుకలును. నాకేమి ఈ బహుమతు లేమి? కన్న వారును విన్నవారును నవ్వరా?' అనెను.

'నీవు వీనినిపుడు ధరింపవలెను.'

'అటులనవలదు. నా కొక ప్రతిజ్ఞ కలదు. అది చెల్లువఱకు తాల్చును. కానిచో మీ దయచే లోగడనే బంగారుపిచ్చుకను గానా?'

'ఏ మాప్రతిజ్ఞ?'

చెప్పెను.

'పోనీ తీసి దాచికొనుము.'

'మాయిల్లు మీ రెఱుంగనిదికాదు. పొరుగింట దాచిరానా?'

'మంచిది.'

కందుకావతి తిరునాంచారమ్మను లేపెను. 'మీ అబ్బాయికి సంబంధము కుదిరెనా?' అని అడిగెను. 'కుదిరె' నను ప్రత్యుత్తరము విని—'తమకొడుకు పిల్లకు నగలు చేయించెను; మీ కిమ్మని నాచే పంపెను' అని యిచ్చెను. తీసికొని తిరునాంచారమ్మ తలుపులు మూసికొనెను.

ఆచార్య ఆనందముతో శయ్య సవరించుకొని షుకొని దగి మరల సవరించుకొని పడుకొనెను. తల యెత్తి దిండ్లు సరిగా పెట్టుకొనెను. లేచి మరల దిండ్లను సరిచేసికొని శయనించెను.

కందుకావతి తలుపులు మూసెను. ఆచార్య దిండ్ల దొంగనిద్రకాదు. ఊరకయే కనులు మూసికొనెను.

'అపుడే నిదురయా?'

'ఈరేయి యంతయు లేదు నిదుర.'

ఈమాట విని నరసింహులు లేచి కూర్చుండెను. అతనికిని లేదు నిదుర.

సుఖపారవశ్యముచే కొందఱకు నిదుర రాదు. దుఃఖపారవశ్యముచే కొందఱకు రాదు. కర్మకు సుఖదుఃఖములే కందుకభేల.

లోపల పరిహాసములు పాటలు; బయట బండుబూతులు రోదనములు. లోపల వలపులు కులు వాటపు ముద్దలు; బయట తలముఠాపులు దంతనిప్పీడనములు. లోపల పరిమళ నిశ్వాసములు ప్రేమశోభములు; బయట నేడి యూర్పులు కోపశోభములు. లోపల కాలజ్ఞానము లేదు; బయటను లేదు.

కొక్కోకో. నరసింహులు త్రొక్కి పడి బ్రాంసీసా యెత్తి గడగడ తాగెను. కర్రతీసి కొని గదిగుమ్మము కాచెను.

(ర)

కొంతవడికి తలుపులు విడివడెను. చెట్టా పట్టులు పట్టుకొని ఇరువురును వచ్చిరి. ఆచార్యు తలవైపు త్యదంశమువలె నరసింహుల దంశము పడెను. కందుకావతి ఆచార్యు తలవంచి తనతల అడ్డుపెట్టెను. తలపై న్నునవగిలెను. మరల ఎత్తిని కర్రపెట్ట రిక్తముకాటి నరసింహుల తలతడిసెను. కందుకావతి మరల ఆచార్యు తలమీదఁ బడనున్న కర్రను లాగుకొనెను.

ఆచార్యు తెల్లబోయెను. నరసిం హుల నొకత్రోపు త్రోసెను. అతఁడు గోడపైఁబడెను. ఆచార్యు గొంతుక పిసు కఁబోయెను.

‘కందుకావతి—చంపకుము.’

‘చీ చంపెదను.’

‘చంపకుము. ఇది ఆజ్ఞ’

‘ఆజ్ఞ యా? నీయాజ్ఞ! చంపెదను.’

‘చంపఁదలచిన నేను చంపలేక

పోతినా? చంపకుము. చంపితివా?’

‘ఏమి? చంపిన? నీవు చూచుచుండఁగా చంపిన? ఏమి చేయుచువు?’

‘చీ చంపకు! నాకు స్మృతి పోవుచున్నది లేకున్న నిన్ను నెట్టివైచియుండును.’

ఆచార్యు నరసింహులను మరల త్రోసె ను. మరొకగోడపై బడెను. మరల త్రోసెను. కందుకావతి కూలఁబడి వారిం చెను. వారిం చిన కొలఁది త్రోసెను. అతఁడు మాచముపైఁ బడెను. తల మంచపు కోడుమీఁద. ఆచార్యు రెండుచేతు లెత్తికొట్టెను. రక్తము చూచి వదలెను.

కందుకావతి ‘నీవితట ఒక నిమిషమేని ఉండవలదు చిన్నమ్మ పో’ మృనెను. ఆచార్యు ‘వెళ్లి’ నెనెను.

‘ఇంక నామొగము చూడఁజాలవు.’

యోజించి ఆచార్యు వెల్లిపోయెను.

(౫)

క్రమముగా కందుకావతి ఎఱుక బాసెను. రెండుతలలనుండి రక్తము మాత్రము జాగరిల్లెను.

వారును వీరును పోగయిరి. శాంతిని భంగింప పోలీసులు వచ్చిరి. ఆసుపత్రి డాక్టరు. అతనితో నరసింహులకు ప్రకృతము పని లేక పోయెను. కందుకావతికి క్రమముగా తెలివి కలిగెను. పోలీసుల ఆర్భాటము హెచ్చెను. కందుకావతి అచట వారి కేసు చెప్పను తిరస్కరించెను.

పోలీసు కేసు. నరసింహులు తప్పు తాగి వచ్చి తనను కర్రతో హఠాదె ననియు, తాను తోయఁగా మంచపుకోటికి వానితల కొట్టుకొనె ననియు, పిదప స్మృతితప్పి పడిపోతిననియు కందుకావతి చెప్పెను. స్లీడరు ఆచార్యమాట తేఁగా 'స్త్రీలమర్యాద కోర్టువారు కాపాడవలె' ననెను.

పోలీసువారు ఆచార్యవద్ద పదివేలుమాత్రము వదిలించిరి.

ప్రమాదపశమున ఈనేరము జరిగెననియు, తనప్రాణరక్షణకు కందుకావతి తోసెననియు, 'దాన తల ఆనుపంగికముగా కోటికి కొట్టుకొనె ననియు' దానిని పోస్టుమార్టమ్ నిర్ధారించెననియు, శిక్షతగ్గించి రంగనాయికకు మూడేండ్ల ఆరునెలల విడితైదు కోర్టువారు విధించిరి.

౬

కందుకావతికి కోర్టు శిక్ష విధించెను. సంఘము ఆచార్యును వెలివేసెను.

న్యాయదండమునకు లోకుల అనుకంప కలదు. తన కొకవిధముగా మనశ్శాంతియు కలదు.

వెలి సంఘము విధించిన దండము. వెలి యను ఉచ్చును ఎవరును జాఱఁజేయరు; ప్రత్యుత బిగింతురు. అది మశూచి మచ్చ; అంటురోగము; శిరోజాడ్యము.

కందుకావతి ఆచార్యకు బదులు తాను శిక్ష పడెను. నీరవముగా భరించెను. ఆచార్య తనదోషమునకే తాను వెలిపడెను. అది అతనికి హృద్యోగము. సంఘముమీఁద సండ్లు పటపట గొఱియెను. అందఱకు సంబంధించిన పిల్లను జేసికొని సంఘమును పాదాకాంతము చేసికొన నూహించెను.

చెఱసాలలో కందుకావతికి అందఱును చుట్టములే. జైలుసూపర్నెంటు కందుకావతిని నూలుపనిమీఁద మేస్త్రీగా నియమించెను. కందుకావతి యనిన అందఱకు అతి మర్యాద.

ఆచార్యునికి ఎవరును రారు. అతనిని ఎవరును భోజనమునకు పిలువరు. తెన్ని సుకోర్టుకూడ అతనికి మన్నా. అతఁడు అందఱు ద్వేషించెను. తనవాచాలత నువయోగించి ఒకజట్టు లేవఁదీయుట కిది కలకత్తా కాదు. చేయఁదగిన దేదియు లేదు. సంఘము మీఁద కసి. దీనిపునాది కందుకావతిమీఁద.

ఈహడావడిలో కాలేశిరోజులు దాటి పోయెను. అతఁ డింటికడనే ఉండవలసినచ్చెను. ఇది యొక ముప్పు.

పదివేలు అప్పు. చేతిలో తగినంత ద్రవ్యములేదు. వెలిఖాయపడియుండుచో దేవాదాయముకూడ రాదు. ఇది యొకసంకటము.

‘సగలు చేయించి కందుకావతి కిచ్చితిని. అవియే యుండుచో ఒకదెబ్బన పెండ్లి కాకుండునా?’ అని ఆచార్యు చింతించుచుండెను. తల్లి—‘ఏమినాయనా! పిల్లను విచారించిరానా? అనెను. ‘ఏమిపెట్టి విచారించువు?’ అని కొడుకనఁగా పెట్టెలోనుండి సగలమూట తెచ్చి ‘ఇదిగో! ఆనాడు నీవు పెండ్లి కూతు సకుఁగాను చేయించి నా కిమ్మని ఎవరిచేతనో పంపిన సగలమూట! ఈసగలుపెట్టి విచారించు’ నని తల్లియనెను.

ఆచార్యు సగలు చూచెను. ‘అమ్మా! నీ కిచ్చిన దెవరు?’

‘ఎవరో చీకటిలో; నీవు కాదు నాయనా పంపినది?’

ఆచార్యు నిర్విణ్ణుఁడు. మూటలేదు; సగలు లేదు. తెలిసినమూర్ఖు.

‘నీవుకాదా? పంపినది?’

‘బాను.’

‘ఇంకేమి.’

తిరునాంచారమ్మ ఆసగలతో సంబూరు తిరుమలమ్మకడకు వెళ్లెను.

తిరుమలమ్మకు ఆ సగన్నుట్రా అంతయు పాముమీఁదిరత్నము. అయినను బంగారము. కాని సంఘములో వెలి. అయినను వరుఁడు అదృష్టవశ్యాదు. కాని లోకనింద. అయిన నేమి? పిల్లకు స్వర్గసుఖము.

తుదకు తిరుమలమ్మ యిటు లనెను. ఈసగలు ఇప్పుడు వలదు. పెండ్లి కాలమున పెట్టవచ్చును. పెద్దలను కనుఁగొని అంగీకారమును కొలఁదిరోజులలో తెలిపెదను.

తిరునాంచారమ్మ ఆసగలను మరల చింతవలె మూటకట్టుకొనెను. సంగతు లన్నిటిని కుమారునికి తెలిపెను.

సరసింహుల చావు అతనిని బాధింపలేదు. తనకు బదులుగా కందుకావతి గాయము చెందుట బాధింపలేదు. తనను తప్పించి కందుకావతి చెఱఁబడుట బాధింపలేదు. వెలి అతనిని బాధించెను. కందుకావతి సగలను తనతల్లి కిచ్చుట బాధించెను. తిరుమలమ్మ సగలను తిప్పి పంపుట అతనిని బాధించెను. దీనికి కారణము కందుకావతియే.

దినములు గఱించెను; మాసములు గఱించెను. తిరుమలమ్మ కడనుండి అంగీకారము లేదు. తిరుమలమ్మకూతు పెండ్లి అయిపోయెను. అయినట్లు కొన్నాళ్లకు సంబూరినుండి వచ్చిన కాఁ పొకఁడు చెప్పెను.

ఆచార్యు కిప్పుడు కందుకావతి యందము వికారమాయెను. దానిమాటలు మాయమాటలు; చేతలు కత్తికోతలు. లోఁగడ

కొన్ని విషయములలో తనను రక్షించుట ఎప్పుడో తనను భక్షించుటకే. నగ లిడుట తన్నిన డించుటకుఁగాక వేతేమి?

అతని కుఁపఁగాఁతి లేకపోయెను. కేవల మందులకే కాలేజిలోఁ జేరెను.

2

తిరునాంచారమ్మ ఒకనాఁడు పక్కలోది పక్కలో ప్రాణములు విడిచెను. ఆఱముగ్గిన పండు ఆర్భాటము లేకయే రాలును.

రాయి కలకత్తానుండి వచ్చెను. ఏకర్ష యు చేయలేదు. భద్రాద్రిరాముని సేవింపలేదు. పరీక్ష. ఓడెన్ గెలిచెన్ తెలిసికొన పూచీ అతని కున్నటులు కానిపింపలేదు. కాని లోకు లకు లేకపోలేదు.

అతఁడు తప్పినటులు పెన్నిను-నహచరు లకు తెలిసెను. పట్టిక అతనిసంఖ్య లేని చోట నల్లగీటుతో గోడమీఁదనుండి వసా రాలో పడుకొనిన ఆచార్యమీఁద పడెను. అతఁ డులికిపడి లేచి చూచెను. వాకిటికి పరువిడి తలుపులు తెఱచి దారి కటూ ఇటూ చూచెను; శూన్యము.

తలుపులుమూసి తిరిగి పచ్చికాకితమును, నల్లగీటును చూచెను. తన నెంబరు లేదు. ఒక్కనిట్టార్పు పుచ్చెను. ఆనిట్టార్పుతో కాకి తము అరుఁగుకిందికి పోయెను.

పరీక్ష పోయినందులకు అతఁడు మరి యొక నిట్టార్పు విడువలేదు.

అతఁ డూరక ఆకాశమును జూచుచు బరుండెను. ఒకమబ్బు వచ్చుచుండెను; ఒక మబ్బు పోవుచుండెను. కానిపించుచున్న నక్ష త్రములు మఱునిముసముస కానిపించుటలేదు. చంద్రుఁడంతవాఁడుకూడ మబ్బుచే మాయమ గుచుండెను. తెల్లనిచోట నలుపు; నల్లనిచోట పాలుపు. అరనిమదిలో ఏపరివర్తనమును లేదు.

అతనికి ఒకమేఘము రాటమువలె కనఁ బడెను. అదియే మగ్గముగా మాతెను. అదియే కందుకావతి యాయెను. మబ్బు విఱిగెను.

పెన్నిను-బంతి పోవుటయు, తాను రంగ నాయికయింటికి వెళ్లుటయు, అది బంతి దాఁచు టయు, తాను తీయుటయు, అది వెనుక వెనుక కొడుగుటయు, తాను ముద్దిడుటయు స్మృతికి వచ్చెను. 'ఆహా! కందుకావతి' యని తలఁచు కొనెను.

పిదప, తాను నగఁగఁ కాను కిచ్చుటయు, అది తిరుగఁగొట్టుటయు, నరసింహులు తనను జంపవచ్చుటయు, వానిచావును, తనకు పదివేలు వదులుటయు, వెలియు, తాను పెండ్లాడ య త్నించుటయు, దర్శిద్రపు తిరుమలమ్మపిల్ల నీకుం డుటయు స్మృతికి దగిలెను. ఒక చింతాసముద్ర ము. అతఁడూఁపిరియాడక కొట్టుకొనుచుండెను.

కవాటముపై అంగుళిధ్వని. ఆచార్యు చమ కితుఁ డాయెను. 'ఇప్పుడు తనయింటికిమృత్యువు తక్క మరి యెవరు రారే! పెన్నెలయైనను నడి రేయి. పెన్నిను వారేమో? యనదు—ఎవరు?'

మరల అంగుళిధ్వని.

ఆచార్యు తలుపుతీసెను. తెలతెలబోయి వెనుక వెనుకకుఁ బోయెను. లోలోపలఁ 'అపుడే వల వదలిరి?' అనుకొనెను.

కందుకావతి లోనికి వచ్చి తలుపులు మూసెను.

'నీవు లోనికి రాఁగూడదు. తలుపులు మూయకు, బయటికి పొమ్ము.'

'వెళ్లుటకే వచ్చితిని. తలుపులు నాకొరకు మూయలేదు నీకొరకు.'

ఆచార్యు రిచ్చవడి అరుగుపై కూర్చుండెను. కిందుకావతి సమీపించి 'ఓయీ! నీవు నేడు పరుండవలయును. పరుండఁగా నిన్ను నేను చూడవలయును' అనెను.

'చాలా సారులు చూచితివి.'

'మరల నేడు చూడవలయును.'

ఆచార్యు— 'చూడుము అని పరుండెను.'

రంగనాయిక పడతలములకడకు వచ్చి— 'ఇదిగో నీబంతి! ఇంక నీబంతితో ఆడుకొనుము.'

'పడవేయుము!'

రంగనాయిక బంతిని మెల్లగా పక్కలో పడవైచి పాదములు ముట్టి వెళ్లిపోయెను. ఆచార్యు వెనువెంటనే వచ్చి తలుపులు మూసికొనెను. రంగనాయిక చప్పుడు కాకుండ బయట గొల్లెముపెట్టి వెళ్లిపోయెను. ఆచార్యు

పడుకొని ఆకాశము చూచుచు— 'ఇప్పుడిది యేమి చేయును?' అని యాలోచించెను. గబగబ తలుపులు తెరివఁజూచెను. రాలేదు. గోడదుమికి కందుకావతియింటికి వెళ్లెను. తలుపునకుబయట గొండ్లెము. లోపలికే గెను శిథిల గృహమున శూన్య దేవత రాణివాసముండెను.

ఇంటిప్రక్క నున్న కాలువయెక్కి— 'ఏవ రా ముణగానాం తేహనామ్?' అనెను.

అతఁడు నీటిలో దిగి కేవలభారమైన కేశభారమును ఒడ్డునకుఁ జేర్చెను. లావణ్యప్రవాహము ప్రవాహమునఁ గొట్టుకొనిపోయెను.

రంగనాయిక కొంచెము నేపు చూచి

చూచి కేశభారమును కత్తిరించి తీసికొనెను. భారహీనమైన ఆపదార్థమును సడికాలువ లోనికి త్రోసివైచెను, ఆశరీరము నదిలో కొట్టుకొనిపోయెను.

అతఁడు కట్టపై కొంతద వ్యర్థిగి యరిగి— నాకు 'అపుడా వెలి? లేక యిపుడా?' అనుకొనెను. సందేహము మాత్రము విడలేదు.

శతానందుడు— (జనకరాజు పురోహితుడు; పెండ్లికూతురు పక్షమువాడు)

చేసి సృష్టికే బ్రతిసృష్టి చేప నూసి - ప్రజల నేలుచు రెండవబ్రహ్మ యనుచు
భువనముల నన్నిటను యశంబున నెనంగు-గాధిజా! కొమ్ము నా నమస్కారములను.

విశ్వామిత్రుడు— (పెండ్లికొడుకు పక్షమువాడు)

ఓ శతానంద! దీర్ఘాయు వొప్పి మనుము- మైథిలుడు తత్త్వవేత్తి డేమంటె సర్వ
భూతములఁ దండ్రి యట్టులు ప్రోచు నీదు-తండ్రి లెస్సయె చెపుమ గౌతమకుమార!

శతానందుడు—

తమయనుగ్రహమున రాజు తండ్రి మిథిల-యఖిలజనులును లెస్సలయ్యా మహాత్మా!
ఏలాకోకాని తెలియ నా యెడఁద యిపుడు - చల్లనై క్రొత్తక్రొత్తగాఁ బల్లవించె.

కటికచీకటి దెసలకుఁ గదిమి యొత్తి - చిటునగవు గాయు మోములఁ జెలఁగి కేల
విల్లు నమ్ములు దాల్చి మీఁవెంట నున్న - యాయరువు రెవ్వరయ్య మునీంద్రతిలక!

పేలోలగ మొనర్చె బేరురమ్మనఁ బూలదండలతోడ నుత్సాహరసము
ఎఱుంగనైయన్నది యెగుబుజమ్ములయందు విలుదూపుగములతో వీరరసము
కనుకట్టుగల్గెను కాకపక్షముల భృంగశ్రేణితోడ శృంగారరసము
నెఱిఁ బాటుచున్నది నేత్రాంతములను బ్రవాహాకృతులను గృపారసంబు
ఇన్నిరసముల నొప్పెడు నిందియముల-తోడి యిమ్మూర్తులను జూడఁ దొల్లి యెప్పు
డెందుఁ దోఁచని క్రొత్తరూపంద మెదను-ముంచె వివరించి చెప్పి మమోఘవచన!

చూచితీఁ గాని యెందఱనో సుందరమూర్తుల వారియందు నా
లోచన మింత నిల్చి మఱలుం ద్రుటిలోఁ దలపోయ వీరి శో
భాచతురశ్య మేమొ కనుపట్టినదాదిగ నట్టె నిల్చె నా
లోచన లెల్ల మాని మునిలోకదివాకర! విప్పిచెప్పవే.

దిరిసెనఁపుఁ బూవుమెత్తలఁ దిరుగనైన - మృదుపదాబ్జమ్ము లేలాకో యదయుఁబోలి
కఱకుతా లేచు గహనభాగములయందు - దిరిగివచ్చుట చెప్పి ముద్దేవుభావ!

జనకుపనుపున వచ్చితి సంభ్రమమున - నున్న వెన్నియొ పను లయిన న్నిజంబు
వీరిఁ గనునంత నవి యేకమై రహించె - నాత్మనన్నిధి యోగకృత్యంబులట్లు.

విశ్వామిత్రుడు—

కౌసల్యాదశరథుల మ-హా సంతోషాభిచంద్రు లస్మత్కృతున్
తౌసంరక్షకు లుదితవి-లాస జనులు వీరు రామ లక్ష్మణు లయ్యా!

తోడు లున్నారు భరతశత్రుఘ్నులనఁగ - సమవయోరూపలావణ్య శౌర్యఖనులు
వారలను దల్లిదండ్రులవంక విడిచి-వీరిఁ గొనివచ్చినాడ నా పెరవుమొలయ.

పడఁతితనమును దాల్చి బీభత్సరసమ-యగుదెంచెడుగతిఁ ద్రోవ కడ్డమైన
గడుసురాకాసి మూఁకల కాఁపు ఘోర-తాటకను గూలనేసెను మేటి యింద్రుడు.

నాయజ్ఞవాటి మాయో-పాయులఁ బలురక్కసులను బరిమార్చిరి యీ
యాయుచ్ఛంతులు నాదగు-శ్రేయం బేమని వనింతు ఋషిరాట్ననయా!

వింతకును వింత గాచె యీ వీరుపాద-రజము సోఁకున తొయి స్త్రీరత్నమగుచు
నే నహల్యను ధన్యను నిన్నుఁగంటి-మంటి శ్రీరామ యని మ్రొక్క మఱియుమఱియు.

శివధనుర్భంగణము నాచెవిని సోఁకి-శిష్యముఖమునఁ బే ర్పిత్రిష్ఠింపఁదలఁచి
వచ్చినాడ నిదేమి భూవల్లభుండు - శివధనుర్భంగ ముంకువ జేసినాడు.

కౌసల్యుడు—

ధన్యుడను ధన్యతముఁడ మీదర్శనమునఁ - గన్నులారంగ నూయమ్మఁ గాంచనైతి
ఎన్నినాల్గయ్యె నా కామె యింను పలుకు - చెప్పుకున్ సోకి గీతికరవలెయట్లు.

మొదటినుండియు జగతి కభ్యుదయమొదవఁ-జేయు గాధేయ! మాయప్ప చెల్లుబడుట
ఎపుడు నామేలు వినుట నిష్ఠితవఱకు - బల్కితిని సైచి యింక ధనుర్వార్త వినుడు.

జానకి యొక్కనాడు తనచాయను బోని సఖజనమ్ము తో
డ్రో నరుదేర మోదమునఁ దోఁగుచుఁ దూఁగుచు బంతులాడుచో
నేనెఱి తప్పియో చెదరి యీశుధనుస్సునఁ జిక్కె బంతి యా
పై ననిచెన్ పయస్యలను వారును వే చని యొప్పనేర్పనన్.

ఒకరి కిర్వ రిర్వరకు మువ్వ రటు మూగు-రకును నల్వరగుచుఁ బ్రకటకత్తి
నల్లచెలులు బంతి నెటులేనిఁ దివియంగఁ - బాటువడిరి యదియుఁ బట్టు పట్టె.

చిటునగ వంకురింప నొకసీమను గద్దియనుండి నీత య
తైటవలవంకఁ జూచి యొకతీరునఁ దాఁ దల యూచి లేచి యం
దటు వెఱఁగంది చూడ నటఁ దక్కని మైనిగ యిల్లు నిండఁగా
బరువగు వింటి నెత్తెనట బంతిని బట్టిరి తోడిచేడియల్.

బలువుమొనగాండ్రు పదివేల వరుసవార-లెత్తఁగాలేని విలు నీత యిగురుఁగేలి
ప్రేల నెత్తుటఁ గని రాజు వింతకగుచుఁ - దద్దనుర్భంగమే పన్నిదంబువెట్టె.

కవులయుఁపమల కుపమయై క్రాలునీత - నూత్నసౌందర్య మెవ నడి యత్ని మొదవఁ
జేరి రెల్ల నృపాలురు మీరు వచ్చు - టరసి పంపించె విభుఁడు స న్నవల వినుఁడు,

తాటకను గూలనేసిన మేటి యన్న-నాఁడుదానిని సడఁచిన యట్టివాఁడు
వీరపురుషుండొ వాఁ డొకవింతనరుఁడ-టంచు నిరసించునేమొకో యచటి జనము.

విశ్వామిత్రుఁడు—

స్త్రీత్వపుంస్త్వ విచారణ సెల్లునొక్క-ప్రాణముఁ దీయువారలపట్ల నిట్లు
లనుచు నేఁ జెప్ప రఘుసింహ మరసి చేసెఁ - దాటకావధ మని సమాధాన మిమ్ము.

కతానందుఁడు—

పాదరజమున నొకతాయి పడఁతి యయ్యె-నన్న నది గారడీకృత్య మా నటంచు
బిట్టు పలికెదరేమొకో వింత వారు - తద్రహస్యంబుఁ దెలుపు తత్త్విజ్ఞుతిలక !

విశ్వామిత్రుఁడు—

గారడీకృత్య మొకయేడుగడెలకన్న - నిలుచునే సర్వకాలంబు నియతితోడఁ
గాలునోకినతొ లన్ని కలికిమిన్న-లయ్యెనే యంచు మాతాడుమయ్య యచట !

కతానందుఁడు—

సరియ మీ రిప్పు చెప్పినవరుస చక్కఁ-దనము నడిగెద రొక్కకొంద టట నన్ను
క్రాలునలు పంచుఁ జెప్పినఁ గదలి క్రమ్మ-ప్రశ్నమున కేమి ప్రత్యుత్తరమ్మొ చెప్పుడ.

విశ్వామిత్రుడు—

ప్రతిసెల్లినవెనుక నేర్పఱుపఁదగిన - ప్రశ్న మియ్యది యరయ నిప్పట్లఁ జనదు
విల్లు విఱిచినవాఁడెకా విభుఁడు చెప్ప-మైన జలదంబు మించున కగు నటంచు.

* * * * *

అంతఁ జనె గౌతమాత్మజుఁ డధిపుకడకు - సభను నిండిరి యెల్ల రాజన్యవరులు
శంకరునివిల్లు కొలువు నలగకరించె - నీత కై నేసికొనియుండెఁ జెలుఁతతోడ.

పాలు గాఁతెడు మోము ప్రపంచ మేలఁ-జాలు చూపులు వెలయఁగఁ జాలి యోలి
వీరశృంగారముల మునివీరుతోడ-సోదరునితోడఁ జేరె రఘూత్తముండు.

ఈత్రోవ భక్తుల నే నాదరింతు నం చోలిఁ గ్రిందును మీఁదఁ గేల నిమిరి
ఈరితిఁ గొంఁడలనేని నెత్తెద నంచుఁ గేలివేల్కొన నవలీల నెత్తి
ఈలీల వంచెద నెల్ల దుష్టుల నంచు ననుచునేర్చునను టివ్వునను వంచి
ఈచాయఁ గొందు సుధీచిత్తము లనుచుఁ గుంటు లేకయ చెవి కంట లాగి
దారుణాశయ నాస్తి కాధమ వితండ-వాదములతోడఁ బెళ్లునఁ బట్టి విజితె
శివునిచాపంబు రాముండు దివిని సురలు - పూలు గురిసిరి యారె నీతాలతాంగి.

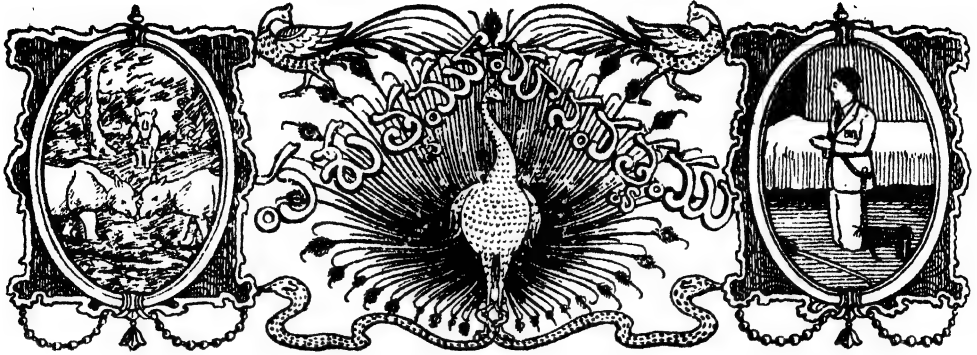

ఓయి వనమాలి!

శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామి గారు (కవితాసమితి)

అనఁ జలనేచనము లేని యిసుకనేల - పూర్వసాభాగ్య విభవవిస్ఫూర్తి నేమొ
యెటులా చిగురించె నేటి కీమృదులలతిక - ప్రవిమల శృంగారసామృత వారి ధారఁ
జివికి హస్తశాఖావలంబన మొనంగి - ఓయి వనమాలి, రక్షణ నేయవేని
ఈదర్శిదాణ వైశాఖ పృథునిదాఘ - దినములను తీవ్రవేదనఁ కనలి కనలి
యభినవోన్మేష జీవవిన్యాస మెల్ల - పన దొరఁగి డీటుపడి మంటిపాలు గాఁగ
నెపుడు నిర్మూల మగునోయ చెవరి కెఱుక!

కాళ్ళూరు వెంకటరామారావు గారు

అరణ్యం అంతటా గాఢనిశ్శబ్దం ఆలుముకుంది. ధూమరాగ్రతీక్రై పైగా అయివుంటుంది. ప్రకాంతమైన చంద్రకాంతిలో వృక్షాగ్రాలు తళతళ మెరుస్తున్నాయి. నేలమీద అక్కడక్కడ చంద్రకాంతి తెల్లని మరక మరకలుగా చెల్లసందుల్లో నించి పడుతుంది. అప్పుడే వర్షం కురిసి వెలిసినందువల్ల చెల్లసంది నీటిబిందువులు రాలుతున్నాయి. నేలరాల్సిన ఆకులు తడిసిమెత్తబడి శబ్దం చెయ్యడం లేదు.

ఇంతలో దూరాన్ని నిబిడంగా అల్లుకున్న పొద లూ తీగలూ సాతాత్తుగా కదలడం ప్రారంభించినవి. తుప్పలలోనించి దారిచేసుకుంటూ ఒక భయంకర ఖడ్గ మృగం నడుస్తూంది. దారిలోవున్న తీగలు దాని పురవడి కాగలేక పటపటా తెగిపోతున్నాయి మదోద్రేకంచేత శరీరం కానకుండా నడుస్తూంది ఆజంతువు.

తోనలో కనబడ్డ పెద్దపెద్ద వృక్షాలకు ఆనుకొని ఒంటికెసి తీరేటట్లుగా రాసుకుంటూంది. చిన్నచెట్లను ముట్టెతో ఒక్కొక్కదబ్బకొట్టి పెళ్ళుమనిషడవోనేస్తూంది. నడిచేటప్పుడు దానినీడవల్ల వెన్నెలమరకలు పోయి గాఢ మైన చీకట్లు బయలుదేరుతున్నాయి. అల్పజంతువులు గుండెలు కొట్టుకుంటూ నలుదిక్కులా చెల్లాచెదిరి పోతున్నాయి. కాని అది వాటిలో ఒక్కదానితోలికై వా పోలేదు.

మాటిమాటికి నేలమీదముట్టే వానించిపసిపడుతుంది. ఒక్కొక్కచోట నిలబడి చంద్రుడివెంక చూస్తూ

మూలుగుతుంది. మరొకప్పుడు నేలమీద పరుండి ఒక్కసారిగా కుప్పించి దుముకుతుంది. ధూమిమీద పడి దొర్లుతుంది. కామపరవశుడైన ప్రారరాత్తు సుడి లాగ కనబడుతుంది ఆభయంకరమృగం.

ఇంతలో దానికి రెండు నందలగజాల దూరంలో ఏవోపడి వినబడ్డది. చప్పున ఆగి చెవులురిక్కించుకొని ఆకబ్బాన్ని శ్రద్ధతో వినె. ముట్టెతో నేలమీద పసిపట్టింది. తక్షణం శ్రోధమూర్తియై నాలుగుకాళ్ళతోనూ నేలను తవ్వడం ప్రారంభించింది. దానివైఖరి చూస్తే ఏవో నువ్వు యుద్ధానికి కాలుతవ్వకున్న యోధుడిగా గుంది.

క్రమక్రమంగా దూరంగా వినబడిన పడి సమీపి స్తూంది. వేరొక బ్రహ్మాండమైన ఖడ్గమృగం మందగమనం తో వస్తూంది. అది మెల్లిగా మొదటి దానిని సమీపించి టక్కున ఆగిపోయి దానివెంక రెప్పవార్చుకుంటూ చూసింది.

తక్షణం దాని శాంతస్వరూపం అంతా నిముషం లో భయంకరాకారంగా మారిపోయింది. కళ్ళు యెర్రగా చింతనిప్పుల్లాగు మెళికాయి. పొరుగుద్రేకంచేత శరీరం రెట్టించుకుని పొంగి పోయింది. అసమాదా కాశ్యతో నేల దువ్వడం ప్రారంభించింది.

రెండు జంతువులూ ఒకదానివెంక ఒకటి తీక్ష్ణం గా చూసుకున్నాయి. తోకలు "రైయి" మని తిప్పు తున్నాయి. ఒకదానికొకటి వినక తియ్యకుండా రణనన్నా హంలీ వున్నాయి. నాలుగుకాళ్ళూ వంచి ధూమిమీద

కుప్పిగంతుకీ సిద్ధంగా మోకరించుకని కూచున్నాయి. కాని యేదిగాని ముందుగా యుద్ధంలోకి దిగలేదు.

ఇట్లా వుండగా సమీపంలోనే ఒక ఆడజంతువు ప్రవేశించి వీటిని చూసింది. ఒక్కనిముషం ఆగి మెల్లగా దగ్గరకి చేరింది. ఈ రెండు కూడా దాన్ని చూశాయి. చూడంతోటే రెండింటికీ పొరువం మరింత పెరిగి పోయింది. ఒక్కొక్కటి స్త్రీజంతువువేపు చూసి మల్లా ద్వినజీకృతక్రోధంతో తోక తిప్పుకుంటూ యెగుబడుస్తూ శత్రువువంక చూసేది.

ఉండి వుండి స్త్రీయ్యగం భయంకరగర్జన చేసింది. ఆ ఆడపు విసి వివడంలో రెండు పురుషయ్యగములూ నిప్పున ఒక దానిమీదికి వేరొకటి దుమికాయి. ఆ ఆడు జంతువు ఆరపు వాటికొక రణభేరిమోతలాగు వివబడ్డది. ఆ ఆరపు వాటికేరిరాలన పులకించితములుగా చేసింది. అది విన్నందువల్ల వాటిపరాక్రమము ఉప్పొంగిపోయింది. తక్షణం అవి కలియబడి పోరాట ప్రారంభించాయి.

ఆజంతువుల భయంకరగర్జనల వల్ల వనసీమ లన్నీ చూరు మ్రోగుతున్నాయి. పడమటనలచేత చుట్టుప్రక్కల ధూభాగమంతా గోతులు పడిపోయినది. దబ్బలవల్ల ఫెళ్ళుమనే శబ్దాలకు విధివిరామము లేదు. కొండల మీద నుండి సెలయేల్లిలాగు గాయాల నుండి రక్తధారలు ప్రవిస్తున్నాయి. సమీపంలో వున్న నృత్యాలూ, సాదలూ, తీగలూ సమూలంగా నాశనమైపోయి, స్వచ్ఛమైన చంద్ర కాంతి యుద్ధభూమినిండా పడుతున్నది. రక్తసిక్తములైన వాటి బలిష్ఠకాయములు చెన్నైలలో భయభూములై బీభత్స ప్రదర్శనం చేస్తున్నాయి.

సమీపంలోనే కూచుని స్త్రీయ్యగం యీ మహా సంగ్రామమును కుతూహలంతో విలోకిస్తోంది. దుర్భర ధారలతో భూమిఅంతా తడిసిపోయినది. పోరాడుతున్న కొద్దీ, రక్తంకాలులు కలుగుతున్న కొద్దీ, శరీరంనుంచి కండులు వూడిపోతున్న కొద్దీ వాటికి పంటియూ, పొరువయూ, మత్సరయూ ఎక్కువై పోవడంచేత పోరుమరింత తీవ్ర స్వరూపం ధరించినది.

ఇలాగూ యుద్ధం రమారమీ రెండుగంటలవేపు సాగింది. అప్పటికి ఒకదాని, శక్తి కోంచెం తగ్గిపోయినట్లు

గా తోచింది. అది అలసట నూనెలు కనపడ్డవండం ప్రారంభించింది. ఆసంగతి గ్రహించిన వెంటనే రెండవది దానిమీదికి లంఘించి నేలమీద పడేసింది. శత్రుకళేబరముపైని కూచుని ముక్కుముక్కులుగా చీలేసింది.

విజయోత్సాహంతో, రక్తసిక్తములైన బాహువులతో ఆఖిష్ణమ్యగం స్త్రీయ్యగం దగ్గరకి వెళ్లింది. నిరుపమానమైన సంతోషంతో విజయలక్ష్మిని వరించిన పురుషయ్యగమును స్త్రీయ్యగము గౌరవించి గాఢాలింగన మొనర్చుకొన్నది. ఆమ్రూరవస్త్రముల మోహాద్రేకము సంపూర్ణ ప్రాణహరణంతోగాని కాంతి సాందర్యం.

* * * *

రామనాథుడూ, విశ్వేశుడూ చిన్న నాటి నుంచీ ప్రాణ స్నేహితులు. విజయ నగరమునకు సమీపాన్నీ వున్న ఒక పల్లెటూరు కాపురస్తులు. సంపన్న కాపురస్తులు.

రామనాథుని రెండ్రీ గ్రామంలో రెవెన్యూ పెత్తనదారు. విశ్వేశుని తండ్రి కల్లాంటి వుద్యోగాలు లేక పోయినా పూర్వార్జిత ధన సంపద బాగా వుంది.

పిల్లలిద్దరినీ పల్లెటూరు బీధిబడిలోనికి పంపాడు. అప్పటినుంచీ వాల్లిద్దరినీ స్నేహమేనా. ఆటల్లో వాల్లిద్దరూ ఒకపక్షాన్నీ వుండివారు. బడిలో యిద్దరూ ఒక బెంసీ మీదనే కూచునే వారు? రాత్రివేళ యిద్దరూ విశ్వేశుని యింటిలో ఒక్క దీపంద్విగ్గే కూచుని చదువుకునేవారు.

పల్లెటూర్లో నడుపు పూర్తికాగానే విజయనగరంలో ప్రవేశించి మూల పైనలువరకూ సాగించారు.

అక్కడనుంచి ఉన్నత విద్యకోసం చెన్నపట్నం వెళ్లాలని రామనాథుడికి బుద్ధి పుట్టింది. విశ్వేశుడుకూడా జననీ జనకులను బిప్పించి స్నేహితునితో బయలుదేరాడు.

చెన్నపురిలో వాల్లిద్దరూ పచ్చయప్ప కళాశాలలో ప్రవేశించారు. బి.యే. పట్టం సాధన తరవాత మే

వృత్తిలోకి దిగడమా అనే ప్రశ్న వాళ్ళకి కలిగింది. చెనక ముందు లాలో చించుకుని చివరకు లాకాలేజీలో ప్రవేశించారు. ఆనంతర్ సరే "సరస్వతి" అనే మహారాష్ట్ర యువతికూడా న్యాయవాద పరీక్ష కొరకు లాకాలేజీలో ప్రవేశించినది.

చిన్నప్పుడు కుర్రవాళ్ళను చూసినవారు యిప్పుడు మళ్ళా పోల్చుకో లేకుండా వున్నారు. వాళ్ళ వేష భాషలు పూర్తిగా మారిపోయినవి. చిన్నప్పటి స్నేహితులకి కూడా వాళ్ళదో దేవలోకంలో నుంచి దిగిన దేవతలలాగు కనపడేవారు సెలవులకి స్వగ్రామం వచ్చా రంటే పూర్ణో ఆశ్రామం పాలనూ వాళ్ళని చూడాలని యెంతో సరదాతో వస్తూవుండేవారు. "పిల్లోళ్లు మారిపోయినారా" అని దీర్ఘాలు తీసుకుంటూ చైత్రులు చెప్పకునే వారు. నవనాగరకతా లక్షణాలు వాళ్ళలో పూర్తిగా నిండిపోయినవి.

సరస్వతి తండ్రి మహారాష్ట్ర దేశంలో ఒక చిన్న జిల్లాంలోకి దివానుగా పనిచేస్తున్నాడు. సంఘసంస్కరణం అంటే ఆభిమానం కలవాడు. తాను నిమిషవిధానములను కేవల వాగాడంబరముతో పెట్టడించడమే కాక ఆచరణలో పెట్టగల కార్యకూరుడు. అతని తండ్రినాడే వారికుటుంబము ఆంధ్రదేశమును వదిలి పెట్టింది.

కుమార్తెకి ఉన్నత విద్య చెప్పించి న్యాయవాద పరీక్షకు చదివించాలని అతని అభిప్రాయము. బంధువు లందరూ తన్ను జాతిభేదానివలె చూచినప్పటికీ ఆతడు కించపూరితం చేయలేదు.

ఒకేతరగతి విద్యార్థులగుటవల్ల సరస్వతికి, రామ నాథుని శ్రేయాలకునూ మంచి స్నేహం కలిగింది. సరస్వతి మంచి కలిసి కట్టుగల యువతి. కేటనీటీవల స్వచ్ఛమైన హృదయం కలది.

క్రిష్టమను సెలవులకి సరస్వతితో కూడా వారిద్దరూ వాళ్ళ పూర్వ జ్ఞాన దివానుగారు సాజన్య హృదయాలైన ఆయువకులను ఉదవీరిని ఆదరించారు.

ఇంతలో ప్రపంచాన్నంతటినీ కదిలించిన మహాయుద్ధము "వరొహ" ఖండములో ప్రారంభమైనది.

యిందు మించుగా యూరపులోని అన్ని ముఖ్యదేశములూ కూడా యుద్ధంలోకి దిగినవే. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాం తర్వాత మనదండేత హిందూదేశము కూడా ధనమునూ, మనుష్యులనూ విరివిగా సాయంచేయడం మొదలు పెట్టినది. ఉత్సాహ పూరితులైన యువకులు కళాశాలలను వీడి సైనిక శిక్షణ సాంది రంగములోనికి పోవడం ప్రారంభించారు. ఇతర ప్రదేశములన్నిటికంటే చెన్నపురిలో యీసంరంధం మహాయుక్తువగా వుంది.

మార్చి నెల, సాయంకాలం ఆరున్నరకి పైగా అయింది. ఒక సాధోపరిభాగమున నున్న గదిలో రామ నాథుడూ, విశ్వేశుడూ కూచున్నారు. చల్లగాలి భారాళంగా గదిలోనికి వస్తూంది. రామనాథుడు తన చొక్కా గుండీలను తీసి కరిరానికి చల్లగాలి తగిలిస్తున్నాడు.

అప్పుడే వారిద్దరూ "కల్లబ్బు" నుండి ఇంటికి వచ్చారు. ఆసాయంత్రము ఒక మిలిటరీ ఉద్యోగి కల్లబ్బులో గొప్ప ఉపన్యాసం యిచ్చాడు. సామ్రాజ్య శ్రేయము కొరకు హిందూదేశం సహాయం చేయవలసిన అగత్యం బాగా వివరించి ఆసమయాన్ని సైన్యంలో చేరిన యువకులకు గల లాభాలు తెలియజేస్తూ చాలాసేపు మాట్లాడినాడు.

అది విన్నది మొదలు రామనాథునిమనస్సు మారి పోయినది. సైన్యంలోకి పోయి ఉన్న వోద్యోగాలను సంపాదించాలని అతని మనస్సు తొందర పడుతుంది. కల్లబ్బునుండి యింటి కొచ్చేవరకూ అదే ఆలోచన. గదిలోని నిగ్గుదీపపుకాంతిలో రామనాథుని విశాల ఘాలము నిగ నిగ మెరుస్తుంది. విశ్వేశు డొకపడకకుర్చీలో విశ్రాంతిగా కూచున్నాడు. సరస్వతి వారి కెదురుగా వేరొకకుర్చీలో కూచుంది. రామనాథుడు మెల్లగా "సరస్వతి! లెక్కరు విన్నావా?" అన్నాడు.

విశ్వేశు డదరిపడి లేచి, "ఏమేం? అలా గడుగుతున్నా వెందుకూ? మళ్ళీ యేదైనా వికారపు బుద్ధి పుట్టించేమిటి?"

"బుద్ధి కేముందిగాని, నాకోమారు యూరప్ దేశ మంతటా తిరిగి రావాలని వుంది నుమా!"

“మీనాన్న చెప్పిస్తాడా?”

“అదే గట్టిచిక్కు. కాని డబ్బు అక్కర్లేకుండా యాత్రచెయ్యగల వుపాయం ఈసాయంకాలపు లెక్కదాలో మనకి తెలియలేదా?”

“అఁ! యేమిటి! వైద్యంలో చేరినాని వుంగా యేమిటి?”

“అలా గడుగుతా చెందుకూ? మనం పటాలంలో చేరితే నిమగ్నంలో మంచి position లోకి వచ్చేస్తాం. B.L. ప్యాపయి మనం యింట్లో కూర్చున్నప్పుడు వాకిష్టంగా లేదు. కావలసినంతకేదా, ప్రతిష్ఠావిస్తంది. ఏం సరస్వతీ! మాటాడవూ?”

“అది బాగుందిగాని మీనాన్నకి రాసి వార్త అనువతి పొంది మరి బయలుదేరినాని నావుద్దేశం.”

“సరస్వతీ! మేం యెలాగో వుండిపోవాలన్న వుద్దేశంతో నువ్వీయూ చెబుతావు. నీకు మాయంకుల ప్రేమకు కృతజ్ఞులమేగాని ఉన్నవోద్యోగములతో, నూతన గౌరవాలతో వచ్చేస్తే హితులను చూడడానికి నీకు కోరిక లేనూ? నువ్వు సంతోషంతో పంపిస్తేగాని మేము వెళ్ళము.”

“బాగుందిగాని మీరు వల్లిపోతారంటే నాచేరుకో కష్టంగా వుంది. అయినా మీ ఉద్దేశాభంగం చెయ్యడం వాకిష్టంలేదు వెళ్లి కీర్షంగా గంపి. అయినా మీనాన్నకి రాయదూ?”

“నువ్వీ అదేమాటగదా! వాళ్ళకి తెలుస్తే అడుగు కదల నివ్వరని చెప్పడం లేదూ? మేం వైద్యంలో చేరిన తరువాత రాస్తే మరి పగనా వుండును.”

సరస్వతి చిరునవ్వుతో “రామనాథుని వన్నీ దొంగయ్యెత్తే” అంటూ విశ్వేకునినిక చూపి, “అయితే తరుమ యుద్ధరంగాలను గురించి నాకు జాబులు రాస్తూ వుంటా రన్నమాటేగదూ?”

“అయ్యో! అలాగని నువ్వు కోరాలా సరస్వతీ! ఎంత ప్రేమాదర్శివృద్ధయవు! రామనాథుడు పట్టినపట్టు

విడిచిపెట్టం కాదు. ఈ ప్రయాణసమయంలో నీలాంటి స్నేహితురాలిని విడిచి వెళ్ళడం కష్టంగా వుంది.”

సరస్వతినయనములు అశ్రుపూరితము లయినవి. రామనాథు డామెను చూచి, “అయ్యో! సరస్వతీ! ఎంత మెత్తని మనస్సు నీది! చాణ్డే, వూరుకో. మల్లీ త్వరగా రానాలని భగవంతుని ప్రార్థించు. మీనాయనగారికి మానసికస్థాగ్రములు చెప్పు.”

“అయ్యో సరస్వతీ! ఎంత మెత్తని మనస్సు నీది! చాణ్డే, వూరుకో.”

వైకల్యం వైకల్యంగా మాటలాడినప్పటికీ సరస్వతిని ఎంతవెళ్ళడం రామనాథునికికూడా కష్టంగానే వుంది. సరళమై, సాఖ్యప్రదమైన ఆమె స్నేహలాలనమున ఆతడిన్నాళ్లు మైమరచిపోయి వున్నాడు. ఇప్పు డామెను విడిచిపెట్టి వెళ్ళడం అంటే మనస్సుకు నొప్పి కలుగుతుంది. అతనికి తెలియకుండానే ఆమెయెడల ప్రేమ భావాలు ఆతని మనస్సులో వృద్ధిపొందినవి. అవి యిప్పటికిగాని అతనికి తెలియలేదు.

విశ్వేశుడుమాత్రం మనస్సారా మొదటి మంచి సరస్వతిని క్రేమించినాడు. ఆమె సుందరవిగ్రహం చూసేసరికి అతనికి శీత్రపర్వంగా వుండేది. రహస్యంగా తనవ్యాసయశికముమీద సరస్వతీవిగ్రహాన్ని నిల్పి సంత తథ్యానం చేస్తున్నాడతడు. అతని కీయడబా తెంతబాధ కలిగించినదో వేరుగ చెప్పవక్కరలేదుకదా!

౨

నాలుగు సంవత్సరములు గడిచాయి. రామనాథుడూ, విశ్వేశుడూ నైవ్యంలో మంచి ఉన్న తాధికారములను సాంచినారు. వాళ్ళిద్దరూ కలిసి ఒకపటాలంలో శే వుండాలని వాళ్ళ ఆశ. కాని పైఅధికారులు వాళ్ళని వేరువేరు పటాలాల్లో పడేశారు. అసలు యుద్ధరంగమునకు వెళ్ళనినీవచ్చినపుడు రామనాథుడున్న పటాల మొక దేశమూ, విశ్వేశుడున్న పటాలం వేరొక దేశమూ వెళ్ళక తప్పినది కాదు.

వా రిద్దరిమధ్యా తరుచు ఉత్తర ప్రశస్తీర్తరావ నడిచేవి. వారివారి రంగస్థలాలను వర్తిస్తూ యిద్దరూ తరుచు సరస్వతికి గానావుండేవారు. బొంబాయిలో ఎకీలున్నతని ప్రారంభించిన సరస్వతి తన కృతజ్ఞతను తెలుపుతూ జవాని లిస్తావుండేది.

నాలుగు సంవత్సరాలు గడిచిన తర్వాత, సకల దేశశీడాకరమైన సమరము నాలించబడినది. చాలవఱకు కొత్తపటాలములను యుద్ధం అయిన తర్వాత విడగొట్టేశారు. రామనాథునిమాత్రం ప్రభుత్వంవారు శాశ్వతంగా తమ నైవ్యములో వుండిపోవలెనని కోరినారు. ముందు వెనుక లాలోచించి అత డందుకు సమ్మతించి ఒక సంవత్సరము సెలవు తీసుకుని స్వదేశానికి బయలుదేరాడు.

బయలుదేరకముందు యీ సంగతులన్నీ క్రియమిత్రునికి రాసి వెంటనే ప్రయాణమై రమ్మని కోరాడు. కాని విశ్వేశు డున్న పటాలం అప్పటికి విడగొట్టక పోవడించెల్ల మరికొన్ని సెలవవరకూ రావడానికి వీలు లేదని అతడు జవా బిచ్చినాడు. అది చూసిన తరవాత తన ప్రయాణపుకోసా నిశ్చయించుకుని రామనాథుడు సరస్వతికి తెలియచేశాడు.

రామనాథుడు గృహోన్ముఖుడై దారిలో బొంబాయిలో దిగి సరస్వతిని చూసి మరీ వెళ్లాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. అనుభవ్నకోణాకి స్త్రీమరు బొంబాయి రేవు చేరినది. రేవు దూరాన్ని కనబడుతుండగా రామనాథుడు స్త్రీమరుపై కప్పు (Deck) మీద నిలబడి పరిచితు లైనవా రెవరైనా కనబడతారేమో నని ఆశతో యెదురుచూస్తున్నాడు. చిరకాలానంతర మాతృదేశ సందర్శనమువలన ఆతనిమనస్సు సంతోషతరంగితమైపోతూంది.

స్త్రీమరు రేవును సమీపిస్తున్నకొద్దీ మారదేశాగత బంధుమిత్ర సందర్శనలాలసలకు జనులు రేవులో నిలబడి ఉత్సాహంతో జేబురుమాళ్ళను యొగరేస్తూ తమ సంతోషాన్ని తెలియచేస్తున్నారు. స్త్రీమరు ప్రభాగమున నిలిచి స్వదేశాగమన కుతూహలాలైన ప్రజలు జయజయ ధ్యానములు చేయచున్నారు.

రామనాథుడు స్త్రీమరుదిగి రేవులో ప్రవేశించాడు. ఖాలివా డొక డెరినివెనుక సామాను నెత్తిమీద పెట్టుకుని నడుస్తున్నాడు. రేవులోనున్న అఖండిజన ప్రవాహములోనికి దృష్టులుసారిస్తూ అతడు నడుస్తున్నాడు. ఒక్కరుగాని పరిచయ లతినికి కనబడలేదు.

పెన్నిమెట్లిగా జనమును తిప్పించుకొని అతడు ఖడ్గుకాసు ప్రయాణికులు మామనే హాలులో ప్రవేశించి ఒక ఖర్చీలో మాచున్నాడు. తన దొంగటోపి (Hat)తీసి మేజాబల్లమీద పెట్టాడు.

మరి రెండునిమిషాలకి అతని వెనకనించి ఒక మహారాష్ట్ర యువతి ఆ హాలులోని కొచ్చి నలుచైపులా ఎవరికోసమో చూస్తూనిలుచుంది. ఒకడవాలానాఖ రామ వెనకనే ఉన్నాడు. రామనాథున కామెను చూసేసరికి కిరీరం రోమాంచిత మైనది. అతడు వెంటనే లేచి ఆమె చేయి పట్టుకొని "Saraswati! Are you here?" (సరస్వతీ! నీ విక్కడే వున్నావా?) అన్నాడు.

సరస్వతి దిగ్భ్రమణి అయి ఒకనిముష మూరుకొని, "రామనాథ! ఏమిటి! నన్ను పోల్చుకో లేకపోయాను.

“సరస్వతీ! నీ ఏక్కడే వున్నావా?”

ప్రార్థిగా దొంగగాని జైహా కూపు. నీవీ వీళ్ల రావేమోనని నిరాశ పొందిపోయాను. నేను స్త్రీమగ్గుల చేయింత సేపూ నిలుచుని నీమ్మ కలుసుకోలేకపోయాను” అని.

“నేను రాలేదని నువ్వెంత నిరాశ పొందినావో, యీ శేవులో నీవు నాకు కనబడకపోతే నే నెంతో చెట్టింపు నిరాశ చెందినాను. నేను నచ్చేగోనా ముందుగా తిరియిచేసినప్పుడు నన్ను receive చేసుకోడానికి శేవునరకేనా నాసరస్వతి రాకపోయేదా అని కలనా నా ఆలోచన! సరస్వతీ! ఎన్నోళ్లయింది నిన్ను చూసి! ఇప్పు డెంత సంతోషంగా వుంది!”

“ఏం! ఎంతసంతోషంగా వుందీ?” నవ్వుతూ సరస్వతి అన్నది.

“నువ్వు రావడంవల్ల నా హృదయంలో చాలా భారం తగ్గిపోయింది సుమా. స్త్రీయరు దిగడంతోనే నీవు కనబడకపోవడంవల్ల నామనస్సు పరిపరివిధాలపోయింది!”

“నేను శేవులోకి రాకపోతే నీవు మా యింటికి రానేరావు కాబోలు?” అని మందహాసంతో అన్నది.

“దానికేంగాని సరస్వతీ! నేను యుద్ధంలో వుండగా నన్ను ఒక్కసారైనా చూద్దామని బుద్ధి వుట్టిందా నీకు?”

సరస్వతి జవాబు చెప్పకుండానే వెనక నిలుచున్న డెవాలాబండ్రోతును చూసి, “ఏమోయ్! మనం అనుకున్నవారు సచ్చారని దాదాగారిపో చెప్పి యిల్లా తీసుకొనిరా” అని చెప్పి పంపేసి, స్నేహితుని వంక చూసి, “ఏమిదో ఒక్కసారైనా చూడాలని బుద్ధి వుట్టిందా అంటావా? నా వుత్తరాలు నీకు అందిలేమా? నీకు యెదురుగా కొంతమారము వద్దామనుకున్నాం కూడాను నేనూ, దాదాగారూనూ. దాదాగారికే చూడాలని ఆతురతగా వున్నప్పుడు నానూట అడగడం మంచిదా?”

సరస్వతిహుట లాతినిచెవుల కమృతపు సోనలైవవి. ఆమె మృదుహస్తాన్ని తనచేతులమధ్య సుంచుకుని సాభిప్రాయంగా ఆమెవేపు చూస్తూ, “సరస్వతీ! నే డెంత సునిహం!” అన్నాడు మెల్లగా.

ఆ సలుకులు సరస్వతికి వేరువిధంగా తోచినవి. కేవలం శౌంధవస్యభావంకల రామనాథుని మాటలలో ఆమె కొక కొత్త మృదుత్వమూ, నెమ్మదీ గోచరించాయి. ఆమెచూడా మందస్వరమున “ఆహా! నిజంగా” అని మాత్రం మారుపలికింది.

ఇంతలో సరస్వతితండ్రి నాథురతోకూడా లోపల ప్రవేశించాడు. రామనాథుడు వెంటనే లేచి ఆయన కురుగా వెళ్లి కరస్పర్శనం చేశాడు పుకలప్రశ్నలయిన తర్వాత యుద్ధవిశేషాలనుగూర్చి వారు చాలా సేపు ముచ్చటించుకుంటూ ముగ్గురూ మోటారులో యింటికి పోయారు.

భోజనా లయిన తర్వాత విశ్రేకుని సురించి సరస్వతి చాలాప్రశ్న లడిగింది. వాటికి సమాధానం చెబుతూ రామనాథుడు విశ్రాంతిపొందినాడు. దాదాగారూ, కుమార్తెయూ అతిన్ని చాలా గౌరవించారు.

ఆ సాయంత్రం ముగ్ధురూ కలిసి నీనీమాకి వెళ్ళారు. మిత్రుడు సోపానం దుకు గౌరవనూచకంగా సరస్వతి యెన్నో విన్నోదాలు యేర్పాటు చేసింది. ఆసారి ఆతడు బొంబాయిలో అయిదురోజులు మాత్రం వుండి, మళ్ళీ నెలరోజుల్లో తిరిగి వచ్చేటట్టు ఒప్పుకుని స్వగ్రామానికి వెళ్ళాడు.

3

అనునట్లుగా నెలరోజులనాటికి రామనాథుడు మరల బొంబాయి వచ్చాడు. చారిత్రక ప్రదర్శనల స్థలాలను సందర్శిస్తూ, విశోధనాచార్యుల సరస్వతితో ఆతను చాలారోజులు గడిపాడు. విశ్వేశ్వరుని వద్దనుండి జాబులు వస్తూనేవున్నాయి. ఆతడు రావడానికి ఇంకా రెండునెలలు గడువుంది.

బొంబాయిలో వున్న రోజుల్లో సరస్వతి గడియైనా ఆతన్ని వదిలిపెట్టి వుండలేదు. వీళ్ళిద్దరూ వెళ్ళేటప్పుడు మిలిటరీ (పైనిక) గుడ్డులను ధరించిన రామనాథుని చూడాలని ఆమె కంటోమనసుగా వుండేది. మోటారులో ఆతనితో కూడి విందులకూ, సినీమాలకూ, సభలకూ వెళ్ళడమంటే ఆమెకు సరదా.

రమారమి నెలరోజులు బొంబాయిలో వుండి ఆతడు మళ్ళీ స్వగ్రామం చేరుకున్నాడు. సరస్వతి ప్రియమిత్రుని వొడల్లేక వొడల్లేక వదిలిపెట్టింది. ఆమెను కూడా తనతో రావలెనని చాలా బలవంతపరిచాడు. సరస్వతి మందహాసవదనంతో "తరవాత యెలాగూ రావాలి కదూ? యిప్పుడెందుకూ?" అని జవాబు చెప్పింది.

రామనాథుడు స్వగ్రామం చేరిన తరువాతి పది రోజుల్లో విశ్వేశ్వరుడు మరి వారంగోజుల్లో రానై యున్నట్టు జాబు రాకాడు. అపరిమిత సంతోషముతో నాతడు వచ్చేనాటి కొకరోజు ముందుగానే విశ్రాంతి పట్టం వేర కూర్చుని ఆతన్ని కలుసుకొని తీసుకొచ్చాడు.

చాలా కాలం అయిన తర్వాత కలుసుకోవడం వల్ల మిత్రులిద్దరూ ఒక్క నిమిషమైనా ఒకరి నొకరు విడిచిపెట్టి వుండలేకపోయేవారు. ఉద్యోగ సంబంధము

లై నకబుర్లు చెప్పుకుంటూ, యుద్ధరంగములను వర్ణించుకుంటూ వాళ్ళు ఆతిసంతోషంగా కాలంగడుపుతున్నాడు.

యుద్ధంలో బ్రిటిషు సామ్రాజ్యానికి సహాయ మొనర్చినవారందరికీ బహుమతు లివ్వడానికిని చెన్నపట్నంలో గవర్నరు ఒక సభ చేశాడు. ఆసభకు రావలెనని మిత్రు లిద్దరికీ ఆహ్వానపత్రాలు వచ్చినవి.

చెన్నపురిలో పని పూర్తిచేసుకొని బొంబాయి వెళ్ళాలని విశ్వేశ్వరుడు నిశ్చయించుకున్నాడు. తమప్రయాణం గురించి సరస్వతికి తెలియజేస్తూ సభ జరిగేనాటికి చెన్నపురి రావలెనన్నీ, అక్కడనుంచి అందరూ కలిసి బొంబాయి వెళ్ళవచ్చునన్నీ రాకాడు. కాని కొన్ని కారణానంతరములచేత సభకు వచ్చి ప్రియమిత్రులకు జరుగు సన్మానమును చూసేభాగ్యము లేనందుకు విచారిస్తూ సభ జరిగిన వెంటనే మాత్రం తప్పక బొంబాయి రావలెనని ఆమె జవాబిచ్చింది.

సభ యింకా వారంగోజు లుండనగా రామనాథుడూ, విశ్వేశ్వరుడూ చెన్నపురి చేరాడు. చిన్ననాటి స్నేహితుల నేకులు వారిని ఆహ్వానించారు. తమవిద్యాభ్యాసమునాటి స్థలాలన్నీ సర్దిస్తూ వాళ్ళు నిరుపమానానందమును పొందినారు.

ఇట్టి సంతోషసమయంలో సరస్వతి లేనందుకు వారు చాలావిచారించారు. మిత్రానులోని వారిదినవిర్య యోగోజుకాకోజు సరస్వతికి రాయకుండా వుండి లేక పోయేవారు.

ఏప్రిల్ నెల. వసంతసమయ సౌభాగ్య మెల్ల చూట్టుకు దోర్మితక మవుతుంది. దినమంతయు తీక్ష్ణ సూర్యోదయపులగు జనులు దినాంతకాల శీతల వాతపోత సౌఖ్యమున మైచురచి ఉద్యానవన ప్రదేశముల కాలాతిక్రమణమును గణింపక విక్రమించి యున్నారు. ఏడు గంటలకు పైగా అయింది. జనాకీర్ణమైన చెన్ననగరంలోని ప్రజలు వారివారి పనుల ముగించుకుని యిళ్ళకు చేరుకుంటున్నారు. బజారులన్నీ విద్యుద్దీపముల కాంతిలో వింత కోధను పొందినవి.

పాల్కు (ఉద్యానవనము)లో నేనే హితు లిద్దరూ ఒక చలువరాతి తిన్నెమీద కూచుని సంభాషించు కుంటున్నారు. ఉద్యాన వనంలోని పుష్పలిమిద నుండి తియ్యని సువాసనలు గాలిలో తేలిపోతున్నాయి. తిన్నె వెనుకనున్న సొన్న చెట్టు నీడను వారిద్దరూ కూచున్నారు. అనేక విషయాలు దాటిన తిర్యాక వారి సంభాషణ క్రమంగా యీక్రింది విధంగా మారింది. —

రామనాథుడు: — “విశ్వేశం! సరస్వతి లేకపోవడం మన కేమి పుత్రాపంగా లేదు సుమా!”

“నేను రమ్మని రాశానుగదా. మనం యెన్ని సార్లో సరస్వతితో ముచ్చటించుకుంటూ యీ రామమీద హుంతుంటూ వుండేవాళ్ళొకదూ! అందుచేత యీ నేళ మరీ చిన్న పోయినట్లగుచిన్నాంది.”

“ఈ summer (వేసవి) వరకేకమా ఆమె మనలని యెంత విడిచిపెట్టి వుండినానూ? ఆతర్వాత మన సుందరమూ ఒక్కచోటే వుండవొచ్చు.”

“ఏం? అలాగంటున్నావు? నైన్యాధిపత్యం సరదా తీరిందా యేమిటి? మల్లా బొంబాయిలో ప్రాక్టీసు పిడతావు కాబోలూ?”

“ఆ! అయ్యో! నీతో చెప్పడమే పరచిపోయాను. అది నువ్వెరగవు కాబోలూ? ఇల్లాంటి సంతోష వార్త యిన్నాళ్లు నీకు తెలియచెయ్యకుండా దాచి పెట్టినందుకు తుమించు విశ్వేశం. ఈ summer లో సరస్వతి వివాహం చేసుకుంటుంది. తెలిసిందా?”

“ఆ! అలాగా! ఏమిటి? పెళ్ళి? యెప్పుడూ? యీసమర్లోనే? పెళ్లికొడు కలయో?”

“పెళ్లికొడుకా? ఆమహాభాగ్యానికి నోచుకున్నవాడు నీమిత్రుని హితుడు రామనాథుడే!”

అమాట విశేషానికి విశ్వేశునిముఖం విన్నపమైపోయినది. అతని హృదయంలో ఒక అంకోశన బతులు దేరినవి. ఆ అనేకన కష్టంతో ఆపుకున్నాడు. కాని కొంత సేపటివరకూ మాటాడ లేకపోయాడు. చివర కలగో ప్రయత్నంతో లేని ప్రసన్నత తెచ్చుకుని, “ఓహో! యంతకాలమూ చెప్పకుండా జూచావా?” అన్నాడు.

“విశ్వేశం! I request you to excuse me (నీవు నన్ను తుమించాలి.) ఈ ప్రయాణాలూ, అడావిడి యిందులో బకి చెప్పడం మరిచిపోయాను. మొన్న నేను బొంబాయి వెళ్ళినప్పుడే యీ ప్రస్తావన దాదాగారు నా దగ్గర తీసుకొచ్చారు. చాలాసేపు సంభాషించినమీదట బాగా వితర్కించుకుని కుమార్తె అనుమతిపైనే ఆయన యీనిశ్చయం చేసుకున్నాడు.”

“మిత్రా! యీనాళ్ళూ యెరుగుదురా యీసంగతి?”

“ఏమో వాళ్ళే అభ్యంతరాలు కల్పిస్తారేమిసని వాళ్ళతో చెప్పలేదు సుమా యంతవరకూను.”

“ఏం? ఏం తప్పుచేస్తున్నావని వాళ్ళ అభ్యంతరాలు కల్పిస్తారా?”

“తప్పు కేమందిలే. వాళ్ళ కొంచెం పూర్వాచారపు చాది ప్రభురకంకదూ. నే నేకో ప్రమాదంచేస్తున్నానని గోలచేస్తారు. అంతా అయిపోనిచ్చి తెలిసినా ఫరవాలేదు.”

ఇదంతా వింటూ విశ్వేశుడు దీర్ఘాలోచన చేస్తున్నాడు. అతని హృదయం భారంగా తిరుగుతూంది. ఇంతవరకూ అన్ని విషయాలనూ తనతో సమానంగా వచ్చిన రామనాథు డిప్పుడు తనకంటే అదృష్టవంతుడైపోయాడు. తను గాఢంగా ప్రేమించి మనస్సులోనే పెంచిన ఆలోచన నిమిషంలో ముక్కముక్కలై పోయినది. సరస్వతి రామనాథుని సొమ్మైపోయినది. తనచేతిలో నుండి దాటిపోయినది.

ఈ ఆలోచనలు అతని మనస్సులో గిరున తిరిగి పోయినవి. ఒళ్లు తిరుగుతూవున్నట్టుగా తోచింది. ముఖ లక్షణాలు వికారంగా మారిపోయాయి. కాని అతను సొన్న చెట్టునీడని కూర్చోవడంపెల్ల యింతా రామనాథుడు కనిపెట్టలేదు. సరస్వతినిగురించి ప్రస్తావన రావడం అందులో వివాహప్రసక్తి వచ్చినందుచేత అతడు సంతోషాతిశయమున కీరం మరిచిపోయివున్నాడు. బాల్య స్నేహితునితో తన భావిపాత్రమయజీవితమును గురించి ముచ్చటించడానికి అతని మనస్సు దురకలుచేస్తూంది. తన

సాఖ్యాన్ని గూర్చి చెప్పకుని ఆనందించడానికి విశ్వేశుని కంటే ఆత్మలు అతని కన్నారూ కనబడలేదు.

ఎట్టకేలకు విశ్వేశుడు మరల "అయితే వివాహం యేమెలా?" అని అడిగాడు.

అడగడమే తడవుగా రామనాథుడు "ఎప్పుడో? మేమెలా? నేకమా? ఇప్పటికింకా రెండు నెలలు లుంగోయ్. పెళ్లికి నాతరపున వచ్చేవాళ్లలో పరమాత్మ ఉవు నీవే సుమా. పెత్తనం అంతా నీదే. నీకోసమనే వివాహం యితడాకా ఆవుచేసుకోవలసి వచ్చింది. ఏం? ఆలోచిస్తా వేం? వివాహానికి కావలసిన యేర్పాట్లన్నీ నీవు చూసుకో వచ్చును. ఏం? సిద్ధమేనా?" అన్నాడు. అతిదాడిన ప్రతిమాటలోనూ ఉత్సాహంతో మునుగుసిపోతున్నాయి. ఒక్కొక్కమాట ఒక్కొక్క శూలపు పోటులాగ తన మిత్రుణ్ణి బాధిస్తున్నాయని ఆ నిర్మలహృదయు డెరగడు. సరస్వతితో కూడిన సాఖ్యమరుభావితవలెము మనోవిధిని పొడకట్టి అతన్ని తనమిత్రుణ్ణి చేసేస్తాంది. తన భావోద్రేకమే కాని స్నేహితుని చిత్తవృత్తిని కనిపెట్టేసితిలో లేదు రామనాథుడు.

౪

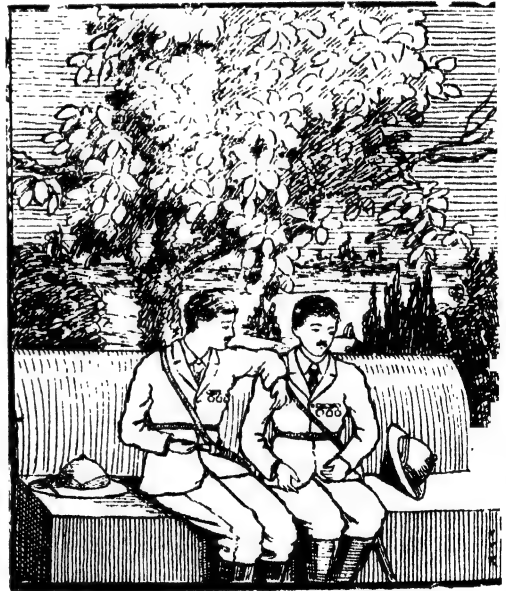
విశ్వేశునికి క్రమంగా కోపం పెచ్చై పోతూంది. మిత్రుని సంతోషాతిశయం చూస్తున్న కొద్దీ అతనికి వొట్టమండుకు పోతూంది. రామనాథుని తన బహిష్కారానికి గా మారుతుంటూ వున్న విశ్వేశుని మనస్సులో యీ వింతమార్పు క్షణంలో కలిగింది. పంచెలో నీటిపోయిన నాడికి గలిచిన నాడియం డేలాటి భావాలు కలుగుతాయో అలాంటివే యిప్పుడు విశ్వేశుని కలవర పెడుతున్నాయి. పంచెలో రామనాథుడు గెచ్చేసి బహుమతియైన సరస్వతిని పొందాడు.

సరస్వతిని క్రమించి ఆమె నెల్లాగై నా పొందవలసిన కోరిక మొదటిసారి విశ్వేశుని హృదయాంతరాళంలో వుంది. తనదేమిటా నైనా నిమిషంలో పరిత్యజించ గలడు గాని ఆ కోరికను మాత్రం అతడు వదలలేడు.

ఇప్పుడేమయినా? సరస్వతి రామనాథునిపై అప్పుడే వాదన మొదలయినది. తన ఆశలన్నీ భగ్నమై పోవలసిన వేనా? ఇంక తనకు ప్రాణం వుండి మాత్రం లాభమేమిటి?

రామనాథు డెంతటి మిత్రద్రోహి! తను లేనిసమయం చూసుకుని సరస్వతిచేత వాదనం చేయించుకున్నాడు!

పైవిధములైన ఆలోచనలు అతన్ని తోధపెట్టేస్తున్నాయి. తన్ను ద్రోహించేసిన దుర్మార్గుణ్ణి ఒక్క వేటుతో హతమార్చేస్తే మాత్రం, పాపం, యేముం దనుకున్నాడు. విశ్వేశు డామెను క్రమించినట్లే రామనాథునకు తేనియదు. కాని ఆసంగతి తామసపూరితుడైన విశ్వేశున కాసమయంలో గుర్తిస్తుందా?

"అప్రయత్నింగానే అతని హృదయ మొలకలున్న బాకుమీనికి పోయింది."

రామనాథుని మాఖంచేపు తీవ్రంగా చూపున్నాడు విశ్వేశుడు. అప్రయత్నింగానే అతని హృదయ మొలకలు సాగు బాకుమీనికి పోయింది. రాలిచెంబికి

చేగబడి సంతోషంతో మాటలు చెబుతూవున్నాడు రామనాథుడు. కొమ్మలపండులో నుండి విద్యుద్దీపపు కాంతి అతని మెడమీద పడుతుంది. విశ్వేశుని దృష్టి ఆమెడమీద కేంద్రీకరింపబడ్డది. ఆబాకుతో ఒక్కపోటు పొడిచి అందులోని ఉత్సాహపూరిత రక్తప్రవాహమును బయటకు తీసేయాలనుకున్నాడు.

రామనాథుడు దిసంతాగమనించలేదు. అతని శోగండు చెప్పుకుపోతున్నాడు. “ఇదుగోనోయ్! పెళ్లి అయిన వెంటనే ఏసిక్లయో పోయి Honey moon గడుపుదామని సరస్వతి చెప్పిందోయ్. నిన్నుగూడా సిక్లకి తీసుకుపోవాలని ఆమె అభిప్రాయం. నువ్వు కూడా సెలవుపెట్టి వుండేపోతే తరవాత మనిద్దరమూ గూడా ఒక పటాలంలోనే వుండేట్లు యేర్పాటు చేసుకుందాం. అప్పుడు సరస్వతి కూడా మనతోటే వుంటుంది. ఆమెకి నవ్వంటే ప్రాణం సుమా. మనం ముగ్ధరమూ ఒక్కచోటే వుండాలని ఆమె ఆలోచన.”

వింటూన్నకొద్దీ విశ్వేశునకు లేట్లూ, జైరూలా శరీరమీద ప్రాకినట్లుగా అవుతుంది. తల తిరుగుతుంది, ఉద్రేకంతో అతను బాకుపిడిని గట్టిగా పట్టుకుని పైకి లాగి నాడు. హఠాత్తుగా అతనికి మెళుకువ వచ్చినట్లయింది. తక్షణం రూపస్యంగా బాకును తిరిగి యథాస్థానంలో దాచేశాడు.

“అయ్! ఏం చెయ్యబోతున్నావు? ఒక స్త్రీ కోసం—కేవలం ఒక స్త్రీకోసం—అమాయకుడై, నీ శ్రేయస్కోసం తనరక్తమేనా ధారపోయడానికి వెనుదీయని ప్రాణాధికన్నేహితుని వధింపడానికి సిద్ధపడుతున్నావా? ఛీ—విశ్వేశా! నువ్వు మహాపాపివి. హంతకుడివి. పులికన్నా భూరమైన భూతుకత్వంగల సరజంటువు నీవు. మిత్రరక్తంతో నీహస్తాలు కలుపితం చేసుకోవడానికి మాన్తున్నావు. ఎంతమహాపాపిత్వమనూ ముక్తి వుందిగాని నీకుమాత్రం లేదు.” అని అతని అంతరాత్మ బోధిస్తోంది.

కాని ఆచెనుకనే వేరొకబుద్ధి “విశ్వేశం! ఇప్పుడు వెనకటికావంటే ఇంక నీజన్మకి సొక్కుం సున్నా. నీజీవి

తం అంధకారావృత మైపోతుందిసుమా. నీవాంధారార్థం సిద్ధించ నప్పుడు నీబతుకు కాల్యవా? నీసొక్కు నిధానమును అపహరించినవాడు నీ కెల్లాంటి న్నేహితుడు? సాదువు—సాదువు—యిదే మంచితరుణం—” అని బోధిస్తోంది.

విశ్వేశునికి అంతరాత్మ బోధన చెబి కెక్కలేదు. ఇంద్రియాధీనమైన బుద్ధికే లొంగి పోయినాడు. “ఆమె డమిద ఆవిద్యుద్దీపపుకాంతి పడుచున్నచోట—ఒక్క పోటుతో అన్ని బాధలూ తొలగి పోతాయి. రామనాథుడు స్త్రీప్రపంచంలోనే లేకపోతే సరస్వతి నా చైపొక తప్పదు కదా! కాని యీనడిపిథిలో యిల్లాంటి పని చెయ్యకూడదు ఇంటికి పోయిన తరవాత పనిపట్టేస్తాను.” అనుకున్నాడు.

రామనాథుడు ప్రియమిత్రుని పరాధీన మానవమును గ్రహించి, “ఏమాయ్! నాల్గిగా కలిసిడిగా లేవు యీచేళ్ళ? ఆన్నాడు.

“ఏనో తలనొప్పిగానూ, వంట్లో వికారంగానూ వుంది; బాధగా వుంది.”

“అయితే లే. యింటికి పడ, పడుకుందుగాని. కడచినరాత్రి నిద్ర లేనందుచేత కలిసింది యీబాధ. చెయ్యి ఎంతగా యిచ్చనా? రానోయ్!” అని అతన్ని మెల్లగా లేవదీశాడు.

దారిలో విశ్వేశుడు జబ్బు పడిన వాడిలాగు తూలిపోతూ నడిచేవాడు. రామనాథు డతన్ని పట్టుకుని బుజానికి ఆనించుకుని నడిచేవాడు. అడుగడుగునా అతనికి దాహం కావలసి వచ్చేది. సమస్తాపచారాలూ రామనాథుడే చేశాడు. చివర కెల్లాగో ఒక బండిమీద బసకి చేరుకున్నారు.

విశ్వేశు డొక పడకబుట్టిలో కూచున్నాడు. అతని శరీరమంతా మంటల్లో వున్నట్లుంది. తనకేవో సపర్యల చేయబోతూవున్న రామనాథుని చూసి, “నేనిలాగే ఒక గడియనేవు కూచుంటాను. ఏమీ గడచిడ చేయకు. మరొక గంటకు అదే పోతుంది” అన్నాడు.

మల్లా అతని మనస్సులో తర్క విత్తర్కములు ప్రారంభమైనవి. “నీకు తలనొప్పి వచ్చిందన్న దగ్గరనింటి ఎంత భేదపడుతున్నాడో చూడూ రామనాథుడు! ఇటువంటి సుసూఖనియైన మిత్రునా నీవు చంపడం? కేవలం ఐహిక సౌఖ్యాల్లేనా మనుష్యునకు కావలసినవి? పరలోకపు చింత కొంచెమైనా వుండ నక్కరలేదా? కేవలం కామప్రేరితమైన యీమోహంకంటే, అస్వార్థమై భవ్యమైన మిత్రప్రేమ పవిత్రతరముకాదా? ఈలోకంలో కాకపోతే యింకోలోకంలో వైనా సర్వేశ్వరుని యెదుట యీ మహాపరాధమునకు జవాబు చెప్పుకోకుండా నీవు తప్పించుకో లేవు సుమా! మిత్రద్రోహిస్తే యిప్పుడు నీవు చంపివేసి నప్పటికీ తరవాత నీవు సౌఖ్యపడలేవు. నీ అంతరాత్మ నిన్ను సౌఖ్యపడ నివ్వదు. భూలోకసరకం అనుభవిస్తావు సుమా! జాగ్రత్త!” అని అతని అంతరాత్మ నొక్కినొక్కి చెబుతుంది.

“విశ్వేశ! సయం దాటిపోనిస్తున్నావు సుమా! తరవాత విచారించి లాభంలేదు. ఏమో! పరలోకం అనేది వుండో లేదో యెవడికి తెలుసునూ? ఊహ ప్రపంచంలో దేవులొడవలసినవాళ్లు కవులుగాని నీలాగు సౌఖ్యపడదులకున్నవాళ్లు కాదు. మొన్న నేకదా మహా సంగ్రామమున వందలకొద్దీ ప్రాణాలు తీసేశావు. ఇది నీ కొక రెక్కా! సరస్వతీ, రామనాథుడూ సౌఖ్యపడుతూ వుంటే నీవు చూస్తూ భరించగలవా? నీ ప్రాణాలు నిలుస్తాయా? లే. ఒక్కపోటు పొడిచి సుఖించు.” అని వేరొక బుద్ధి హెచ్చరిస్తోంది.

విశ్వేశుడు నిశ్చయం చేసుకున్నాడు. తెగించేశాడు. రామనాథునివంక చూశాడు. అతడు కుర్చీలో కూచుని జనాకర్షమైన వీధివంక చూస్తూ చల్లగాలి అనుభవిస్తున్నాడు. విశ్వేశుని హస్తం బాకుపడిపోయింది. ఆయుధప్రయోగంలో నిపుణులవడైనా బాకును పైకితీయడాని కతనికి శక్తిలేకపోయినది. చివరకు మహాప్రయత్నంతో ఊడతీశాడు. అతని చెయ్యి గడగడా పోయింది. లేవాలని ప్రయత్నించాడు. కాని లేవలేకపోయాడు. అపాదమస్తకమూ కీరీగం పోయిపోతుంది. పళ్లు బిగపట్టాడు.

రామనాథుడు మిత్రుని యమయాతన కొంచెము యోగడు.

విశ్వేశుని భావనా ప్రపంచంలో కండ్లముందు వికృతస్వరూపములు భయంకరనృత్యం చేస్తున్నాయి. అని పండ్లికిలించి అతన్ని చూసి వికటాట్టహాసములు చేస్తున్నాయి. నాటిని చూసేసరికి అతని కీరీగం జలదరించి పోయినది. అవి క్రమంగా మీద పడిబట్టుగా కనుపిస్తున్నాయి. లేవడాని కతనికి శక్తి లేదు.

ఎలాగో పోషిరి బిగబట్టి, చివరసారి నిశ్చయం చేసుకుని, “హూ”మన్నుని లేచాడు. కాని, అతని కాళ్లలో బలం లేకపోయినది. ప్రపంచమంతా గిరున తిరిగిపోతున్నది. నయనములకు దృష్టిమాంద్యమూ, దృష్టివరోధమూ కలిగినది. చేతులొత్తున్న బాకుతో సహా “గభాలు”న నేల మీద పడిపోయినాడు విశ్వేశుడు. అడ్డంగావున్న కుర్చీ రెండుముక్కలుగా విరిగిపోయినది.

ఈశబ్దం విని రామనాథుడు ఉలికిపడి లేచాడు. తక్షణం వెళ్లి స్నేహితుణ్ణి లేవనెత్తాడు. అతనికి కీరీగం స్పృశి లేదు. పరువుపైని పరుండబెట్టి చల్లని నిర్మలాద కమతో అతని ముఖం కడిగేసి విసవకర్రతో విసిరాశాడు. అతనిచేతులో బాకు వున్నందుకు రామనాథుడు ఆశ్చర్యచకితుడై కారణము వ్రాసించ లేకపోయాడు. అతని కనులయం దశ్రువులు చిమ్మిపోయి. పదిహేను నిమిషాలకు విశ్వేశుడు కన్నులు విప్పి చూశాడు. దయాప్రపూరితమై, శాంతిభరితమైన రామనాథుని వదనము అతనికి కనబడినది. మెల్లగా లేచి కూచున్నాడు. దీనుడై మిత్రునిచూసి, “కొంచెం మంచిసీళ్లు” అన్నాడు. దాహం తీర్చుకున్న తరవాత అతనికి బాగా మెరుకున కలిగినది.

రామనాథుడు “ఏమిటోయ్! అంతట్లోనే యిలాగైపోయావా? డాక్టరుకి కలువంపనా?” అన్నాడు.

“Dear friend (ప్రియమిత్రుడు)! Excuse me (నన్ను తమించు). డాక్టర్ కక్కరలేదు. ఏదో వికారంచేత అల్లాయింది. పరవాలేదులే! నీవయ్యాహృదయానికి నా నమస్కారములు ఇంక నా కేబాధా లేదు. నీవు పోయి పడుకో.”

“నేను పడుకోడానికేమిలే; నీపంట్లో బాగా తగ్గి లే సరి.” అని చెబుతూ విశ్వేశుని తలపట్టుకుని, “అబ్బా! యింతగట్టిగా కొట్టుకుంటున్నాయో కదా! కాస్త అమృతాంజనం రాయనా?” అన్నాడు రామనాథుడు.

“అబ్బే! యేమీ అక్కర్లేదు. నిద్రపోతే అదే తగ్గిపోతుంది. నీగదిలోకి పోయి పడుకో. నేనూ పడుకుంటాను. చాలారాత్రి అయింది.”

“పోనీ యీరాత్రికి నేను నీగదిలో పడుకోనా? ఏదేనా అవసరంవస్తే దగ్గరగా వుండడం మంచిదికాదా?”

“రామనాథా! ఎంతవీర్లుల హృదయమోయో నీది! Thank you (నేను నీకు చాలా కృతజ్ఞుడను). నా కీ బాధ నిద్రగలో పోతుంది. విశ్వేశ మేని అవసరముంటే పిలుస్తాను నీ; నీగదిలోకి పోయి పడుకుండు. సాధ్యమే కలుగదాం.”

రామనాథుడు పట్లాడు. విశ్వేశుడు మంచం మీదికి పూచుని తనమిత్రుని కరుణార్థహృదయమునకు ఆశ్చర్యపోయాడు. “రామనాథా! మనస్సుకీ నామనస్సుకీ స్వర్గానికి నరకానికి వున్నంతకోడా వుంది. కలుషపూరితమైన నామనస్సుకి తన పవిత్ర ప్రేమచేష్టలనిలని పోడు తగినబుద్ధి చెప్పాడు. నాకు రవంబబాధ కలిగేసరి కతని కంతిరుణిం వొచ్చింది! తెలివి రాగానే నిర్మలశాంతి సంభరితమైన ఆతని నవనారవింద సంపత్తిన మనవంపల్ల ముండుతూన్న నాహృదయం చల్ల పడి సౌఖ్యపడింది. ఆపవిత్రుని యెడల నట్టిదుర్మాల తలపోసిన నానెరము కుమార్తె మైనది గాను.”

ఒక్కనిమమము కళ్లు మూసుకుని ధ్యానించి, మంచిది మోకాళ్లపైకి కూచుని, చేతులుజోడించి, “సర్వేశ్వ

రా! దయానిధీ! నీకృపాభిషేచనమువల్ల నే దుర్మదాంధుడనగు నేను నాలోని పశుత్వమును నిర్మూలించ గలిగి

“ప్రభూత్తమా! కష్టసమయమున కర్తవ్యము నుపదేశించి నాన్నేహితుని రక్షించితివి.”

నాను. ప్రభూత్తమా! కష్టసమయమున కర్తవ్యము నుపదేశించి నాన్నేహితుని రక్షించితివి. తండ్రీ! దాసాను దాసుడను. మహాపరాధిని. రక్షింపుము. నాకృతజ్ఞతా పూర్వకమందనము లందుకొని రక్షింపుము.” అని పరాత్పరుని ప్రార్థించుకుని ప్రశాంతివనస్కుడై నిద్రపోయాడు.

ఓ జేక్రియ నున్నదో ఘనుల సందేశంబు లెట్లున్నదో
దేశారాధక బృంద మందుకొను సందేహంబు లేలాటిదో
దేశీయోద్యమ మెంతసంచలితమై తెల్వొందెనో నీదుమ్మ
తోశంబందునఁ జిత్తగింపు గుణసింధూ ఆంధ్రసత్పుత్రకా !

ధీరోదారులు నిర్వికారులు లసద్ధీసారు లుద్యత్సదా
చారుల్ సంతతభవ్యసత్యవధసంచారుల్ మహోదారు ల్
పేరుం గాంచిన యాంధ్రవీరుల మహద్విక్రాంతి నేఁ డేసితిన్
గూర్చె దేశీయుఁ బాఱఁజూడు మటు సిగ్గో ఆంధ్రసత్పుత్రకా !

అన్నంబందునఁ బానమందు గృహశయ్యానానపీఠంబులం
వెన్న వేసమునందు వాసమున వేయే లింక బాసందు నో
యన్నా చిన్నము సందు గానకను దాన్యం బుగ్గునం బాలఁజే
కొన్నా మిప్పటికేని గద్దెటవ వెగ్గో ఆంధ్రసత్పుత్రకా !

సకలాశాగతివైరవీరతతి నిచ్చాశక్తి శాసిరాని సు
ప్రకటానర్గళదోర్విభూతిమెయి నేలంజాలి యీనేని సా
రకళారందమమై విరాజలిన యాంధ్రాచిత్యతేజంబు నేఁ
టికి దాస్యాంబుధరంబు మాటినది కంటే ఆంధ్రసత్పుత్రకా !

* * * * *

ఇనునిన్ గప్పిన వెల్లి మట్టు లవి యట్లే యుండ వేజామునం
దునో ఝుంఝానిల ముద్భవించుటనె తోడ్చోనే దిగంతంబులన్
గనఁ దోలున్ బుధు బ్రాప్తభంజనుఁడువేగన్ రేగి బిట్టాఁచు సా
కును గల్పించఁ దపించు టీ వరయవొక్కో ఆంధ్రసత్పుత్రకా !

కడుపారం దనుఁ గన్నయమ్మయు గనంగా జన్మదేశమ్ము నే
క్కుడు స్వర్గమ్మునకన్న మిన్న యని వాకొన్నారు విద్వాంసు లా
నుడిలోఁ తెంచెయు మాతృభూమిత వ్రతానుష్ఠాతవై యెప్పి మేల్
కొడుకు ల్లాంచు పదమ్ము సమ్మదము నైకొ మ్మాంధ్రసత్పుత్రకా !

‘మానవుల చర్యలు చూస్తున్న కొద్దీ కుక్కలమీద గౌరవం హెచ్చుతూ వున్నదని ఒక ఫ్రెంచి వ్యాసకర్త వ్రాసినాడని చెప్పతూ, మా ప్రైమ్మినిస్టరును తట్టినాడు నాన్నే హితుడు. తగిన బాహ్యచిహ్నాలతో కృతజ్ఞత చూపుతూ ‘బేను’ అన్నది ప్రైమ్మినిస్టర్.

ప్రైమ్మినిస్టరంటే చాలామందికి తెలియదు. మా పెంపుడుకుక్క. ఈ పేరు పెట్టడానికి చాలా కారణాలున్నవి. ప్రస్తుతం అన్ని పాశ్చాత్య దేశాలలో అందులో ముఖ్యంగా ఇంగ్లాండులో ప్రధానమంత్రిత్వం స్వభావం కుక్కనంటిది. గాలికదిలినా ఏ దేశమో, ఏ విరోధిజాతిో దండయాత్రబయలుదేరి వస్తూవున్నదని అనుమానపడి, భోంయుమని దేశమంతా అల్లరి చేయడం; తన దేశాన్నీ ప్రజలినీ కావలికుక్కవలె కాపాడుతున్నా ననుకుని, ఇతర దేశస్థులు పెద్దమనుష్యులెవరైనా సదుద్దేశంతో సవినయంగా ఏకోర్కెలు తెలపడానికో, ఏహక్కులనుగురించి అడగడానికో వొస్తే ఇంట్లో వాళ్లు మేలుకుని పట్టుకునేలోపుగా గొల్లుమని ముందడుగువేసిన సాహసికుణ్ణి వీలైతే కాలు పట్టికరవడం.

మాకుక్కకు ఈ పేరు పెట్టడానికి ఈస మానలక్షణాలే కాకుండా ఇంకో కారణంకూడా

వున్నది. నామకరణం అంటే మజాకాదు. పిల్లలుగలవాళ్లకి తెలుసును ఈ పాట్లు. తొమ్మిదినెలలూ, పుట్టినతరువాత నామకరణం చేశే వరకూ మంచిపేరు పెట్టవలెననీ ఎంత ఆలోచించినా, ఎన్ని పేర్లు వెతికినా ఒక్కటి తోచక పోవడం పాతపేర్లు ఒక్కటి అతక్కపోవడం చివరకు ప్రాణంవిసిగి ఆసమయానికి ఏ అమ్మమ్మో ఆగ్రహిస్తే తప్పనిసరిగా ఆవిడ అసహ్యమైన పేరే పెట్టడం మామూలు.

కుక్కపిల్లను కొందా మనుకున్నప్పటి నుంచీ ఆలోచించాను పేరునుగురించి; స్నేహితులనేకమందిని అడిగాను.

విక్టోరియా హాస్టలు విద్యార్థులు నవనాగరికులు ‘ఫేసనబులుగా’ వుంటారని వాళ్ల నడిగితే ‘యూరోపియన్ పేర్లు బాగావుంటవి అన్నారు. కొందరు నానోకోపరేషను వాళ్ల నడిగితే, ‘డయరు, ఓడయరు, క్లయిపు, నీలు’ ఏదైనా పెట్టమన్నారు కసిగా. ఇంకా ఇతరులు, ‘ట్రెర్, ఫ్రెడెలిటీ, ఫైత్ఫుల్, లిలీ, బూచి, సీజర్, ఏవో చాలా చెప్పేరు. ఏదీ నాకు నచ్చలేదు. కాలమే నిర్ణయించింది తుదకు.

కుక్కపిల్లను కొన్నానిమిషం ఒకన్నేహితుడువచ్చి, ‘వార్తాపత్రిక చూశావా. ఇంగ్లాండులో ఎన్నికలు తెలిసినవి. ప్రైమ్మినిస్టరును

ఎన్నుకున్నా' రన్నాడు. ప్రధానమంత్రి, ఆపదవీగుణించి చాలా మాట్లాడు కున్నాము. వెంటనే తోచింది ఆపేరే కుక్కకు పెట్టవలెనని. ఒకదొర్భాగ్యపు కుక్కపిల్లకు పేరు పెట్టడానికి ఇంతగోలా, ఇంతశ్రమా ఎందుకు అంటారు చాలామందిబుద్ధిమంతులు.

కుక్కలంటే సామాన్యమైన జంతువు కాదు. విశ్వాసంలో స్నేహితుణ్ణి మించినది. కాపుదలలో బంటును అతిక్రమించినది. దేశచరిత్రలలో శాశ్వతంగా యశస్సుగడించిన మహాపురుషులతో సమంగా అనేకశునకాలు పేర్లు కూడా కాలాన్ని ధిక్కరించి, మృత్యువు నెదిరించి జీవస్మృతములైనవి. మొన్న నేవన్నాము శ్రీ శివాజీమహారాజు చనిపోయినప్పుడు ఆయనచితిలోనికి ఊరికి మృత్యువులో కూడా ప్రభువు ననుసరించిన ఆయన పెంపుడుకుక్కచరిత్ర. జాతీయ ధర్మాలను, గౌరవాన్ని కాపాడుకో వలెనన్న సంగతి కన్నులువిప్పగ్రహించిన భారతీయులు ఆశునకశ్రేష్ఠానికి వొకపెద్దఘోరీ కట్టించి దానిపేరూ, యశస్సు స్థిరంగా నిల్చడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. దేశగౌరవాన్ని కాపాడడానికి ప్రాణాలర్పించిన నెల్సను, కిచెనరువంటి వీరాగ్రేసరులతో తులనాగే హెల్మెట్లనుకుక్క, ల్యూవైనుకుక్క, ఇంకా అనేక శునకాలున్నవి. ఏదోవంశాన్ని నిలుపుతాడనుకుంటే మైనారిటీ తీరగానే సంపాదానికి నోటిసిచ్చే పుత్రుని నామకరణానికి పడేశ్రమలో కొంతశ్రమైనా పడకూడదా మానమూ, ప్రాణమూ, ధనమూ కాపాడే

దుకు ప్రాణాలైనా అర్పించే విశ్వాసపాత్రమైనదానికి సరియైనపేరు పెట్టడానికి!

మానవులచర్యలు చూస్తున్న కొద్దీ, కుక్కలమీద గౌరవం హెచ్చకపోయినా, ఈరెండుజాతులకూ చాలాపోలికలు కనిపించగలవు. కుక్కగ్రంగా చూస్తే, ఇంగ్లీషువాడికి బుల్డాగ్గుకుండ్ పట్టుదలా, కావలికుక్కకుండ్ జాగరూకతా వున్నవి. నోటితో బుట్టపట్టుకుని బజారుపని చేసుకుని వచ్చే కుక్కలున్నవి. ఆజాతిలోనివాడు అమెరికావాడు. ఒకగ్రేలెకాఊరి కొంపనెరియలోఁడి చనిపోతే నిద్రాహారాలు మాని, ఆ అస్థిసంజరాన్ని కనిపెట్టుకున్న కుక్కకథ విన్నాం. ఆజాతిలోనివాడు కాసాబయాంకా. స్కాచ్చివాడు పేటకుక్కజాతిలో వాడు; బుద్ధికుశలతలోనూ, చురుకుదనంలోనూ ఫాక్సుట్రెయిరుజాతిలోవాడు ఐరిషువాడు. రష్యావాడు మందకుక్కజాతిలో వాడు. అరవవాడు ఊరికే మొరిగే జాతిలోవాడు. బెంగాలీవాడు చడిచప్పడూ లేకుండా ఎక్కపట్టుకునే జాతిలోవాడు.

ఒక్కకుక్కజాతేకాదు. ఇతర జంతువులకూ మానవులకూ సమానలక్షణాలున్నవి. హిందువుడు పిల్లిజాతిలోవాడు. అందుచేతనే కుక్కను ముట్టుకుంటే అంటుని వొంకపెట్టేడు. పిల్లికీ కుక్కకూ అసలేడడదు గదా. పిల్లి ఎప్పుడూ ఇల్లుకనిపెట్టి వుంటుంది. దానికి యజమాని మనుష్యులూ సంబంధం లేదు. సాధ్యమైనంతవరకూ వొకరిశౌంఠి, వొకరిజోలీ అఖ

దు. మచ్చికచేస్తే దగ్గరగావొస్తుంది, కాని ఎంతలాించినా, ఎంతవూరించినా వెంటరాదు. ఇట్లే కనిపెట్టుకుని ఉంటుంది.

పాశ్చాత్యుడు కుక్కజాతిలోని వాడు. నీనికి ప్రదేశంతో సంబంధంలేదు. కుక్కయజమానిని విశ్వసించినట్టుగా ఇతడు ధనాన్ని సమ్ముతాడు. తోకాడిస్తూ ఆ వెంట బడతాడు. ఎంతైనా నోర్చి పెగించి కావాలాకాస్తాడు. ఇంకొకరిని ముట్టనియ్యడు. ఈయజమాని ఎక్కడ వుంటే అక్కడ వుంటాడు.

బాగా ఆలోచిస్తే ఈపోలికలు చాలా నిజంగా కనపడగలవు. కుక్కకు పిల్లి లోకువ గదా! ఆలాగా పాశ్చాత్యుడికి హిందువుడు లోకువ. ఇంకోసంగతి, ఇల్లు పాడైపోయినా పిల్లినదలదు. ఏదోవిచారంగా నశించిన గొప్ప నుగురించి కాబోసు కలలుగంటూ అక్కడే పడివుంటుంది. కుక్క ఆలా కాదు. ఇల్లు పాడైతే యజమానితోపాటు మకాం ఇట్టేమారుస్తుంది. దానికి స్థలం కొత్తలేదు. జోస్తీ అతి త్వరితంగా చేస్తుంది. ఒకముక్క పారవేసినా, కొంచెం చనువుగాతట్టినా, సన్నేహంగాచూసినా, ‘థేంక్యూ’ అని తోకాడిస్తూ కృతజ్ఞత వెంటనే చూపుతుంది. పిల్లికి ఈపేచీలు ఏమీ చేతకావు. స్థలం చచ్చినా మార్చదు కదా! ఎంతో చనువుగాచూస్తేనేగాని దగ్గరకురాదు. ఒకవేళ వచ్చినా మ్యావని ఒకసారిరాసుకుని మళ్ళీ వెంటనే నీజోలి నాకెందుకు, నాజోలి నీకెందుకన్నట్టు వేదాంతంగా వెల్లిపోతుంది.

హిందూపాశ్చాత్య భేదం చూడండి. ఈ విషయాల్లో, పాశ్చాత్యుడు టిక్కెట్టు మారకపోతే స్వదేశం నుంచైనా ఇట్టే మకాం మారుస్తాడు. స్థలం కొత్తలేదు. వీలైతే భోం యిమని భయపెట్టి, లేకపోతే తోకాడిస్తూ ‘థేంక్యూ’ అని సన్నేహంగాచూపుతూ కార్యం నిర్వహిస్తాడు. హిందువుడు చచ్చినా దేశం వదలడు. అట్టే ఎవరితోనూ పూసుకుని తిరిగడు. వెలిగా వుంటాడు. ఎంతసేపూ పాడు యింట్లోపిల్లిలా నశించిన తాళముత్తాతల గొప్ప, గౌరవం తలుచుకుంటూ స్వప్నాలలో శ్మశానదృష్టితో జపం చేస్తుంటాడు.

జంతుజాలానికి వుండేశక్తులు శక్కువ కానడంవల్ల అవి యెప్పుడూ ప్రకృతిని అనుసరించి వోకోపంథాను వెళ్తుతూ వున్నవి. మనుష్యులకు బుద్ధి అధికంగా ప్రసాదించడం వల్ల ఒకఅడుగు ఇటువేసినా ఒకఅడుగు అటువేసినా ప్రకృతికి మహాదూరంగా పోయి అతీతుడో, అధమాధముడో అయిపోతున్నాడు. తప్పుదారులు తొక్కుతున్నా మానవాళిని చూసి శ్రమించివ్యాసకర్త కుక్కలమీద గౌరవం హెచ్చు చేసుకున్నాడు. కేవలం ఈశతాబ్దంమనుష్యులమీద నిరసన, హేయత చూపడానికి శునకాలమీద గౌరవం హెచ్చించుకున్నా వ్యాసకర్త మాప్రైవినిస్టరులాంటి శునకశ్రేష్ఠాన్ని దానిచురుకు, సుశుణ్ణులనే అవగాహన చేసుకుంటే ప్రైవినిస్టరుని, ఆజాతిని పూజించేవాడనుకుంటాను.

ధౌరణి వైరాగ్యోదయ - మేరీతిం గలుగు నంచు నెంతయుఁ జింతం
గూరిన మది నూహింపఁగ - నారాయణ! యొక్కనాడు నాకుం దోఁచెన్.

ఎట్టు లంటుని విను మింక నే వచింతు - గట్టిగా నీదు దయఁ జూపఁ గడఁగితేని
నీవ యొకకారణంబును నెమ్మిఁ గల్పు - నంబుఁ జేయుచు వీరీతి నంబుజాడు!

సకల చరాచరంబులను జక్కఁ గనుంగొనఁజాలు నీకు నేఁ
బ్రకటనసేయ నెంచుటది పల్కురు విన్నను నవ్వరే యొరుల్
పకపకమంచు; నవ్వినను భావమునం దొక యింపుకేనియున్
వికటముగాఁ దలంపకుము; వెంగలి నొడును గాని యచ్చుతా!

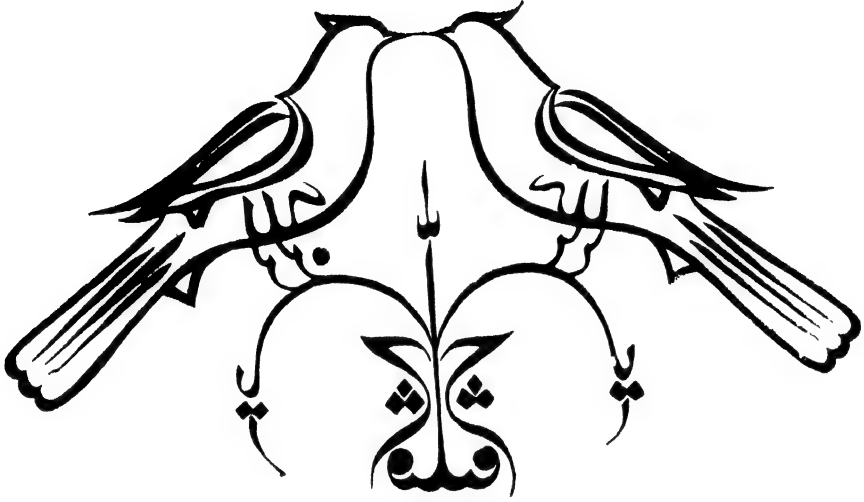
తల్లిదండ్రులు ప్రేముడిఁ బిల్ల లాడు-కూర్మివాక్యంబులకుఁ జెవిఁ గూర్పుచుండ్రు;
జగతి నర్వంబుఁ గలిగించు జనకుఁడీవు, -వికటవాక్యంబులకు నైన వీ నొనఁగవె?

కించిజ్ఞురాలనగు నే - నంచితగతి నీకుఁ దెల్పు నాలోచనలో
మించె న్నాయభిలషితం - బెంచి భవద్భద్రదయమందు నేర్పడ వినుమా!

ధారుణి నొకకడ వెలయుం - బేరున నుజ్జయని యనఁగఁ బెంపగుపురి యం
దే రీపీరున కెన యనఁ - పొరుపవంతుండు గలఁడు భర్తృహరి యనన్.

ఇలఁగల సర్వభోగముల నెన్నఁడుఁ దన్నెడఁబాయకున్కి- ను
జ్వలత రహించి యన్నిటను జాలఁ బ్రశస్తిపహించి మించి య
క్కలిమిపడంతి చంచలతఁ గానక యింట వసింపఁ బ్రీతి న
ప్పలుకువెలంది యాస్యమునఁ బల్కురు నృత్యమొనర్ప వేడుకన్.

చామ పతివ్రతామణి సుచారిమ భానుమతీసమాఖ్య త
న్నేమరుపా టాకించుకయు నెన్నఁడుఁ జెందక భక్తియుక్తితో
నేమము మీఱఁ గొల్వ నవనిం గన లో టాకయింత గాన కు
ద్దామభుజాబలంబునను దద్దయుఁ బేరును బెంపుఁ గాంచుచున్.

చిత్రము ౫

చిత్రము ౬

చిత్రము 2

బక్కనాడు విలాసార్థ ముత్సహించి - భానుమతి తన్నుజేరి సుభాష లాడ
నిష్టగోష్ఠీ వినోదాల నెసగుచుండ - మేడపై నాతఁ డెంతయు మెలగుచుండె.

గొబ్బునఁ దూర్యనాదములు గూఢి చెవిం బడ వార లేమొ యం
చుబ్బుచుఁ జూడ నేఁగ నట నోయి పరాత్పర ! వారు గాంచి ర
బ్బబ్బ ! యచేతనాంగమును నాస్తయుతంబుగ నేఁగుదాని న
య్యబ్బర మే మటంచును నిజాంగన తన్నటఁ బ్రశ్న సేయఁగఁ.

మనమున నాశ్చర్యము గడుఁ-బెనఁగొన నది మాటునేసి ప్రియుడను వనితా !
వినవే లోకాచారము - ననుసరణముఁ జేయ నేఁగు నంగన యనుచుఁ.

వామాక్షి సహగమనమును - సేమంబునఁ జేయ నేఁగు నెమ్మిం గంటే ?
కోమలి నన విభుఁ డాడఁగ - నా మహిళారత్న మిట్టులంచు వచించెన్.

సహగమనమును జేయఁగాఁ-జనవలయునె-వనిత? యంచును బల్కిన వల్లభుండు
కలఁగిన మనంబుతోడఁ జూడ్కుల నిగిడ్చి-బెట్టుగా మది నూహించె నిట్టులనుచు.

కాంత యెఱుంగదో యిటులు కారణ మేమి వచింపఁగా మదిన్
వంత జనించె ; సత్కులజ, వాసియు వన్నెయుఁ గల్గులేము, నే
నెంతయు దీనిభావము నహీనమతిం గనుఁగొందు నంచుఁ దాఁ
జింతనఁజేసి, నాఁడె తనచేడను వీడి రయంబు మీఱఁగఁ.

వేట యన్ బల్ నెపంబును వే ఘటించి-దుర్గమారణ్యపదములఁ దోడనె చని
యాపుఁడొవాని నొక్కని నమరఁ బిలిచి-చెప్పఁబంచెను దా మృతిఁ జెందినట్లు.

తల్లిరో ! నీదునాథుండు చెల్లెనమ్మ !-బెబ్బులికిఁ జిక్కి యని వాఁడు బిట్టువగవ
వార్తి చెవినుఁదెనో లేదో పనిత నేలఁ-గూలి తనప్రాణములు వేగఁగోలుపోయె.

తన సతీరత్న మిట్టులు చనిన తెఱఁగుఁ-దిరిగి వే వచ్చి వేగరి తెలుప విభుండు
బెదరుగదిరిన మనమున వీడుఁ జేర-నూరివెలుపలఁ గనె శవ మార ! యతఁడు.

కాంచి వే బిట్టుగా విలపించె నిట్లు - నిక్కమా నీదుమరణంబు నెలఁత ! నాదు
సత్యహీనంపుఁ జావునఁ జచ్చి తీవు - నిక్కముగ ; నేను జావంగ నేరనైతి.

పరమవత్సవతామణిరొ! భావమునం దిటు లొనటంచు నే
నెఱుంగఁగనైతి; నీమనము నేఁ దెలియంగలవాఁడఁ గాను; నీ
మరణముఁ గాంచి జీవముల మానిని! పాయక యుంటి నేను, రా
నరయఁగలేవు నీవు సరి యాఁగుము నీపెనువెంట వచ్చెదన్.

అని వగఁ గూరిన మతిఁ జిం - తనసేయుచునుండ నండఁ దభ్యముగాఁగన్
మునివరుఁ డొక్కఁడు మృత్వా - త్రను బగుల నడంచి బిట్టు దా వలపోయె.

ఏల యీలీల జాలిని గూలి తనుచు-బృచ్చ సేయంగ హానియు నిట్లు వల్కు
నయ్యయో! యీఘటంబున కరయ నీదు - పత్నిఘటమునకును భేదభావమేమి?
దేహము,ఘటంబుఁ బాంచభౌతికము,పోవు-నెప్పటికినైనఁదమతమ యిక్కలఁగన;
నేల చింతిల్ల! నీవును నేనుగూడ-నట్టివారమెకా మది నరయు మనిన.

వైరాగ్యోదయ మగుడున్ - వారని భక్తిని మున్సిండు వరపాదంబుల్
చేరఁగ శిరమున నాతఁడు - ధారుణి సాష్టాంగముగను దగఁబడ మునియున్.

వానిమనమున భక్తిని వరల నాటి - తన తెఱంగున వేవేగఁ దాఁ జనుటయు
భర్తృహరియంత దుఃఖభావంబు వీడి - భవహరంబైన వైరాగ్యపదవిఁగాంచె.

నీవే హాసీంద్రుడవై - యీవిధమున బోధఁజేసి యీతనికి దయన్
వే వైరాగ్య మొనంగితి; - దేవా, నావిషయమందు దిక్కగు మట్లే.

కావున సలిసదళాక్షా! యేవెరవునఁ జింత సేయ నేలా నాకున్
వేవేసమయము చనుదే - నీవే వైరాగ్యవృత్తి నెగడింతు మదిన్.

పంచ. (?)హానివంద్య! భక్తలోకమానసాబ్జబంధరౌ!
దీనజన కృపావనా! తదేకనిష్ఠ మీఱ నో
శ్రీనివాస! నీపదాబ్జసేవఁ జేతు నెప్పుడున్
మానసమున నిట్లు లంచు మానఁబోక భక్తితోన్.

శ్రీకాంత నురమునఁ జెన్నుమీఱ వహించి కౌస్తుభమణిఁ దాల్చి కంఠసీమ
శంఖచక్రములహస్తద్వయి ధరియించి గదయు శార్ఙ్గము రెండుకరముల నిడి
మణిమేఖలను నడుమున నంటఁ గీలించి భర్మచేలము మేనఁ బాదుకొలిపి
కమ్మకస్తూరితలకమును నుదుట దిద్ది యాదల మకుటంబు నలవరించి
వెలయు సీసర్వమంగళ విగ్రహమును-నామనః పద్మసీరమునను సభక్తి
కంబుగాఁగీలుకొలిపి నిక్కంబుఁబూజ-సేయుదుం బూన్చిమై; గృహసేయమయ్య.

కాకతీయ రాజులకుఁ దొలుత అనుమకొండ రాజ

ధానిక నుండెను. కాకతీయ ప్రాచీనరాజు స్వతంత్ర రాజ్యస్థాపనము గావించినది అనుమ కొండయందే. ఆనంతరము రుద్రదేవుఁడు కాకతీయ రాజ్యపునరుద్ధారకుఁడయి తిండి చేసిన పునాదులపైఁ గాకతీయాంధ్ర సామ్రాజ్య స్థాపనము నిర్మించెను. రుద్రదేవుని కాలమున అనుమకొండయే రాజధాని నగరము. పద్మాక్షి దేవాలయము మొదలు సిద్ధేశ్వరాలయము వఱకు గల ప్రదేశ మంతయు రాజభవనముగ నుండి యుండును. రుద్రదేవుఁడు కొంతకాలమునకు ఆంధ్రసామ్రాజ్యమునకు ముఖ్య స్థానముగ ఓరుగల్లును నేర్పాటు చేసియుండె ననుట సత్యము. రుద్రదేవుని నిర్మితము నెఱుంగ నగు సమగ్ర మగు శిలాశాసనము అనుమకొండలోని జీర్ణాలయమందుఁ గలదు. ఆలయపుఁ బూర్వనామము రుద్రేశ్వరము. ఆలయమునకుఁ గుడిచెపున నున్న ద్వారమునం దీశాసనము భద్రపఱుపఁబడి దర్శనీయముగా నున్నది. ఆలయములోఁ బొక్కటి రాళ్లవలె మూడు గర్భాలయములు గలవు. అందు దక్షిణాభి ముఖముగా ఆలయమున వాసుదేవరస్థునివైపు మూర్త్యుదేవరస్థుని, ఎడమవైపు రుద్రదేవరస్థుని దొర్లి ప్రతిష్ఠించిరి. ఇపు డెడమవైపు గుడిలో నొకరింగము గలదు. మిగిలిన రెండు గర్భాలయములలోఁ బీఠములు మాత్రము గలవు. అత్రూర్వ శిల్ప రమణీయమగు నీయాలయమున కెదురుగా వెయ్యి స్తంభముల మండపము గలదు. ఎదురుగ జక్కని నంది విగ్రహము గలదు. పుష్పిస్తపున గొప్పకోనేరు, ఎడమవైపు పంటశాల గలవు. ఈ యాలయమునందలి శిల్పము అత్రూర్వ విలాసవంతమై దర్శనీయమై యున్నది. జీర్ణాలయముతో నీపాటి పరిచయము పాఠకులకుఁ గలిగించితిమిగాన నీయాలయమున అక్రయించియున్న శాసనమును విచరించెదము.

శా స న ము

నల్లని పురువింబిలిపైఁ జక్కఁగఁ జెక్కఁబడిన యీశాసనరాజము నేటివఱకు సురక్షితముగా నున్నది నాలుగైదు తావులఁ గొంచెము చెడినను చరిత్రాంశముల నెఱుంగుటకెట్టి యాటంకము కలగదు. లిపి మనోహరముగా వ్రువచేరియున్నది. శిల్పితనశీర్షణాపి వర్ణములను జక్కఁగఁజెక్కి నాడు. శాసనము శిలకు నాలుగు వైపుల వ్రాయఁబడినది. అంతయు సంస్కృతశ్లోకములు అనుక్రమణిక మాత్రము తెలుఁగునందు వ్రాయఁబడినది. శాసనము స్థాపించినకాలము శా. శ. ౧౧౨౪ చిత్రభాను సం. మాఖకు ౧౩లు క్రీస్తు శ. ౧౧౬౪ అగును. శాసన గ్రంథికర్త భారద్వాజనోత్రుఁడును, శ్రోతకర్త కర్మకుఁడును నగు రామేశ్వర దీక్షితుఁడు. సంస్కృతశ్లోకరచనమున నీతిఁడు మిక్కిలి నేర్వరి. ధారయనవ్యసాధారణముగా నుండును. ఈయన రచించిన యత్రూర్వగ్రంథములుగాని, ప్రత్యేక జీవితచరిత్రముగాని గ్రహింప నవకాశములు లేవు. సమకాలికుఁడగు రుద్రదేవునియొక్కయు, నతని తిండియగు ప్రాచీనరాజయొక్కయు విజయ యాత్రాంశముల నీకవి కన్నులఁ గట్టునటులఁ జెప్పినాడు. ఈశాసనమునందుఁ జేర్చొనఁబడిన ప్రత్యేక వీరులచరిత్రములు సమగ్రముగా గ్రహింపవలసియున్నవి.

కాకతీయులు పశ్చిమచాళుక్యరాజులకడ దండ నాయకులుగా నుండి క్రమముగాఁ బ్రభురాజ్యము షీరించుకొలంది స్వాతంత్ర్యము నాజ్ఞించుచు వచ్చిరి. రాజానుచారముగ వీరును పరాపాలాంధ్రులై నాణెములపై పరాపాచిహ్నుములు నెలకొల్పిరి. శాసనములలోఁ దొలుత పరాపాస్థురగా గావించిరి. ప్రత్యేకములై పరాపాస్థులవై యుచ్చలవై యిరి. తదనంతరముగ అనుమకొండ శాసనములోఁ దొలుత పరాపాస్థురగాము గలదు. ఈశాసనమునందు త్రిభువనములునివద్దనుండి వల్ల న మారంభింపఁబడినది.

త్రిభువనములను కుమారుడు ప్రాలరాజు. ఇతని భార్య ముప్పయి. ఈదంపతుల కుమారుడు రుద్రదేవ నృకవర్తి. రాజధాని అనుమకొండ. త్రిభువనములనుగూర్చిన వివరము లేవియు కాసనమున లేవు. ప్రాలరాజును గూర్చియు, నాతని పరాక్రమమునుగూర్చియు జరిత్రాంశము లిందుఁ గొన్నిగలవు. ప్రాలరాజు పరాక్రమశీలతను నెఱుంగుట కీయాధారములు సహకారి కాఁగలవు.

ప్రాలరాజు ప్రతిపక్షి నాయకులు

భాటిపేట చెఱువునద్దనున్న కన్నడకాసనమునలన గాకతీయమంశమునఁ బ్రాలరాజు గలఁడనియు, నతని కుమారుడు బేతరాజనియు, నితఁడే త్రిభువనములఁడని యుండు, త్రిభువనముల బేతరాజనియు వ్యవహరింపఁబడె ననియుఁ దెలియును. ఈబేతరాజు పశ్చిమ చాళుక్య రాజగు త్రిభువన ముల దేవనిక్రమాదిత్యనృకవర్తి నద్ద రాజప్రతినిధిగా నుండెను. ఈవిషయము లీకాసనమున లేవు. రుద్రదేవుని తండ్రియగు ప్రాలరాజువృత్తాంతము, విజయములమాత్రమే యీ కాసనమునఁ బేర్కొనఁబడి యున్నది. ప్రాలరాజు క్రీ. శ. ౧౧౨౫ మొదలు ౧౧౩౩వఱకు రాజ్యమేలియుండును. తైలపదేవుడు, గోవిందరాజు. గుండరాజు, జగద్దేవుడు, అనువారు నలుగురు ప్రాలరాజునకుఁ బ్రతిపక్షులు. తైలపదేవుని గూర్చి కాసనమునం దీక్రింది విధముగాఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

శ్లో. హస్తాకోహళకర్మకర్మకగతిం

చాళుక్యమాదామణిం

కళ్యణ్యుద్ధనిబద్ధగవ్యరమణిం

యద్దే బబంధ త్తజాత్

శ్రీమతైలపదేవ మంబుననిధ

స్తంబేరమథం త్తజాత్

ప్రభాత్యో రిపుకంఠఖండనవిధా

భక్తానురాగా జ్ఞప్తా.

చాళుక్యమంశమున, గజాకోహళకర్మకర్మకగతిం యుద్ధకాళుండును నగు తైలపదేవుని నేనుఁగుపై నుండఁ గనే బంధించి ప్రాలరాజు భక్తానురాగమున విడిచెనని

పై శ్లోకమునకు భావము. ఈతైలపదేవుడెవరో తెలిసి కొనవలసియున్నది. చరిత్రకారులితఁ డెవరో నిర్ణయింపక చాళుక్యుల సమీపబంధుననియు, భావిపరిశోధనమున నది తేలుననియుఁ జెప్పిరి. పశ్చిమ చాళుక్యులను సంబంధించిన కాసనములన్నియు ఓరంగల్లునకుఁ బైభాగమునఁ గళ్యాణపురమునఱకుఁ గలవు. తైలపదేవుఁ డెవరో నిజము రాష్ట్రమునందలి కాసనములు శోధించిన తేటపడును. తైలపదేవుని కాసనములు. మహబూబు నగరములోని బూదపూరులోని ఆంజనేయాలయమునందును, గంగాపురము చెఱువుకట్టమీఁదను, నెక్కొండ సమీపమునను మేము గత సంవత్సర మేషులలోఁ గని పెట్టితిమి. తైలపదేవుని కాసనమొకటి నల్లగొండ చెంత పానుగల్లులో విష్ణ్వలయములో విగ్రహఁబడియున్నది. కొంతభాగముందు గోడలలోఁ గలసిపోయినది. అందు “లభ్యాస్తైలపదేవాఖ్యా తన యాశ్చక్రవర్తినః, లభ్యా ఖిలోర్వరంద్యా...పరః, సమప్రగుణసంఘాతః శ్రీమద్భూమండలేశ్వరః. ధర్మాయ ధార్మిక నిజగ్రజ ధర్మభీమ... ..గోకర్ణబ్రహ్మపుర్యాస్థితిం అని తైలపదేవుఁడు భీమరాజు గోకర్ణుల నాయము లొకచోఁగలవు. తైలపదేవుఁడు ప్రాలరాజుచే బంధింపఁబడి విడిచిపెట్టఁబడి రుద్రదేవునిచే మరణించెను. గోకర్ణుఁడు, భీమరాజు రుద్రదేవుని కాలములోని వారుగాన నిందుఁ బేర్కొనఁబడిన తైలపదేవుఁడే ప్రాలరాజు ప్రత్యర్థి. చాళుక్యమాదామణి యనుటఁబట్టి పశ్చిమచాళుక్య కుటుంబసంబంధి యని భావింపఁ జనును. ఇతఁడు త్రిభువనముల దేవుని ఐదై ప్రతినిధిగా నున్నట్లు పూర్వోక్త కాసనాదియందు, గలఁ “శ్రీపృథ్వీవల్లభ సత్యాక్రయకుల లిలచాళుక్యా భరణ శ్రీమత్త్రిభువనముల దేవ కులకశిసార్యతో..... లితాఖణ్డితారివర్గః, శ్రీమత్కల్యాణపురస్థిత నిజ విజయ స్కంధావారసుఖా నరస్థిం.” అనుభాగములు విశేషణములుగాఁ గైకొంటిమేని ప్రధువపడఁగలదు. ఈతైలపదేవుఁడు పశ్చిమచాళుక్యుల రాజప్రతినిధిగానుండి మహామోఘనగరము చెంతనున్న కోడూరు రాజధానిగా నేలిన రాజు. ఈయంశము మహబూబునగరమునకు రెండులయ

డల దూరములోనున్న సెక్కిండశాసనములో నీక్రింది విధముగా జెప్పబడినది. —

౧. “స్వస్తిసమస్తభవనాశ్రయ శ్రీవిధ్య
౨. వల్లభమహారాజాధిరాజవరమే
౩. శ్వర పరమభట్టారక సత్యాశ్రయకు
౪. శతలక చాళుక్యాధిరణ శ్రీమిత్ర
౫. భువనముల్ల దేవర విజయరాజ్యముత్త
౬. తోత్తతరాభి విధి ప్రవర్ధమానమానంద్రా
క్కాతారాం?

౭. రసలుత్తమిత శ్రీజయన్త పురదనేరేవిదిసోప
౮. సుఖసంకథావిసోదధిం రాజ్యంగేయత్తమిత
ఓస్వస్తిసలూ

౯. ధికతపంచమహాశబ్దమహామల్లలేశ్వరం జయాం
గనాధీ

౧౦. శ్వరనుపహానిత మనసిజగోన్తే త్రిహాకిలా
లిత కీర్తిచేగీత

౧౧. సంకేదపదహానన న్నఱ్ఱురలోడయ పరినహాడ
కుళకులో దిని

చండలదేవి ప్రియుండు శ్రీమన్నహామండలేశ్వరకు
మార తైలపదేవర పట్టమహాదేవిత్మాదేవి
కుమార పెమ్మాడిదేవర పట్టమహాదేవి చిక్కిదేవి
రాజదానికోడూరునుండి వచ్చినకొండ

రామేశ్వర దేవరకు విక్రమశకనర్వ ౪౬ శ్రాహు
బ ౩౦”

పై శాసనమునలన తైలపదేవుడు జయంతి పురా
ధీశ్వరుడును పశ్చిమచాళుక్య వంశజుడైనను త్రిభువన
ముల్లదేవుని రాజప్రతినిధియని స్పష్టముగా చెలియుచు
న్నది. చేగీతవంశదహాన యనుపము వేగీతవంశదహానయను
కొననగును. ఆవిశేషమును పశ్చిమచాళుక్యలకుఁ దూర్పు
చాళుక్యులకుఁ గల విరోధాతిశయము తెలుపును. విక్రమ
శకము ౪౬ క్రీ.శ. ౧౧౨౨ అనును. ఇది ప్రాలరాజకాల
మిగాన నీతైలపదేవుడు పశ్చిమచాళుక్య రాజప్రతినిధి
యగుట సత్యము. బూదపూరుశాసనములో స్పష్టముగా
నీతైలపదేవుడు వేంగీత వనదవదహానుడని చెప్పకొ

న్నాడు. అం దీతైలపదేవుని యంశమిక్రింది విధముగాఁ
గలదు. —

(౨) ధాకర పరిజన సంపత్కర శ్రీమచ్చునల
(౩) దేవీనయన సరసిజసుయ్యం సప్త
(౪) త్రిహర నాయ్యం సురుజనపదపరాగ
(౫) రాజితచాళుక్య కటక రత్నపాశ నామా
(౬) ది సమస్త ప్రశస్తి సహితం శ్రీమ
(౭) నృహామల్లలేశ్వరం కుమార తైలపదేవ
(౮) దేవర పట్టమహాదేవి లక్ష్మదేవియ
(౯) రుం కుమారం పెర్నాది దేవముం బా ఈ
(౧౦) వసు శ్రీకోడూరు పురదనేరే వి
(౧౧) విధనోళ సుభసంకథా వినోదానిం రాజ్య
(౧౨) గెయ్యత్తమిత

ఇందలి శక్తాబ్దము, సెక్కిండ శాసన శక్తాబ్దము
కొకటియే. తైలపదేవుడు చండలదేవి, లక్ష్మదేవి యను
రాణులకు భర్తయనియుఁ గోడూరు రాజధానిగఁ గల
వాడనియుఁ గుమారుని పేరు పెర్నాకి దేవుడనియుఁ
గోడూరు చిక్కిమదేవియనియు నితడు ప్రాలరాజుచే
సంగరరంగమున బద్ధుడై విడిచిపెట్టబడి ననియు
నెఱుంగనగును. ఇంకఁ గొన్ని తైలపదేవుని శాసనములు
గలవు గాని విస్తరభీతిచే వదులుచున్నారము. కడ కీతైల
పదేవుడు రుద్రదేవునిచే మరణించినది ముంగుఁ దలు
పుదుము.

గోవిందరాజు

ప్రాలరాజు ప్రతిపత్తు వీరులలో గోవింద రాజొ
కఁడు. ఈతని చరిత్రము సవిస్తరముగా గ్రహింపనగు
నాధారము లింతవఱకు లభింప లేదు. ఆంధ్రచరిత్రకారు
లీ గోవిందరాజును కొండపల్లి పాలించు వాడని చెప్పి
నారు. దూరము యోచించినచో నితడు కంబముమెట్టు
చెంతెగల సేలకొండపల్లి పాలించు వాడనియు, సేల
కొండపల్లినే పూర్వ శాసనములలో కొండపల్లి యని
వ్యవహరించినయియు మా విశ్వాసము. గోవిందరాజును
ప్రాలరాజు జయించినటులుఁ దెలుపు శాసనస్లోకము నిట
నుదాహరించెదము.

శ్లో. యోగుంతారిపతే ర మంత

పరశుశక్త్యా గ్రధాశోల్ల స
ధారాపాత నిపాతనైక చగురం
గోవింద రాజాహ్వయం ;
బద్ధోన్ముచ్యతవోదయశీతిభ్యతే
రాజ్యం దదౌ లీలయా
లంతాకో విషయస్యతస్య సమరే
సద్వీర్య దీప్యోగరుః.

ఇందుఁ జేర్చినఁబడిన గోవిందరాజు పశ్చిమ చాళుక్య త్రిభువన మల్ల దేవుని పత్నీమున నేలకొండపల్లి ప్రాంతమునకుఁ బాలకుఁడుగ నుండెను. ఉద్భవగొండ కాస నములో త్రిభువనమల్లదేవుని మంత్రి నెమ్మన ప్రగడ యను బాణవంశజానకుఁ బుణ్యముగాను, కొండపల్లిలో భూమి దానము చేసితినిని గోవిందరాజు కా.శ. ౧౦౮౫ ఆగు కార్తీక శుద్ధ ౬ సోమవారము నాఁడు (క్రీ. శ. ౧౧౨౩ లో) కాసనము వేయించెను. ఈ కాసనముచే గోవిందరాజునకు ప్రాచీరాజు సమకాలికుఁ డనియుఁ బశ్చిమ చాళుక్య రాజప్రతినిధియనియు, నేలకొండ పల్లి పాలకుఁ డనియుఁ దెలియును. గోవిందరాజును లోలగిం చి ప్రాచీరాజు నిల్విన రాజప్రతినిధియగు ఉదయరాజు బలనాటి చోడులలోని వాఁడనుట ప్రమాదము. పండిత గురు మల్లికార్జునునిచే కాపము నొందిన వాఁడును, పాను గల్లు పాలకుఁడును నగు ఉదయరాజు ప్రాచీరాజు సమ కాలికుఁడు. ఇతఁడే గోవిందరాజు స్థానమున రాజప్రతి నిధియై పేరొందెను. లంతాక విషయము నల్లకొండ మండలము కావచ్చును.

ప్రాచీరాజు ప్రతిపక్షులలో నుండరాజొకఁడు. ఈతఁడు మహావీరుఁడు. ఈతని ప్రాచీరాజు వధించిన విధ మిక్రిందిశ్లోకమునందు విపులముగా విర్ణింపఁబడి యున్నది.

శ్లో. క్రుద్ధనోద్ధర మంత్రికూట నగరీ
నాథాదయో నిస్త్రువా
నుండః ఖండిత వీన ముండితళిరః
క్రోడాంకవక్షుః

వీడోడింభకవత్సలాయనపరో

జ్ఞాతో గతిః స్వాం పురీం
ఆనూతోపి నరేశ్వరస్య పుతః
ప్రారేన యుద్ధాయ యత్.

ఇందుఁ జేర్చినఁబడిన నుండరాజు మంత్రికూట పాలకుఁడు. మంత్రికూటము నిజామురాష్ట్రములో గోదా వరీతీరమున నున్న మంతెన. మాజివీడు చెంతగల మంతెన యనుట ప్రమాదము. నిజాములోని గోదావరీతీర మంతెనకుఁ గాక తీర్థులనాటనుండి మంత్రికూటముని పేరుగలదు. నుండరాజు పేరుతోఁ గట్టఁబడిన గ్రామములు నేటికి నిజా మురాష్ట్రములోని మంతెనచెంతగలవు. ప్రాచీరాజునుండ రాజును జయించినప్పిమ్మట మంత్రికూట ప్రాంతమునకు రేచెర్ల గోత్రుఁడగు కామచూపతిని రాజప్రతినిధిగ నియోగించెను. ఈతఁడే ప్రాచీరాజుపత్నీమున మంత్రి కూట ప్రభువగు నుండరాజును జంపెనని రామప్పగుడుల చెంత నీకని పుత్రుఁడగు రుద్రసేనానికాసనము నెలకొల్పి నాఁడు. అంతరి ముఖ్యాంశమిది.

కామనారుచమూఁదతిః

శ్లో. శ్రీమత్రోలనృపాల సైన్యపతి నా
విఖ్యాత విక్రాంతినా
యుద్ధే యేన మహాబలేన నిహతో
మంధస్య నుండాధిపః ;
అశ్యే వై రి నృపాలకా ప్రతిదిశం
ప్రాదుర్భువంతిత జా
స్సినహసేన నిహంతితో గజపతో (?)
తేషా గజాః క్షుద్రకాః.

నుండరాజు మంత్రికూట ప్రభువు. కాకతీయుల కాలములో రామరణ్యప్రసాదు లనుయోగించుకొంటే మంత్రికూటమునందే యుండెను. నుండరా జేకాఖకుఁ జెందినవాఁడో, యెంతటి విస్తీర్ణ రాజ్యమున కధిపతియో యెఱుంగవలసియున్నది. ప్రాచీరాజు నుండరాజుమీఁదికి దండయాత్ర కేసుతీతకామచూపతినంగరభార వాహుఁ డై నుండరాజును జంపి యుండుననియుఁ ప్రభువగుటచేఁ ప్రాచీరా జావిజయము తానె విహించెననియు విశ్వసింప

నగును. ప్రాలరాజు ప్రతిపక్షవీరులలో జగద్దేవుడు మిగుల గొప్పవాడు. జగద్దేవుని ప్రతిఘటనను రుద్ర దేవుఁ డ్దీకింది విధముగాఁ దనశాసనములోఁ జెప్పుకొని యున్నాడు. —

శ్లో. అన్యచ్చానుమకొండనామనగరీం
సంవేష్టయోయం స్థితో
శానామండలికాన్వితో భువి
జగద్దేవ స్సదేవప్రభః;
స్థబ్ధ స్తంభిత ఏవకార్యకరణే
శక్తః క్షణాన్నిగ్గతః
శ్రీమత్స్వలస్సప్రస్థ తస్య జయనః
కిం బ్రూమహే గౌరవం.

ఇతఁడు మైసూరు రాష్ట్రములోని నగరమండల మనకుఁ జెందిన పట్టిసాంబున్నపురాధీశుఁడనియు నింకఁ గొన్ని విశేషములతో జగద్దేవుని కేటాకనిగ నాంధ్ర పరిత్రకారులు పేర్కొనిరి. కాకతీయ రాజ్యమునకు వ్యాప్తిప్రాలరాజు కాలమున మైసూరునకు లేదు. ఈ జగద్దేవుడు అనుమకొండకుఁ జేరువలోనున్న సామంతులఁ గూడఁ బలుకుకొని ప్రాలరాజును రాజ్యభ్రష్టుని చేయుటకు బయలుదేరి యుండును. తుదకు విఫలప్రయత్నముఁ దై యింటిత్రోవఁ బట్టెను. జగద్దేవుడు పశ్చిమచాళుక్య రాజులకడ రాజప్రతినిధిగ నుండి ధర్మపురి వేమలవాడ ప్రాంతములను బాలించు నొక మాండలికుఁడు. ఇతని శాసనములు కొన్ని నిజామరాష్ట్రమునఁ గలవు. అం దొకదానిలోఁ ప్రాలరాజు జగద్దేవు నణచినటులఁ గలదు.

శ్లో. తత్పుత్రో భూద్దేవపాలనామగేయో ధియాన్నిధిః
జగద్దేవ మహేపాలు పాలితస్సమృత సృశం
యస్థాది భక్తమాల్యజ్య జగద్దేవాదనంతరం
కాకతీకః ప్రాలభూపస్యాదీరం పర్యపాలయత్.
ర. ౨వ నెంబరు ఆవనగల్లు శాసనము.

కరీమునగరమునకు ఎనిమిదిమైళ్లదూరము నందున్న నగు మారులో నొకవీరశిలపై నాలుగువైపుల నాలుగు

వీరవిగ్రహములు కలవు. అందొకవైపు విగ్రహముక్రింద నీవిధముగా నొకశాసనము వ్రాయఁబడి యున్నది.

౧. స్వస్తిశ్రీ శమస్త ప్రళస్తి సహితం
౨. శ్రీ మనుమహామండలేస్వరం
౩. దొమ్మెరాజులు శ్రీమచ్చా
౪. శుక్య విక్రమగా...ద
౫. ఉత్తమ విస్యనాగ్నినైదు
౬. ప్రమాది సంవత్సరద వై
౭. సక బహుళ నదివెలు
౮. పుయమగు సుక్రవర
౯. మునాడు మేడెరజజ
౧౦. జగద్దేవడుం ఎనభద్ర
౧౧. వేలుతోసాడిచి గెలిచె.

దీనివలన దొమ్మెరాజు మండలేశ్వరుఁడనియు, మేడెరాజు జగద్దేవుఁడు నాతని సంబంధులుగానుండి ప్రతిపక్షుల యెనుబదివేల సైన్యముతోఁ బోరి గెలిచిరని చెప్పఁబడినది. దొమ్మెరాజు, మేడెరాజు రుద్రదేవుని కాలములోనివారసునంతము ముందుఁ జెప్పనున్నారము. జగద్దేవుఁడు ప్రాలరాజు కాలములోనున్న యొకరాజప్రతి నిధియని దీనిచే స్పష్టమగుచున్నది. లేములవాడలో శ్రీమేశ్వరాలయమున కెదుటనున్న శాసనమున జగద్దేవుని విషయము నిస్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడియున్నది.

౧. స్వస్తిశ్రీ రేంకాలవాడ
౨. సమావాసోసమస్తప్రళస్తో
౩. పేత సమధిగత పంచమహా
౪. శబ్దాద్యలంకారఃక్రితః శ్రీమ
౫. హామండలేశ్వరంసా
౬. వాకకులలికః శ్రీమజ
౭. గద్దేవర సరుసుకచ్చిశే ౧౦౩౧
౮. యదుసర్వధారిసంవత్స
౯. రద్రవైశాఖసుద్ధి చతుర్ద
౧౦. సి ఆదివారదండుహరీ
౧౧. శ్వరదేవరిగ.....

ఈశానములన స్పష్టముగా నొక కాలమున * జగద్దేవునకు వేములవాడ రాజధాని యనియు నతఁడు విశేష రాజ్యమున కధికారియనియు కా. శ్రీ ౧౧౩౧ సరియగు శ్రీ. శ్రీ. ౧౧౩౧లు ప్రాంతమునఁ బ్రాంతరాజునకు సమకాలికుఁడుగానుండెననియు స్పష్టమగుచున్నది. పైనుదాహరించిన శాసనమునందలి ప్రాంతరాజు ప్రత్యర్థి వీరులందఱు అనుమకొండ సమీప వాసులనియు, నిజము రాష్ట్రము లోనివారనియు స్పష్టపడినదిగాదా? రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థులగుర్చి విచారించుదము.

రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థులు అనుమకొండ శాసనానుసారముగా, దొమ్మరాజు, మేడరాజు, మైశగిదేవుడు, భీమరాజు, రీతైలపదేవుడు, కందూరు ఉదయచోడుడు అనువారు కనుపించుచున్నారు. జగద్దేవుని సందర్భమున దొమ్మరాజు పేరునగు నూరు శాసనమున స్పష్టపడినది. ఈదొమ్మరాజు ప్రాంతరాజుకాలమున బ్రతిపక్షిగనుండి రుద్రదేవునికాలమునఁ బ్రతిఘటించి రాజ్యమును గోలు పోయినాఁడు. ఇతఁడు ధర్మపురి మొదలు భద్రాద్రి వఱకు గల దేశముపాలించు రాజు. భద్రాద్రి చెంతగల దొమ్మగూడె మితని పేరుతోఁ గట్టబడినది. ఈతనిని గూర్చి, అనుమకొండ శాసనములో నిటులఁ జెప్పబడి యున్నది.

* ఈజగద్దేవుడు గాక వీరుగల్లు ప్రాంతమున నింక నీరువురు జగద్దేవులు గలరు. కొలనుపాకలో నొక జగద్దేవుడు కొన్ని శాసనములు వేయించినాఁడు. ఇతని పేర శాసన సమీప మగు జయ సంతభము కొలనుపాక చివ వాగుగడ్డవద్దను శాసనము చండికాంబగుడి గోడలోను గలరు. ఇతఁడు ప్రాంతరాజు సమకాలికుఁడే. బసవేశ్వరుని భక్తగణములోనివాఁడును బసవపురాణమున పేర్కొనబడిన వాఁడనగు జగదేవ మల్లుఁడొకఁడు. ఇతఁడు వీరచూడామణి, ఈ జగదేవమల్లుఁడును ప్రాంతరాజు కాలములోనివాఁడెగావచ్చును. మైసూరు మండలములోని జగదేవమల్లుఁడు కాకతిప్రాంతరాజు ప్రత్యర్థియనఁజాలదు.

రీ మూడవ తైలపదేవుడు కల్యాణ నగరమును రాజధానిగఁ జేసికొని కర్ణాటాంధ్రదేశములు పాలించుచుండెను. ఇతని చివరశాసనము శ్రీ. శ్రీ. ౧౧౫౫ లోనిదిగ జెలగాములో నున్నది. కాకతీయ ప్రాంతరాజు శ్రీ. ౧౧౪౦ వఱకును, రుద్రదేవుడు తరువాతను బాలించిరి గాన నీమూడవ తైలపదేవుడు ప్రాంతరాజుకాలమున బంధింపబడి యనుమత్తుఁడగుటయుఁ బిమ్మల రుద్రదేవునిచే వధింపఁబడుటయుఁ జానఁగియున్నది. రుద్రదేవుడు తన రాజ్యమున కొక హద్దు కటకమని చెప్పినాఁడు. ఇదియే కల్యాణపురి. దీనిచేఁగూడ మూడవ తైలపదేవుడు ప్రాంతరాజు రుద్రదేవులకు లోబడినవాఁడని తేలును. అనంతరము తైలపదేవుని రాజ్యమును విజ్ఞులఁ దాక్రమించుకొనెను. చాళుక్యచూడామణి వీరుడ మితనికేఁ దగియున్నది. కాకతీయుల ప్రత్యర్థి యీమూడవ తైలపదేవుఁడను కొనుటకు బాధకములు గానరావు. (Refer underlined page ౨౩, line ౨౨)

శ్రీ. త్వంగత్తుంగ తురంగ పుంగవయూ
కోహక్రమే కర్మతం
దొమ్మ చారుపరాక్రమక్రమభరం
భజ్తోసకృత్తీలయా ;
కర్ణంపార్థా ఇవామలైఃకర శతై
ర్విద్రావ్యవిద్రావ్యయో
నేభే సర్వవిశేష యుక్తనగర
గ్రామం సరుద్రో నృపక.

దొమ్మరాజు అశ్వమును నడిపించుటలో మిగుల నేర్పరి; పరాక్రమశాలి. ఈతనిగూర్చి ప్రత్యేకశాసనములు కరీమునగరు, ఎరంగల్లు మండలములలోని గోదావరితీరమున దొరుకఁ గలవు.

శ్రీ. ఈడే మేడవిడంబడంబర భర
వోదత్తుమంత్రాభ్యుతం
దుర్వారోద్ధర వీరమస్త్రీ సమయా
దానైక దీక్షాగురుం
శ్రీమశ్మేళగిదేవ సద్గసయయ
ప్రాచూత్త దర్శపహం
ప్రాప్త శ్రీసోలవాసదేశ విభవం
శ్రీరుద్ర చెవిం సదా.

గునకలీ

సెవకి బాత్ రిహీ చిత్ర ల్యాయకే బాత్ సహీ సునిత్య గలావే !
 బాస సువాస సనీ అతీసుర కంసన మంధకే జేగీ సుచావే ।
 సారీ కమఘీ సురంగలనే మతి కంచన భువని అంగ నిభావే ।
 లాల క హే మాలకోసగీ రాగనీ గునకలీ బిహా నామ కహావే॥

ఇందుఁ బేర్కొనఁబడిన మేడరాజు మేళగిరాజు ఎనిగో ఆంధ్ర చరిత్రకారులు నిరూపింపఁ జాలక పోయిరి. మేడరాజును వీరచోడుని ముఖ్యసేనాని యగు మేడమర్యునిగఁ దొలఁత భ్రాంతిపడిరి. తరువాత నది పూర్వపక్షముజేసి యావిషయము భావిగోధకులకు వదలి నేసిరి. మేళగిదేవుడు, పర్వభేరివానియు యాదవులలోఁ బూర్వ్యుడగు వల్లయోగి, అతని రెండవ కుమారుడగు అమరమల్లయోగి కావలయునని సోలవాసదేశమును స్తురింపఁ జాలక పోయిరి. ఇందుఁ బేర్కొనఁబడిన మేడరాజు వరంగల్లు మండలములోని పాకాల తాలూకాలోని కురు వట్టమొదలు గోదావరి ప్రాంతము వెఱకుఁ బాలించు రాజు. ఇతని మంత్రియగు నాగదేవరాజు పార్వ్యజి నే శ్వరాలయము నిర్మించి దానము గావించినటులు పాకాల తాలూకా గోవిందాపురము సెద్దచెరువులోని శాసనము నందుఁ గలదు! అందు మాధవవర్మచోళమున దుగ్గరాజు జనించెననియు నతనికి మేడరాజు జగ్గరాజు అను నిరువురు కుమారులు కలరనియుఁ గలదు.

ఈశాసనము శ్రీ. శ. ౧౨౨౭ లో నిది గావున (శా. శ. ౧౦౮౯ స్థల సం॥ ఫాల్గుణ శు. ౩ లు) అనుమకొండ శాసనమునకు ౩౪ సంవత్సరములు వెనుకవ్రాయఁబడినది. దీనివలన మేడరాజు ప్రోలరాజు కాలమున విజృంభించి యుత్తర వెయ్యిస్సులో రుద్రదేవునిచే భంగ పరుపఁబడెనని తెలియును. మేడరాజు ప్రోలరాజు సమకాలికుఁ డని తెలుపు శాసనము పైమదాహరించి వారము. మైలగి దేవుఁడు పాలించు సోలవాస రాజ్యము కరీమునగరు జిల్లా జగత్కాల తాలూకాలో నున్నది. దీని నిపుడు సోలవాస యనుచున్నారు. పూర్వమిది రాజధానియని విశ్వసింపనల చిహ్నము కొన్ని నేటికి మిగిలియున్నవి. ఇటపాల స్త్రీశ్వరాలయము కలదు. ఆలయము వలన సోలవాసయని పేరు వచ్చి యుండునేమో యని సందియమగుచున్నది. మేళగిదేవుని శాసనములు ప్రత్యేకించి ప్రచురింపఁ దలచి యిచ్చట వెలయు నంతివఱక నూచించి వదలితిమి. తైలపదేవుఁడు ప్రోలరాజు కాలమునఁ బ్రబలి ప్రత్యర్థిగా నుండి క్రమముగ బలహీనుడై రుద్రదేవుని కాలమున మరణించెను. అనంతర మాతని

రాజ్యమును భీమరాజు హరించెను. ఈ భీమరాజు వర్ధమానపురము పాలించు రాజు. కాశ్యపగోత్రుఁడు. గోకర్ణుఁ డీతని సోదరుఁడు. కల్వకుర్తి తాలూకా లోని మామిళ్లపల్లి శాసనములో భీమరాజు గోకర్ణుఁడు గావించిన దానములు చెప్పఁబడెను. అందు భీమరాజు కుటుంబములో మొదటివాఁడు గోకర్ణుఁడనియు, నతని కుమారుడు ఉదయాదిత్యుఁ డనియు, నుదయాదిత్యుని కుమారులు భీమరాజు గోకర్ణులనియు నీ క్రింది విధముగాఁ జెప్పఁబడెను.

తీవ్రాంశి వంశతిలకః కలికాలక్ష్ణో

గోకర్ణ ఇత్యుద భవద్భువనై కవీరః

అధాభూగుదయాదిత్యః

సత్యస్సంగ స్మృతస్త్రుః

అథ తత్కృతి నత్తత్ర

గోప్ర సూర్యశేజసః

భీమగోకర్ణ భూపాలా

మూర్య సంధ్రా వినోదతౌ.

భీమరాజు మిగుల దుర్మార్గుఁడు. ఈతఁడు గోకర్ణుని వధించినాఁడు. ఇతఁడు మాతుస్సపత్నీ రక్షుండనియు నరపశువనియు సోదరమాస్తయనియు దైలపదేవుని రాజ్యము హరించెననియు రుద్రదేవుఁడు శాసనములలోఁ జెప్పుకొనినాడు. మామిళ్లపల్లి శాసనము అనుమకొండశాసనము కంటె ముందు రక సంవత్సరములక్రిందట విశేషి సంవత్సరములో నెలకొల్పఁబడినది. దీనిచే భీమరాజు ప్రోలరాజు కాలమున యాపనమునందుండి రుద్రదేవుని నాటికిఁ గాలము తీరినవాఁడైయుండెనని చెప్పవచ్చును. రుద్రదేవుఁడు భీమరాజు దుర్మార్గుల కేగించి యతని రాజధానియగు వర్ధమానపురము ప్రవేశించి న గ గ ము కాల్పి శృంగారనమము పెఱికి నేయించి దుగ్గము కూలత్రోయించి రెండవ యమరావతిని బోలి వెలుగొందు నాపురమును సర్వవిధముల నాశనము గావించెను. ఈ యంశము రుద్రదేవుఁడు అనుమకొండ శాసనములోఁ జెప్పుకొని యున్నాఁడు. రుద్రదేవుని ధాటికి వెఱచి భీమరాజు సకుటుంబముగా నడవులకుఁ బారిపోయి నటులు అనుమ

కొండకాసములో నీ క్రింది విధముగాఁ జెప్పబడి యున్నది.

శ్లో. యస్యాక్షీనీక్షణభయాః పృకిత స్సభీమా
దుశ్శోధనస్య నృపతే రివి విహ్వలాంగః;
స్వభ్రాతృమాతృ వినితాసహిత స్సమగ్ర
పక్ష్యం విచారు వనమేవ యయా నిలజః.

రుద్రభూపాలునిచే సర్వవిధముల విధ్వంసము గావింపఁబడిన వర్ధమానపురములో మగల నడుగుఁజెట్టక భీమరాజెటనో తీవయాత్ర గడిపియుండును. పిమ్మట వర్ధమానపురము పూర్వవైభవము పూర్తిగాఁ గోలుపోయి సామాన్యమగు పల్లెటూరుగా మారిపోయెను. విజయానంతరము రుద్రదేవుఁడు కందూరునకే యారాజ్యమేలు ఉదయచోడమహారాజు మహారైయగు పద్మావతిని బెండ్లాడెనని అనుమకొండ కాసనములోని యీక్రింది శ్లోక భాగములన గ్రహింపవచ్చును.

“శ్లో. కన్దూరోదయ చోడవంశ
విలసత్ క్షీరాద్ధి గర్భోద్భవ
త్పద్మైకాశ్రయ రుద్రదేవ నృపతేః
కిం వర్ణ్యతే విక్రమః;

రుద్రదేవుఁడు పద్మావతిని గ్రహించి కందూరు ఉదయచోడుని మన్నించి విడిచియుండును. రుద్రదేవునకు కందూరు ఉదయచోడుఁడు సమకాలికుఁడనునూమయనని విశ్వసించుట కనుభూలముగా అనుమకొండ కాసన మానకు ౨౬ దినములలో వ్రాయఁబడిన జటచర్లలోని చోడోదయని కాసనమున్నది. జటచర్ల చోడోదయని కాసనమునం దాతని శుల్కాధికారము శుల్కనిబంధనములు చెప్పఁబడినవి. రుద్రదేవుని కాలమున స్వతంత్ర రాజే ఆంధ్రదేశమున లేనపుడు కందూరు ఉదయచోడుఁడు స్వతంత్రుని శుల్కాధికారము నెటులు బ్రకటింపఁగలఁడు? రుద్రదేవుఁడు పద్మావతిని బెండ్లాడి కందూరురాజ్యము ఉదయచోడులకు నిచ్చియుండుననుట సత్యము. జటచర్ల వేంకటేశ్వరాలయములో నుదయచోడునికాసనము శ్రుక్రిందివిధముగ వ్రాయఁబడియున్నది.

“స్వస్తి సమధిగత పంచమహాకబుద మహా
మండలేశ్వర వీరమా హేశ్వర కోడుగర్వరవశేశ్వరనూ
గ్య వంశోద్భవ మలతిక కాశ్యపగోత్ర క
లికాలాన్యయనామాది సమస్తప్రకృష్టి స
హితం శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కందూరి ఉదయ
చోడునిమహారాజుల సుంకాధికారులు.”

ఈకాసనములోని కందూరి ఉదయచోడుఁడే రుద్రదేవుఁడు కేర్పొన్న కందూరోదయ చోడుఁడనుటకుఁ గాలము, నామము, సంబంధము సరిపడుచున్నది. కాసనకాలము ౧౦౪౪ చిత్రభాను సంవత్సరము. కాలినాహనశకము అనుటకు మారులేఖకుఁడు విక్రమశకముని వ్రాసి యున్నాఁడు. ఈవ్యత్యాసము సవరించికొందుమేని కందూరి ఉదయచోడుఁడు రుద్రదేవుని సమకాలికుఁడగును.

రుద్రదేవుఁడు సంస్కృతాంగ్రకర్ణాటభాషలలోఁ బ్రసిద్దుఁడగు కవి. ఇతఁడు నీతిసారమును నొక యాంధ్ర గ్రంథమును రచించెనటగాని ప్రకృత మాగ్రంథము కానరాదు. రుద్రదేవుఁడు సంస్కృతమున విద్వాంసుఁడని తలంచుట కనునైనయాధారము అనుమకొండ కాసనములోఁ గలదు. “సురగురుః విద్యారతిః” అను విశేషణ మిందులకు దార్పణ్యముగాఁ గైకొనవచ్చును. రుద్రదేవునియొక్కయు నతని తిండ్రి ప్రాలంబాని యొక్కయు విభయాదికములు ప్రతి పక్షురీతులు నేటి నిజాము రాష్ట్రములోని భాగములు పాలించినవారేగాని తదిన్యులుగాదు. రుద్రదేవుని ప్రశమప్రతాపరుద్రుఁడనిచరిత్రగ్రంథములలోఁ సంకేతించి యున్నారు. రుద్రదేవునకుఁ బ్రతాపరుద్రుఁడను నామము లేనపు డీసంకేతముతోఁ బనియుండదని మాతలంపు. రుద్రదేవుని మరణానంతరము కాకతీయరాజ్యము పరపాస్తగతిమయ్యెను. రుద్రసేనాని దాని నుద్ధరించి గణపతిదేవుని కొనింగి కాకతీయరాజ్యస్థాపనాచార్యు బిరుదము నొందిను. రుద్రదేవుని కాసనములు ఉప్పలపాలెము పట్టునందుగలవు. పాలెముపట్టు కాసనమున (రామప్పగుడి కాసనమందురు) శకము శా. శ. ౧౧౩౫ సరియగు ౧౨౧౩లోఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడిను. రుద్రదేవుని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౧౩౦ మొదలు ౧౧౯౬ వఱకు గాన

చైత్రమాసము]

కృష్ణా!

౧౮౯౬-౧౯౦౩ శ్రీ. శ. లోగా గుడ్రదేవుడు మరణించుటయు, నారాజ్యము శత్రువులు లోగోనుటయు, గుడ్రదేవుడు విరోధుల జంపిరాజ్యము పునరుద్ధరించుటయు జరిగియుండును. దీనినిగూర్చిన వివరము లింకను శోధింపవలసియున్నది.

శ్లో. శ్రీమద్రుద్రనరాధిపే రిపుమహీపాలాద్రిప్రజ్ఞేనినం
యాతేకాకతివాగభోగ్యులసత్సృష్టసమాకర్షణే
సంభ్రాంతాః సమసుధితాఃసరభసంపై రిక్షానాపాలకాః

* * * * *

శ్లో. యశ్చేనాధ్వజపండాగ్ర పతాకాభిఃప్రత్యక్షః
దృశంనాగతిభూపాలః పలాయనపగోభనత్

కాకతీయ రుద్రునిరాజ్యము హరించిన ప్రత్యర్థి రాజులలో నాగతి భూపాలుడొకడు. ఈతడు మేడ రాజు మంత్రియగు నాగనిర్మకానోపును. మేడరాజున కనంతరము ప్రబలవైద్యముతో బ్రత్యర్థుల గొంతులు గలుపుకొని రుద్రదేవుని మరణాంతరము కాకతీయ సామ్రాజ్యమును లోగోని రుద్రదేవుని నానాదాకి కాగి లేక కోల్పోయియుండును. చరిత్రములలోని కీయంక మింతి వలకు జేర లేదు. రుద్రదేవుడు ప్రతిపక్షాలప్రతిఘటనము తప్పించుకొంటే తనప్రండ్రి కాలమునుండి కట్టింపబడుచున్న ఓరుగల్లు కోటనుబూర్తినేయించి తనతుదికాలమున

నందు బ్రవేశించి రాజకీయవ్యవహారములు సవరించుచుండెనని శివమోగపారములో కొలని గణపతిదేవుఁ డిట్లుచెప్పెను :

తగలః—

అనుమకొండ పునంబుగాని

యావిభుం డిల నోరుగ

ల్ల నుపుగొని ఘటించి యచ్చటి

కచ్చుగా నరుచెంచియ

మ్మనుజునాగ్రాడు నాయకత్వము

మల్లమంత్రికి చిన్నమ

ల్లనకు ధారుణి పెద్దసంప్రతి

నాతత్రయగ నిచ్చినన్.

రుద్రదేవుని అనుమకొండ శాసనముగల చరిత్రాంశములు యథామతి నిర్ణయించినారము. పూర్వగ్రంథ కర్తలుదాహరించిన శ్లోకములు పాతభేదములుగ నుండునని మేము స్వయముగా శాసనమును ఎత్తివ్రాసినప్రతిని బట్టి యిందు విమర్శించితిమి. ఇంక గొంతిపరిశోధన జేసినవీరులు సవిమర్శము చరిత్రవాదముతోరుద్రదేవుని శాసనము గ్రంథ రూపకముగా కాకతీయ గ్రంథముల పక్షమునఁ బ్రకటంపవలెంచి యింకవలకు లభ్యమైన యంశముల నాంధ్రమహాజనులకు విన్నవించుకొంటిని.

కృష్ణా!

అప్పల వీరవేంకట జోగయ్యశాస్త్రి గారు

అరయన్ గోతరి మేతమాని సతమున్ వ్యత్యస్తచిత్తంబుతో
నెరగొంచున్ మురళీనిదాదమున, కెంతేన్నిక్కె నిక్కంబుగా
మఱచెన్ వత్సలనోడె పాలుగుడువన్ మన్నించి నామాట, నీ
సరవిన్ వేణువు మేళవింపకుము కృష్ణా! దేవకీనందనా!

భూగోళ మనేక ఖండములుగా విభజింపబడి

నది. ప్రతి ఖండమునందును ననేకములగు మానవ సంఘములు గలవు. వానికే జాతులని పూడ నామము గలదు. ఇటు జాతిశబ్దము సంఘవాచకముగాని కులవాచకము కాదు. ప్రతిజాతికిని జాతీయత యను ధర్మము కలదు. జాతీయత యనగా జాతిలోఁ బ్రతి వ్యక్తికిని సమానమై సంబంధించియుండు ధర్మము. అది వక్రస్వరూపముగ గర్వదర్శియుని వెఱకును, పండితుండు మొదలు పామరుని వెఱకును, ముగుసలి మొదలుకొని బాలుని వెఱకుఁ గల ప్రతి మనుజునికీ నొక్కరీతిగా సంబంధించి యుండును. కాని యాధర్మము ప్రపంచములోని యన్ని జాతులకు నొక్కటియై యుండును. వేషము, భాష, యాచారములు, సాంఘికధర్మములు మొదలగునవి ప్రతి సంఘమునకు నెట్లు వేరువేరుగ వర్తిలుచున్నవో యదేవిధముగ జాతీయతాధర్మము గూడ నాచూ జాతులను బట్టి వేరువేరుచున్నది. ప్రతిసంఘమునందుఁ బ్రతివ్యక్తియు దను సంఘాభివృద్ధికొఱకై ముఖ్యముగా నొనరించు కార్య మేది కలదో యదియే యాసంఘమునకు లేక జాతికి జాతీయతాధర్మ మనిపించుకొనును. అట్టి ధర్మము లాయాజాతుల వారిలో నొకరిద్దఁ ఠేర్పడుచుటవలన వచ్చినవి కావు. ఎన్నియో శతాబ్దముల కాలమునుండి వచ్చుచున్న సంఘములం దాయా సంఘముల యభివృద్ధికై గాఢములై సంఘ మంతిటిచేతను నాచరింపఁబడుచు సంఘములోని ప్రతివ్యక్తియందును దమంత తామె నెలకొని వచ్చు ధర్మములు. అట్లనాదిగా వచ్చు జాతీయతాధర్మముల ననుసరించి సంఘము ప్రవర్తిల్లవలసినదేకాని సంఘములోని వ్యక్తులు దురదృష్టవశమున విపరీతిప్రవర్తనలయి జాతీయతాధర్మములను మార్చివేయుట కంత మాత్ర మవకాశములేదు. అట్లొకవేళ మూర్ఖతచే మార్పొందినచో సంఘమంతటికిని నాశము గలుగును. ఇందుల కొక నిదర్శనము మాడుండు.

మనము గట్టిగా పునాదివేసి యొక యిల్లా మేడ యొకట్టుకొన్నాము. కొంతకాలమునకు ఇల్లు మేడగానో మేడ యిల్లుగానో మార్పవలె" నన్న బుద్ధి మనకుఁ బుట్టవచ్చును. అప్పుడు మన మేమి చేయుచుము? పైపై మార్పులు మాత్రమేచేసి కొందుము. అట్టి మార్పు లేమి చేసికొన్నను మనకిల్లా మేడయో మిగులును. అది ముంగుగా వేయబడిన పునాది ననుసరించియే యుండును గాని వేఱువిధముగా నుండవు. మఱియుఁ బైపై మార్పులతో సంపృప్తిచెందక పునాదియే మార్పుటకు యత్నించినచో సర్వనాశిని మగును. పునఃసృష్టి మరలఁ గావలసియుండును. అట్లే సకలజాతులను నాయా జాతీయతాధర్మముల నడిపునాదులపై ముదిరాదులవలె నొప్పుచున్నవి. ఆ జాతులగుఁ బయిపయి మార్పులు చేసికొనవచ్చునుగాని జాతీయతాధర్మమును మార్చి మనవిశేషము గాను. అందుచే జాతీయత ననుసరించియే సంఘము వర్తింపవలసినది కాని సంఘమును బట్టి జాతీయతమార్పుకొన నవకాశము లేదనుట స్పష్టము.

మఱియు జాతీయత జాతికై ప్రాణము వంటిది. మన దేహమువంటిది జాతి. మన ప్రాణమువంటిది జాతీయత. ప్రాణమున్నప్పుడే దేహమునకు వృద్ధి. అప్పుడే సామర్థ్యము, కాంతి, అంశము మొదలగునవి కలుగుచున్నవి. ప్రాణము పోయినచో దేహము కట్టెకంటఁ గూడ వధమాధము మగుచున్నది. దానియందున్న శక్తి, బలము, కాంతి, అంశము సర్వమును నశించుచున్నవి. అట్లే జాతీయతాధర్మ మున్నంతనే జాతియొక్క ప్రాధాన్యము, పెంపు, ప్రభువు మొదలగునవి విశేషముగ చుండును. అది యొకవేళ నశించినచో జాతి పీనుగునంటి దని వేఱుగాఁ జెప్పవక్కఱలేదు. శరీరము నిలువఁబెట్టుకొనుటకు మనము ప్రాణమును కాపాడుకొనుచున్న విధముగా జాతిని స్థిరముగా నిలువఁబెట్టగోరినచో ముందుగా జాతీయతను గావాలి నవలయును.

మన ప్రభువులకు శాంక్షయులకు జాతీయతా ధర్మము వాటిజ్యము. వారలు తమ జాతీయతను నభివర్ధింపుటకు దానిని బ్రతికార్యమునందును జొనిపినారు. వాకేకార్యహృదయించినను ముందుగా వర్తకమునకు మూలమగు లాభసప్తములను బరిశీలించుకుండి డేయరు. లాభసప్తములను బరిశీలించి పనిచేయుట వర్తకలక్షణము కదా. వారు రాజకీయములోఁగాని, మఱిదేనిలోఁగాని ముందుగా నుద్యమించి లాభమేకాని సప్తములే దన్నది స్పష్టమగు వజుకు నాపని చేయనే చేయరు. ప్రతి విషయములోను వారట్లు విధించి తమ జాతీయతను బెంపొందించుకొనుట చేతనే లోకమున వారంత యభివృద్ధికి నచ్చిరి.

అంగ్లేయాజాతికి వాటిజ్యమునకు మన హైందవజాతికి వామే జాతీయతాధర్మము. మన హైందవజాతి సాధము మతమునెడి పునాదిపైనే స్పృహముగా నెలకొని యున్నది. మన మతమును, మన హిందూసంఘమును, నిష్పట్టినఁ గొంతింజను వినిరించుట యప్రస్తుతము కాదు.

మన హిందూసంఘ మిట్లైతికాలమునుండి పెన్నుచున్నదో చరిత్రకారులయినను, సరిగా నిర్ణయింపలేక పోయిరి. అయినను మనసంఘ మిప్పు డాత్యంతవాగరికములై ప్రసిద్ధికెక్కిన పశ్చిమదేశములు కేలని మనాగరికములై యున్నకాలమునకుఁ బూర్వ మెన్నో వేల సంవత్సరములనుండియు, నాగరికతావిశిష్టమై, తిపోవిద్యావివేకపంత్తిమై, ప్రపంచమున దంతటను ముప్రసిద్ధమై నలుచున్నదనుట నిర్వివాదాంశము. అప్పటినుండియు మన జాతికి మతమే జాతీయతయై యొప్పుచున్నది. జాతీయతను బెంపొందించిన జాతి వర్ధిలునని తలపాసినే మన పూర్వరైల్లప్పుడును దనుకు జాతీయతయగు మతమును బోషింపఁ జొచ్చిరి. మతమున జ్ఞానమార్గము. ప్రకృతి మయమయిన ప్రపంచములో నంతర్నితమై సర్వత్ర నిండియుండు నిత్యనస్తువును దిలిసికొనుట కా మతమే పరమ సాధనము. అదియే ముక్తి ప్రదము. అదియే సర్వదుఃఖ వాళకము. అట్టి జాతీయతను వర్ధించుటకే కేవలము పరమేశ్వర స్వరూపమును దెలుపు నుపనివత్తు లేర్పడినవి. మోక్షాశ్రయములు సంపన్నములయినవి. బ్రహ్మసూత్రములు రచింపఁబడినవి. ప్రకృత్యంతీతుఁడును, నిరాకారుఁడునునగు బ్రహ్మమును దెలిసికొన జేరేంద్రియులకుఁ దప్ప తక్కిన సామాన్యులకు దుర్లభమని యాలోచించి పరమకారుణికహృదయు లగు పూర్వులు పరమేశ్వరుని యనతారములను లీలలు నర్పించి సర్వజనులకును దదాసక్తిని గల్గించిరి. సగుణబ్రహ్మమును వర్ణించుటకే పురాణములు భారతాదీహాసములును బయలుపెడలినవి. ఈశ్వరానతారములను, లీలలను మాటిమాటికిఁ జదివినాని క్రమముగా జేరేంద్రియులై ధారణాశక్తిని సంపాదించి కొంతకాలమునకుఁ బరతత్వమును దెలిసికొని సమర్థు లగుచుండిరి. అట్టి శక్తి తేనినారకు సగుణబ్రహ్మమునే యుపాసించుచుండిరి. ఎట్లయినను బ్రజలకు జాతీయతాధర్మమును మతమునం దాసక్తి గల్గించుటయే వారి ముఖ్యోద్దేశము. పురాణాదులు గురువఁజాలని యసమగ్రులకుఁ గూడ మతాసక్తిని గల్గించుటకై విగ్రహారాధన కల్పించిరి. దేవాలయములు నిర్మింపఁబడినవి. రామకృష్ణాది ప్రతిమ లందు స్థాపింపఁబడినవి. ఈరీతిగా పరమజ్ఞాని మొదలు మందొకవఱకుఁ గల సర్వజనులకును మతాసక్తిని గల్గించి మన పూర్వులు మతమునభివర్ధించిరి. మనపూర్వు లీట్టిప్రయత్నములచేఁ బెంపొందించిన మతమునెడి గట్టి పునాదిపై నానుకొని యుండుటచేతనే మన హైందవజాతిసాధము పరమతములనెడి ప్రభంజనము లేంపడినను, సుంతేరియు జరింపలేదు. వన్నెయు వాసియుఁ దఱుగ లేదు. దానిని బడఁగొట్ట మహమ్మదీయు లధికముగా యత్నించిరి. కాని కూల్పలేక పోయిరి. ప్రస్తుతమునఁ బాశ్చాత్యనాగరికతా ప్రవాహములు నలుచుకలు ప్రవహించి చుట్టు మంచుకొనివచ్చుచున్నను, మనహైందవజాతిసాధ మింకను శిథిలము కాలేదు. తన్మధ్యమన నింకను ధవళకాంతులతో మెఱయుచునే యున్నది. ఇన్ని మహాప్రద్రవములను జెందుచున్నను మన జాతిసాధము పటుత్వము సడలకుండుటకు ముఖ్యకారణము పూర్వము మన జాతీయతను విక్లిరించెంపొందించుటయే యని వేఱ చెప్పనక్కఱలేదు.

మన పూర్వులు మన కొనర్చినది మఱియొక యుపకార మున్నది. రామరామ ప్రజ లల్పమత్తులై కార్యపతలై పురాణాదులను బఠించుటకుగాని, లేక వాని

మున పూర్వులు మన కొనర్చినది మఱియొక యుపకార మున్నది. రామరామ ప్రజ లల్పమత్తులై కార్యపతలై పురాణాదులను బఠించుటకుగాని, లేక వాని

వినుటకుఁ గాని దేవాలయము లందుండు రామకృష్ణాది విగ్రహములను దర్శించుటకుఁ గాని యాసమగ్ధ లయినచో మతాసక్తి తగ్గిపోవునేమోయని యోచించియే మన మతమును మన సాంఘికాచారములతోను ధర్మములతోను కర్మములతోను మిలితము గావించినారు. అట్లు చేయుటచేఁ బ్రతిహాసపుఁడును బ్రతిదినమును నేనోవిధమునఁ బరమేశ్వరనామోచ్చారణ మొనర్చుచున్నాఁడు. ఇది ధర్మపూర్వకముగాఁ గాకపోయినను మానవుఁడు మతసంబంధమును గలిగించుకొనుచున్నాఁడు. ఈ విషయమై కొంచెము చర్చింతము. స్నానము దేహపరిశుద్ధికై యేర్పడినది. అది హిందువుల కొకయాచారము. హిందువులు సామాన్యముగా స్నానమాడునపుడు "సకలదురితక్షయార్థం, శ్రీ పరమేశ్వరప్రీతిర్ధర్మం మహాదధి స్నానం— గంగానదీస్నానం— కూపజలస్నాన మహం కరిష్యే" అని సంకల్పము చెప్పుకొందురు. అంత మాత్రమునఁ బరమేశ్వరునకుఁ బ్రీతి కలిగినను కలగకపోయినను మనకుఁ బ్రధానదేవత యగు పరమేశ్వరుని దివ్యనామ మొకసారి యుచ్చరిత మగుటయే చాలు నని మనవారి తలంపు. అట్లే భోజనమునకు ముంగుగా బ్రాహ్మణులను లిప్పించుచున్నాము. ప్రాణస్వరూపుఁ డగు నీశ్వరుని స్మరించుకొనవలయు ననియే వారి యుద్దేశము. ఇంతే కాదు. సకలకర్మారంభములందును ముందుగా విఘ్నేశ్వరపూజ కావించుచున్నాము. విఘ్నేశ్వరుఁడు పరమేశ్వరమూర్తులలో నొకఁడు. పయిప్రకారము జరుపలేని వారి గతియేమి? అని ప్రశ్నింప నవసరములేదు. అట్టివారికి మఱికొన్ని మార్గములున్నవి. మన మతమున, వాణి, దుగ్ధ, రాముఁడు, కృష్ణుఁడు, ఎల్లమృత, పోలేరమృత, మొదలగు వారందఱును దేవతామూర్తులే. సామాన్యముగా నిట్టి నామములు అధమపక్షము పదిసారులయిన నుచ్చరింపకుండ నుండలేదు. ఎల్లన, వ్యవహారార్థము మనము పెట్టుకొన్న పేర్లన్నియు దేవతలపేర్లే. ఓరాముఁడా, యనియో, కృష్ణాయనియో, ఎల్లమ్మా యనియో పిలువకుండ వ్యవహారములు ముగించుకొనలేము. ఇవన్నియు మన జాతీయతయగు మతమునకు సంబంధించినవే కాదా! ఆచారములందువలెనే సాంఘికకర్మము లన్నింటియందును

మతసంబంధ మున్నదనటకు సందియములేదు. మనకు జాతకర్మము మొదలు ప్రేతకర్మమువఱకుఁ గల హోదేశకర్మములును విహితకృత్యములు. మఱియు ధర్మములు. స్వధర్మావరణమే ముక్తికి సాధనమని గీత చెప్పుచున్నది. ఇంతేకాక ప్రతికర్మమునందును ముందుగా దేవతాపూజ సల్పక తీరదు. మంత్రోచ్ఛరణము తప్పదు. దీనివలన వివాహోద్యోగము లన్నియు ధర్మములే యనియు, ధర్మము మతమున కొకయంగము గావున వివాహములునూడ మతమునకు సంబంధించినవే యనియు నూహింపవలసియున్నది.

యూరపునందేమి, మఱి యితరఖండములందేమి యెన్నియో సంఘములు గలవు. అవన్నియు వాగరకత గలవే? ఆ సంఘములకుఁ బ్రత్యేకము జాతీయతాధర్మము గలను. సంఘధర్మములు గలవు. మతధర్మములు గలవు. మఱియు వారికి సంఘధర్మములగు వివాహములు విద్య, ప్రాయములు, వానిని మనము చేయవచ్చును. చేసి వానిని మనము వినర్జింపవచ్చును. ఇంతయేల? పై ఖండములందు శ్రీపురుషోత్తమునచ్చినపుడు పెండ్లాడిలేనపుడు వివాహు లిచ్చుకొనవచ్చును. సంఘధర్మము లట్లు మాటిపోయినను వారి కంత పట్టునలలేదు. కాని మన హిందువు లట్లు కాదు. మనకు సంఘధర్మములును మతధర్మములును వేరువేరుగా లేవు. మన సంఘధర్మము లన్నియును మతముతో నేగింపించియే యున్నవి. మతధర్మములనుండి సంఘధర్మములను విడదీయ నవకాశములేదు. అందులకుఁ గారణమేమి? సంఘధర్మములు వతాతిరిక్తములు కాక పోవుటయే యని వేరుగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. మన సంఘధర్మములు శాస్త్రతములగు మత ధర్మములతో మిలితములయ్యి భిన్నములై వర్తించుటచే మన సంఘధర్మములు కూడ శాస్త్రతములు కావలసివచ్చినవి. వానికి మార్పుచేయుట యశక్యము. అందుల కొకవేళ యత్నించి నచో నశక్యకార్యములకై చేసిన యత్నములవలెనే నిరర్థకములగును. భూమండలమును దిరుగవేయ నశక్యము. అది తెలిసియు నందులకు యత్నించినచో విఫలమనోరథం లగుదురు. అట్లే హిందువుల సంఘధర్మములను మార్పు

యత్నింతుడుగాక. అందు విఫలప్రయత్న మేకానివేటుగా
ఫలములేదు. ఒకవేళఁ గొంఁదలు పట్టువలతోసాంఘికధర్మ
ములను మార్చ యత్నించినచో మన మితమును మార్చిన
వార మేయగుదుము. మతిగదర్మములు మాటిపోవుచున్నచో
సంఘమునకు మత మందున్న విశ్వాసము తొలఁగిపోవును.
సంఘమునకు మతివిశ్వాసమంతరించిపోయినచోఁ దమ జా
తీయతాధర్మమును జెటివిన నా రగుగురు. జాతీయతచే కేస
జాతి చేటిపోవునని యిదివఱకే మనవిచేసియున్నాను.1

మానవస్వభావములు వేటువేటుగుట్టచే సంఘము
లం దంతరికలహము లుండుట వైసగ్గిక మే యైనను దానిని
బురిస్కరించుకొని జాతికిఁ బ్రాణమువంటి జాతీయతా
ధర్మమును జెలుచుకొనుట శ్రేయస్కరము కాదు.
కావున హిందూశబ్దధారియగు ప్రతివ్యక్తియు నట్లు జాతీ
యతను జెఱచు నన్ని సంస్కరణములనుఁ బ్రతిఘటించుట
న్యాయ్యమని మనవిచేయుచున్నవాడను.

దైవస్తుతి

చైత్రవల్లి సూర్యరావు గార

సర్వేశుండవు మేదిసీశులు తిరస్కారంబులం జేయఁగా
సర్వజ్ఞుండవు నజ్ఞకోటి తమదుష్పాండిత్యము ల్పాపఁగా
సర్వాత్ముండవు పాంచభౌతికతనుల్ స్వాహంకృతిం దెల్పుఁగా
సర్వప్రజ్ఞుడవౌ నుమారమణ, నీ శాంతస్వ మూహించెదఁ.

కరుణావార్నిధి నీకృపార్పరులు లోకంబెల్ల వ్యాపింప, నీ
మిరియెత్తం బ్రభవించు నజ్ఞనాథ; దుశ్మేధాంకురశ్రేణ్యు
మురుగెత్తుకొ; నరితౌఘము ల్కునుఁగొ; గ్రమ్ము జెమ్మ నీ యుల్లముం
బారి భూభేదముచే నుమారమణ సంపూర్ణప్రభావోదయా!

సాగరవారి శర్కరగ, శైలము పిండలివండు గాఁగ, భూ
భాగము ధూమరీతి, శశిభానులు బాగ్గులకైవడి, న్నభం
బేఁగెడునేల గాఁగ రహియించును నీకని భావకావ్యగా
ధాగతి నోయుమారమణ! తథ్యమ తెల్పుచు నుండుగా కవుల్.

గగనము నీ కుమారమణ గాంగఘటంబగు, ధూమకేతునం
దుఁ గలుగు కొయ్యచేతను విధుం డనుబెజ్జము నడ్డ, జ్యోత్స్నాతీ
రగుజల ముట్టఁ గట్టఁగను బ్రజ్ఞుడవు చల్లినవాలుకాగతిం
దగు నుడురాజియంచును యథామతి నెంచెద సృష్టిచిత్రముక.

1. ఇటు, వివాహోచితమయోనిర్ణయ, తెచ్చాసననిర్ణయములను గూర్చి కొంతవర్స గలదు. ఈనాడు తీవ్ర
వివాద విమర్శలకు గుటియైయున్న యాచర్యకు భారతీయందు స్థానము మృగ్యము. కావున నీ వ్యాసమునందలి
యట్టి చర్యకు తావు లేదయ్యెను. —సంపాదకుడు “భారతి.”

మన దేశమున తేలును చూడనివారునూ, దానివలని బాధను పొందనివారునూ ఉండరనియే చెప్పవచ్చును. కాని చాలామందికి తేళ్లసంగతి పూర్తిగా తెలియదు. అందుచేతనే నాకు యీవ్యాసం వ్రాయాలని బుద్ధి పుట్టింది. అంతేగాక యీసుధ్య పరదాకు నేను కొన్ని తేళ్లను పెంచాను. ఒకప్పుడు నావద్దనున్న తేళ్లసంఖ్య నూటయ్యైదే దాటియుండేది. అందుచేత వాటి యాహారము మున్నగుసంగతులు నాకు తెలుసును. అనేక మార్లు సంగతి కనుక్కొనడానికి తేలుకాటు మందుల మంచి చెడ్డలు విచారించడానికిని తేళ్ల చేత కుట్టించుకుని కొంచెం బాధకూడా పడ్డాను. నాకు తెలిసిన మాత్రాన సంకృష్టిసాందక నలుగురికి తెలిపిన మంచిదని తోచుట చేతకూడా యీ వ్యాసం బయలుదేరవలసి వచ్చింది.

తేళ్లలో ముఖ్యమయినవి రెండు రకములు. అవి యేవనగా పెద్దజాతికి చేరిన మంద్రగబ్బలూ చిన్నజాతికి చేరిన మామూలు తేళ్లూ. ఆకుతేళ్లని యింకోరకం ఉందిగాని, యవియంతగా కనపడవు; వాటినిలన అపాయము లేదు. ఒకవేళ అవి కుట్టినా చీమ కుట్టినటులనే కొంచెం నీపు బాధ ఉండును.

మంద్రగబ్బరకమునకు చేరిన తేళ్లు బాగుగా పెరిగిన తరులపాకంతి మొదలు పెద్ద చెప్పంతవరకూ ఉండును. ఇంతకంటెకూడా పెద్దరకములు గలవు. ఈజాతికి చేరినవి పొలములలోనూ, అడవులలోనూ పుట్టలలోనూ వుంటాయి. ఇవి కుట్టిన బాధయుండునుగాని ప్రాణాపాయములేదు. అంత యెక్కువ బాధ కాదు. తేలుయొక్క ఆకృతికి జడిసియే మనిషి యెక్కువగా బాధపడును.

మామూలుగా చిన్నజాతికి చేరిన తేళ్లు తిరిగి మూడురకాలు. నల్ల తేలు, ఎఱ్ఱ తేలు, మిశ్రపురంగుతేలు. ఇందు మొదటి రెండరకాలు తరచు కనబడతాయి. వీటిలో మొదటిదానికంటె రెండోరకం కుట్టిన బాధ యెక్కువ. అందుచేతే, 'వాడెక్కడ ఎఱ్ఱ తేలులాంటి వాడు' అను లోకోక్తికూడా కలదు. ఈరెండు రకముల తేళ్ల వలనను కలిగిన బాధ మందుపయోగించిన యెడల చాలా భాగం తగ్గినప్పటికీ చిమదిమ మాత్రం కుట్టిన జాగాలో యిరవైనాలుగు గంటలవరకూ మామూలుగా ఉంటుంది. మూడవ జాతితేలు అనగా మిశ్రపురంగు గలది విషతుల్యము. ఇది కుట్టిన యెడల మందులేదు. మనిషయిననూ జంతునయిననూ సరే చావకతిప్పుదు. దీనిపుట్టుకకూడా విచిత్రమయినదే. ఇది యిది విస్తారమయిన ఉక్కచేతపుట్టును. అంతేకాక కప్పుకుపోయిన పాముకన్నముల యందునో, యెలుకకన్నముల యందునో ఉండే ఉక్కలో యిది బయలుదేరి, యాకన్నము లేకారణంచేతనయినా బయట పడినప్పుడు అది బయటకు వచ్చును. అంచేతే మనవాళ్లు, పాముయినా ఏదయినా, గోడలలోనున్న నెరియలలో నొరబడిన జాగ్రతగా దానిని చంపవలెననిస్తారుగాని యాకన్నాన్ని మట్టితోగాని మరీ దేనితోగాని మెత్తనియ్యరు. ఎలనన అట్టి కన్నములో ఆపాము చనిపోయి దాని దుర్గంధ పూరితమగు ఉక్క మిశ్రజాతి రంగుగల తేలుపుట్టుట కనువగుడుపాయం కలుగజేయును. ఇట్టి తేలు బయటపడి ఎవరినయినా కుట్టినదంటే నాడిపని హాజామనే.

ఎఱ్ఱజాతితేళ్లు గొడ్డింకలు, గొడ్డిపురుగులు అని పిలువబడు రెక్కల పురుగులను తిని బ్రతుకును. పేడను కూడా తినును. నల్ల జాతితేళ్లు ముఖ్యముగా పేడను మట్టిని తినును. ఇట్టివి సాధారణంగా పిడకలుండు జాగాలలో ఉంటాయి.

తేలు ఒకేసారి ముప్పై మొదలు నలభై వరకూ పిల్లలను పెట్టును. ఆపిల్లలు తల్లి తేలుచెన్నుమీద నుండు

ఒకసన్నని పొర పగిలి బయటకు వస్తాయి. అవిత్తల్లివెన్ను నంటిపెట్టుకుని దానివెన్నుమీదనే తిరుగుతూ అయిదారు రోజులవరకూ ఉంటాయి. తర్వాత రెండు మూడు రోజులు అవి తల్లియొడలంతటనూ ప్రాకులాడుచు కాలము గడిపి క్రమేణా తల్లిని నదలి దూరంగా తను దారిని తాము పోవుట కారంభిస్తాయి.

పిల్లలను పెట్టిన తేలు చావదు. అది చచ్చునని మనవా రనుకొంటు నెర్ర. పిల్లలను పెట్టిన వారంతోజులకు దాని వెన్ను మీదనుండి ఒక తెల్లని పొరవంటి యనగా దేనినుండి యాపిల్లలు బయటకు వచ్చినచో యా మాని ఉడిపోతుంది. అంతేగాని తల్లితేలు చావదు. నావద్ద సుమా రెడెనిమిది శేళ్లు యానినవికాని ఒకటయ్యూ చావలేదు. తేలు సాధారణంగా ఒక సంవత్సరంకంటె యెక్కువ కాలం బ్రతికినట్లు కనబడదు. ఇవి పిల్లలను సాలునకు ఒకటి రెండుసార్లు పెడతాయి ఎండాకాలం లో విస్తారంగా పిల్లలను పెట్టుట కనబడుతుంది నావద్ద ఒకే తేలు రెం ితరీనీన కారణమున యీ పైసంగతి చెప్పగలను.

చిన్నచిన్న తేలు పిల్లలను తల్లి తేలు, పై శేళ్లు కూడా తింటాయి. ఇలాతినడం నాకన్నులతో జూచి యితర తేళ్లును ఈనిన తేలునందనుండి వేరుచేశాను. పెద్ద తేళ్లును బల్లులు తొండులు పిల్లులు కూడా తింటాయి. తొండి తేలును సులువుగాను బల్లకంటె బాగుగాను తినును.

శేళ్లను సాధారణంగా గారడీవాళ్లు, తేలుమందుల నమ్మేవాళ్లు పెంచుతారు. గారడీవానికి యిది సహాయ ముచేయును. ఏలాగంటే దానికి నేర్పిన యలవాటును బట్టి పేకిలోని చుక్కను డెక్లెతో బట్టి బయటకు లాగుతుంది. ఇంకా చిల్లరపనులు శేళ్ల చేత చేయించ వచ్చు. తేలుమందుల నమ్మేవాళ్లు సాధారణంగా వాటిని చూపుచు మందులమ్ముతారు. ఎవరినయినా కుట్టించు కోమంటారుకాని కుట్టించరు. ఎందుచేతనంటే వారి మం దుసంగతి యప్పుడే బయటపడుతుంది.

అంతేగాకుండగా మనిషిచేతులలో పెరిగిన తేలు మనిషిని కుట్టదు. అవి మనిషిచే నలవాటుపడి కుట్టుట

యను స్వభావమును మరుస్తాయి. మనం కుట్టించుకుందా మని ఎంత ప్రయత్నించినా యాతేళ్లు పెంపుడునయి మనిషిశరీరముమీద ప్రాకుట కలవాటపడినవయినట్లయినే కుట్టవు. ఇట్లు చాలా తొండ్లకాలుచూశాను. క్రొత్త తేలును నాలుగైదు రోజులు మన శరీరంమీద అలవాటు చేసి తర్వాత దానిని వర్తలివేసిననూ దానినిలన ఎవరికి నీ భయముఉన్నప్పటికి బాధలేదు.

తేలుకాటకు మందు అని అమ్మబతు మందు తెన్ని యోగలవు. కాని వాటినిలన యేవిధమయిన లాభము ఉన్నట్లు కనబడదు. నేను నానంటిమీద ను మా గు నలభయియేర్పై రకాల మందులు వాడి చూశాను. ఇందులో బజారులో అమ్మబడి వీ పుస్తకాలలో అనగా ఆయుర్వేద గ్రంథాల్లో చెప్పబడిన క్రియలు అనేకాలు చూశాను. కాని వాటివేటినిలననూ నాకు సుఖము గలుగ లేదు. మంత్రం కూడా యిట్టిదే. ఈమందులు మంత్రాలు కొంత కొంత మందికి గొప్పమిస్తాయి. ఈగుణాలు కుట్టిన తేలు రకాన్ని బట్టి యిది పొడిచినపాటుయొక్క హెచ్చు తక్కు నలను బట్టి ఉంటాయి. మంత్రవేత్తలమని చెప్పువారు ఏమైనా మలనుచేశావా అని అడిగి మందువేస్తే మంత్రం పనికిరాదు పొమ్ముంటారు. అయినా ప్రయత్నిస్తా మంటారు గాని లాభం ఎక్కడోకాని కనబడదు.

మంత్రం సంగతి చూద్దాం అనీ, దానినిలన లాభం వుంటుంది అదిమెస్మరిజం (Mesmerism) నంటిది గదా అనీ, దానియందు మంచి నమ్మకంతో ఒక రోజున కొత్తగా దొరికిన తేలుచేత కుట్టించుకుని ఏవిధమయిన మంగూషాదా వేయకుండా మంత్రవేత్తదిగ్గరకు వెళ్లాను. మీకేనా తేలుకుడతా అన్నాడు. అవునన్నాను. సరే కూర్చోండిని చెప్పి ఏమయినా మందుచేశారా అన్నాడు. లేదన్నాను. ఎక్కడ కుట్టించ దన్నాడు. చేతిమీద అని జాగా చూపించాను. సరే చొక్కాతీసె య్యండిన్నాడు. తీశేశాను. లోపలికివెళ్లి నాలుగు క్రొత్త చీపురు పుల్లులు తీసుకువచ్చాడు. చెయ్యి జాప మన్నాడు. చావేశను. దానిమీద ఏదో మంత్రాస్తూ చీపురుపుల్లలతో కొట్టాడు. చెయ్యి విదప మన్నాడు. విదిపాను. ఏలా ఉందన్నాడు. అలాగేఉం దన్నాను. పది

గజాల దూరం పరుగెత్తమన్నాడు. పరుగెత్తాను. తిరిగి యటులే నాలుగైదు సార్లు పరిగెత్తమన్నాడు. పరుగెత్తాను. చెయ్యి విడపమన్నాడు. నాలుగైదుసార్లు విడిపాను. కూర్చోమన్నాడు, కూర్చున్నాను. చేతితో నేలమీద శక్తికొట్టి గ్రద్దమన్నాడు. బాధతో గ్రద్దగలిగినంత యిదిగా గ్రద్దాను. ఎలా ఉందన్నాడు. అలాగే ఉందన్నాను. తిరిగి మంత్రింపేశాడు. తిరిగి పైరితిగానే వ్యాయామం చేయించాడు. ఎలా ఉందన్నాడు. తప్పకుండా మంత్రింపెల్ల పోతుందని గట్టినమ్మకంతో ఎచ్చిన నాకు మంత్రింపెల్ల యేదిగమయిన మేలు కలుగలేదు. పాపం నాలుగైదు సార్లు మంత్రించాడు. ఒకటి రెండు రకాల మంత్రిాలు ప్రయోగించాడు. కాని లాభం లేక పోయింది. మీకు కుట్టింది చాలా చెడ్డ నేలంపి బాగా కూడా కుట్టినట్టుగా ఉంది. అయినా ఒక గంట లోపుగా పోతుంది. ఇంటికిల్లి యీలా చేయండిని ఓప్రక్రియ చెప్పాడు మంత్రిం సంగతిలా అయిందికదా అని అనుకుంటూ యింటికిపోయి నామామూలు ప్రక్రియ చేసుకున్నా. కాని మంత్రింపే తేటప్పుకు మంత్రివేత్త నాకిచ్చిన వ్యాయామంపెల్ల అపరిమితమయిన చెయిలు పట్టింది. మంత్రిని కి యీ exercise కు సంబంధం యేమీలాయని యాలోచిస్తూ మర్నాడు కొన్ని పుస్తకాలు తిరగేశాను. ఒక పుస్తకంలో ఓ ఇంగ్లీషు డాక్టరు ఏమన్నాడంటే తేలు కాని, పాముగాని కరచినప్పుడు మనవాళ్లు వైకక్కుతుం దేమో యని కట్టుకట్టినరీతిగా కట్టుకట్టక కుట్టిన భాగమున వేడినీళ్లు పోసియు, బాగుగా మర్దించియు నాభాగమునకు అపరిమితమయిన వ్యాయామం యిమ్మనమన్నాడు. ఆలా యిచ్చిన యెడల యావిడం శరీరమంతటా వెంటనే ప్రవహించి శరీరమం దంతటనూ ఉన్న రక్తములో కలసి పోయి యారక్తములో ఉన్న జీవములను తనివేయబడుతుం దన్నాడు. ఆలా చేయక కట్టుకట్టుకు కూర్చున్నచో అవిడమున అక్కడిపున్న రక్తము పూర్తిగా తనివేయలేని దగుటచేత యాభాగం చచ్చిపోయి ఆకారణంచేత శరీరమంతయూ క్రమేపీ చచ్చిపోవు నన్నాడు. అనగా ఆభాగమునుండి చావు ప్రారంభమవు నన్నాడు. ఇది పాములవిషయంలో తప్ప దన్నాడు. అందుచేత ఏదయిన

నూ కుట్టిన వెంటనే యాభాగమున కపరిమితముగాను తదితరభాగములకీ కూడా కసరత్తు యివ్వాలన్నాడు. ఆలాటి కసరత్తులన బాధ త్వరలో పోవు నన్నాడు. అప్పుడు మంత్రివేత్త నాకిచ్చిన వ్యాయామమునకు అర్థం తెలిసింది. బహుశా మంత్రింపెల్ల కాకపోయినా వ్యాయామంపెల్ల నయినా తగ్గి పోతుందని మనవాళ్లు మంత్రిం తంత్రిం కలిపి యేర్పాటుచేశారని బాగుగా తట్టింది.

ఈపైది మంత్రిం సంగతి. ఇంక మందుల సంగతి చూడగా అదీ ఆలాగే కనబడుతోంది. ఆయుర్వేదంలోనే తేలుకాటుకు యాభయి యరనై మందులు చెప్పాడు. ఒకొక్క తత్వానికి ఒకొక్క మందు! తత్వాన్ని బట్టి మందు పనిచేస్తుంది!! కాని యాతత్వాలు తెలిసి కొని మందిచ్చేవారు ఏ!! !!!

నాకు తెలిసినంతవరకూ మిగిలి తత్వాలతో పని లేకుండా తేలుకుట్టిన బాధ పోవును అని చెప్పుటకు తగిన మందులు చూడున్నాయి. ఆయా మందులూ కూడా తేలుయొక్క శరీరముచేతనే తయారు కాబడుతూ ఉన్నాయి. ఈ కారణముచేతనే పాశ్చాత్యదేయిల Anti-Philaria, Malaria, cholera మున్నగు Injections and Vaccines మాదిరిగా పనిచేసిన పైయందులు తేలువని బాధను అనుస్తాయి. ఈపైని వేర్కొనిన యింగ్లీషు మందులలో గుణములు లేని వున్నాయికాని తేలుమం నిట్టిది గాదు. ఏలని అది లోపలికి inject చేయవలసిన పనిలేదు.

ఇంగ్లీషు డాక్టర్లు తేలుకాటుకు injections అని పేరు పెట్టి మత్తుగలిగించి బాధకనబడకుండా తేలుటకు Morphia injection యిచ్చుచున్నారు. ఇది చాలా తప్పుపని. బాధపోవుటకై యది తెలియకుండా నుండుటకు మందల! ఇది బాధ పోగొట్టుటయూ లేక దానిని గప్పి పుచ్చుటకుగాను యింకో విషాన్నికూడా శరీరమున జేర్చుటయూ?

నేను చెప్పే మందులు కొంచెం వినండి. ఇవి సూభమున్నూ గులుపును కలుగజేసేవిన్నీయై వున్నాయి.

౧. తేలు కుట్టినప్పుడు సాధారణంగా అది మన కంటబడుతుంది. అప్పుడు దానిని చంపివేస్తాం. చంపిన పిదప దానిరక్తమును లేక రసినీ తీసి యది కుట్టినచోట మద్దనాచేసినయెడల తేలుబాధ వెంటనే పోవును. చిను చినుకూడా ఉండదు. కాని ఆభాగం మాత్రం యిగవై నాలుగు గంటలదాకా కడిగివేయరాదు ఇది కూడా అనుభవమే చిచ్చుతున్నా.

౨. తేలు కనబడినప్పుడు దానిని చంపి ఒక నల ఉమ్మెత్తకాయలో ఉంచి గుడ్డచుట్టి మట్టిరాసి ముమ్మల్లో పెట్టి తేలుతో సహా అది ఉడికిన పిదప తేలుతో సహా కల్వంలో ఉంచి నీరుగ్లిపాయల రసం పోసి మద్దించి కడికగా చేసికొని యంచి యెవరికయిననూ తేలుకుట్టి

నప్పుడు కడికను నీటిలో వరుగదీసి రాసి గుడ్డపాగ వేయ వలెను. గంధమారగానే బాధపోవును.

౩. నాలుగయిదు బాగుగా పెరిగిన తేళ్లను సంపాదించి వాటిని చంపి ఒక గాజునీసాలో వేయుము. తిర్వాత నీసాలో రెండు అవున్సుల కిరసనూనెనుపోయుము. ఆనీసా నాలుగు నెలలపాటు అట్లే యుంచవలెను. పిదప తేళ్లను తీసిపారవేయవచ్చును. అప్పుడు తేలుసారము extractum of scorpion తయారగును. ఎవరికయినా తేలుకుట్టినచో మాదితో యాకిరసనూనెను కొద్దిగా మద్దనా చేసిన యెడల బాధ వెంటనే పోవును.

అనసరాన్ని బట్టి ఏ మందయినా వాడవచ్చును. భోజనముకు ముందు తేలుకుట్టిన భుజింపకుండుట మంచిది.

స్వప్న కేళి

కె. అన్నమరాజశర్మ గారు

లిలలు గిరికంధరంబులు సెలలు తరులు - శాద్వలంబులు తారలు శాంతి నెపుడు
భావనాస్పందవాణిని బలుక నేర్చు - తన్ని శాయామమే నాకు ధన్యతమము!

తరుణ శరదందు చంద్రికా ధౌత మృదుల - పులినశోభిత వాలుకాభూములందె
హాసముద్రను ధ్యానసమాధిలో ని - లీన మొందుదు స్వప్న డోలికలు కదల.

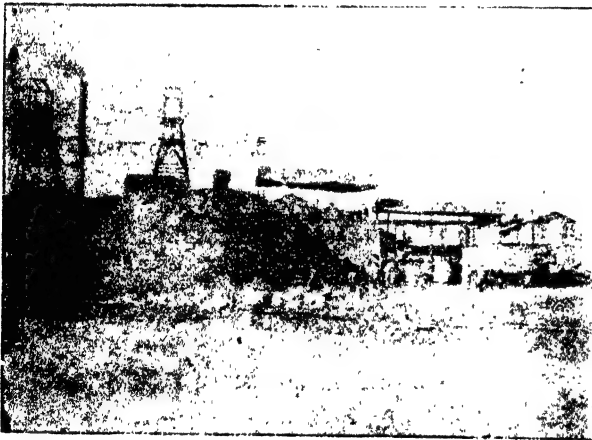
ఎచట మలఁచుటకాలువ లేద చలింప - స్వాదురాగాలతో రహఃస్థలము లభిటి
చలువరానేల నొఱయుచు సందడించు - నదియె నాస్వప్న కేళికి నాటకట్టు.

సౌరభోద్ధార మంద నిశ్వాసగతుల - నిండువెన్నెల సరసిని నృత్యమాడు
కలువకన్నయ లేనవ్యకాంతిఁ జిలికి - స్వర్గసోపానపక్ష్యుల సంతరించు.

సింగరేణి బొగ్గుగనులు - హైదరాబాదు (దక్కను)

అ. వెం. రామచంద్రరావు గారు, బి. ఏ., యల్. టి.

సింగరేణి కోలరీసు కంపెనీ లిమిటెడ్ సుమారు నలుబది సంవత్సరముల క్రిందట స్థాపితం బడెను. ఆపైనుండియు రాత్రింబగి బ్లాగనులలోని బొగ్గును తవ్వించునే యున్నారు. ఎంత తవ్వినను బొగ్గునకు అంత మనుమాల లేకుండు నున్నది. బొగ్గు గనులన్న పట్టణము "ఎల్లండు"ను పేరకూడ పిలువబడుచున్నది. రైల్వేస్టేషను మాత్రము కంపెనీపేరట 'సింగరేణి కోలరీ'ని పిలువబడుచున్నది.

'ప్రైవ్' గని రెండు 'లిఫ్టు'ల దూరదృశ్యము

హైదరాబాదు రాజ్యములో చూడదగిన పెక్కు స్థలములు కలవు. ప్రతిసంవత్సరము హనుమకొండలోని సహస్రస్థంభదేవాలయమును, హనుమకొండకు నలుబది మైళ్లదూరమున నున్న రామప్పదేవాలయమును, ఓరుగల్లు దుర్గమును, బేరంగబాదుజిల్లాలోని ఎల్లారా ఆజంతా గుహలను జూచుట కనేకులు వచ్చుచుందురు. ఇంగ్లాండు నుండి వచ్చు ప్రతియుద్ధోగియును తాను మరల స్వదేశ

మునకు బోవుటకు ముందు వీటి సన్నిధిని దర్శించి పోవుచుండును. ఒకనెలలోజూల క్రిందటనే మద్రాసు గవర్నరుగారను గోవన్ ప్రభువుగారు ఎల్లారా ఆజంతా గుహలను దర్శించి వెళ్లిరి. హైదరాబాదులోని పైనుడినన బొగ్గుగనులు కూడ వై జామరాజ్యములో చూడదగిన వాటిలో ముఖ్యమైనవని తెలిసికొనవలెను.

సింగరేణికి వెళ్లుటకు 'డోర్మకత్' జంక్షనులో దిగవలెను. బెజవాడనుండి డోర్మకత్ కు మెయిలులో

మాడు ఘంటలుమాత్రమే ప్రయాణము. అక్కడ సింగరేణికిపోవు రైలుబండ్లలో డోర్మకత్ కు వచ్చు ప్రతి బండికిని నొక టెప్పడును సిగముగానుండును. డోర్మకత్ నుండి సింగరేణి పదునాగ్గుమైళ్లకన్న నెక్కువ దూరము లేదు. ఎత్తుపల్లముగల అడవిప్రదేశముగూడ రైలు పోవుటకలస సుమారు ఒకటిన్నరగంటకాలము సింగరేణిజేరుటకు పట్టును. ఆ రైలుమార్గము బొగ్గుకొరకే వేయబడినది. సింగరేణినుండి వచ్చు ప్రతిరైలునకు సుమారు నలుబది బొగ్గు "వేగనులు" (waggons) తగిలిన బడును. అందుచే రైలు త్వరితముగ పోవుటకు వీలులేదు. అట్లే డోర్మకత్ నుండి పోవు ప్రతిరైలు 'ఖాలీవేగను'

లను తీసికొనిపోవుచుండును.

బొగ్గుగనులను గూర్చిన సరియైనజ్ఞానము కలవారదనని చెప్పవచ్చును. పుస్తకములలో ఇంగ్లాండులోని గనులనుగురించి మనము చదివియుండుము. ప్రతివిద్యార్థికిని ఇంగ్లాండులోని బొగ్గుగనులలో పనిచేయు కూలి వాండ్రు "డేవి" (Davy) అను శాస్త్రజ్ఞుడు కనుపెట్టిన సేఫ్టీ ల్యాంప్ (Safety lamp) పట్టుకొని పనిచేయుదు

రని తెలిసియుండవచ్చును. ఆ సురక్షిత దీపముకన్న పెట్టుటకు పూర్వము గనులలో అనేక ప్రమాదములు జరుగుచుండెను. సింగరేణి గనులలో అట్టి దీపమే అవసరము లేదు. తమంతట నవి అంటుకుపోవు ప్రమాదవాయువు లిక్కడ లేవు. ఈ కంపెని 'జనరల్ మేనేజరు'గారు గనులలోనికి పోవుటకు ఉత్తరవిచ్చెనరు. కాని సింగరేణి నచ్చుటకుముందే వారి ఉత్తరపు పుచ్చుకొనుట మంచిది. లోకల్ ఫండ్ (Local Fund) వారు ప్రయాణికుల కొరకు నిర్మించిన బంగారాయొక్కటి బస చేయుటకు చాల సదుపాయముగా మున్నది. దానిలో మంచములు, కుర్చీలు, బల్బులు మున్నగునవన్నియు అమర్చబడియున్నవి. మూడు కొల్లాయిలు, స్నానమున కొకగది, ఒకవంట యిల్లు మున్నగునవన్నియు అందున్నవి. సింగరేణిలో మంచి 'హోటల్స్' లేక పోవుటవలన వెంట నొక వంటమనిషిని తీసికొనివచ్చుటమంచిది. భద్రాచలము నకు పోవు యాత్రికులు సింగరేణిలో దిగి మోటారుబస్సు యొక్క పెద్దదురు. భద్రాచలము సింగరేణినుండి నలుబది మైళ్లు దూరముననున్నది. వారు గనులు చూచుటకు ప్రయత్నింపవలెను. అనేకులు గనులలోనికి పోవుట యనిన భయపడుదురు. భయపడుటకు సరిగిన కారణమేమియు లేదు.

ఇప్పటివరకును కంపెనివారు యివ్వని బొగ్గుగనులు (Pits) త్రవ్వినారు. బొగ్గు అయిపోవుటచే యిరువది గనులు మూయబడినవి. ఇప్పుడు ౨౧, ౨౨, ౨౩ నెంబర్లు గనులే పనిచేయుచున్నవి. వీటిలో 21నెంబరుగని 'స్ట్రట్'గని (Strutt Pit) మిక్కిలి పెద్దది. తక్కిన రెండుగనులనుండి త్రవ్వబొగ్గుదీనిలోనిబొగ్గునకు సమానము కాజాలదు. దినమునకు సుమారు రెంబది 'వేగనుల' బొగ్గు త్రవ్వబడుచున్నది.

'స్ట్రట్'గని యొక్క లోతు సుమారు యెనిమిది వందల అడుగులు. నలుబది గజముల దూరమున రెండుబావులు త్రవ్వబడియున్నవి. ప్రతిబావిలోను రెండు పెద్ద తొట్లు (big lifts) గలవు. ఇవి క్రిందికి మీదికి ఆవిరి

మూలమున లాగబడుచుండును. ఒక 'లిఫ్ట్' క్రిందకు పోవునపుడు మరియొకటి మీదకు పోవును. ఈ 'లిఫ్ట్'లో ఒక మారు పదునారుగురు మనుష్యులు పోగలరు. 'లిఫ్ట్' గనిలోనికిపోవుట కొక్క నిమిషముకన్న నెక్కువపట్టదు. గనిలోపల శుభ్రమైన గాలి వచ్చుటకు మంచియోర్పాటులు చేయబడియున్నవి. ఒక 'యంటి'నుచే గొప్ప పంకాయొక్కటి భూభాగమున నడుపబడుచున్నది. ఆ పంకాయాలమున వచ్చు గాలిని చల్లపరచి యొక్క-గోడేర్చి గనిలోనికి పంపుదురు. సుమారు పదునైదువందల అడుగుల పరిమాణపు గాలి ప్రతినిమిషము లోపలికి పంపబడుచుండును. వేరే యంత్రముకట్టి లోపలనుండు చెడుగాలిని పైకి లాగివేయుచుండును. గనిలోపల త్రాగుటకు స్వచ్ఛ

'స్ట్రట్'గని చేరువవృత్తము-మూలము,

వరంగల్లు ఉస్మానియా కాలేజీ స్వచ్ఛంద సైనికులు

మైన నీరున్నది. భూగర్భములోనున్న నీరుగుటచే అది చాల రుచికరముగను, దేశోద్యోగకరమునైన యున్నది. గనిలోని నీటిని, పైకిపోవునటులు చేయుటకు లోపల పెద్దయంత్రములు కొన్నియున్నవి. అవి గనిలోని నీటి నంతయు వాలుగు ఖంటలలో పైకి తోడగలవు. లోపల కొల్లాయిలు చాల యున్నవి.

'లిఫ్ట్'లో లోపలకు పోవునపుడు దారి అంతయు చీకటిగానుండును, ఒకటి రెండు 'ఎలక్ట్రిక్' దీప

ములు తప్ప వేరేమియు కానరావు. లోపలకు పోవువారి సహాయార్థమై కంపెనీవారు ఒకరిద్దరి మనుష్యులను బంపుదురు. వారివద్ద దీపములుండును. గనిలోనికి పోయిన తక్షణమే మరియొక వింతచేయునకు పోయినట్లుండును. లోపల రాగారిమార్గములలో కొన్ని 'ఎలక్ట్రిక్' దీపములున్నవి. బొగ్గతీసికొనివచ్చు డబ్బాలకొరకు(trucks) రెండు జతలపట్టాలు మార్గములో నమర్చబడియున్నవి. బొగ్గత్రవ్వ ప్రదేశములు బావిలోపల భాగమునుండి రెండు మూడు మైళ్ళుదగకు గలవు. 'లిఫ్టు' దగ్గరకు బొగ్గ డబ్బాలలో తేబడుచుండును. రెండుడబ్బాలు బొగ్గతో ఒక్కమారుగా 'లిఫ్టు'లో పైకిబంపబడును. క్రిందికి పోవు 'లిఫ్టు' మూలమున రెండు ఖాళీడబ్బాలు లోపలకు పోవుచుండును.

'లిఫ్టు' లను పైకి లాగుటకై బావిపై నమర్చియున్న యంత్రపరికరము

గనిలోపల ప్రమాదకరమైన వాయువు లేమియు లేవు. కూలీలు యిలాయిదీపములనే పట్టుకొని పోవుదురు. వారు చుట్టను నోటబెట్టియే పనిచేయుదురు.

చలికాలమున వారు బొగ్గ ముక్కలను అంటించి చలి కాచుకొందురు. సుమారు ఐయ్యియింది కూలీలు గనిలో రాత్రింబగళ్లు పనిచేయుచుండురు. ఒక్కడినము కష్టపడవలసిన పనివాండ్లు మూడుజట్టలుగా విభాగింపఁబడి ఒకరితరువాత మరొకరు వచ్చి పనిచేసి పోవుచుండురు. ఒక్కొక్క పనివాడు యెనిమిదిఘంటలు చీకటిలో యిలాయిదీపము పట్టుకొని పనిచేయవలసియున్నది. పగలెనిమిది ఘంటలు పనిచేయువాండ్లు మార్మరశ్మి నూచుటయే గుర్తభము. పగలంతయు లోపల నుండుటచే వారు పైకివచ్చుసరికి సాయంకాలమునగును.

రాత్రి యెనిమిదిఘంటలకు కూలివాండ్లు పనికి పోవుదురు. ప్రతివానిచేతిలో యొకదీపముండును. అట్టి ఎందలకొలది దీపములు రోడ్డులమీద జూచుటకు నయనానందకరముగా నుండును. కూలివాండ్రయందు అనేక దేశస్థులుండురు. గనులు కనిపెట్టినపుడు ఇక్కడి కూలివాండ్లు పనిచేయుటకు భయపడిరట. అందుచే పంజాబునుండి, ఓరిస్సానుండి మాడవచ్చి నివాసముల శేర్పరచుకొన్న పనివాండ్లనేకు లిక్కవచ్చున్నారు. వారిలో నెవరిని జూచినను ఆరోగ్యముగను, దృఢముగను కనబడరు. సామాన్యపు హాలినాడు రోజునకు ౮ అటాలు మొదలు ఒకరూపాయిదగకు గడించును. వచ్చిన ఆదాయముగో సగము త్రాగుడునకుపోవును. ఎనిమిదిఘంటలు మార్మరశ్మి లేని గనులలో పనిచేసి త్రాగడి కూలివాండ్లకు ఆరోగ్యమెట్లుండును?

'స్ట్రైక్'గని పైభాగమున బొగ్గను విడదీయుటకు మంచి యంత్రములు గలవు. నెంబరు ౨౧, ౨౨ గనుల నుండి మాడత్రవ్వినబొగ్గ మాడ బ్రుక్కులలో 'స్ట్రైక్'గని దగ్గరకు తేబడుచున్నది. ఇక్కడి బొగ్గను జల్లించుటకు, రకరకముల బొగ్గను విడదీయుటకు, బొగ్గలోని రాళ్లను, విడదీయుటకు దగిన యంత్రములు గలవు. బొగ్గ అనేకవిధములుగా నున్నది. అన్నిటికంటెను గుండబొగ్గ చాల మంచిది. ఒకచెట్లయిన పట్టామీద బొగ్గ పోవునపుడు సుమారు పందనుంది పనివాండ్లు రాళ్లను, చెడ్డ బొగ్గను విడదీయుట కానవచ్చును. మంచిబొగ్గ దానంతటదే రైలు 'వేగములలో' పడును.

గనిలోని బొగ్గ యేర్పడియుండు విధము చూడ దగియున్నది. సుమారు యేడుఅడుగుల దూరమునున్న రెండు రాతిసారలమధ్య బొగ్గ గానవచ్చును. అందు లోను పైభాగమున గల బొగ్గ అంత మంచిదికాదు. మధ్య ను యిసుక రాతి సారయుండును. క్రింద భాగమునున్న బొగ్గ అన్నిటికంటె శ్రేష్ఠమైనది.

సింగరేణి కోలరి తటాకముపైనున్న 'వార్ఫ్' (wharf)

గనికి సమీపమున యొక పెద్ద క్లాస్ గలదు. మనచుక్కడ ఇంద్రధనస్సును మాడగలుగుదు మనుట అందు కంపెనీకి కావలసిన యానెస్తు సామగ్రియు తయారైన వ్రాయబడిన వింతలలోకల్ల వింత.

రగుచుండును. పట్టణమంతటను మంచినీటిని సరఫరా చేయు తటాక ముకంటి మిక్కిలి పరిశుద్ధముగా నుంచబడి కంపెనీవారి స్వాధీనమున నున్నది

ఊరికి మరియొక ప్రక్క కలపెనీకంతయు విద్యుత్తు క్షినిచ్చు గొప్ప యంత్రశాల (Power House) యొ కటి కలదు. అందారు పెద్ద డై నమోటున్నవి. ఇంజనులకు

కావలసిన నీరు ఖాలీఅయిన "ఉస్మా ని.గూ" గనినుండి వచ్చును. ఆనీటి రంజుగా నుండును. 'బాయిలర్ల'కు నుపయోగించుటకు పూర్వ మా నీటిని తుగ్రోపరచుదు. సిలిండింగ్లలో నుండి వచ్చునీరు వేడిగా నుండును. దానిని గల్లపరచుటకు గొట్టములనుండి నీరు జల్లులు జల్లులుగా ఒక చెరువులో పడున స్టేర్బాటు చేయబడియున్నది. సుమారు నూరు జల్లుగొట్టము లచ్చట నున్నవి. నీటితుంపరలు యెప్పుడును గాలిలో నుండుటచే ఉదయమున పదికొంత ఘంటలలోపలను మధ్యాహ్నము రెండుఘంటల తరువాతను

పురుషోత్తమక్షేత్ర తత్త్వము

శ్రీ విక్రమదేవవర్మ గారు

అలర సుభద్ర బ్రహ్మగ మహాహలి హాలహలాశనుండుగా నలపురుషోత్తముండు కమలాక్షుండుగాను ద్రిమూర్తు లావలన్ జెలుపుగ వాణియు నిష్ఠుల శ్రీయుఁ ద్రిశక్తులు గాఁగఁ దోచుటన్ సులలితభక్తిచే బురిని సొంపుగఁ గొల్తుము నిత్య మాత్మలోన్.

ప్రస్తుతము మన హైందవ సంఘములోని మూఢాచారము లన్నిటికిని పూర్వ చార పరాయణులు మూఢువేల సంవత్సరములక్రింద వ్రాయబడిన గ్రంథములనుండి ప్రమాణములను కనుగొనచెదరు. ఈ ప్రమాణములలో నన్ని పరస్పరభేదము లున్నను, వీనినన్నిటిని సమన్వయము చేయగల సమర్థులు వీరిలో కలరు. మానవకోటిలోని యితర సంఘముల చరిత్రలుగాని, వారి ప్రస్తుతాచారములుగాని, వానిలో అనుసరించవలసినవి, కూడనివిగాని, వీరి కేమాత్రమును తెలియవు. ఆ మానసంఘములలో, ఆచారముల కెట్టి పరిణామములు కలిగినవో వానిని మనవానితో పోల్చినపుడు, సాఫల్య బాధకము లేవి బయలుదేరునో వీరు గ్రహించజాలరు. సాంఘికాచార పరిశీలనమే వీరికి గిట్టదు. ఈ కలియుగములో మంచిచెడ్డలు రెండును ప్రతిమానవసమజములో నృధియగుచున్నవనియు, ఏసంఘముగాని లోపములేక ఆదర్శప్రాయమైనది పూర్ణావస్థ పొందనేరదనియు వీరికి తోచదు. శాస్త్రములలో చెప్పిన నిత్యవైమిశ్రిత విధులనుచరించనివారు చౌరవాదినరకములలో పడుదురనియే వీరి యభిప్రాయము. అన్యమతములవారికి మోక్షము చేకూరదనియే వీరి తలంపు. వీరికి మార్పు అనగనే తలకంటింపు.

ఇట్టివారి మాటలను నననాగరికవిద్వాంసులు పెడచెవిని పెట్టినను, వీరికి మూఢులైన జనసామాన్యముమీద ఇంకను పలుకుబడి యుండుటచేత, ప్రతిసంఘ సంస్కరణమునకు వీరి పాండిత్యము అడ్డుతగిలి, మన విదేశీయపాలకులు మనమతముతో బోధకము కలిగించుకొనుచున్నారని మాటిమాటికి వారిని, మన ప్రజాప్రతినిధులను వీరు భయపెట్టుచుందురు. రాజకీయస్వాతంత్ర్యములకు ముందకు దూకెడి మననాయకులు ప్రజలను బాధించుట ఈ సామాజిక గాఢస్వత్వంఖిలములను పడగొట్టకొనజాలకున్నారు.

ప్రతివ్యక్తియొక్కమతము అతనికిని పరమాత్మకును సంబంధించిన విషయము. సామాజికవ్యవస్థలతోగాని, రాజకీయవిషయములతోగాని అట్టిమతమునకు పట్టములేము. ప్రజా విశిష్టమునకుగాని, వారి శరీరమానసాలోగ్యములకుగాని భంగము కలిగించు మతసూత్రములును, అవి యెంత పురాతనములైనను, ఎంతవైత్రము లైనవని భావించినను, త్రోసివేయవలెప్పుడు. కాబట్టి నిష్ఫలమని యెంచబడు కర్మకాండను ఎంత తగ్గించుకొన్న అంతమంచిది. ఇది నీతితోగాని, మోక్షసాధనతోగాని సంబంధించదని చెప్పుటకు మనకర్మభూమిలోలేని అనేకకోట్లప్రజ

లుండుటయే నిదర్శనము. వారందరు దేవుని పుత్రులైనపుడు వారిని కర్మబాహుళ్యముగ జేసి, సరకమునకు ఆయన పడదోయునా? ఈభారతదేశములో నైనను, సన్యాసలకు ఈకర్మకాండతో పనిలేదటగాని, గృహస్థులుమాత్రము దీనిలో మునిగి తేలుచుండవలెనట! పూర్వకాలములోని వర్ణాశ్రమధర్మములలో ఎట్టి మార్పులు చేయకూడదట! ఏమార్పులైనను ప్రజాసామాన్యములో చొప్పించవలెనన్న, మన యాచారవ్యవహారములన్నిటిలో నేదకాలమునుండి ఆవి యెప్పుడెప్పుడు ఎట్టి పరిణామము పొందినదో, యెట్లు ప్రస్తుతకర్మకాండ వృద్ధియైనదో, యేకారణములచేత ప్రస్తుతమున నది నామమాత్రావశేషముగ నున్నదో నునము బాగుగా గ్రహించి, మంత్రార్థము తెలియని మూఢపురోహితుల చేతులతో కీలుబొమ్మయై ఉశక్తిమాటలతో పిచ్చిపిచ్చి కర్మలను మన వారందరు ఏల చేయుచుండవలెనో తెలిసికొని, మన సవనాగరికపండితులు విచారించి గ్రంథములను దేశభాషలో వ్రాసి ప్రచారము నలుపవలసియున్నది.

సూతనముగా క్రొత్తమతము సృజించు కృతజ్ఞులను మనవలెనే ముక్కుచెవులుగల ఒకదేవుడు (Anthropomorphic God), సరకస్వర్గములును ఉన్నవని బోధించు బ్రహ్మసమాజము విజయము నొందినదా? వేదములు మాత్రము అపారపేయములనియు, వానిని శిరసావహించి వానిలోని కర్మలనుమాత్రము ఆచరింపతగుననియు బోధించు ఆర్యసమాజమంత్ర

ముమనలో వ్యాప్తిచెందినదా? భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములను బోధించు మనవేదాంతమే మనకు శరణ్యము. ప్రపంచములోని మతసాంప్రదాయము లన్నియు మన హిందువులలో కనపడుచునేయున్నవి. కాని సమస్తనీతీసూత్రములకును మనవేదాంతమే పునాది. మనశ్శుద్ధికొరకును, చిత్తనిరోధముకొరకును మూడువేలేండ్లక్రింద ప్రతిపాదించబడిన కర్మకాండయంతయు ఈ కాలమునకు బొత్తిగా పనికిరాదనుటకు వాని ప్రబోధింపునమే తార్కాణము. మనవేదాంతము నిశ్చయముగా ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధమతమే. అయినను బానిసలన నట్లమేమి? ఆరెండును నైతికసూత్రముల కన్నిటికిని సహేతుకములైన పునాదుల నంగీకరించెను. నిర్వాణమనుడు, మోక్షమనుడు, ఈరెండును జన్మపరంపరలవలన గాని సిద్ధించవు. క్రైస్తవబ్రహ్మసామాజిక మహమ్మదీయమతములు ఏ కేశ్వరోపాసనను ప్రతిపాదించినంతమాత్రమున ఆధ్యాత్మిక విషయములలో మనలను తృప్తిపొందించ జాలవు. పూర్వజన్మములలోని కర్మలఫలములను మన మనుభవించవలయుననియు, వైవదూషణ భూషణములు మన కెప్పటికిని ఉపచరించవనియు, కర్మఫలక్షయ మగుటకు కర్మ భక్తిజ్ఞాన యోగములు సాధనములు మాత్రమే యనియు మనవేదాంతము బోధించుచున్నది. ఈవేదాంతసూత్రములు సులభమైనవి సామాన్యప్రజలకు కూడ బోధపడునట్లు చెప్పవలెనుగాని, పుక్కిటి పురాణములు, అభూతకల్పనలు, గాథలు, పెరి మొరి కర్మ

కాండలు మొదలగువానియందు మూఢవిశ్వాసములను ప్రబలచేయుట పాపమని నాతలంపు. కొంతవరకైనను హేతుపూర్వకముగాని నమ్మకములను (Dogmatic beliefs) ప్రజల మనస్సులనుండి పారద్రోలవలెను. కొన్ని నైతికసూత్రములను బోధించుట కేర్పడిన నాకథలను వేదవాక్యములుగా భావించ వలసినదని పసిబాలురకు కూడ చెప్పకూడదు. ఈకాలములో ప్రపంచములోని మానవసంఘములను మొత్తముమీద నైతికపదమును త్రొక్కించునవి రాజకీయసాంఘిక శిక్షలేగాని నైతికశిక్షలు కావు. కేవలము పరలోకశిక్షలు సన్మార్గమునకు ఈనవయుగములో ప్రోవచూపజాలవు.

ఒకవేళ ఇంకను కొంతకాలమునరకు జనసామాన్యమునకు హేతువిశ్వాసము లననరమైనను, మనసంఘాభివృద్ధి హేతురహితముగా మూఢాచారములు, పెరినమ్మకములు, అతిక్లిష్టమైన కర్మకాండలు త్రోసివేయబడునట్లు ప్రచారము నల్పుట మన సవనాగరికి సుడితొల విధి. ఒక్కసారిగ సాంఘికవిప్లవము రాకుండ, మనలను బంధించిన కొన్ని శృంఖలములను వదలించుట మిక్కిలి యవసరమని నమ్ముచున్నాను. మనలోని వర్ణములు, వివాహములు, నైతిక సూత్రములు, స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము, కర్మకాండ, శౌచా శౌచములు, దేవతలు, దయ్యములు, విదేశగమనము, అస్పృశ్యత, పంక్తిభేదము, దృష్టిభేదము, ఈ మొదలగు సాంఘికవ్యవస్థల పరిణామా

దులను గురించి ప్రజలలో ప్రబోధము కలుగవలెనన్న మనమతగ్రంథముల నుండియే సరియైన ప్రమాణములను కనుపరచి, వీనిలో క్రమక్రమముగ మార్పు లెట్లు వచ్చినవో, వీనిని మతముతో సంబంధించునట్లు చేయుటనూ, ఎట్టి యనర్థకములు మూడుచున్నవో, స్పష్టముగ దేశభాషలలో తెలుపవలెను. మనవిదేశీయ ప్రభుత్వములో ధర్మజ్ఞునభలు లేకపోవుట నలనను, ఒకవేళ కొన్ని నల్లూక్రిందట కాశీలో కూడినట్లు పండితనభలు నేర్పాటుచేసి తీర్మానములు కావించినను వాని నమలులో పెట్టుటకు మనస్వదేశ ప్రభువులు లేకపోవుట చేతను, శాసన పథ్యలు నిల్చులు ప్రవేశ పెట్టుటకు జంకుటచేతను, సంఘసంస్కరణములు విరివిజన బాహుళ్యములో ప్రచారణలోనికి వచ్చుచుండలేదు. సంస్కృతాంగ్లేయ భాషలు రెంటిలోను సమర్థులై, పక్షపాతము వహించని పండితులు ఈ సాంఘికాచార విమర్శనగ్రంథములను వ్రాయవలెను. నేను సంస్కృత పండితుడను కాకపోయినను, ఆంగ్లేయభాషలో ననునదింపబడిన మన మతగ్రంథములను బట్టి మనపండితులు విమర్శించుతిగిన కొన్ని ముఖ్యవిషయములను సూచించుచున్నాను.

శ్రుతిస్మృతిపురాణములలో విరోధము కనబడునపుడు పూర్వపును తరువాతిదాని కంటె బలీయమని ఆపస్తంబులవారు, జాబాల్, కుల్బాకభట్టు, జైమినిమహర్షి మొదలగువాడు చెప్పుచున్నారు. ఋగ్వేదకాలములో ఇప్పటి వర్ణములు లేవు. కాని తరగతుల భేదము

లున్నవి. అన్యోన్యవివాహములు, భోజన ప్రతి
భోజనము లుండెను. ప్రతివర్గమువారును వారి
కిష్టమైన వృత్తుల నవలంబించవచ్చును. ఆకాల
ములోకూడ మంత్రములు బాగుగా తెలిసిన
వారు బ్రాహ్మణులని పిలువబడి గౌరవమును
పొందుచుండిరి. క్రమక్రమముగా వారియా
ధ్యాత్మికజ్ఞానమువలనను, వైతికవర్తనమువల
నను ఇతరవర్ణముమీద పలుకుబడి కలిగిం
చుకొనిరి. శ్రద్ధా పుష్కలము లుపయోగమును
క్రింది వర్ణములవారు బ్రాహ్మణవర్ణములోనికి
తరుచుగా పోవుట కలదు. ధాన్యమును
క్షత్రియవంశము బ్రాహ్మణులైనట్లు భాగవత
పురాణములో చెప్పబడియున్నది. గార్గ్య,
తర్యారుణి, కవి, పుష్కరుణి మొదలగువారు
మొదట క్షత్రియులుగానున్నను తరువాత బ్రా
హ్మణులైరి. బ్రాహ్మణుడైన భరద్వాజుని
భరతుడు తనకుమారునిగ బెంచుకొనెను.
క్షత్రియుడైన నాభాగుడు వైశ్యుడాయెను.
దాసీపుత్రుడైన కవషుని గొప్పఋషిగా తక్కి
నఋషులందరు అంగీకరించి, ఆయనను కొలి
చిరి. వర్ణవ్యవస్థ గుణకర్మస్వభావానుసారముగ
నుండునుగాని జన్మమాత్రముబట్టి కాదని భగ
వద్గీతలలో స్పష్టముగా వ్రాయబడియున్నది.
వ్యాసుడు బెస్తదానియందును, వసిష్ఠుడు ఊర్వ
శియందును, అగస్త్యుడు కుండియందును,
ఋశ్యశృంగుడు లేడియందును, సరాశరుడు
మాలదానివలనను పుట్టి బ్రాహ్మణులైరి.

శ్లో. “శూద్రో బ్రాహ్మణతా మేతి
బ్రాహ్మణైవేతి శూద్రతాం,

క్షత్రియా జ్ఞాత మేవంత
విద్యా వైవిత్యా తతైవచ.”

—మనుస్మృతి.

శూద్రుడు బ్రాహ్మణత్వమును పొం
దును; బ్రాహ్మణుడు శూద్రత్వమును పొందు
ను. క్షత్రియ స్త్రీ(?)వలనను, వైశ్యస్త్రీ(?)వల
నను పుట్టినవారు నల్ల యగుదురు.

శ్లో. “నవిశేషోఽస్తి వర్ణానాం

సర్వం బ్రాహ్మ మిదం జగత్,

బ్రాహ్మణా పూర్వస్త్వంహి

కర్మభి ర్వర్ణతాం గతమ్.”

—భారతము : శాంతిపర్వము.

నల్లములలో విశేష మేదియు లేదు;
ఈ జగత్తంతయు పూర్వకాలమునందు బ్రహ్మ
మయముగానే చేయబడి కర్మలచేత వర్ణత్వ
మును పొందినది.

భారతానుశాసనికపర్వమునందు మం
చిషనులు చేయుటచేత శూద్రుడు బ్రాహ్మణ
త్వమును పొందుననియు, వైశ్యుడు క్షత్రియ
త్వము పొందుననియు, పుట్టుకసంస్కారములు
ద్విజాశ్వమునకు కారణములు కావనియు, మం
చిషడత యొక్కటియే కారణమనియు చెప్ప
బడియున్నది. ఈ విధముగా ఆరణ్యపర్వ
ములో రెండుమూడు చోట్లను, భాగవత
స్థావర స్కంధమునను నుదాహరించబడెను.

పై కారణమును బట్టియే అంతర్వర్ణ వివా
హములు వేదకాలమునందే గాక స్మృతుల

కాలములో కూడ ప్రచారములో నున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

“అధర్మచర్యయా పూర్వోవన్ఙ్ఘో జఘన్య జఘన్య వర్ణమాశ్రయతే జాతిఃపరివృతౌ, ధర్మచర్యయా జఘన్యో వన్ఙ్ఘః పూర్వపూర్వ వర్ణమాశ్రయతే జాతిఃపరివృతౌ.”

—ఆశస్త్రంబసూత్రము.

అధర్మచర్యచేత సగ్రవర్ణమువాడు జాతి పరివృతమందు తిక్కున తిక్కున వర్ణమును పొందును; ధర్మచర్యచేత హీనవర్ణమువాడు జాతి పరివృతమందు పూర్వపూర్వ వర్ణమును పొందును.

శ్లో: “బ్రాహ్మణీ త్మత్రిమా వైశ్యా
బ్రాహ్మణస్య క్రికీర్తితాః,
త్మత్రిమా చైవ వైశ్యాచ
త్మత్రియస్య విధీయతే;
వైశ్యాచ భార్య వైశ్యస్య
శూద్రా శూద్రస్య కీర్తితా.”

—శంఖధర్మశాస్త్రము.

బ్రాహ్మణునికి బ్రాహ్మణత్మత్రియవైశ్య జాతీయులును, త్మత్రియునికి త్మత్రియవైశ్యజాతీయులును, వైశ్యునికి వైశ్యజాతీయమాత్రమును భార్యలుగా నుండవలెను. ఈ వివిధవర్ణములభార్యలకు పుట్టినపుత్రులు దాయమునకు సమానముగ నర్హులు. చనిపోయినవారికొరకు ఆశ్రయమును ఁట్టవలెను. శూద్రునికి బ్రాహ్మణస్త్రీ వలన కలిగిన పిల్లలే చండాలురని వాడబడిరి. కాబట్టి మన మాలమాదిగలు అస్పృశ్యులని

యెంచబడకూడదు. బ్రాహ్మణులు ఒకప్పుడు మాంసమునుకూడ తినుచుండిరి. పూర్వకాలమందు యువతీవివాహము లున్నట్లు స్పష్టము. (ఋ.మం. 2; సూ. 35, మం. 4, 6; ఋ.మం. 5; సూ. 37; మం. 3; ఋ.మం. 5; సూ. 41; మం. 7)

పరాశర, వృద్ధపరాశర స్మృతులలో కలియుగములో వర్ణింపవలసినవని వ్రాసిన యాచారము లన్నియు అంతకు పూర్వ మాచరణలో నుండుటచేత నే తరువాత ఏకారణమున నో నిషేధింపబడినవి. దరిమిలనుపుట్టిన యాజ్ఞవల్క్య, ఔశనస, శంఖ, వృద్ధపరాశరస్మృతులలోకూడ శ్రాద్ధకర్మయందు తప్పక కొన్ని జంతువుల మాంసమును బ్రాహ్మణులకు పెట్టవలెనని వ్రాయబడి యున్నది.

మైన చెప్పినవిషయములలో మనలో నెట్టి మార్పులు కలిగినవో నేను వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు. శ్రుతిస్మృతులలో చెప్పిన ప్రాయశ్చిత్తకాండగాని, ఆచారకాండగాని యెంతమాత్రము మన మాచరించుచుండుట లేదు. ఇదివరకు మన సంఘములో ఎట్లు మార్పులు జరుగుచుండెనో యిప్పుడుకూడ మన దేశకాలపరిస్థితులనుబట్టి మన ప్రస్తుతాచారములలో మార్పు చేసికొనక తప్పదు. మన హైందవసామాజిక వ్యవస్థలో జనబాహుళ్యములో గొప్పమార్పులు కలిగించవలెనన్న మనశ్రుతిస్మృతులను తెలుగుచేసి, వారికి చూపించిన చాలును. అప్పుడు మనసాంఘికపరిణామము, ఎట్లు మారినది, యెట్లు ముందు మారవలసినది వారికి స్పష్టమై, సంఘము నూతనమార్గములు శీఘ్రముగా తప్పక త్రొక్కగలదు.

పాఠశాల పండ్ల

త్రైయుత రామన్ మహాశయులు

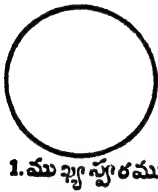
యస్. ఏ., డి. యస్.సి. (ఆనర్స్), యఫ్. ఆర్. యస్.

మండాది రామనాథం గౌరు

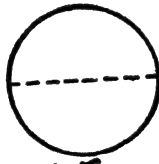
(వైనుకటిసంచిక తరువాయి)

(౧) చరమమువైన, నల్లని పదార్థముతో నొక వల యొక్క మున్నటి. దాని మందము, వలయమువలన ప్రదేశ మునుండి, వలయపు హద్దులవరకు వెళ్లినంతవరకు క్రమముగ తగ్గును.

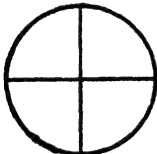
(౨) ఈ వలయముచుట్టు చుట్టయొక్క సన్నని చరమ వలయ మున్నది.

1. ముఖ్య స్థూరము

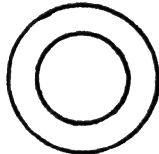

2. స

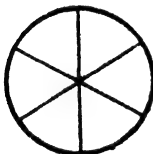

3

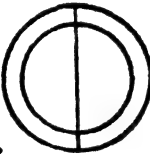
ప

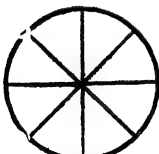
4

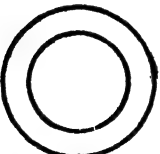
5

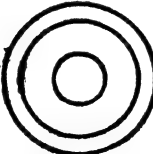
6

7

8

9

2. వ స

ఈ పటమునందు జూపబడిన చిత్రములు మృదంగ మును వాయించి, దానిపై సన్నని యిసుకనుజల్లిసి, చరమ ము ప్రకంపన మొందని స్థలములను జూపు పటములు.

(౧) పటము మృదంగముమొక్క ముఖ్యస్థూర మునకు సంబంధించినది. ఇది రావలయునన్న ముఖ్య స్థూరముల కొట్టినట్లు మృదంగముపై వాయించవలెను. అనది ప్రథమయువస్థూరము. ఇది చిటికెనవేలతో, పై జెప్పిన నియమముతో వాయించిన యెడల రాగలదు. ఇతరపటము లితరస్థూరములకు నువస్థూరములకు సంబంధించినవి. అపటమునకు సంబంధించిన స్థూరమును “స” అను స్థూరముగా భావించిన, “ప” అను స్థూరము రావలె ననిన, 3, 4 పటములకు సంబంధించిన యువస్థూరములు మేళ విండిన వచ్చును. “గ” అన నది 5, 6 పటములకు సంబంధించిన యువస్థూరములు కలిసినవగుచున్నది. 7, 8, 9 మూడవస్థూరములు కలిసిన అన “స” కలుగుచున్నది. దీనివలన మనము తెలిసికొనవలసినదేమనగా, మన హిందూ మృదంగము లితరమృదంగములు తలంపబడినట్లుగా గాక, ఉపస్థూర సమ్మేళనమువలన సుస్వరభరితమై మోపు చున్నవి.

ఇట్లే రామకౌగారు శబ్దశాస్త్రము దెన్నియేని పరిశోధనలను గావించిరి. కొంతగా వ్రాయబడిన Richardson రిచార్డ్సన్ అనువాని శబ్దశాస్త్రముందు ముఖ్యమైన విషయములం దెన్నిటజూచినను రామన్ గారి నామధేయమును, తదనుసరిత నామధేయములును బ్రసన్నము లగుచుండును.

Scattering of Light

ఈయన పరిశోధనలలో దర్వాతది “Scattering of Light” అనుదానియందు. ఇది ప్రప్రథమమున (Lord Rayleigh) లార్డ్ రే యను నాతినిచే, నీలకాళమునకు నీలిమకు గారిణము నరయుటలో బయలుదేరినది. ఈమారులకు దిద్దుమా “లేజసుచ్చిదెద బడుట” లేజ సన్నగా పదార్థము కాదని వేర్పరచితిమి. అట్టివో బదార్థమునకు జెందునట్లు లేజసున్నకగూడ “చిందు” అను పదప్రయోగముచేయుట బ్రశ్నింపబడ

వచ్చును. దాని కీ క్రిందివిషయములను గమనించినచో, “చిందు” అనుపదమున కంతవర కర్థముచెప్పుకొనవలెనో తెలియగలదు. ఈచిందుట యనునది తేజశ్శిరఃమార్గమున నేచైన నలకలున్నపుడు కలుగుచున్నది. అప్పుడు కిరణ మార్గముననేకాక దాని ప్రక్కలనుండి (Lateral) చూచిన నాచిన్ననలక మనకన్నులకగుపడగలదు. అనగా దేజస్సుయొక్క కిరణ ముఖ్యమార్గముననేకాక, దాని ప్రక్కలనుగూడ సుపకిరణము (Secondary)లు వచ్చుచున్నవి. ఒక ముఖ్యకిరణమునుండి యుపకిరణము లీతీరుగా, జాల నన్నిని నలకలమూలముగా వచ్చుటయే, తేజస్సు చిందుట యని యర్థము.

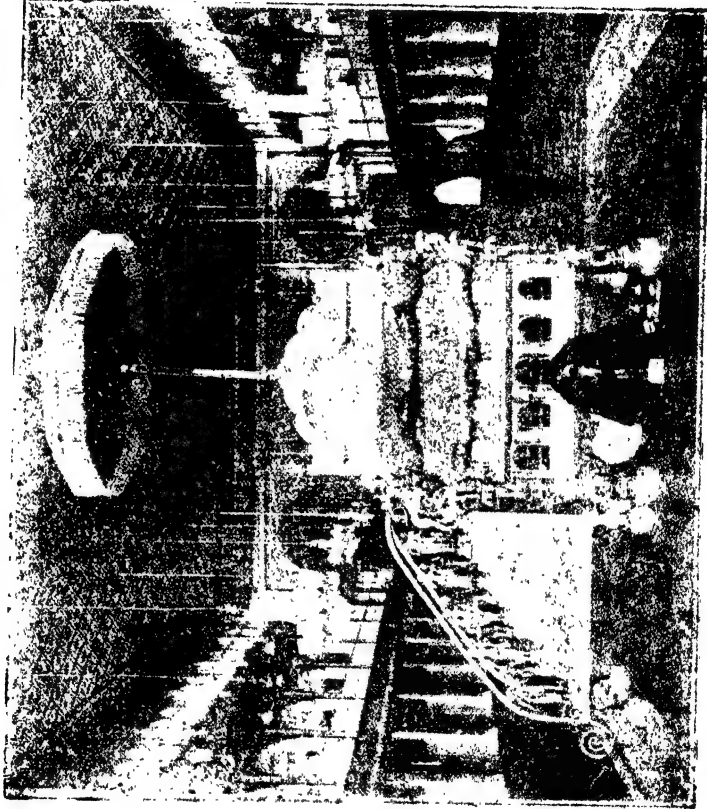
అయిన నొక ప్రశ్న రావచ్చును. తేజశ్శిరః మర్గముపై బడి, ప్రతిఫలించబడినప్పుడు చచ్చు కిరణమును, చిందబడిన తేజస్సునగూడదా యని యడుగ వచ్చును. మీ యిష్టమువచ్చిన నట్లే పిలువవచ్చును. కాని యీచిందుటకును, నలక తేజస్సు జిందుటకును భేదము నుమాత్రము గమనింపవలెను. ప్రతిఫలించబడిన తేజస్సునిషయము లో నక్కడ తేజస్సు తరంగదీర్ఘతకన్న పెన్నియోమముం గలుగుచున్నది. అంతేకాక, ప్రతిఫలించబడిన తేజస్సుయొక్క స్పష్టత (Intensity) తరంగదీర్ఘతపై నాధారపడును. చిందబడిన తేజస్సునందు తరంగదీర్ఘతా పరిసరములలోనే నలకకొలతయిన్నవి (Dimension). అంతేకాక, చిందబడిన కిరణముయొక్క స్పష్టత తరంగదీర్ఘతపై నాధారపడి యున్నది. అనగా తరంగదీర్ఘత కరుచయైన కొలది స్పష్టత పెంచును. ఆకారణమున తెల్ల వెలుగు (ఏమిదగునులతో సంయుక్తమయినది) చిందబడినపుడు కరుచతరంగదీర్ఘతగల నీలరంగే స్పష్టముగా నగుపడును.

తేజస్సు నలకపై బడినపు డెట్టిస్థితికలుగుచున్నది రా లేగానితో మనమూహించుము. ఒక చెరువునం దొక బెండు తేలియాడుచున్నదనుకొనుడు. అలలసంఖ్య తక్కువగా నున్నపుడు బెండుతరంగములతోపాటు, క్రిందికి బైకి తేలియాడచుండును. అనగా, ఏపదార్థమునందది తేలియాడుచున్న యాపదార్థమునకును నీలెండనకును, గమనివేగమునందు తారతమ్యములేదు. జలములో నొక యలు

స్వరూపమునుదాల్చి యిపుడు మనకున్న బుద్ధితోనుండిన, మనకు బెండుకడలినట్లుగానే యగుపడును. బెండుకు జలముపై తారతమ్యగమనము లేదు. ఇట్టిస్థితిలో వెలువెంట నమితవేగమున తరంగములు వచ్చిన ననుకొనుడు. అప్పుడు బెండుక్రిందికిబోకపూర్వమే, మితయొక్కతరంగమువచ్చిపై కెత్తివేయుచుండును. అప్పుడు బెండుచలనమునే యందదు. అందువలన నేపదార్థమునందది తేలియాడుచున్నదో యాపదార్థమునకును, దీనిని తారతమ్యగమనము గలుగుచున్నది. అప్పుడు వెనుకటివలె జలములో మనముంటిమా బెండువచ్చును పైకి క్రిందికి బ్రకంపన మొందుచుండును. ఆప్రకంపనచుండుటలో, దానియలసంఖ్యదాని కీమాత్రా వేగము కల్పించిన, ప్రకంపనముయొక్క యలసంఖ్య ఒకటియే యగును. ఈ బెండితీరుగ కదలుచున్నపుడు జలములో నూతనప్రకంపనము కలుగును. ఆప్రకంపనమున్ని మార్గముల వెడలిపోవును. ఈ విధముగా, బెండునకు గలుగజేసిన తారతమ్యప్రకంపనమువలన జలములో నుద్వేగము నిచ్చిన తరంగ మన్నిదలలు చిందబడినవి.

ఇట్టి యూహయే, కిరణమార్గయందు కిరణతరంగ దీర్ఘతతో బోల్చునగు నొలతలగుల నలక, యుండిన యెడల, ముఖ్యకిరణముయొక్క తరంగదీర్ఘతకు సరిపోవు సాదృశ్యగల, ఉపకిరణ తరంగములు పలుదలల బరుగిట్టుచున్నవి చెప్పును. ఇంకను దీని విషయమై కనిపెట్టబడిన విషయములు మితకొన్నియున్నవి. చిందబడిన తేజస్వేదపార్శ్వతమ బొంపు ననునది యొకటి అనగా, నక్కడ, పార్శ్వతా స్ఫటికమునంచి త్రిప్పినచో, జీకటి వచ్చును. చీకటి పూర్తిగామాత్రము రాదు. ఎండులకన, నేకపార్శ్వత పూర్తిగా జరుగనందుచేత. ఇదివరకే స్పష్టతనుగురించి చెప్పితిని. అయ్యది తరంగదీర్ఘత తక్కువయైనకొలది పెంచునని కావున తెల్ల వెలుగు నలకలపై బడినపుడు ప్రక్కలవచ్చున దేకపార్శ్వతము పూర్తిగా నందవి నీలకిరణము. రెదితరకిరణముల స్పష్టత మన కంటి కనుపడువంతగా లేదు. ఇప్పు డాకాశనీలిమ యెందులకు వచ్చినది చెప్పనగును. తేజస్సును చింతితేయు మాత్రమే పదార్థము లుండి తీరవలెను. ఒకపుడు కొన్ని నలకలు గాలిలో వ్రేలాడుచుండుట వలన, చిందబడుట కలుగుచున్నదియని యూహించిరి. కాని గాలిలోనుండు నణువులెందులకు చిందగూడదని తలంపబడి, కారణము గాలిలోని నణువులకే నిరూపింపబడినది తేజస్సున కలరూపము నిచ్చుటచే, మనముసహజముగా జూచెడి యాకాశనీలిమను విద్ధింపగలిగితిమి. ఆచింతయు నుత్సాహకరమైనవిషయమే

ప్రాచీన శిల్ప చిత్రములు

౧. పాండవ సింహాసనము

వేలూరుకోటలో దేవాలయము

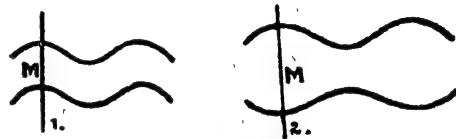
కాని, యీ లేజరిగణము చిందుటయనునది రెండింటి యో పరిశోధనలకు జన్మస్థానమయ్యెను. గాలిలోని యణువులు లేజస్సును చిందజేయుగల్గినచో, నితరపదార్థము లందున్న యణువులు (Molecules) లేజస్సును జింద జేయగూడదాయను ప్రశ్నలు బయలుదేరినవి. చిందినచో ఆచింపబడుట యనునది అణురూపముపై నాధారపడదా యనునది మఱియొక ప్రశ్న. అంతియకాదు. ద్రవపదార్థ మున్నదనుకొనుచు, అక్కడనున్న దోకయణువుమాత్రమే కాదు. అసంఖ్యాకములగునణువు లొకచోట నున్నవి. అవియును సునితరత దాల్చి యొక్కచోట నుండవు. పదార్థమునందుండు సుష్టమునలన, గాక, దార్శన్యతనలన సంత ములేని గమనము నీయణువులు చెందుచున్నవి. అట్టి, — సంశయితచే దస్య. (Probability) నిర్ణయింప శక్యము గాని—యీయణువుల గమనస్థితి, పరస్పరపార్శ్వస్థితి (Neighbourhood) ఇవి, లేజస్సును జిందుటయందెట్టి పాల్గొనుచున్నవి యను ప్రశ్నగూడ ముఖ్యమైనదే.

ఇట్టిప్రశ్నలను బరిష్కరించుట కెన్నియేని ప్రయోగములీ జాబబూరునందున్న యిండియన్ యసోసియేషను నందు జరిగినవి. అవి యన్నియును రామన్ గారిచే నూహింపబడి, వారి శిష్యులవలన గావింపబడినవి. వాని నుండి రాబడిన ఫలితముల నీక్రిందివిధమున సంక్షేపముగ జెప్పెదను.

చిందబడిన యంతరేఖయందు దేకపార్శ్వత పూర్తిగా జరుగదని చెప్పితిని. చిందజేసెడి యణువు సుంద్రముగా బంతివలె నున్న, కాస్త్రప్రకార మేకపార్శ్వత పూర్తిగా జరుగవలెను. జరుగకున్నయెడల, నణువు సుంద్రముగా నున్నదని చెప్పుటకు వీలులేదు. దానికి బంతిరూపము గాక వేరురూపము నియ్యవలసి యుండును. కోడిగుడ్డు తీడుగా నున్నదని యూహింపవచ్చును. అటుల నూహించుట కొప్పుకొనని యెడల, నణువునకు లేజస్సును జింద జేయుటలో, భిన్నములైన దెసల భిన్నగుణము లుండవలెను. దీనినే (optical anisotropy) ఆప్టికల్ యస్ట్రోఫిసియని పిలిచెదరు. చూచితిరా! నలకలచే చిందబడిన లేజస్సు సరము చేసికొనినయెడల, మన హస్తములలో నెట్టి యాయాధ మగుచున్నదో! మనము కంటికోజూడలేని యణువుల రూపములను నణువులోని గుణములను మనోనేత్రమున చిల్లింప సమర్థమై యున్నది.

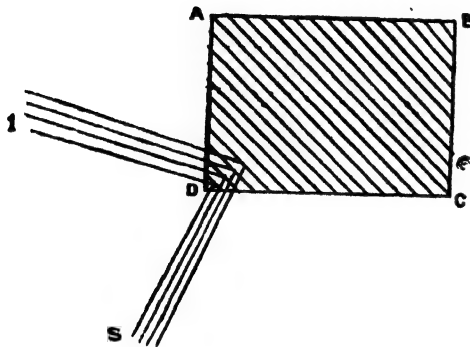
కావున నీయేకపార్శ్వత పూర్తికి లోపము (Defect of polarisation) అణువుల పరిశోధన కొక మార్గమును గల్పించినది. ఈ మార్గమున నెన్నియేనియు బ్రయోగములు రామన్ గారి ప్రోత్సాహమున గావింపబడినవి.

చిందబడిన లేజస్సును గురించి, మఱియొకసంగతి నిదివరకు చెప్పితిని. అయ్యది స్పష్టతను గురించి, దీనిగురించి తెప్పటకు బూర్వము, లేజస్సునకు దరంగరూపము నిచ్చుటచే గలిగెడి, యొక యాశ్చర్యకరమైన విషయమును జెప్పెదను. ఒకచోటికి 2 తరంగములు విచ్చినవనుకొనుచు, అక్కడ లేజస్సు వృద్ధియగుచున్నదా? లేక నాశన మగుచున్నదా? ఈ రెండుప్రశ్నలకు జవాబు రెండును జరుగవచ్చునని. ఏసలమున తరంగములు రెండు చేరుచున్నచో, ఆ సలమున రెండుతరంగముల కుండు స్థితిపై నెక్కడ కలిగెడి స్పష్టత యాధారపడియున్నది. ఏ హమ్మలు రెండు 1 వ పటములో, రెండలను, M అనుసలమునకు ఒకే రకమైన ప్రకంపనమిచ్చుచున్నవి. అనగా, M ఒకేవైపు

నకు లొగబడుచున్నది. అట్టిస్థితిలో ప్రకంపనపరిమితి యొకదాని కొకటి కలంపబడును. అందుచేత స్పష్టత ద్విగుణీకృత మగును. ఒక పిల్లవాని నిద్దరుమనుష్యు లొకేవైపు నకులాగిన నెట్లుండునో, యీస్థితియనంతయే. అటుగాక, 2 వ పటములో రెండుతరంగముల ప్రకంపనము, వేర్వేరు మార్గముల జరుగుచున్నయెడల, M అను దేవైపును కదలదు. సమానబలీష్ట లిద్దరు బాలుని, చెరియొకవైపున లాగినట్లుండును. అందుచేత స్పష్టత నాశన మగును. కావున రెండుతరంగము లొకచోట జేరినపు డాచోట స్పష్టత లుగను కలుగవచ్చును కాకున్న నాశనముకాగవచ్చును. దీనివలన పాతకు డేమాత్రము సుష్టకాస్త్రప్రభమనూత్రము నకు తరంగము కలిగినదని భయపడ నవసరము లేదు. ఏమన, ఒకచోట, లేజస్సు నాశనమయినచో, దీనికి గనిదిర్చుకొనునట్లుగా, మరియొకచోట స్పష్టత హెచ్చగుచున్నది. కావున వైవిధ్యవలన నూత్నుబుద్ధియగు పాతకుడు నేర్చికొనవలసిన దేమన, నేనొటనైన స్పష్టత, అప్పటికి వచ్చు తరంగముల స్థితిభేదమును బట్టియొండును. అంతే

కాక, 2 వ పటములో, 1 వ తరంగము, 2 వ దానికన్న నర్థతరంగదీర్ఘము ముందుగనో యాలస్యముగనో బయలుదేరినచో, స్పష్టతకు నాశము కలుగకుండెడిది. కావున నొకతరంగమునకన్న మఱియొకతరంగ మర్థతరంగ మాలస్యముగనో, తర్థరగనో వచ్చినయెడల, నాశము కలుగుచున్నది. దీనినే (Interference) యింటర్ ఫెరెన్స్ అని పిలిచెదరు.

పైపటమునందు, A B C D అనునది ద్రవపదార్థముతో నింపబడిన యొకపాత్ర మనుకొనడు. I అను మార్గమునండి ముఖ్యతలలను ద్రవపదార్థముపై బ్రసరింపజేసితి మనుకొనుదు. అప్పుడు లేజ మన్ని చెసలను జిందినేయబడును. S అను చెసనుండి మనము చిందబడిన లేజస్సును బరిక్ష చేయుచుంటి మనుకొనుదు. పటములో జూపబడినట్లుగా, ద్రవ ప దార్థ ము నొకదానికొకటి, అర్థతరంగదీర్ఘ త దూరముగానుండునట్లు చెక్కలతో గదులు గదులుగా భాగించితి మనుకొనుదు. జ్ఞాపకముంచుకొనుడు! లేజాకిరణముయొక్క తరంగదీర్ఘత మనము కొలువగలుగు మిల్లిమీటరులలో నెంతో వేల వంతు గనుక మీరు చేయుగదులు పరిమికసంఖ్యగలయవి యగును. అణువులు కదలకయున్న యెడల, మన దగ్గరకువచ్చు చిందబడిన లేజస్సులకు, చెక్కలకువరు లద్దము లుంచినచో నాయద్దములలో బ్రతిఫలింపబడినట్లుగా, లేజస్సు మన యొద్దకు వచ్చును. అద్దములొకదానికొకటి, అర్థతరంగదీర్ఘమున నుండుటచే మనకుంటి దగ్గరకువచ్చు తరంగము లొకదానికన్న నొక టర్థతరంగ దీర్ఘ మాలస్యముగావచ్చును.

దానివలన లేజస్సును మనము చూడ జాలకనే పోవచ్చును. కాని నిజముగా ద్రవపదార్థములు లేజస్సును చిందజేయుచున్నవని కనిపెట్టబడినది. దీనికి గారణము చెప్పుట యెట్లు? పైతెక్క-ములో నణువులన్నియును బ్రతిచెక్కలో సుస్థిరతదాల్చియున్నవని యూహించితిమి. అయ్యది నిజమా? ఒకప్పుడు అణువులన్నియు సమవ్యవస్థితములుగా నుండవచ్చును. కాని ఈస్థితినుండి మార్పులు గలుగవచ్చును. ఏమన, అణువు లొకచో నుండునవికావు. ఎల్లపుడును బిచ్చివానివలె, నొకరీతి లేక, పరుగెత్తుచుండును. అందుచే ద్రవపదార్థమునకు, మన మణువుల లోతుకరకువెల్లి తిమేని దానిగరిమయందు హెచ్చుతగ్గు లుండును. ఈ హెచ్చుతగ్గులు కలుగుటచే, మనమనుకొనినట్లుగా, లేజము నాశము కాజాలదు. అందువలన లేజస్సు చిందబడును. కావున స్పష్టతయునునది. అణువుల సమవ్యవస్థితలో కలుగు హెచ్చుతగ్గులవలన గలుగుచున్నది. (Fluctuations in the uniform distribution). దీని విషయమై, విజ్ఞానీయజ్ఞాన శాస్త్రప్రకారము శోధనచేసి, యా హెచ్చుతగ్గులకు, Statistical mechanics వలన పరిమితకనిపెట్టి నాడు. అదినిజమో, యబద్ధమో గేల్పుకొనుటకు, మనచిందబడిన లేజస్సుయొక్క స్పష్టత పరిశోధనవలన లేలగలదు. కావున చిందబడిన లేజస్సుయొక్క రెండవ యుపయోగ మయ్యది అణువులరూపమునే కాక, పరస్పరమెట్టి చలనస్థితిలోనుండునదికూడ తెల్పుచున్నది. ఇట్టి భావములతో గొన్ని పరిశోధనలు జరిగినవి.

రౌమన్ గారు పైనవివరింపబడిన హెచ్చుతగ్గుల తత్వమును, గరిమయందేకాక మరిరెండు విషయములలో బాడిగించినారు. ఒకద్రవపదార్థములో నింకొక (దానిలో గరగిపోవు) ద్రవపదార్థము నుంచితి మనుకొనుదు. వీనిలో మనమణువుల లోతుకరకు వెల్లినచో నొకదానిలో నొకటి సమముగా కలిసియుండుట, ఒకానొకప్పుడు నూత్రమే కలుగుచుండును. అనగా నీకలియటలో హెచ్చుతగ్గులు కలుగుచుండును. ఈ హెచ్చుతగ్గులుకూడ లేజస్సును జిందజేయవలసి యుండునని కనిపెట్టబడినది. (Fluctuations in Compositions) ఈ మార్గమున బరిశోధనలు గావింపబడినవి.

అణువుల కొకరూప ముండవలెనని యూహించి తిమికదా? మరియు అణువులకాస్త్రప్రకార మివన్నియు నిష్టమువచ్చినట్లు వ్యవస్థితములై యున్నవిగాదా! అట్టిసం దర్భమున నొకయణువు మరియొక యణువుప్రక్కన నిలుచుకొనియుండుటలో, వానికన్నరూపములవలన, రక రకములుగా నిలువవచ్చును. ఇట్టి నిలుచుటలకుగూడ హేచ్చితగ్గులు కలుగవచ్చును. అన్యాయముగూడ లేజ స్సును జిందజీవవచ్చును, (Fluctuations in Orientation). ఈయూహతో Debye యను నాతడు, ద్రవపదార్థములను, కిరణమార్గమున సంచినపుడు వచ్చిన ఫోటోగ్రాఫునందున్న వలయాకారపు తెల్లరంగునకుగార గాను లభించు చెప్పలేకున్నను, పీరు చెప్పగల్గినారు. ఈ యూహను నిరూపించుటకు నిరుడు కొన్ని ప్రయోగ ములు చేయబడినవి. అదియును నిరూపించినవి.

ఈవిధముగా, రామణ్ గారు, రాణ్ గారు కనిపెట్టిన 'లేజస్సు చిందబడుట' యనునది నిరుపమానకాశ లముతో నుపయోగించి, యెన్నియో శ్రోత్రమంశములను బహుటకు దీసికొనివచ్చిరి. ఆయనగారి మాటలలోనే, యాపరిశోధకుల సాగాంశము నిట్లు చెప్పెదను. "One important outcome of our researches has been to show that while light scattering is in one sense a molecular phenomenon, in another sense, it is a bulk effect having a thermal origin. It is the thermal agitation of the molecules which causes them to be distributed and oriented in space with incomplete regularity and it is the local fluctuations in the properties of the medium, thus arising which give rise to optical heterogeneity and consequent diffusion of light. The subject of light scattering is this a meeting ground for thermodynamics, molecular physics and the wave-theory of radiation. That the combination of theories in such diverse fields gives us predictions which have been experimentally verified is one of the triumphs of modern Physics."

ఈసందర్భమున, రామణ్ గారు, సముద్రముయొక్క నీలిమకిచ్చిన కారణమెన్న దగినది. రాణ్ యను నాతడు నీలకాశము సముద్రమున ప్రతిఫలింపబడినదని యూ హించెను. కాని రామణ్ గారాయూహను శ్రోసింపజేసి, మరి యితరులు నీరములో నలకలండుటచే లేజస్సు చింద బడుచున్నదని యూహించిన యూహను శ్రోసింపజేసి, శుద్ధముగా నణువులవలన, చిందబడిన లేజస్సు మనకంటికి నీలముగా నరపడుచున్నదని నిరూపించినాడు. అదియే కాక, పరిశోధనాగారమందు, (Research laboratory) నలకలులేని స్వచ్ఛమైననీటిని, కిరణమార్గమునందుంచి, ప్రక్కనుండి చూచిన, సముద్రముననున్నట్లే, చక్కని నీలిమయగుపడునట్లు చూపించినాడు ఇదంతయు నాశ్చ ర్యముగాదా?

NEW RADIATION

ఇయ్యది రామణ్ గారు తాను శ్రోత్రగా బహు విజ్ఞాన శాస్త్రజ్ఞులకెల్లరకు విస్తయమును గలుగునట్లుగ గనిపెట్టబడి, వారిచే "New Radiation" అని పిలువ బడినది. కాని (Pringsheim) ప్రిన్స్ షైమ్ ఆను జర్మనీయుడు దీనిని 'Raman effect' అని పిలిచినాడు. ఈనామమే, దానికి నూటిగా సరిపోవును. గనుక మనము గూడ నక్షేపింతుము. ఈ శ్రోత్రవిషయము పదార్థవిజ్ఞాన శాస్త్రమున కిచ్చెడి నూతనానలోకము నాలోచించి నచో, నిదెంతయును, దానిసృష్టికర్తయగు, రామణ్ గారి నామము శాశ్వతముగా పదార్థవిజ్ఞాన పితామహులనగిన ఫారడే, మాక్స్ బెర్, ఐన్ స్టయిన్, మరి యితర నామ ధేయములతో, పదార్థవిజ్ఞాన శాస్త్రచరిత్రమునందు నుండు నట్లు చేయసమర్థమైనది. అందులకనియే, 'Raman effect' రామణ్ ఎఫెక్టు అని పిలుచుటయే యు త్రమమని నుచింతి.

దీని విషయమై చెప్పటకు బూర్వము "లేజియే మణ్" గురించి చెప్పెదను. ఒక లోహముదీసికొని దాని నెర్రగా కాల్చినపుడు, దానియొద్దనుండి వచ్చు లేజస్సును తరంగములవారిగా, (Spectrometer) స్పెక్ట్రోమీటరు తో విమర్శించినచో నొక్కొకలోహమునుండి, లోహరక మును దెలుపు తరంగములు బయలు దేరుచున్నవని కనిపెట్ట

బడినది. ఒకేలోహమునుండి తరంగదేవులు గల కిరణ ప్రసారము జరుగవచ్చును. అది యన్నియు నాయలోహములయొక్క వ్యక్తిత్వమును గుర్తించుట కనుచైనవి. ఇయ్యది ప్రతిలోహమునకే కాక, ప్రతియితర ఎలమెంటు (Element) నకుగూడ జెందును. కావున దగినంత యుష్ణముగా నున్నప్పుడు, ప్రతియెలమెంటును తనకు సహజమైన కిరణప్రసారమును గావించుచున్నది. ఇయ్యది మనచక్షురింద్రియగోచరముకాని, యిన్ ఫ్రారెడ్ నందును, ఆల్ట్రా వైలెట్ నందునుగూడ కలుగవచ్చును. ఇట్టి కిరణప్రసారమును, ముఖ్యకిరణప్రసారమని చెప్పవచ్చును. (Primary radiation). ఈ విషయమును బూర్తిగా నర్థము చేసికొనుటకు, మరియొక సంగతి చెప్పెదను. తగినంత యుష్ణముగా లేనప్పుడు, కిరణప్రసారము జరుగకపోవుటయేకాక, తెల్ల వెలుగుదానిపైబడి, విమర్శింపబడినచో, నేచోట నిదివరకు ముఖ్యకిరణప్రసారము కలిగినదో, యాచోటనే కిరణవాళనము కలుగుచున్నది. అనగా నాపదార్థము దాని సహజమైన కిరణమును (అనగా) కిరణములోని దార్ఢ్యతను గ్రసించుచున్నది.

ఈముఖ్యకిరణప్రసార మేవస్తువునుండి వచ్చుచున్నదో, దానిరాసాయనికాణువుయొక్క (Atom) గూముపై నాధారపడియున్నది. పదార్థము లన్నియు ఎలెక్ట్రాన్ అను పరమాణువునుండి నిర్మింపబడినవియని కేలీన తర్వాత నీయాటముకొకరూపము నిర్ణీతమయ్యెను. ఈవిషయమందు పరిశోధన చేసినవారు (Rutherford) రూథర్ ఫోర్డ్ ను, (Boher) భోరును. మొదలు చాల సులభమైన యాదజని (Hydrogen) యణువును దీసికొని, దానిలో (Proton) ప్రోటా నను మార్మగ్రహము వంటి దానిచుట్టు, నొక ఎలెక్ట్రాన్ ను గృహము పరుగెత్తుచున్నదని యూహింపబడినది. భోరునూతాతడు చెప్పినదేమన, ఎలెక్ట్రాన్ యొక్క యయనము (orbit) ఒకే రేడియస్ (Radius) కలిగియుండదనియు, దాని కెన్నియో నిరూపకమైన రేడియస్ గల అయనము (Quantized orbits) లు న్నవనియు మూహించెను. లేజముచే నావేము (Excite) నొందనపు డా యెలెక్ట్రాన్ నునకు సహజమైనయయన ముండును. ఈ యయనమునుండి దాని

కన్న పెద్దదియగు అయనములోనికి వెలెక్ట్రాన్ ను దుముకవలెనన్న దార్ఢ్యత కావలసియుండును. అది యణువుపైవలకు లేజగ్గునుండి లాగుకొనును. అందువలన కిరణ గ్రసనమయినది. అటుగాక పెద్దయయనమునుండి, చిన్నయయనములోనికి వెలెక్ట్రాన్ దుమికినదన్న దార్ఢ్యత, యణువునుండి వదలివేయబడుచున్నది. ఈ వదలివేయబడినదార్ఢ్యత అణువుయొక్క ముఖ్యకిరణప్రసార మగుచున్నది.

ఇచ్చటనే, Quantum Theory యనునదివచ్చుచున్నది. పీతికలో, పదార్థము కిరణమునకు, దార్ఢ్యత నిచ్చునప్పుడుగాని, కిరణమునుండి దార్ఢ్యతబుచ్చుకొనునపుడుగాని, దార్ఢ్యతాణువులు మన విమర్శనలోనికి వచ్చునని నిర్వచించితిని. ఈదార్ఢ్యతాణువు పరిమితి, కిరణతరంగసంఖ్యపై నాధారపడియున్నది. అనగా, వదలివేయబడినగాని, తీసికొనబడినగాని దార్ఢ్యత నలసంఖ్యచే భాగించిన, వచ్చెడిలబ్ధ మన్నితరంగసంఖ్యల కొకటియై యుండును. దీనిని Planck's constant ప్లాంకు కాన్స్టెంట్ అని అందురు. కావున, దీనివలన, నావేము చెందిన యుజనియణువునుండి వదలివేయబడిన దార్ఢ్యత యెట్టి తరంగసంఖ్యగల కిరణమునిచ్చుచున్నదనియన్న, దార్ఢ్యతను ప్లాంకు కాన్స్టెంట్ చే భాగించిన రాగలదు.

అయిన, నీ దార్ఢ్యతయనున దేయయనమునుండి యయనమునకు దుముకుచున్నదో, యారెంటిపై నాధారపడియుండును. ఒకే అయనమునకు, వేర్వేరయనములనుండి, ఎలెక్ట్రోన్ దుముకవచ్చును. ఈరూముకులలో వేరువేరు దార్ఢ్యతలు వదలివేయబడుచున్నవి. వేర్వేరు దార్ఢ్యతలకు సంబంధించిన వేర్వేరుతరంగ సంఖ్యగల కిరణము లుద్భవమగుచున్నవి. కావున నొక్కొక యయనమునే తీసికొనిన బ్రతిదానికి, నితరయయనములనుండి, దానిలోని కెలెక్ట్రాన్ దుముకుటవలన నొక వేర్వేరుతరంగములుగల కిరణముల సమూహ ముద్భవమగుచున్నది.

కావున జూదితిరా, యాముఖ్యకిరణప్రసారము వలన నేనిధముగా నణువులోనికి దూరి, యే కిరణము, ఎలెక్ట్రాన్ ఏ అయనమునుండి, మరియేయయనములోనికి దుమికినదో చెప్పుట కలవియగుచున్నది. ఈ తీరుగా బ్రవం

దములోనున్న ఎరిమెంటులన్నియు నీమఖ్యకిరణప్రసార విమర్శనలన, వానిలోని ఎలెక్ట్రానుల వ్యవస్థితము నిర్ధారించబడినది, ఇదింతయును ముఖ్యమైనది.

(Sir George Stokes) కార్బొప్రొక్కుని పెట్టినది ఫ్లోరెసెంటు రేడియేషన్ (Flourecent radiation). ఇది ముఖ్యముగా, గొన్నిరంగులు కలుగజేయు రసాయనములందు జూడవగును. అట్టిరంగును నీళ్లలో వేసితి మనుకొనుదు. ఆరంగునీరును తెల్ల వెలుగు మార్గములోనుంచిన, మీకది యాకుపచ్చగనో, లేక మరియొక రంగుగనో యగుపడును. కాని తెల్ల కిరణమునకు బదులు ఒకేతరంగ సంఖ్యగల (Monochromatic) కిరణమును (మియివ్వుమువచ్చిన తరంగ సంఖ్యగలది) వానిటిపై బ్రసరింపజేయుదు. అప్పుడును, మీరు మొదటజూచిన యాకుపచ్చ రంగేయగుపడును. అనగా, ఫ్లోరెసెంటు రేడియేషన్ లో కిరణముయొక్క యల సంఖ్య ఆవేశము కలుగజేయు కిరణముయొక్క తరంగసంఖ్యపై నాధారపడదు. కాని పదార్థముపై నాధారపడను.

మన మింతకుబూర్వము, చిందబడిన లేజర్సును గూర్చి నేర్చుకొంటిమి. దానిని ఫ్లోరెసెంటు రేడియేషన్ నకును భేదమున్నది. మనము పైననేర్చుకొనిన చిందపడిన లేజర్సునందలసంఖ్యయు నావేశ కిరణతరంగ సంఖ్యయు నొకటియే. అదియునుగాక, యీ చిందబడిన లేజర్ స్నేకపార్శ్వతనందియున్నది. ఫ్లోరెసెంటు కిరణములో నేమాత్ర మేకపార్శ్వత లేదు.

కిరణముచిందబడినచోట కాంప్టన్ (Compton) ఆను నమెరికన్ శాస్త్రజ్ఞునిచే మరియొక యుపకిరణ ప్రసారము కనిపెట్టబడినది. దానికిగా నతడు Nobel నోబెల్ బహుమానమునందినాడు. దానిని రామన్ గారిప్పుడు కనిపెట్టిన దానితోబోల్చిన సేమంత బ్రమాదకరమైనదిగా దోచదు. కాని యది కనుగొన బడినపుడు మాత్రము దానిప్రాముఖ్యతపొచ్చినదే. ఏమన: నయ్యది దార్ధ్యత యణు స్వయాపముగ బహర్థముచే వదలి పెట్టబడుచున్నదానికి మంచి తార్కాణమును జూపినది. దానిలో జరుగునదేమన, గ్రాతగా కలిగిన యుపకిరణ

మావేశము కలుగ జేసిన కిరణ తరంగ సంఖ్య కన్న తరంగసంఖ్య తక్కువ గలిగి యుండును. మరియు నావేశ తరంగ సంఖ్యపై నాధారపడి యుండును. ఏక పార్శ్వతను గూడ గలిగి యుండును, కాని అది యే వస్తువు కిరణమును చిందజేయుచున్నదో దానిపై నాధారపడదు.

ఈముఖ్యకిరణప్రసారము Primary radiation ఫ్లోరెసెంటురేడియేషన్, సనాతనపు జిందబడిన కిరణ ప్రసారము (Classical scattering) కాంప్టన్ రేడియేషన్ వీనినన్నిటి నేలబెప్పితినన, రామన్ గారు కనిపెట్టిన కిరణప్రసారము పనిలో నేదియునుగాదని నిరూపించుటకును; దానినర్థము చేసికొనుటకు వీలుగానుండుననియును వీరుకనిపెట్టినది, చిందబడిన లేజర్సునందు గనుక దీనిని, Primary radiation నకును సంబంధమేమియు లేదు. కాని ప్రాముఖ్యతయందు, దీనితో సమానమైనదని నాయభిప్రాయము. ఏ తీరుగ, Primary radiation అణువులోని Electronల వ్యవస్థితములైనచో, తెలివినట్లే, ఆమార్గముననే ఇంకొక తీరణలోకనమిచ్చుటకు రామన్ ఎఫెక్టు సమర్థమై యున్నది. ఆమార్గములో నింతవర కప్పుడు శోధనకాలేదు. ఏమన, ఈ రామన్ గారి క్రొత్త కిరణప్రసారము, దాని పసి తనమండే యున్నది. కాని పసితనమైనను, నది జూపు భవిష్యత్ ప్రకారము మాశ్చర్యకరమైనదిగా గనపట్టుచున్నది.

అది కనుగొనబడినది సనాతన కిరణప్రసార పరిసరములలో. ఇక్కడ పాఠకుడు “అయ్యది శుద్ధవృత్త పూర్వకముగా లభించినదేమో. అట్లయిన మీరు రామన్ గారికిచ్చు గౌరవము సకారణముగ” యని యడుగవచ్చును. ఇట్టి ప్రశ్నలు శాస్త్రపరిశోధకులు కాని వారియొద్దనుండి వచ్చిన తుంతవ్యములే. ఏమన నా విషయమందు పరిచయము లేకపోవుట వలననే, క్రొత్త సంగతులు ప్రపంచము కండ్ల నెట్లు జూచునది, తెలియకపోవుటవలన నట్టి ప్రశ్నలు సహజములే. ఇంతయేల, కనిపెట్టబడిన విషయముయొక్క విపరీతతను

నట్టి యొక్కోకపరి కాస్త్రపరిశోధకులే యాశ్చర్య నిమగ్నులయ్యెదరు. ఇంత మాత్రమున కనిపెట్టబడిన విషయ మదృష్ట పూర్వకమైనదని భావించి, కనిపెట్టిన వారి గౌరవము సన్నగిలునాయను ప్రశ్నకు సమాధాన మణుమాత్రము సన్నగిల్లదని. దీనికి గారణముల వివరించినచో, జాలమంది యభిప్రాయములలో 'తెలివి' యను దానికి జేసికొను నపార్థములను సృష్టికరించవచ్చును గనుక, నానివయము కొంత మాట్లాడెదను. మనము బాల్యావస్థయందున్నప్పుడే, తెలివిగల పిల్లవానినిజూచి, తెలివి తక్కువ పిల్లలు "వాడు ఒట్టి బండగా జరుపు లాడురా, మనము వాడివలె చదివితే వానికంటె పది రెట్లయ్యే వాండ్రుమరా" అని యచుకొనుట లభింపకాదు. ఈ వాక్యములలో నెంత యర్థమున్నదో, పైసందేహ వాక్యములలో నంతియాయున్నదని నాభావము. ఈపిల్లల నెవరు చదువ వద్దనిరి? చదువకయున్న భగవంతుడు పై నుండి వ్యక్తము కురిపించినట్లుగా, వీరి నెత్తిలోనికి తెలివినీ పోయునా? అట్టి భావములున్న, తెలివినచ్చు నంత వరకు, జన్మాంతమువర కున్నచోటనే యుండవలెను. ఈవిషయమునే యింకొకవిధముగ తిలకింపము. తెలివి గలవాడంత గవ్వపడి చదువుటకు గారణమేమి? దీనికి జవాబు, వానిలోనున్న, యొకవిధమైన జ్ఞానజిజ్ఞాస వాని నొక్కొక్కగా మూరకుండ నియ్యదు. అద్భుత విషయముల వెంట నదృశ్య విషయముల విమర్శించినచో, వానికి మనస్సమాధాన ముండదు. అందువలన గవ్వపడి చదువుట యనునది, వాని తెలివి తక్కువ నెన్నటికిని నూచించదు. ఇంకను, నీవిమర్శనను బొడగింతము. వారటుల గవ్వపడిన యెడల, నెడ తెగకుండ, నతని యబ్బురపు ప్రతిభాస్ఫురణముల జాపగల్గనా? ప్రపంచ పక్షములో జవాబిడవలెనన్న, చూపలేకపోవచ్చునని జవాబియవలసి యుండును. అనగా, నొక యద్భుతకార్యమును జేయుట కొక్కోకపారి, సన్నిపగలులో, యెన్ని రాత్రులో తలబ్రద్దలు చేసికొనవలసి యుండును. అంతియేకాక, క్రొత్త విషయము మనమునకు స్ఫురించినపుడు, చాల చురుకైనగానే జరుగవచ్చును. అనగా, దాబడిన క్రమయంతయు నిశ్చయముగా, నిరుపయోగమును చాందసమనియును భావింపవచ్చును. ఏమనకొక్కోక్షణములో, నాక్రొత్త దృశ్య మేత్రముయలేక మనము నకు దట్టుటవలన అట్టి సందర్భములో గనిపెట్టిన యాతడే యదృష్ట పూర్వమని భావించిన భావింపవచ్చును. కాని, యీవిషయములో మానసికకాస్త్రపు టూహలలోనికి దిగుటకు సేమియు నటంపనుగాని, పాయకార్ (Poincare) అను నాతడు చెప్పిన భావములు మాత్రము స్ఫురణకు దెచ్చెదను. అతని భావమేమన, వృధా క్రమ యనునది, నిజముగా వృధాకాదనియును, నయ్యది మనస్సులో మొదలొకకలవరతను బయలుదేరదీయుననియు, గలవరతను విమర్శించుకొనుచు, సహజస్థితి నచ్చినపుడు క్రొత్తవిషయము స్ఫురించుననియు జెప్పినాడు.

కావుననే నిక్కడ జెప్పదలచినదేమన, రామును గారు కనిపెట్టిన దదృష్టపూర్వకము గాదనియు, వారిలోనుండు జ్ఞానజిజ్ఞాసయే, తపనకులమైన మార్గమున, నాయనచే బనిచేయించినదనియు, దానికి సకారణము గనే, యీయభివృద్ధియు, గీర్తికరమునగు విషయమును గాంచుటయు నందజేసినదని దీనికి నోచెల్ బహుమాన ముందినను మనమాశ్చర్యపడ నవసరములేదు. నాకుజూడ నోచెల్ బహుమానమునకన్న ప్రపంచమునకు గలుగజేసిన యీనూతనవిజ్ఞానమువలన, ప్రపంచముయొక్క కృతజ్ఞతా బహుమానము నంద నర్హుడని నాయభిప్రాయము. ఈభావమునకు ముగింపుగా నాయాంధ్రవిద్యార్థిసోదరులకు జేయు హితబోధ యేమనగా, జ్ఞానజిజ్ఞాస, తదనుకూలపరిశ్రమ యనునవియే, నిజమైన తెలివి యనిపించుకొనగలదనియును, కన్నులచూసికొని కలలుగనుచున్న, తెలివి గల్గదనియును జెప్పుచున్నాను.

రామకాగారు చిందబడిన తేజస్సునుగురించిశోధనచేసెనని చెప్పితిగాదా! దానిలో నన్నివిధముల బరిశోధన చేసెననియును జెప్పితిని. కాని రామకాగారికి, దానిలో దృష్టికరముగాని విషయమొకటి బాధించుచుండెను. అయ్యది, చిందబడిన తేజస్సుయొక్క యొక పార్శ్వతలోగనుపడిన లోపమునుగురించి. అది, యీలో

పమునకు నావేళమును గలుగజేయు గిరణతరంగ సంఖ్యకు నేదో యాశ్చర్యకరమును సంబంధమున్నదని చూచిరి. ఇది యప్పటి చిందబడిన తేజోశాస్త్రమునుండి యూహింపదగినదికాదు. దీనికి గారణ మారయవలెననియే, మనస్సులో నాయనను తంటాలు పెట్టెను. నిరుద్యోగ లోచనావరంపరలో నాయన కీయాహ పాడమెను. సనాతనముగా చిందబడిన తేజస్సుయొక్క తరంగసంఖ్య యు ఆద్యేగమును గలిగించిన తేజస్సుయొక్క తరంగ సంఖ్యయు నొకటియే. కాని యీయన యూహయేమనఁ గాంప్టాన్ ఎఫ్ఫెక్టులోమాదిరిగ నిచ్చుట నేమైన తరంగసంఖ్యమారుట యేమైన యున్నదేమో, యానాతనికిరణము యొక్క యేకపార్శ్వతాభేదమే, యీతంటాలునకు గారణమేమో యని యనుమానము కలిగినది.

అయనుమానమే, స్పెక్ట్రోస్కోపతో చిందబడిన తేజస్సును వివిధింపజేసినది. వివిధించినపుడు, మార్పుచెందిన కిరణప్రసారమును గమనింపవలెనని యానందమేమని చెప్పెను. అయ్యది యనుభవకవేద్యముగాని వర్ణింపవలవికాదు. ఏమన ప్రపంచములో గొన్నియంతలు పెట్టుకొని, యాయంతల కనుకూలముగ, బహుజరిగిన జెడ్డయానందమును బొందుదుమే! కాని శేషలకాస్త్ర పరిశోధనమే యాశక్తిగ వారలకు దాము దలచినది సమకూరినపు డా యానంద పరిమితికి, స్వచ్ఛత కంతమున్నదా?

ఇంకను జెప్పవలసిన దేమన గాంప్టాన్ కనిపెట్టినదానిలో, గిరణతరంగసంఖ్య తగ్గుటయేకాని, హెచ్చుటలేదు. అదియునుగాక, అచ్చట నాతగ్గుట ప్రతివస్తువునకు సమానమే. అందువలన, దీనివలన, వస్తువులోని భౌతికాణువు Molecule (అనగా ఒకపదార్థము నుండి యొకపదార్థమున వేరుపరచునణువు) తత్వము నేమాత్రమునియ్యదు. అది ఎలెక్ట్రానితోదార్ధ్యతాణువు దీక్షింపటలో గలిగిన మార్పు. రామన్ ఫెక్టులో గిరణతరంగ సంఖ్య హెచ్చుగుటయు, తగ్గుటయును రెండును సంభవించినవి. అదియునుగాక యీహెచ్చుతగ్గులు వస్తువుయొక్క భౌతికాణువుపైన నాధారపడి యున్నవి. ఎందుచేతనన

గా, వేర్వేరుపదార్థములను గిరణమార్గము నందు నుంచిన మార్పుచెందిన చిందబడిన తేజస్సు Modified scattered light నకు భిన్నభిన్నముగా నుండును. కావున నిదియంతయును కాంప్టాన్ ఎఫ్ఫెక్టునకన్న నణువుల యొక్క సమాచారము మనకందజేయ సమర్థమై యున్నది. వారు కనిపెట్టినది బాల్యావస్థయందున్నది కనుక నింతకన్న దానివిషయమై చెప్పబలను.

కాని రామన్ గారు తానుగనిపెట్టిన దానికిచ్చిన యూహ యుత్సాహ కరముగ నుండును గనుక, దానిని వివరించెన. ఈయన వర్ణించినరీతి:—తేజస్సులో నుండు దార్ధ్యతకణుత్వము నూహించినాడు. అనగా తేజస్వత్వమున నవీనముగా బహులు దేరిన యూహలనే యుపయోగపరచినాడు. బల్లమీద బంకుల నుంచితి మనుకొనుదు. ఒకబంతి నింకొకబంతితో గొట్టితి మనుకొనుదు. అప్పుడు రెండు సంగతులు సంభవింపవచ్చును. ఎంతబలముతో బంతికొట్టబడినదో, యంతబలముతో పరుగెత్తవచ్చును. కాకున్న కొంచెము తక్కువగా పరుగెత్తవచ్చును. మొదటి దానిని (Elastic collision) అనిఅందురు రెండవ దానిని In-elastic collision అని అందురు. రామన్ గారు చెప్పిన దింకొకటియున్నది. అయ్యది యూహ ప్రపంచమున జరుగునుగాన, దానికి Super-elastic collision అని పేరిడిరి. అనగా, కొట్టబడిన బంతి, కొట్టిన బలమునకన్న వేగముగా బరుగెత్తవచ్చును. ఈ యాటలలో మనకు గోచరించు దృశ్యమునే, తనకువచ్చిన సనాతన కిరణమును, తిరిగిరణమున కిరుప్రక్కల వచ్చిన మార్పు చెందిన కిరణములకు నూహించినాడు. దార్ధ్యతాణువనుబంతి వచ్చి Molecule అను మరియొక్క బంతిని కొట్టుకున్నది. ఈఅణువు మరల గిరణరూపమున, దార్ధ్యతాణువులను వదలివేయుచున్నది. కాని యీ యిచ్చివేయుటలో, బైన చెప్పినట్లు మూడు రకములు జరుగవచ్చును. తుచ్చుకొన్న దార్ధ్యతాణువు నకు సమానముగను, లేక దానికన్న హెచ్చుగను, లేక తక్కువగా నిచ్చివేయవచ్చును. ఈమూటికి సంబంధించినవి, సనాతనమును, దాని కిరుప్రక్కలనున్న, మార్పు

చెందిన కిరణములును. ఇది యాయన యూహ. ఇంకను బరిశోధన చేయవలసియున్నది.

దీనియొక్క ప్రాముఖ్యతనుబట్టి యప్పుడే, యమెరికాలో నేమి, విక్టోరియాలో నేమి, అప్పుడే ప్రయోగముల మొదలిడినారు. అమెరికాలో Wood అను నాతడు, 40 అడుగుల ఫోకల్ లెన్ థు గల Spectrometer ను నుపయోగపరచి, దీని తత్త్వమును బయటకు లాగ యిచ్చించుచున్నాడు. వారలు చేయుపనులు ధన మమితముగ నుండుటవలన, లేక రామకౌగారన్నట్లు “కుండలతో పైకనుండుట”వలన, వారలు చేయుపనులమానుషములుగ నుండును

ఈవిషయముననే నా దేశజనులకు, తమ విద్యుత్త ధర్మమును జ్ఞాపకముచేయ సాహసించెద. ప్రతి భాగ్యవంతుడు నీవిషయమున, రామకౌగారికి దోడుపడవలసియుండును. అట్లు చేయుటచే, తమదేశమునే యద్ధరించిన వారయ్యెదరు

రామకౌగారి పనినిగూర్చి యేవియో, నాశక్తికొలది కొన్నిమాటలను వ్రాసితిని. ఇక బాకకులనెలవు దీసికొను యద నానన్నమైనది. నేరమించుటకుముందు, నాదేశజనులకు జెప్పనదేమన, తమ యానన్యుక్తిని, తమ బాలరవిద్యాభివృద్ధికి వినియోగపరచవలెనని. ఇచ్చట కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయముయొక్క గొప్పదనమును జూచినచో, బ్రతియోధ్యునకును దిగులు పుట్టవలసినదే! పేరెన్నికగన్న ప్రొఫెసర్లను, బ్రతికౌశుయందునుబడసి, వారలచే M. A. క్లాసు విద్యార్థుల కుపన్యాసము లిప్పించుటయే గాక, పరిశోధనముల జేయుచుచున్నారు. మన దేశములో B. A. కన్న బైరాలేదు. విశ్వవిద్యాలయము స్థాపించబడినది. కాని తన పెద్దపనిని నిర్వహించలేనందులకు, ధనాభావమే కారణము. ఓస్ట్రేలియా లారా, మీరెన్నడును జమించారులు ధనమిచ్చి మీవిశ్వవిద్యాలయమునున్న తస్థితికి దెచ్చెదరని కలలు కనవచ్చు. అంతవరకు మీరోపిక పట్టవచ్చు. మీరోపిక పట్టినను, మీబాలురు, ప్రతిభావిశేషులగు బాలురు, పరదేశీయ విశ్వవిద్యాలయముల నీసడింపబడి చదువుట కొరవలేరు. మీబాలురపయి ప్రేమయున్నచో, మీబాలురగౌరవమున కేమైన యాదరణమున్నచో, నిప్పుడీ విశ్వవిద్యాలయస్థానమునుగూర్చిన ప్రశ్నలనన్నియును మూలచెట్టి, యెవరికి దోచినది వారు విశ్వవిద్యాలయమునకు దానముచేసినచో, నొక్కరోజులో, గలకత్తా యూనివర్సిటీలో, మీయూనివర్సిటీ కులతూగగలదు. అంతేకాదు. ఒకవిశేష మున్నది. మీబాలురబ్బురంపు ప్రతిభావంతులు. వారల కవకాశములు లేకపోవుటవలననే, పైకి రాలేకపోవుచున్నారు. ఇది జ్ఞాపకముంచుకొన్నచో, నేతర్వారత జెప్పదలచినది మీరే యూహించగలరు. కావున మీరు చేయుశ్రమ M.A. క్లాసులను స్థాపించుటయు, బరిశోధనా గారములు నెలకొల్పుటయును, మీరీ ప్రోత్సాహమునే చూపినచో విశ్వవిద్యాలయాధికారులు మీబాలురకు తగినగురునర్యులను బడయుటలో వారి కాళలము నుపయోగ పరచెదరు. బాలుడనగు నేను జెద్దలరగు మీకింతకన్న జెప్పుటభావ్యము కాదు.

విశ్వభారతి ఆదర్శము-భారతవర్షమునకు దానిఅనువర్తన

బెజవాడ గోపాలరాజ్; వి. లిట్ (విశ్వభారతి)

౧

ఆదర్శము, యొక్క మూలము

త్రిటివల జరిగిన మహాసంగ్రామము శ్రీరవీంద్రనాథ

తామరగారిని మిగుల కలత పెట్టెను. దేశాభిమానము, జాతీయత యను గొప్ప నానుముల వహించి యుద్ధము యొక్క ఘోరమగు అపరాధములకు ఎటుల పశ్చిమదేశములలో ప్రతి యొక్కొక్కటియు బలియగుచున్నదో తామరగారు గమనించిరి. అట్టి పరిస్థితులు ప్రపంచశాంతిస్థాపనకు యెటుల వివాళకరములగుడు వారు గనుగొనిరి. విశ్వాదేశాభిమానము, పరుల నాశమును గోరు జాతీయత యను సిద్ధాంతవ్యయము, శాంతిపక్షములచే ఉత్కృష్టభావాంబరమున విహరించుచు కవితా మాజితముల వినిపింపజేయు గవీంద్రునికి శాంతినిష్ఠక, అతని హృదయమును మిగుల పీడింప జొచ్చినవి. రక్తపిపాసములగు ఆపికావములు తమ భీకరమనగహృదయాల తెరచి, కంఠదంష్ట్రములచే ఇకిలించుచు, ఆహారము పడిన కొలది ఆతిశయించు తీవ్రతతో వారి అంతరచక్షువులయెదుట నాట్యమాడునట్లు కాన్పించెడివి. చిరకాలము ఈ విషమావస్థయందు ప్రపంచము తగుల్కొని యుండవలసినదేనా; లేక యేదైన సుఖకరమగు ఉపాయ మున్నదా యని వారు దీర్ఘముగ ఆలోచించి సంస్కృతుల యొక్కత (cultural unity) యను మృగు నూత్రములచే, యీరాష్ట్రములు ఒకదానితో నొకటి బంధింపబడకుండిన ప్రపంచశాంతిస్థాపన దుష్కరమని తీర్మానించు కొనిరి. తమతమ భిన్నసంస్కృతుల విజ్ఞాన వినియోగముచే, ఆభిన్న భిన్నరాష్ట్రముల ప్రజలు ఒకరి నొకరు పూర్ణముగ అర్థముచేసికొన గల్గదు రనియు; అదియే యీ యుద్ధముల వరుసను తుది ముట్టింప గలదనియు వారి నిశ్చయము.

ఈ యుద్వేగముతోడనే, శాంతినిశ్చయమువద్ద విశ్వభారతియను విశ్వకళాపరిషత్తును ౧౯౨౧ సం॥న నెలకొల్పిరి. ప్రాచ్య పాశ్చాత్య విద్వాంసులు, శాస్త్రజ్ఞులు అచ్చోచ్చోరి వారి పాండిత్యబీజముల నాటెదరని వారి యాశయు. ఫ్రాన్స్, జర్మనీ, రష్యా, బెల్జిక్, చైనా, జపాన్లతోయూ మున్నగుదేశములు విశ్వభారతి ఆహ్వానమును గైకొని తమ పండితుల పంపినవి.

కొన్ని ఆశ్చర్యములు; వాటి సమాధానములు

ఒక దేశము మరియొక దేశముయొక్క తత్వమునా వేదాంతమును, ఇతివృత్తమును, సారస్వతమును, జీవన మర్థమును తెలిసికొన గలిగినపుడు, ఆ దేశముపై, అది యేలాటి ద్వేషభావమును వహింపజాలదని తామరగారి అభిప్రాయము. కాని పెక్కు విమర్శకులు, ఈ ఆదర్శముయొక్క మూలనూత్రముమీదనే తమ ఆశ్చర్యముల స్థాపించెదరు. ఒక దేశముయొక్క జీవితతత్వమును, సంస్కృతిని మరియొక దేశము సంపూర్ణముగ గ్రహించినను, ఆ దేశముపై ఏలాటి అభ్యంతరము లేక ద్వేషభావమును పూనగలదని వారి వాదన. సంస్కృతుల యిచ్చిపుచ్చి కొనుట చే జాతీయ వివాదములు, సమరములు తుది చెందజాలవని వారి నమ్మకము. జర్మనీకిని, ఇంగ్లాండునకును జరిగిన ఇటీవలి సంగ్రామము వ్యాపారవిషయమున గాని, విజ్ఞానవిషయమున గాని, ఒకరి నొకరు తెలిసికొనక పోవుటచే కాదు. కాని వారి వాణిజ్యనిరంశుత్వమునకు, రాజ్యవిస్తరణకును, సార్వభౌమత్వమునకును వారికి గల దహించుచున్న అభిలాషయే కారణమని వారి విశ్వాసము. ఈ తుచ్ఛ అభిలాష త్రయమే సంగ్రామముయొక్క పునాదనియు, సంస్కృతుల యొక్కత, అంతర్జాతీయత యను గొప్ప విషయముల నూటాడుటచే ఆదోషములు పోజాలవనియు వారివాదన. ఇటులే ఆదర్శమును విమర్శకులు మిగుల ఉత్సాహ

పూరితులై ఖండించెదరు. కాని దీనికిమారు, మరేదైన, మనయందేకేయమును నెరవేర్చు ఉపాయముగాని, ఆదర్శముగాని యున్నదాయని ప్రశ్నించిన, తలగోపుకొనుచు, పీలముఖము వేసి, మానముద్రను వహించెదరు. దీనికి సమాధానము చెప్ప సామర్థ్యము లేకపోయినను, ప్రపంచములోని గొప్ప ఉపద్రవములలో నొకదానిని వారింప బూను ఒక ఆదర్శమును అతిక్రూరముగ విమర్శించెదరు. ఇచటనే, వారి మానసిక సంకుచితత్వము ప్రదర్శింపబడుచున్నది.

నా మట్టుకు నేను, విశ్వభారతి ఆదర్శమునకు రాష్ట్రముల కాశ్వతివిరోధముల మాన్వగల శక్తి యున్నదని నమ్మువారిలో నొకడను. కాని రాష్ట్రములన్నియు హృదయపూర్వకముగ ఆదర్శమును గైకొని, దాని ప్రకారము అనువర్తించ వలెను. మనము యింకొని కనడండిక, తత్వము, భావములు, తలంపులు తుదకు వాని చిత్రికారములు సంపూర్ణముగ తెలిసికొనినపుడు, వాని యెడల మన తొకవిధమున సానుభూతి తప్పక కలుగును. పూర్తిగ తనకు తెలిసిన విషయములపైగాని, స్వచ్ఛలపైగాని, ప్రదేశములపైగాని సానుభూతికలుగుట మానవుని ప్రకృతిలోనే యున్నది. ఈ సానుభూతి ఒకతూరి యేర్పడిన తర్వాత, తిరుగ వాటిపై విరోధభావముగాని, విద్వేషభావముగాని వహింప జాలము. దీనినే పెంచిన సమాజములకు, సంఘములకు, ప్రాంతములకు, దేశములకు అనువర్తించ గలదు. సరియగు సానుభూతిభావమే రాష్ట్రముల శీనప్రణాళికను చేజిచు చున్నది. జాతీయతయనుపేరుతో నొకరి గొంతుకలకు నొకరు దుమికి వారి రక్తప్రవాహమునకు ప్రోత్సహించుచున్నది. ఇంతకన్న భయంకరముగ నేరములు ప్రపంచమున లేవను నంతటి ఘోరపాతకముల కావించుటకు పురికొల్పుచున్నది. ఒక కరమున వికృతరూపమునుదాల్చిన పదార్థతత్వము Materialism ను, దానిని ఆవరించి యుండు అసంఖ్యాకములగు దుర్గుణములను పట్టుకొని, మరియొకచేత దుర్గర్భమును వాస్తవికతత్వమున బట్టి, రక్తస్పృశములగు దుశూలముల ధరించి, యెముకల గద్దెమపై ఉపవిష్టించియున్న, రాక్షసయెదుట చేతులాగ్గ నిలువబడి, దాని కనుసన్నలరీతి నడచు

నట్లు చేయుచున్నది. సంస్కృతుల యొక్కముచే జనితముగు అంతర్జాతీయతయే యీ క్రూరప్రవర్తనయను విషమునకు విలుగుడు. అదియే మనకు గతి.

మరికొందఱు విమర్శకులు, 32 కోట్ల భారతీయులు పరరాజ్యభారముక్రింద చితికి నలిగిపోవుచుండ మనదేశములో మనమే విదేశీయులరీతి నుండి, మనదేశాభ్యుదయనకు తోడ్పడునటుల మాట్లాడుటకు, వ్రాయుటకు మనకు స్వాతంత్ర్యము లేకున్నపుడు భారతనర్తము విశ్వసాధారణతత్వము, అంతర్జాతీయత యను విషయముల ఆలోచించుటకు దగదని నమ్ముచున్నారు. మనదేశమును, మనము సంరక్షించుకొనుటకు లేక మనభావిరాజ్యప్రణాళికను మన ముచ్చరించుటకు వీలులేక నిస్సహాయులమై యున్నాము. ఇంత యెందుకు, అత్యగ్రావముగల మరియే యితరరాష్ట్రమైన కోరు కనీసపు అధికారములు మనకు లేవు. ఇట్టి నిస్సహాయస్థితియందు, అధికారమదముచే కైపెక్కి, దుర్బలరాష్ట్రములపై నిరంతరము తమ పశుబలమును ప్రదర్శించుచుండు పరప్రభుత్వముయొక్క నిష్ఠూరపీడికలనుండి విముక్తులగుటకు, భారత వానీయులు తమ యావత్తు శక్తిని, బుద్ధిని వినియోగించ వలయునని ఆ విమర్శకులు చెప్పుచున్నారు. ప్రపంచముయొక్క సమస్యలకు పరిష్కారముల, గొప్ప ఆదర్శముల ఆలోచించుటలో, భారతవర్షము తన కాలమును వృథాచేయరాదనియు, అట్లు చేయుటచే తన గౌరవమునకును, ప్రాణమునకును ముప్పు వాటిల్లుననియు, మనదేశము గానిపరాజ్యమని పాశ్చాత్యులచే తలపబడు నంతకాలము, వారు ఆపే హితవాక్యముల సరకుగొనరనియు, ఇతర స్వతంత్ర రాష్ట్రములు అనుభవించుచున్న ఉన్నతస్థానము తనకు దుర్లభమనియు వారు అభిప్రాయపడుచున్నారు. అంతర్జాతీయతను గూర్చి భారతవర్షము ఉపన్యసించుటకు అధికారము లేదని చూపుటకు పైకారాము లన్నియు చూపుచున్నారు. అధిక సంఖ్యాకులగు భారతవానీయులు, యీ అభిప్రాయముతోనే నేటికాలమున ఉండుట తోచనీయము.

పైకారణములు వారు చెప్పట, వారి మాతృదేశముపట్ల వారికి ఉండు భక్తిశ్రద్ధలవలననే గాన, వారిని మాట బనిలేదు. మాతృఆరాధనాత్మయత్నమున ఇతర పెద్ద విషయముల సరిగా కాంక్షలేకపోవుట సహజము. భారతవాసీయులందరును ఈ ఆదర్శముయొక్క విలువను గ్రహించి, దాని పతాకము చుట్టు చేరగల దినము సమీపముననే యున్నది.

విమర్శకులు ఆదర్శమును గూర్చి చెప్పిన దేమిటో సరిగ్ ఆదర్శము కాకున్నది. ఈసందేశమును భారతవర్షము ప్రపంచమునకు యివ్వగూడ దనుటకు ఆపే రాజకీయముగ అన్వేషించు రాలనిమా? విదేశీయ భారమునుమనము తొలగద్రోయువరకు, గర్భాంతరారణమునండి పైకి ఉచితము భావావేశముల భారతవర్షము ప్రకటింపగూడదా? పరుల వినాశమును అపేక్షించు జాతీయతయొడ తిరస్కారభావము గల్గిన విశ్వభారతి ఆదర్శము భారతవర్షముయొక్క జన్మహక్కు దానికి ఆపేయే హక్కుదారు, అది తన దేహములోనే యుమిడి యున్నది. మన సమాజములోనే కలసి యున్నది. ఇతరదేశములన్నిటి నుండియు, ముఖ్యముగ పాశ్చాత్యదేశములనుండి మన దేశము పెక్కు విషయముల నేకరించినది. అందులకు ఆపే చిరకాలము కృతజ్ఞురాలై యుండగలదు. నిష్పంకోనముగ పాశ్చాత్యదేశముల పాదములకడ, తనకు లేని విషయముల సొండుటకు కూర్చుండి గలదు. ఇట్లుంటుంటే తిరిగి వారికేమియు యివ్వజాలదని ఆదర్శము చేసికొనుట పొరబాటు. తన మొదటి సొగలచే నిర్మితమై, ఎముకలలోని బుజ్జచే శక్తివంతమై నాశములలోని రక్తముచే చాయను సొందర్యమును సొందిన తన సందేశము కలదు. వాదములకు గూడ తా వివ్వనంతటి యభారముగ ఆపేకు యీ సందేశము కలదు. బ్రిటిష్వారు కనికరించి మనకు స్వరాజ్యమును ప్రసాదించుదురనుక, తన సందేశమును యితరుల కిచ్చుటకు అగి వేచియుండవలయునా? సంపూర్ణ స్వతంత్ర భారత వర్షపు సంయుక్తరాష్ట్రముల త్రివర్ణ పతాకము నాటబడి ఆకాశమున నిగురవేయబడువరకు తనభావములను, అభిప్రాయములను అణచి భృంస మొనర్చవలయునా?

అంతర్జాతీయత, స్వరాజ్యము

జాతీయవాదుల అర్థముచేసికొనుటకు యిచ్చుట కష్టము. స్వరాజ్యప్రాప్తి ప్రయత్నమునకు అంతర్జాతీయత యెటులు నిరోధమును చున్నది? నాకు తెలిసినంత వరకు, అంతర్జాతీయత పూజారులెవరును హిందూదేశము స్వరాజ్యమునకు యత్నింపగూడదని చెప్పటలేదు. వారు మనదేశము తన విషయములలోనే తృప్తిసొందుచు యితర దేశముల స్పర్శ యక్కర లేదనుచు యితరులు చెడుటచే మన మభివృద్ధి సొందవలయునని అభిలషింప గూడదని మాత్రము చెప్పుచున్నారు. మన అన్ని ద్వారముల తెగచియుంచి, వాటిగుండా వీయు అన్ని దిక్కుల పోతవాయువులచే మనఃక్లాంతిని బాపుకొని, అవి వివిధ ప్రాంతములను భిన్నభిన్నవాతావరణముల గుండు గ్రుమ్మరుచు సంపాదించి తెచ్చు సౌరభములచే మనము తన యత్నము నొండవలసి యున్నది.

స్వరాజ్యము మనకు వచ్చితీరవలయును. ప్రతి యదాగ్రభాగతీయుడును దానికై యపేక్షించు చున్నాడు. మన ప్రయత్నములకు, కావలయునని యొనడైన, యెవ తెచ్చిన ఆటంకముల కలుగజేసిన, దేశగ్రోహాలు, సూతకులు, ఆత్మరహితులును, స్వార్థపరులునుగు బానిసలు, మాత్రమే అసహనాభిలాషులు మున్నగు సంక్రాంతి బిరుదములతో వారిని సత్కరించి కలిపురుషుని వాహనముపై ఊరేగింప నలసి యున్నది.

స్వరాజ్య ప్రాప్తియే మన ఆభిలాషాంగముకాదు. దాని ఆవలనున్న అభివృద్ధిసౌధమునకు స్వరాజ్యము యొక పాథేయము మాత్రమే. అట్లయిన మన వ్యాపారవిషయములను, బుద్ధసంబంధములగు ఆసక్తులను, కవిత్వవిచారములను, సొందర్యవాంఛలను, జైవాహిక తీర్మానములను స్వరాజ్యము వచ్చువరకు ఆపుదల చేయవలయుననిగాని, వదలివేయ వలయుననిగాని నిర్బంధమా? అట్టి మొదటి అక్రావ్యమగు ఉద్రేకవివాశమును స్వరాజ్యము మన కక్కడలేదనుటలో చదువరిగూడ నాతో ఏకీభవించుచున్నాడని నమ్ముచున్నాను. మన జప మంత్రము రవీంద్రుడు గీతాంతిలో చెప్పినట్లుగాప

“చైత్రాగ్య సాధనచే గలుగు ముక్తి నాకు వలదు” అను నదిగా ఉండవలయును.

ప్రపంచములోని గొప్ప ప్రసక్తులు, మతసంస్థాపకులు చాలమంది ఉచ్చకులములకు చెందినవారు కారు. వృషభాక్షి కుమారుడు ఏనుక్రీస్తు. తన దివ్యసందేశమును లోకములో చాటుగా పెక్కుచుహిషకులు ఆరని మతావలంబకులైరి. ఆతను తక్కువ కులమునకు చెందినవాడని, వారు ఆతని మతమును తృణీకరింప లేదు. బుద్ధుడు తన మతమును స్థాపించినపుడు, రిక్తహస్తుడగు సన్యాసియే. ఆతని బౌద్ధమతము మహాసంపన్నులగు ఆశోక బిందీసారులకు శిరోధార్యము కాలేదా? హిందూమత ఆధాగములగు ఋషులు అడవులలో తిరుగుచు, కందమూలాదుల భక్షించుచు నిరుపేదలయి యుండిరి. కాలిదాసు నన్నయ, శ్రీనాథుడు, పెద్దన మున్నగు కవులు మరొకరి ఆస్థానకవులై వారిపై యాధారపడి యుండిరి. ఓమర్ ఖయ్యం, గోల్డెస్మిత్, డెక్లెన్సు, బాన్ సన్ మున్నగు పండితులది వాఙ్మయకారకులు, శాస్త్ర వేత్తలు ద్రవ్యాభావముచే పలుకట్టముల పాలైరి. వీరి వ్రాతలను లోకము అనాదరణతో చూచినదా? పంపల కొలది సంవత్సరముల క్రితము వ్రాయబడిన వారి పుస్తకములు కూరకాలగర్భాంధకారమున మాటుపడి పోయినవా? కాన, సందేశము నిచ్చుటగాని, లోకముయొక్క ఏవిధమైన అభివృద్ధికైన సహాయపడుటగాని, ద్రవ్యలోపము, రాజకీయపరతంత్రత యను కొలకబద్ధలతో కొలుచు

దగదు. ఇతరస్వల్పవిషయముల సరకుగొనక, జ్ఞానిని జ్ఞానిగను కవిని కవిగాను, సందేశమును సందేశముగను మనము ఆదరింపవలసియున్నది.

సంధి

బాతీయత బాతీయతయే, అంతర్జాతీయత అంతర్జాతీయతయే ‘వీటికి ఎన్నడును సోగ్గు కలుగదు’ అను ప్రలాపముల మానివేయ వలయును. రాజకీయవేత్తలు, తమ స్వల్ప అభిప్రాయములను, సంకుచితత్వమును విస్మరించి అంతర్జాతీయతవైపుగూడ తమ దృష్టిని మరల్చవలెను. అంతర్జాతీయవాదులు నూడే వీలై నపుడెల్ల బాతీయవాదులను కూపసమంహృతములనియు తమ దేశము చుట్టు ఆక్రమణియగు హిమాద్రినిరై పర్యవ్రేణులుండి, ఇతరుల స్వచ్ఛలక్షణమున సంతసించువారనియు ఘోషన చేయరాదు. వారు ఏసమాజమునకుగాని, సదేశమునకుగాని చెందినవారము కామని అభిప్రాయ పడరాదు. వారు నూడ భారతవర్షపు స్వాతంత్ర్యసమరమున పాల్గొనిన వలయును. ప్రపంచము వంతము క్రేమించి విశ్వసాభాత్రత్యమునకు చెందినవారు వారి సంఘమును పంపలమును, ప్రాంతమును, వారి దేశమును క్రేమింపరాదునుకొనుట లేరని మాటన తనము. కాని వాటివాటి కనువగు పరిణామముల గమనించి అనునర్థించవలయును. విశ్వభారతి ఆచర్య సంసాపనాచార్యు డగు తామారు గారికి వెంగదేశము ప్రతి, భారతవర్షము ప్రతిగల ప్రేమ అద్వితీయమని చెప్పిన మన్నింపబడుదునుగాక.

అచట

తన్నిరు కృష్ణమూర్తి గారు

అచటి వనభూమి తేటినై యూపసూన - నిర్గతసుధాధనంబు దొంగిలిచునుండ
పాడువనమాలి నాకు దావరకమయ్యె - పరుగుపరుగున వచ్చి నక పారదోల;—
అచటి పూగుత్తినై దిశలందు నాడు - సారథంబుల జమ్మి విషణ్ణహృదయ
గహ్వరములందు వెన్నెలల్ గాయజేయ - కఠినహృదయుండు ప్రక్కమార్గంబులోన
బోవుచును నన్ను త్రొంచుకపోయె నకట;—
అచటి భూజంబునై మార్గమందు బోవు - బాటసారుల ఆయానభార మంత
మాన్య యత్నించుచుండ అమాయదారి - వాయుదేవుండు నక బడవైవిపోయె.—

ఇంగ్లండులో నాటకరంగము.

ఆంధ్రనాటకరంగమునకు సుపరిచితులగు శ్రీమార్క తాడిపత్రి రాఘవాచార్యులుగారు పశ్చిమదేశసంచారమున నుండినప్పుడు ఇంగ్లండుదేశపు నాటకకళను గూర్చి వారు ఆంగ్లమున వ్రాసిన యుత్తరమున కనువాద మీ క్రింద బ్రకటింపబడుచున్నది :—

నేటి యింగ్లీషు నాటకకళ పెంపు నాకు తెలిసినది. అనాచార్యులకు తన యందములో, అట్లే, చాటులేని తన కురూపిత్యములో జీవిత మున్నదన్నట్లుగ నందు చిత్రింపబడినది. ఆధునికసంఘముచే నతి పవిత్రముగ నాచియుంచబడిన బురదజీలు, పరలు నిర్దయముగ బహిరంగ పరుపబడినవి. నిరంకుశములు, నిరంశుములు నగు పచ్చికొరికలనుండి జనించు గుగంతము తీవ్రముగ బయల్పరుపబడినది. గౌరవపూర్ణముగ గానమచ్చు మూర్ఖ విశ్వాసముల తరచాటున బడియున్న యసహ్యములగు నేటి జీవితకష్టములు తరుగు గలిగిన మోటు యెగతాళిలో వెలువరింపబడినవి. వాస్తవములగు సిద్ధిగతులనుడు సంఘము, విజ్ఞానము, నాగరకతయు ననుభవించు సంపూర్ణముగు నిస్సహాయత చిత్రింపబడినది. శాశ్వతములగు సత్యములు దుఃఖగానమునకు బాల్పడినవి. కరమును గూర్చిన దృష్టి, శాశ్వతకర్మమును గూర్చిన యాలోచన యొక మోటువరిచోసముగ బరిణమించినవి. తప్పనిసరిగ వచ్చుచున్న ఎక్కువతక్కువల మూలమున జనించు పెద్దపెద్ద సమస్యలన్నియు విస్తృతముగ సవిమర్శముగ బ్రకటింపబడినవి. ఇంతవరకు భారతీయునికన్న ఆంగ్లయుడు

గొప్పవాడే. ఏకవ్యముగాని, యేపెనగులాట కాని సంఘటించినప్పుడు తాచేటివలె చటానున తల చెనుకకు లాగి కొనుట భారతీయునికి సహజము.

సరే, నాటకరంగమునకు మరలెదను. పాశ్చాత్యములైన మోటునడతలచే సొగసుగ జిత్రింపబడిన విలాసమయములగు సాంఘికజీవితకర్మలలో నుచ్చువించుచున్న దిగ్భ్రమగలిగించు నావిలత్వము-మానవుని స్వార్థపరత్వము నుండి, దురాశనుండి పుట్టు యుక్తులయొడ ప్రకృతియొక్క భయంకరమగు నా తిరుగుబాటు, క్రూరమగు మక్షింభరత్వము రక్తమును శీల్పివైచెడి ప్రతీకారముయొక్క నిష్ఠరమగు నాగెలుపులంత్ర-సహజములగు నాసలకు, పూర్వాచారముల తలుపులను, కిటికీలను దొంగతనముగ దెంచివైచి, వెలికి పారిపోవ సాయమొసంగు నాకపటవర్తన క్రూరమందహాసము-నేరముల యమాయిత-పడుపుకత్తై పవిత్రత-కల్లలమారి నీతిసంపత్తి - న్యాయశాస్త్రముయొక్క యన్యాయము-శిక్షలోని యధర్మము-వాస్తవము, వేదవాక్యము నగు విస్తృతతతో విననన్నిటినీ జిత్రించుటకు ప్రయత్నింపబడినది. మరుగులేనిజీవితమిది, మూర్ఖ భవించిన స్వాభావికత; మరియుపైసంతయు శూన్యము-మోక్షము. జీవితప్రవాహవాధిత్యమున బడి స్త్రీపురుషులెంత నిస్సహాయులై యున్నదియు గ్రహించుకొనుచు, ప్రేక్షకు లింటిదారి బట్టుచురు.

అందమొప్పు నాట్యము, అద్భుతమున ముంచివైచు కథావస్తువు, దివ్యముగుపరిసరము-ఇంతయున్నను సేనస్పష్టమగు నొక నిరాశకు లోనైతిని. జీవితప్రవాహమును సేను చూడగలిగినమాట నిజము. ఆ ప్రవాహమున స్నానమును భవింపవలెనని నాకొరిక; అందుచే దానినీడుటకు నాకొక

దారి కావలయును. అందు బడి కొట్టుకొనిపోవ దాని యక్కరలేదు.

నాటకరంగము సమస్యల బరిష్కరింపక యేల విడిచివైచుచున్నది? తన సమస్యలను సర్వమునిండియున్న యామహాకర్త యెదుట పెట్ట దాని కీభితి యేల? కడపటి దిద్దుబాటులో విశ్వాసముంచుట సిగ్గుపడవలసిన యంశమా? అనందకరమగు పరిసమాప్తిపై నమ్మక మొక చేతగాని తనమా?

ఉత్పాదక కర్తగ మాత్రమే భగవంతుడంగీకరింప బడినట్లు నాకు తోచుచున్నది. పరమేశ్వరుని లయకాగ కర్తముగూడ బహుళః ఆంగీకరింపబడినది కావచ్చును.

కాని రక్షకత్వము ఒక కల్పనకథమాత్రమే యయినది కాంతిరక్షకుడు, న్యాయధర్మపాలకుడునగు నొక యా శ్వరుడు కలడని నమ్ముట యొక ప్రాతఃపరిచయమైన యాచారముగ గానవచ్చుచున్నది. ఆధునికవిజ్ఞానము పరమేశ్వరుని బారద్రోలినది.

దాని ప్రయోజనము దానికుండవచ్చును; దాని స్వరూపగాంభీర్యము దానికుండవచ్చును; కాని యీ నాటకరంగము నాయెదుట చెట్టిన చిత్రము నా శేషా యస మగ్రముగ గన్పట్టుచున్నది.

—‘త్రివేణి’ నుండి.

తెలుసు

మల్ల వరపు విశ్వేశ్వరరావు గారు

ఈ ప్రతుకున వ్యర్థమైన
ఈప్రతిములు స్వర్గవాటి
మరల పూచి నఫలీకృత
మగునని తెలుసు.

ఇంకిపోయి నా కందని
ఈలోకపు సానుభూతి
నందనమున మకరందపు
నదులై పొంగు.

వెలిపుచ్చకయే వాడిన
వలపు కోరికల రేకులు

నాకలోకమున నచ్చర
లే కోరెదరు.

యన్వనమున నే జీవన
యూత ముగిసి పోయినచో
అజరుడనయి త్రిదశులలో
నాకృతి గాంతు.

సౌందర్య పిపాసలోని
సత్యము నిపు డెరుగనిచో
అమృతము గ్రోలినయప్పుడె
అనుభవించును.

కలగూర గంజ్

వేణీసంహారమున నాయకుఁ డెవరు?

“ప్రఖ్యాతో రామాయణాది ప్రసిద్ధ నాయకో
ధీరోదాతః రాజర్షిర్ధివ్యోవా, తదుపేతం నాటకమ్.”
—రత్నాపరామ.

“ప్రఖ్యాతవంకో రాజర్షిర్ధివ్యోవా యత్ర నాయకః,
తత్ప్రఖ్యాతం విధాతవ్యం వృత్త మత్రాధికారకమ్.”
—దశరూపకము.

అలంకారికుల నాయకలక్షణ మిట్లేకాని “నిలఁడు
నాటకముయొక్క ప్రతియంకమునందు నిచ్చునో...”
ఇత్యాది ఫాల్గున భారతి సంచికలో నరసయ్యగారు
చెప్పినట్లు లేదు. వేణీసంహారమున ధర్మరాజు నాయ
కుడా? భీముఁడు నాయకుడా? యను సంచయములో
ధర్మరాజే నాయకుడని పలువుర విపక్షితుల నిశ్చితాభి
ప్రాయము. శ్రీనరసయ్యగారు చెప్పినట్లు లక్షణమైనచో
నేనాధిపతియు నాయకార్హుఁడు. అయిన సమస్త పాత్ర
ప్రాధాన్య మాతని కబ్బడేమా. అట్లు చూచిన నా పదవి
భీమునకును నబ్బదు. నిత్రుణముగఁ బరికించిన పాత్రప్రాధా
న్యము ధర్మరాజునకేకాని భీమునకురాదు. వేణీసంహార విష
యక కథను పోషించుటలో ధర్మరాజే మియుఁ
డేయ లేదని వ్రాసిరికాని ధర్మరాజున యేమియు లేకుండెన
నాటకమే యుండెడిదిగాదని మనవి. ధర్మరాజు నభిరుచుమే
లేనిచో భీమ యుద్ధ ప్రసక్తియే లేకుండెడిది.

“...నగురుర్నాహం విధేయస్తవ” అని యప్ప
టి కోపము చొప్పున నన్నాడే గాని భీముఁడెల్లప్పుడును
అన్నగారికి విధేయుఁడే యని మాతృద్యుప్రైయ నాటక
మును. బరికిరించినఁగాని తదితర భారతాదులపల్లఁగాని
దెలియుచున్నది.

ధర్మరాజు పరాక్రమ మెచటను వర్ణింపఁబడ
లేదని నరసయ్యగారు వ్రాసిరి. భీముని పరాక్రమము
మాత్రము వర్ణించెనా కవి? కృత్యములవల్ల ననగతము
గాఁదగ్గది. తుదియంకమున భీమునిలో దుశ్శయధనభ్రాం
తి గలిగిన ధర్మరాజు తన పరివ్యంగములో నులిచేయ
సుంకింపలేదా యావృత్తిని? యుద్ధప్రయత్నము చేయ
కుండెనా? “నేను భీముఁడను” అనియే యావృత్తి చేప్పు
కోకపోయిన భీముఁ డెట నుండెడివాఁడో! ఈ విదిత
ఘటనము నెల్ల నే ధర్మరాజు పరాక్రమము వర్ణింపఁబడి
న ట్లర్థముచేసికొవలె.

ఇక ధర్మరాజునిలో ధీరోదాతగుణములు లేవను
నగసయ్యగారి వ్రాతి వారి యితర నాటకపరికోధనా
లోపమును ప్రకటించుచున్నది. వారన్నట్లు చార్యాకుని
ప్రసంగము గూఢభంజకము గాదు, గాని గూఢభంజకమే
యగును.

“మహాకుటీన తౌజ్యల్యం మహాభాగ్య ముదారతా,
లేజస్వితా విదగ్ధత్వం ధార్మికత్వాదయో గుణాః.”

“అద్విగహజాత్ మహామహిమత్వపాండిత్య
ప్రభృతయః.”

ఈ గుణములన్నియు ధర్మరాజున కున్నవని అందఱు
ను సంగీకరింతురు. ఇంకను బ్రకృతి నాటక చార్యాక
వర్ణనముచే నీతని యాదార్యాదిగుణములు పోషింపఁ
బడినవి. అనిర్వచనీయమైన సోదరప్రేమాతిశయము,
తుచ్చమైన యైహిక విషయ నిరసనము, తన దేహమును
గూడఁ బాకృతులవలెఁ బ్రేమింపక కులభయముగఁ ద్యజిం
పఁజూచుట, ఒక సోదరుఁడు గలించినను దాను జీవింప
నను ప్రతిజ్ఞాప్రాబల్యము మొదలగు గుణములు వర్ణింపఁ
బడినవి. ఇదియే కవి యా సమయమున చమత్కృతిచేఁ

దననాయకునియందుఁ జూపిన యమూల్యగుణము. సోదరి ప్రేమాతిశయమే ధర్మజ్ఞానకు వినాశప్రయత్నము గావించినది. ధీరోదాత్తుఁడు, మహాకవి కాలిదాసుని నాయకుఁడైన, దువ్యంతుఁడును ప్రాకృతుఁడైన విదూషకు నొక సమయమున “సఖే, త్రాయస్వహం” అన్నాఁడు. దువ్యంతుఁడటల్లనఁగననా? యని ముక్కునవ్రేలుచు మూఁఁగుఁడువా? మఱి దువ్యంతుఁడంతర మాత్రమున నాయకుఁడుగ నుండ నర్హుఁడు గాఁడా? కావున సమయాసమయముల ననుసరించి కవి తన నాయకునకు వివిధము లగు గుణములను వర్ణించు చుండును. “న కానిశి స్వప్నగతం దవర్మతం, జగదంగోత్రస్థలితేద కానతం” అని నలగుణముల వర్ణించునపుడు “నీవీహించిన వేళాయాం వస్త్రసూత్యనిరీక్షణ” మృత్యువీతి, నయోగ్యనిమగ్ధునిని స్త్రీలందఱు కుటలలేనా? యని ప్రశ్నింపవలసినదా?

మఱి యన్ని యంశములందును బ్రవేశించు ముఖ్యపాత్రమే నాయకుఁ డెన్న లక్షణమే నిష్కృష్టమైన ముద్రారాక్షసముల నాయకుఁ డెవరు? చాణక్య ప్రవేశ మంతటను రెం డంకములలోఁ జంద్రగుప్తునిది-నాయకునిది. క్రియయంతయు బ్రాప్యజునిదే. విశేషించి రాజును “వృషభ” యని పిలుచుట, కాబట్టి పూర్వోక్త లక్షణము వ్యభిచరించుచున్నదిగాన సరిపడదు. ఆలంకారి కులను భీమునే నాయకునిగఁ దలఁచుచుండిరనుట అసత్యము. సత్యమేయైన నావాక్యములనెత్తిచాసినసమంజసము.

ప్రకృతవేదీసంహారబాలకమున ధర్మరాజే నాయకుఁడు. అనుజాలు చక్రవర్తికి పైనికు లట్లు తోప్పడి వారు. చక్రవర్తియు నెపుడును యుద్ధము చేయఁడు. అంతయు పైనికులే, అట్లే సోదరులును. తుదకు చక్రవర్తి గల్పనను పేరే. ధీరోదాత్తుగుణములు ధర్మరాజునకు సరిపడ్డవి. ఇతరులకు లొంగినవాఁడు గాఁడు. ప్రధానఁడును. ధర్మరాజే, కావున ధర్మరాజే నాయకుఁడు గాని భీముఁడు గాఁడు. భీముఁడే యువనా

“వ్యాయోగే ప్రఖ్యాత మితివృత్తం ధీరోద్ధతో నాయకః విరరసః ప్రధానం” అని వ్యాయోగ మనియే పిలిచిన బాగుండును.

[నల్లమోతు ఏర రాఘవయ్య]

చేలివ్రేళ్లనుండి మెరుపులు

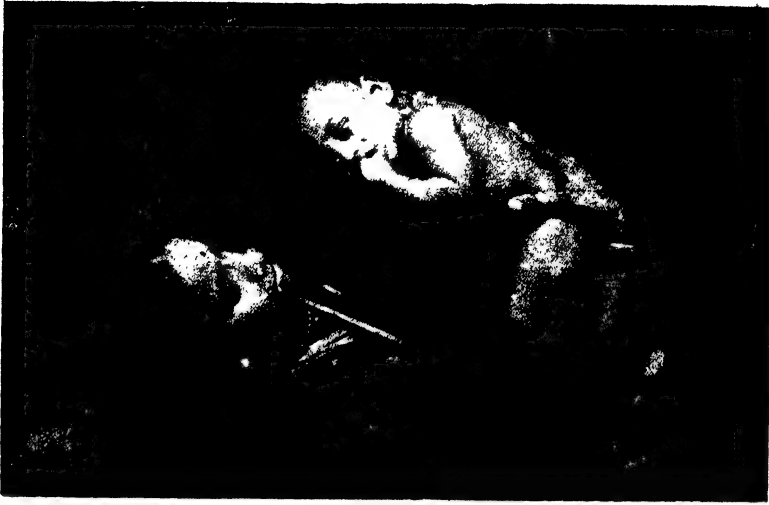
వంగదేశపు వృక్షశాస్త్ర కోధకుడైన జగదీశ చంద్రవసువుగారు, వృక్షములుకూడ బాధపడునని నిరూపించి యున్నారు. పచ్చని యాకున కొక నూది గుచ్చి వేరొక నూదిని మరియొక కొనను గుచ్చినచో ఈరెంటికి మధ్య విద్యుచ్ఛక్తికి సంబంధించిన యొత్తికి యుండునని వీరు నిరూపించినారు. ఇట్టి యొత్తికి పుట్టుటకు నరములుండి తీరవలెను. కాబట్టి వృక్షములకు నరములున్న వని ఈయన సిద్ధాంతము. కావున మానవదేశము నరముల పంజరముతో కూడిన కారణమున, మెదడును యంత్రకాలతో కూడిన విద్యుచ్ఛక్తి మన్ననూట. నరములే మన దేహమునందలి విద్యుచ్ఛక్తికి వాహకములు. ఈనరములు వ్రేళ్ల చివర, కాళ్ల చివర, కొనలుతీరి యుండును కాన విద్యుచ్ఛక్తి వ్రేళ్లనుండి పేజీ మెరుపులు (Sparks) సూలమున పోవుచుండవలెను. అనుకూలమైన యంత్రసహాయముతో, ఈ మెరుపుల చాయాచిత్రమును తీయటకు వీలుండవలెను. జర్మనీదేశముగో మ్యూనిచ్ లోని ఇద్దరు శాస్త్రజ్ఞులు ఈ మెరుపులను చాయాగ్రహణము చేసినట్లు ఫిబరరి Popular Science అను అమెరికాదేశపు పత్రికనుబట్టి తెలియు చున్నది వ్రేళ్ల చివరనుండి మెరుపులు వచ్చుచున్నట్లు నిరూపింపబడినది.

మన యొగవ్యాధులు శాస్త్రజ్ఞులు, సమాధిలో కూర్చుండు నప్పుడు లేడి లేక పులి చర్మమును ఉపయోగించుదురు. ఇది కిరీరములోని విద్యుత్తును పైకి బోనీయ కుండుటే కాక, కిరీరమునకును చర్మమునకును రాపిడిబల్ల నూతన విద్యుత్తును కిరీర మందు ప్రసరింపజేసి నూతన వికాస మొనవజేయును. యోగులు పద్మాసనము వేసికొని చేతులను మోకాళ్ల కడ నుంచి బాటన క్రోలిని చూపుదు వ్రేలిని కలిపియుంతురు. కారణము దేహమందలి విద్యుత్తు భూమికి సంక్రమించక తిరిగి దేహమందే ప్రసరింపజేయుటయే దీని యుద్దేశ్యమని వారు వాదించినప్పుడు మేము నవ్వితిమి. కాని ఇప్పుడది నిజమేయని తేలిపోయినది.

సన్యాసులు, విద్యుత్తునకు దుర్వాహకములగు పాము కోళ్లను ధరించి తిరుగుట, భుజించునప్పుడు కర్ర

బొమ్మలద్వారా విద్య నేర్పుట

ముద్దుబి

లి వి చి త్ర ము లు

చిత్రము ౧

చిత్రము ౨

పీటలపై కూర్చుండుట, అవలూ భుజించుట (లోహపు కంచములు విద్యుద్వాహకములు) ఇందుకే సేమా. బుద్ధి లేక పెట్టిన నమకొన్న మన ప్రాచీనాచారముల కీరీతి కాస్త్రవ్యాఖ్యానము పరదేశ్యుల వల్లవైన జరుగుట ముదామహము.

[శ్రీ. గో. కృ. మూ.]

పంచవటి, కిష్కింధ, స్థలనిర్ణయము

పై చిరునామాతో నొకవ్యాసము భారతి సంచిక ౬, సంఖ్య ౨ లో కనిపించినది. ఇందు కిష్కింధ వింధ్య పర్వతములలో నున్నదనిన్ని పంచవటి నాసికపట్నమే యనిన్ని వ్రాసిరి. రామాయణమును సరిగా పరికిరించి చూచినచో వింధ్యకు కొంత మారముగా నుత్తరమున కిష్కింధ యున్నట్లు గనబడును. దక్షిణదిక్కుకు వెళ్లుటకు నియమింపబడిన వానర్లు రామునివద్ద శలవుదీసికుని దక్షిణముగా వెళ్లి వింధ్యపర్వతమును జేరినని వాల్మీకి చెప్పి యున్నాడు. ఆ పర్వతములలోనే కిష్కింధ యున్న యడల దక్షిణముగా వెళ్లిన వైన వింధ్య నెక్కిరిని చెప్పు టెట్లు సమంజసముగా నుండును?

సీతా రామలక్ష్మణులు పంచవటిలో నివసించి యుండగా రాక్షసుడు సీత నెత్తుకుబోవుట. తనపరి సీతను వెను కుమా రామలక్ష్మణులు చూడుయోజనములు వెళ్లి పంచకారణ్యమును వదిలి క్రౌంచారణ్యమును బ్రవేశించిరి. అందులో కొంతమారము వెళ్లి కబంధుని వధించి దక్షిణముగా బోవపంప యొడ్డుకు వెళ్లిరి. అచ్చట శబరి చేసిన యాత్మియమును గొని యిచ్చట నుండి దక్షిణముగా వెళ్లి కిష్కింధ పర్వతమును యెక్కి దాని దక్షిణపు వైపుకు దిగగా కిష్కింధ పట్నము గానవచ్చినది. ఇట్లు వాల్మీకి చెప్పియున్నాడు. దీనిని బట్టి యాలోచించగా పంచవటి కిష్కింధకు ఉత్తరమున కొంతమారముగా నున్నట్లే దెలియును.

ఇట్లుండగా పైవ్యాసమందు వింధ్యకు గుమారు 100 మైళ్లు మారమున దక్షిణమున నున్న నాసికయే పంచవటియని తెప్పియున్నది. వింధ్యకు ఉత్తరముగానున్న పంచ

వటి వింధ్యకు దక్షిణముగానున్న నాసిక యెట్లు కాగలదో తెలియకున్నది?

కిష్కింధ వింధ్యకు ఉత్తరముగా నున్నది. కిష్కింధకు ఉత్తరముగా పంచవటియుండె. సేతు పంచవటియని, కిష్కింధయని, మాపు ప్రదేశములు రామాయణము నందు జేర్చొనిన స్థలములుగావు.

[గో. రామదాసు.]

విశాల భారతము

‘మీరట్ కాలేజీ మేగజైను’లో డాక్టరు బి. ఆర్. చటర్జీగారు విశాల భారతదేశమును గూర్చి వ్రాయుచు నిట్లు నుడువుచున్నారు :

ఒక సంస్కృత శాసనము

ఇండో-చైనాలోను, మలే, ఆర్చిపెల్గో (జావా, సుమాత్రా, బాలీ, బోర్నెయో, మొదలగు) దీవులలోను వ్యాప్తమైన భారతీయవిజ్ఞానమునుగూర్చి తెలియజేయు మూలాధారములలో నెల్ల మిగుల బురారతనమైనవి చైనారా జ్యాంగ చరిత్రలు. (The Chinese Imperial Chronicles) ఈ ప్రాంతములకు వచ్చిన చీనాదేశపు రాజు బాదల వ్రాతలవలన క్రీ. శ. ౧ శతాబ్దములో కొండిన్యూ డను నొక బ్రాహ్మణుడు ఇండో-చైనాదేశపు మధ్య భాగమున నొక బలీయమగు రాజ్యమును స్థాపించియుండెననియు, చీనావారు ఆరాజ్యమును ఫు-నన్ (Fu-nun) అని పిలిచెడివారనియు నునకు దెలియుచున్నది. మరియు చంపా (ఇప్పుడు దీనికి అన్నాం అని పేరు) ప్రాంతము లో దొరకిన క్రీ. శ. 7 వ శతాబ్దము నాటి సంస్కృత శాసన మొకటి ఈ ఫు-నన్ రాజ్యమునకు రాజధానియగు భవపురనగరముయొక్క స్థాపనమునుగూర్చి నుడువుచున్నది. అందుచే పైసంగతిని ధ్రువపరచుట కీశాసన మొక యాధారము. ఈ కొండిన్యూ దాదేశపు (ఇండో-చైనాదేశపు) రాజకన్య నొక్కతను బెండ్లాడి యొక రాజ వంశమునకు మూలపురుషుడైనట్లు తోచుచున్నది. ఈ రాజ

వంశమునే తరునాతి గాథలు హిందూదేశములోని మార్గ వంశముతో గలిపిచె వివరి.

క్రమక్రమముగ, నీరీతిసే, భారతీయవిజ్ఞానముతో నిండిన రాజ్యము లనేకములు ఇండో-చైనాదేశమున స్థాపింపబడెను. వానిలో ప్రధానమయినది కాంభోజ రాజ్యము (Kambuja) [మొట్టమొదట నిది పూ-నా రాజ్యమునకు సామంతదేశము. నేనుదీనికి కాంబోడియా (Cambodia) యని పేరు]; చంపా రాజ్యము [ప్రస్తుతముని నిది అన్నాం (annam) అని పిలువబడుచున్నది]; ద్వారవతి దక్షిణ సయామదేశములోనున్నది] హంసవతి [బర్మాదేశమునందలి పెగూప్రాంతములో]; [అరిచర్లవ పురము] [పెగూప్రాంతములోనిది.]

బోర్నియో, సుమాత్రాలలో

ఆర్చిపెల్గో దీవులలో మునుముందుగ భారతీయ రాజ్యము స్థాపింపబడినది బోర్నియో, పడమటిజావా, బాల్, సుమాత్రాదీప్రములయందు. నాలుగవ శతాబ్దము నాటి సంస్కృత శాసన మొకటి (బోర్నియోలోనిది) బోర్నియోలో మూలవర్ణయను రాజౌకడు యజ్ఞము చేసినట్లు తెలుపుచున్నది. పడమటిజావా దీవిలో పూర్వ వర్ణయను రాజు ఎర్నియో కాలునలను ద్రవ్యించెను. తాను విష్ణుదేవుడని యితడు చెప్పుకొనెను. బాల్దీప్రములో హిందూమతము నేటికిని బ్రచారముననున్నది. సుమాత్రాను పూర్వమున సునర్లదీప్రముని పిలిచెడువారు. తుదకు మధ్య-జావా, తూర్పు-జావాలుగూడ బలీయములగు భారతీయరాజ్యములకు నిలయుచు లయినవి.

శ్రీవిజయమునకు (పూర్వదక్షిణ-సుమాత్రాలో నిది) సంబంధించిన శైలేంద్రరాజుల రాజ్యము చాల కాలమువరకు-కొన్ని శతాబ్దములవరకు - చీనా, ఇండియా దేశముల నడుమ, సముద్రతీరమున, నొక బలవత్తరముగు రాజ్యముగ నుండినది. ౮వ శతాబ్దమున నీ శ్రీవిజయ రాజులు సుమాత్రా, జావా దీప్రములలోను, మలేదీప్ర కల్పము నందును, ఆర్చిపెల్గోలోని మరియొన్నియో దీవులలోను, దను యేలుబడి సాగించిరి. శ్రీవిజయము సంస్కృతవిజ్ఞానమునకు ప్రధానసీతములలో నొక్కటి

యని చీనా యాత్రికుడగు ఇ-త్సింగు (I-tsing) దానిని ప్రశంసించుచున్నాడు.

క్రీ. శ. ౧౮వ శతాబ్దమునగూడ మజపహిత్ అను హిందూ-బౌద్ధసామ్రాజ్యము-దీని సంస్కృతపు బేరు విల్వతిక్రమ-అర్చిపెల్గో దీవుల నన్నిటిని, మలేదీప్రము లోని కొన్ని భాగములనుగూడ, బరిసాలించెను. ఈ సామ్రాజ్యపు నాకాదళము మిగుల సమర్థమయినది. తూర్పున ఆస్ట్రేలియా మొదలొగ్గని ఉత్తరమున ఫిలిప్పైన్ దీవులవరకు గల దీప్రములన్నిటిలో నీ నాకాదళము సామ్రాజ్యమునకు మూలాధారముగ నుండెడిది.

చంపా (అన్నాం), కాంభోజము (కాంబోడియా) బోర్నియో, జావా, సుమాత్రా, బాల్ దీవులు మలే దీప్రకల్పము మున్నగు చోటుల దొరికిన సంస్కృతశాసనములు విశాలభారతచరిత్రమున నిర్మించుటకు మూలాధారములు. ఇండో-చైనాయందలి శ్రాంచి పరిశోధకులు, జావా దీప్రములోని ఉచ్చిపురాతనపరిశోధకులు ఈశాసనములనిపెట్టి ప్రకటించునదృఢతకార్యమును నిర్వహించిరి. దేశాంతరములందు విజృంభించిన మన విజ్ఞాన ప్రభావమును గూర్చియు, రాజకీయమును మన గొప్పతనము గూర్చియు మన దేశములో, మన కేమియు తెలియదు. కారణము: ఇంగ్లీషు వ్రాతలలో నీవిషయమున వ్రాయబడినది రహస్యతయు లేదు.

కాంబోడియా

క్రీ. శ. 6వ శతాబ్దములో కాంభోజదేశము (కాంబోడియా) పూ-నా సామ్రాజ్యపు టిథికారమును ధిక్కరించి స్వంతైత్రమై బలీయమున నొక ప్రత్యేక రాజ్యముగ నేర్పడెను. ఈ కాంభోజ రాజ్యమునకు సంబంధించినవి యిందు మించుగ నైదువందల శాసనములు గలవు. వీనిలో చాలశాసనములు పెద్దది నిర్దుష్టముగు సంస్కృతమున వ్రాయబడి యున్నవి. ఇవి యన్నియు క్రీ. శ. 6 మొదలు 14-వ శతాబ్దము వరకు నీ హిందూ రాజ్యమునకు సంబంధించిన వైజ్ఞానిక రాజకీయ చరిత్రలను వ్రాయుటకు కావలసినంత సామగ్రి నొసంగ గలవు.

కాంబోడియా దేశమునకు దూరువున సంపారాజ్యముండెను. అన్నాం, చీనాదేశముల దండ యాత్రలెడతెగక చచ్చెదుర్కొను చుండుటచే నీహిందూరాజ్యము ఎక్కువ విషయస్థితిలో బడి యుండెడిది. ఈ రాజ్యమునకు సంబంధించినవి 150 శాసనము లున్నవి. చీనా, అన్నాందేశముల రాజ్యాంగ చరిత్రములను వీనికి జతపరచినవో నొక చక్కని వంపారాజ్య చరిత్రమేర్పడగలదు. ఇండో-చీనా దేశములోని హిందూ పరిపాలనమునకు జెందిన యీపరిశోధనల నన్నిటిని నిర్వహించిన కీర్తి సంపూర్ణముగ ప్రాచీన పురాతత్వ వేత్తలది.

జానా, సుమాత్రా, బాలీ, మొదలగు రాజ్యములకు సంబంధించిన శాసనములు సంస్కృతమునను, కవిభాషలోను-ఈకవిభాష జానాదేశపు పురాతన గ్రాంథికభాష-కొలదిగ మాత్రమే దొరుకును. కాని కవిభాషలో 13, 14 శతాబ్దముల నాటి జానాదేశ పరిస్థితులను దెలుపు రాజ్యాంగ చరిత్రలు రెండు కలవు? జానా ఈ రెండు శతాబ్దములలో చాలగొప్ప దశ ననుభవించినది. 9, 10. శతాబ్దములనాటి అరబ్బీ వర్తకుల గాళ్లు గూడ నానాటి యాద్యపముల చరిత్రకు సంబంధించిన యెన్నియో ముఖ్యాంశములను మనకు దెలుపును. జానాదేశపు హిందూరాజ్యమునకు జెందిన చరిత్రను ప్రాచీనచేసి యుండుటయే కాక, యచ్చటి గొప్పగొప్ప దేవాలయములను, స్మారక చిహ్నములను భద్రపరచి యుంచిన డచ్చి పురాతత్వవేత్తల పరిశ్రమ యరూఱుము.

అంకార్ వత్ (Angkor Vat)

కాంబోడియా ద్వీపములో 12 వ శతాబ్దపు మొదటిభాగమునందు రెండవ సూర్యవర్మ కట్టించిన విష్ణ్వలయ మొకటి కలదు. ఈయాలయము పేరు అంకార్ వత్. ప్రపంచములోని గొప్పగొప్ప యద్భుతములలో నొక్కటిగ నిష్పండి వాసికెక్కినది. ఈయద్భుత దేవాలయము, ఎచ్చటనో మహాపురుషుడు మనిగి యుండి మరపునకు బాల్చడెను.

హెచ్. మోహట్ (H. Mouhot) అనునొక ప్రాచీన పరిశోధకుడు 1860 సం॥ న దీనిని మరల బయ

ల్పరచెను. బ్రహ్మాండముయిన యీదేవాలయము నగమ్య గు నొక యడవి నడుమ గాంచుటతోడనే తానెన్నడు ననుకొని యుండని యాదృశ్యమున కచ్చెరువంది తనదైరిలో ప్రపంచము నందలి గొప్పగొప్ప కట్టడముల నన్నిటి నిదిమించి యున్నదనియు, తోముగాని, గ్రీసుగాని యిట్టి యద్భుతము కట్టడము నిర్మించి యుండలే ననియు ప్రాసిగొనెను. అంకార్ వత్ దేవాలయమునకు సంబంధించిన యేర్పాటు లన్నియు బ్రహ్మాండమునవే. ఈయాలయముచుట్టు గల యగ్రై చుట్టు 700 అడుగులు. రాతితో గట్టబడిన ప్రాకారపు గోడ తూర్పు పడమరలు క్షి మెలుమూరము ఉత్తర దక్షిణముగ నొక యరమైలు మార్గము వ్యాపించి యున్నది. ఆలయమునకు మూడంతి స్థులు గలవు. గొప్పగొప్ప శిఖరములు గలవు. లోపలి గోడలపై రామాయణము, మహాభారతము, హరివంశము మున్నగు గ్రంథములలోని దృశ్యములకు సంబంధించిన పెద్ద పెద్ద బొమ్మలు చెక్కబడి యున్నవి.

బారాబదర్

జానాద్వీపములో బారాబదర్ అను బౌద్ధ స్తూప మొకటి కలదు. దీనిపై జెక్కబడిన బొమ్మలన్నియు బుద్ధుని చీవితమునకు సంబంధించినవి. ఇది అస లొక కొండ. కొండను కొండనే స్తూపముగ జెక్కి వైచిరి. మధ్యజానాలో ప్రాంబన అను పేరున నొకగుడియున్నది. అందలి రాతిగోడలపై రామాయణము మొదటి యొడు కాండలను బొమ్మలు చెక్కి యున్నవి. కాంబోడియాలోని యిట్టి మహాన్నత దేవాలయములు జానాలో గానరావు. కాని శిల్పము విషయమున మాత్రము జానాలో కాంబోడియా పరితూగబాలదు. జానాలోని కొన్ని బౌద్ధ శిల్పముల యందమును మించగల శిల్పచిత్రములు ప్రపంచమున చాల తక్కువ.

[మాడరక్ రివ్యూనుండి]

విద్యాలయములు - పాఠ్యపుస్తకములు

డిసెంబరుమాసపు ఎడ్యుకేషన్ రివ్యూ నేటిబడులలోని పాఠ్యపుస్తకములను విమర్శించుచు నిట్లు వ్రాయుచున్నది:—

‘విద్యాలయము’ లకు సంబంధించిన పాఠ్యపుస్తకములు తప్పని సరిగా తమ మర్యాదను గోల్పోవుచున్నవి? అవి యంత్రములలో తయారై నట్లుండును. వానిలో నాత్మలేదు; ప్రాణములేదు; ఉత్సాహములేదు. పాఠ్యపుస్తకము లన్నియు సమానపద్ధతిపై నుండవలె ననుట యొకటి, జోధన పద్ధతులలో ఎంతవరకు పాఠ్యమయిన నంత క్రింది మెట్టునకు దిగవలయునను కోరిక యొకటి పుస్తకములను నిర్ణయములుగ జేసివైచుచున్నది. ఐన విద్యాకాలవారు మాత్ర మింకా సంగతి నెల్లప్పుడు విస్తృతముగ గ్రహించుకొనరు. ఇంగ్లండు దేశములోని ‘విద్యాసంఘమువారు’ (Board of Education) పాఠ్యపుస్తకముల సంఖ్యను గూర్చి యాలోచించుట కొక సంఘమును నియమించి యుండుట గమనింపదగిన సంగతి. ఈ సంఘము వారి తీరుమానములు హిందూ దేశమునకు గూడ గొంత వరకు గమనింప దగినవే యగును. ప్రాథమిక పాఠశాలలలో కేవలము మూడవ పద్ధతికి జెందిన పాఠ్య సామగ్రియేదో పిల్లలకు సమకూర్చబడుచున్న దని ప్రజల మొర. సత్యసౌందర్యములు లేకకుండు వచ్చుట లేదనియు ఫీర్బాదు వచ్చు చున్నది. శూన్యమై శిథిలమై యుండు నభివృద్ధిగమునకును, తమకు సహాయ కరమై సత్యసౌందర్యములతో నిండియుండు నుత్తమ పదార్థము నకును గల భేదమును గనిపట్టగల విచక్షణను పిల్ల వారికిచ్చు నున్నత వాఙ్మయము విద్యాలయములలో నరుదను చున్నది. ఈసంగతి హిందూదేశము విషయమున నాలోచించినచో, మరింత ప్రాధాన్యము వహించును. ఏలయన

ఇచ్చటి పుస్తకములను వ్రాసినవారిలో చాలమందికి వాఙ్మయ పరిజ్ఞానము కున్నది. మరియు ఇచ్చటి పుస్తకములు విద్యాలయముల లోనికి ప్రవేశించుటకు సామాన్యముగ నాయా గ్రంథకర్తల ప్రభుత్వోద్యోగములే కారణము. పై సూచింపబడిన యిచ్చి విచారణయే యొకటి హిందూ దేశమున గూడ జరుగుచేని ఏపాటి వాఙ్మయవిచక్షణ గలవారికైన నాశ్చర్యము గలిగించి వైచు స్థితిగతులెన్నియో వెలువడ గలవు.

[మాడరన్ రివ్యూ నుండి]

జాన్సను లేఖ

(మిథ్యాప్రోషణ ఖండినము)

‘జాన్సను’ నామధేయుండు అనంతమేధా సంపన్నుడు. ఈ యంగ్లేయుండు కవియు, విమర్శకుడును, వ్యాసకర్తయు, కవిజీవితకారుడును, మంచి సంభాషణ నుతురుండునై యశస్సాంద్రుడాయెను. గ్రంథరచన మాలమున ధనసంపాదన మొనరించువారము కామని కొందఱు భ్రమాసంభరితదుర్గర్వమున వీరము లాడుదురు. మఱికొందఱు ధనసంపాదనార్థ మెట్టి ప్రాశస్త్యమునకైనను బాల్చుదురు. * జాన్సను అట్లునిట్లునుగాక గ్రంథకర్తృత్వమున కొక యనూనగౌరవము గడించి, తనకాలమున నిరంకుశసాహిత్యచక్రవర్తియై ఖ్యాతి గాంచెను.

ఈతఁ డొక నిఘంటు రచించెను. నేడు నామ మాత్రావశిష్టమై యున్నను, అది యొక మహాగ్రంథము. ధనరహితుడగు జాన్సను ఏడు సంవత్సరము లష్టకష్టము లనుభవించి గ్రంథనిర్మాణ మొనరించెను. తద్గ్రంథప్రారంభావసరమున ‘చప్టరుఫీల్డు’ ప్రభువు నిఘంటుకర్త కోరు సాహాయ్య మొసంగి కృతిపతి కాఁ గోరెను. కాని,

* cf “No man but a blockhead,” said Johnson, “ever wrote except for money.” The doctrine is, of course, perfectly outrageous and specially calculated to shock people who like to keep it for thier private use, instead of proclaiming it in public..... “So long as he (author) supplied a good article and got a fair price, he was a fool to grumble, and a humbug to affect loftier motives—Leslie Stephen.

అతని పోషకము మాటలందేగాని క్రియయందు గాని పడుండెను. అమాయకుడగు జాన్సను పోషకుడు ప్రసన్నుడగునని భ్రమించి, ప్రభుసంధ్యవార్ధము వేచివేచి విసిగి వేసారి పరిభవాలతప్పుడై వెనుదిరిగెను.

కాని, అవిరళ కష్టార్థన నిష్కున్నుడై తన గ్రంథము జాన్సను పూర్తికేసినంతనే, ప్రభుహృదయ ముక్కసారి విశాలమాయెను. అంత, నిఘంటు కడునవసర మనియు, విద్యానిధియగు జాన్సను భాషానుశాసన మొనరించుటకు నిక్కముగ సమర్థుడనియు నుగ్గడించుచు నాప్రభువు రెండు వ్యాసములు వ్రాసెను. మానియగు జాన్సనున కట్టి వర్తనము కడుంగడు దుస్సహమాయెను. తానొక యుదారునినలె విద్యాపోషకునినలె నటించి, అవసరముగ కష్టసమయమున గుమతియై యుపేక్షించిన ప్రభువు తాను కృతపతి కాఁ గోరియే యట్లు గ్రంథరచనానంతరము ప్రకటించెనని యెంచి కుపితుడై, ఆప్రభువే గాక ఇతరమిగ్గా పోషకులందఱు గూడ విశిష్టహృదయములగునట్లు జాన్సను ఒక కమ్మలిఖించి యాతని కంపెను. *

సాధారణాంగ సారస్వత జ్ఞానము గల వారలకును, అంగ్లాంకారకాస్త్రమునం నొకంత పరిచయము గల వారలకును గూడ నీ ప్రసిద్ధ లేఖ సుపరిచితము. “ప్రభూ!

నేను విరచించిన నిఘంటును ‘ప్రపంచ పత్రిక’ యందు రెండుసారులు లుగ్గడించితినని వినియుంటిని ఇట్లు ప్రశంసాపాత్రుడైన నగుట కడు గౌరవప్రదమే, కాని మేటి మానవాదరణ మొన్నడు నవిమాడని వాడైన నగుటచేత నే నెఱుఁగు పరిగ్రహింప నలయునో తెలియకున్నది.

కించి త్వోత్సాహమున నిన్ను తొలిసారి సందర్శించి, భవచ్ఛేదన రసనా సారస్వము గాంచి, ఇతర జానానీకమువలె తీర్చుచుడి, అన్యజనాసాధ్యపదార్థము

నాకు సాధ్యమాయెనని గర్వింబితిని కాని పోత్సాహ మంతరించెను, మానవంతుడైన నగుటచే నేనొక నీపముకు మనకు రాజాలక పోతిని. నాకుగల కళాప్రావీణ్య మంతయు వెల్లడియగు పలుకులచే స్తుతియించి నిన్ను రంజింపఁగడంగితిని. చేయగలంత చేసియుంటిని, స్వల్పమే యైనను తాజేయునంతయు తీత్రయగుట గున్య నిత్య దుస్సహము గదా!

నీదు మొగసాలల వేలాడి వెడలింపఁ బడి నేటికి ఏడు సంవత్సరము లాయెను. ఈలోనఁ గష్టములఁ జొరలాడుచునే నాపని సాగించుచుంటిని. నాకష్టము లందహరించుట నిరర్థకము. పోత్సాహపుఁ బలుకొక్కటియునను లేక ఆచరణమందహాసమైన నెఱుంగక నాగ్రంథము బూరించి ప్రచురణగొనఁగ్య మొనరించితిని; ముందెన్నడు పాపముని ఎఱుంగని వాడైన నగుటచేతి, ముందెన్నడు నిట్టి ప్రసర్తనగూడ నెఱుంగనైతిని.

‘వర్ణిలు’ గాధయనినది గోపాలనకు తుదకు ప్రేమతో బరచయమాయెను— ప్రేమ శిలాంతరవాసి యని ఆతనికిఁ దెల్లమాయెను. *

నీటబడిన మునుజుఁడు నిజప్రాణసంరక్షణార్థ మట్టిట్లు గొట్టుకొనుచుండు సమయమున గతినాత్ముడై యుపేక్షించి, ఆ హతభాగ్యుఁ డెట్లులో తీరముజేరునంత నే యుదారహృదయుడై నాహాస్య మొనరింపఁ బోవువాడె గదా పోషకుడు? ప్రభూ; నా పరిశ్రమము తొలుదొల్లనే అరసి యుంటివేని, అది పకరుణముగ నుండెడిది. అటుగాక నేను ఉత్సాహరహితుడనై యనుభవింపఁ జాలకుండు సంతనశకును, నేను పరిచితుండనై అపేక్షింపకుండునంతనశకును, నీవు నన్ను పేక్షించితివి. ఉపకారము అనలే లేనపుడు కృతజ్ఞత నే జూపకుండుటయు, దైవికముగా నేనే సాధింపఁ జాలినది పోషకుని ప్రదాన మని జనులు భ్రమించుట కనకాశమీయ

* cf. “The letter was, as Mr. Carlyle calls it, ‘The far famed blast of doom proclaiming into the ear of Lord Chesterfield and through him, of the listening world, that patronage should be no more.’ —Leslia Stephen

* cf. “The shepherd in Virgil grew at last acquainted with Love, and found him a native of the rocks.’

కుండుటయును శమంజసమే యగును గాని కూరమాషణము కాఁజాలదు.

ఏ విద్యాభిమాని సాహాయ్యమైనను బడయక నా గ్రంథ మింతవఱకు దేజాలితి గదా; అట్లులే ముగింపఁగలను. నాటి ఆశాస్వప్నము నాఁడే పటాపంచలాయెను....."

బొమ్మలాట

ప్రతిదేశమందును పూర్వకాలము పామరలకు బోధ చేయుట కనేకమార్గము లవలంబించియున్నవి. అందులొ మనదేశమందు పెక్కుమార్గము లేర్పరచియున్నవి.

పురాణశ్రవణ ముట్టిపద్ధతులలో నొకటి. దినకృత్యములైన పిమ్మట రాత్రిభోజనములు గావించుకొని గ్రామస్థులందరు ఆ గ్రామచావడివద్ద చేరుదురు. చావడి మధ్యను చిన్నదీపమువద్ద వ్యాససూర్యులైన రామాయణమునో, భారతమునో, భాగవతమునో విప్పి యొకయునకుడు జదువ గ్రామపండితుడు ఉచ్చైస్వరమున రాగముతో నగ్రమును అభినయించును. ఇట్లు ప్రతిదినము రాత్రి ఘంట రెండు ఘంటలనేపు పురాణశ్రవణము జరుగును. ఇందులకై గ్రామస్థులందరు నా పండితివరునికి పారితోషికమును చెల్లించుదురు.

భాగవతము రెండవ మార్గము. ఒకపూర్వకాలము దలి పాత్రలను ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క పాత్రచోప్పున పాతముచేసి, యాపాత్రల కుచితమైన కేషములను ధరియించి యాపూర్వకాలము ప్రదర్శించెదరు. ఇందు వృంధగము తాళములతో పాడెదరు; పాత్రలసంభాషణగూడ యక్షగానముననే. సంగీతజ్ఞానము పాత్రలను ధరించిన వారికి విశేషముగా నుండు నవసగము. రంగస్థలప్రదర్శనము మాత్రములేదు. ఈవిధప్రదర్శనము మన హిందూదేశమందు ప్రతిప్రాంతమందు నున్నది. ఏదేప్రాంతమందు నాయా ప్రాంతభాషలో నాయాదేశాచార ప్రకారము ప్రదర్శింపబడును. కాన నీవిధానము హిందూదేశమున కల్ల సహజ వనియే వోచుచున్నది. భాగవతప్రదర్శనము ఉత్సవకాలముల యందేతప్ప, పురాణశ్రవ

ణమువలె ప్రతినిత్యము నుండదు. ఇది నాగరికతజెందిన నాటక మగుచున్నది.

బొమ్మలాట లేక చిర్రునాటకము మూఁకవిధానము. తెల్లనిబట్ట ముడతలులేకుండా సాగదీసి కొంచె మేటవాలుగా నుండు తెరవలె గట్టుదురు. ఈతెరకు వెనుక ప్రక్క దీపములు పెట్టుదురు. ముందువైపు నాట జూడ వచ్చినవారంతా విశ్రమింతురు. తెరపై దీపము లున్న వైపున లోలు లోచెక్కిన బొమ్మలను వేసి యాడించెదరు. బొమ్మలన్నీ సఖం ముఖములుగలవే. అనయవముల కీళ్ల వద్ద తాళ్లతో కలిపి కిల్లాడేటట్లు చేయుదురు. ఇట్లు కథలో నొక్కొక్కపాత్రకు నొక్కొక్క బొమ్మను చేతురు. ఆయాపాత్రల స్వరస్వరూపము దెలియుటకు చిర్రుము పలుచినగా జేసియు వర్ణము నాచర్యమునకు వేతురు. అలంకారస్థానములందు చిన్నచిన్నరంగ్రములతో నాయా యలంకారములను జెప్పుదురు. ఈ బొమ్మలు తెరపైవేసిన వెంటయో నుండరముగా నలంకారములతోను దుస్తులతోను నగుపడును.

అట ప్రారంభమందు మద్దళ్లు, తాళాలు మ్రోగించుమా విఘ్నేశ్వర, సరస్వతులప్రార్థన, ఇంకా నితర దైవముల ప్రార్థన పాడుదురు. తర్వాత కథ యారంభించి పాడుదురు. పాత్రానుసార్యముగా బొమ్మలచే నభినయము చేయించుదురు. ఇందుకు బొమ్మచేతికి చిన్న దారములు జారుముడి వేసి యుండును. ఆ జారుముడిలో నొక జైత్తిపుకొన తగిలించి గూచేయినాడింతురు. పాత్రను పాడేవారు పాత్రానుసార్యముగా స్వరమును మార్చెదరు. ఇది ముఖ్యముగా నొక్కరే యన్నిపాత్రలను పాడినప్పుడే. హాస్యరసమహాడా ప్రతియాటయం దుండును. పామరుల కిది యనందదాయకమేగాని నాగరికుల కంత మనస్కరించదు. ఏలయంటే చాలామోటుగా నుండును. ఇందుతో సంబంధించిన బొమ్మలహాడా వికారముగా నుండును. బొమ్మలాట చూచినవారి కందరకు కేతిగాడి విషయమై తెలిసిన హంకమే!

ప్రతియాటకు నొక కలాప మని గ్రంథముండును. ఈ కలాపమందు కాస్త్రీయమైన వాక్కులుండును. ప్రతి

పదప్రయోగమునకు నిఘంటుప్రమాణ మిచ్చియుండును. శుద్ధమై, సంస్కృతజటిలమై, పామరులకు నర్థకమైన పదముల హర్షగలిగి, ఈబొమ్మలాట కలాపము విలసిల్లుచున్నది. ఇంత పవిత్రమైన భాషయందున్నప్పటికి నీతి బోధక మైనప్పటికి దీనిని ప్రదర్శించువారలను బొమ్మలాటవాండ్లని ప్రత్యేక సంఘముగా నెంచి యుంచివేసినారు.

మన ఆంధ్రవాఙ్మయమున బొమ్మలాట కలాప కావ్యములు గణనకే నేరబడలేదు. రామరామ వీటియందు నిరాదరణ గూడ జెరుగుచున్నది. ఇప్పుడు పల్లిటి గ్రామదులను దక్క నెక్కడను నీ ప్రదర్శనము లంతగా గాన్పించవు. ప్రదర్శకులు గూడ గౌరవహీనులై తీవ్ర యాత్ర చేయుటే కష్టముగా ననుభవింపమా మూలలంట పట్టిపోయి యున్నారు. ఈ ప్రదర్శనము మన తెలుగుదేశమున దెంతెనిరాదరణను కెందుచున్నను నిది కేవలము మన ఆంధ్రదేశ భవము. హిందూదేశమున దే ప్రదేశపుంగున్నను దానిని మన తెలుగు పేరు, బొమ్మలాట యనియే చెప్పుదురు. తమిళ, మళయాళ దేశములందు దీనికి బొమ్మలాట యనియే పేరు చెప్పుదురుగాని యాభాషాపదములతో జేర్చినారు. ఉత్తర మధ్య హిందూస్థానముల యందు మన తెలుగు తెచ్చి బెచ్చిల నలసవెల్లియున్నానో అచ్చటల్లా నీ ప్రదర్శనము కూడా ఉన్నది. కలాపమైనను భాషాంతరీకరింపలేదు. అందుచే బొమ్మలాట ప్రదర్శనము కేవల మాంధ్రదేశమయొక్క సహజ చాతుర్యమును వ్యక్తపరచుచున్నది. ఇట్టిదీనిని మనము నిరాకరించినప్పటికి మనదేశ బౌద్ధత్యమును మాత్ర మది చెల్లడిచేసి దేశదేశములయందు చాటుచునే యున్నది.

తూర్పు హైందవదీప్రపములలో (East Indies) చొక్కలైన బావావియందు నీ ప్రదర్శనము నేటివరకు సతిగౌరవముతో జరుపబడుచున్నట్లు హ్యుబర్టు ఎస్ జె ర్ దొరగారు లండన్ మెర్ క్యూరిలో వ్రాసియున్నారు. వారియుపన్యాసమును నేను జదివిన నాటనుండి బొమ్మలాటవిషయమై కొంతజ్ఞానము సంపాదించుటకు యత్నము జేసిన గాని నాకు కలాపమే లభ్యము కాలేదు. అందుచే నా కలాపములందు యెరిగించిన వాఙ్మయమును

దాని లాఙ్మయమును గుర్తించలేకపోతిని. అయినను బావాలోని బొమ్మలాట విషయమై జదివి మనదేశముందు ప్రదర్శించురీతినే యచ్చటగూడ ప్రదర్శింపబడుచున్నదనికంటిని. తెరగట్టడం దగ్గరనుండి కేతిగార్లువరుకు ప్రతిహంశము సమానముగా నున్నవి. పాటలు, భాష, పాత్ర కల మాచుటకు మాత్రం నాకింకను అవకాశము గలుగలేదు.

భాషవిషయమై బానశీ దొరగారు ఇట్లు వ్రాసియున్నారు.

"The bulk of Javanese literature was evolved during the period of the Hindu Occupation, owed its inspiration to Hindu Sources, and was written in the Kawi dialect."

కవిభాషాసాంప్రదాయములను గుర్తించిన మన ఆంధ్రదేశమునకును బావాకును గల సంబంధము బాగా వ్యక్తము కాగలదు. ఏమన బావా బొమ్మలాట కవిభాషలోని పాటలతో ప్రారంభమగునట. ఈ పాటల యర్థమెవ్వరికి తెలియకపోయినను అందరు సతిశ్రద్ధాభక్తులతో విందురట. ఇవి పాడునంతనేపు నిశ్శబ్దముగా నుండురట.

బొమ్మలాట ప్రక్రియ యంతయు మన ఆంధ్రదేశమునమైనదే కాన నట్టి బొమ్మలాటలందు యెరిగించు కవిభాషకూడ మన ఆంధ్రవాఙ్మయ సంబంధము గలిగి యుండునేమో యని యూహించెద. ఆ భాషాజ్ఞానముండినగాని దీనిని స్పష్టముగా జెప్ప నలవికాదు. ఆకవిభాషను గ్రహించుటకు నవకాశముగూడ నావంటివానికి మారమే. ఆ భాషయందు రచించిన వ్రాతపుస్తకములు లేడెన్ పుస్తకభాండారము నందున్నవట. ఒక 25 గ్రంథములు మాత్రమే Royal Asiatic society పుస్తకభాండారములో నున్నవట. వీటి ప్రతులను సంపాదించవలెనంటే ధనము చాలా ఖర్చుపెట్టవలెను. సామంతులు దేశాభిమానముగలిగి ఈ గ్రంథములను సంపాదించి యందలి వాఙ్మయపరిశీలన గావించిన మన ఆంధ్రదేశమునకును బావాకును పూర్వసంబంధము రాకపోకలు గలిగియుం

దేవో, యెట్టి సంబంధ ముండేదో యన్నియు స్పష్టపడ గలదు.

దీనికంతకు మాత్రక మైనది బొమ్మలాలయే. ప్రస్తుతమందు నిరాచరణను బొంది నిశ్చింతమై యున్నప్పటికి నిది మనదేశముయొక్క పూర్వపునతను చెల్లడిచేయుచున్నది. ఇతరదేశములకు, సముద్రమున కావల నున్న నేతములకు గూడ చెల్లియుండుటచే పూర్వపు ఆంగ్లములకు నీ ప్రదర్శనముం దెంత గౌరవ ముండేదో బోధపడుచున్నది. దాని పూర్వపునత నైన నాలోచించి బొమ్మలాల కలాపములను బైలుపూచి యాంగ్రహజ్ఞయమును వాటికి ఉచితస్థాన మియవలసి యున్నది. దానినలన మరచిన కవి సార్యశాము లెందరో బయటపడుదురని నా నమ్మకము. ఈ బొమ్మలాలవాండ్లు, బొమ్మలాల కలాపములు ముఖ్యముగా కృష్ణా గోదావరీనదుల మధ్యప్రదేశముందులభ్యమగుదురని విన్నాను. ఈ ప్రదేశమే గదా మన తెలుగుభాషకు జన్మస్థానము; పృథ్విస్థానము; విజృంభణస్థానము గూడ. ఈ ప్రదేశమందు చెదకిన కలాపముల వ్రాతప్రతులు లభ్యము కాలవు. భాషాభిమానులు వీటిని సంపాదించి ప్రచురించిన నాంగ్రహజ్ఞయమునకు చాలా యుపకారము కాగలను.

[గొ. రామదాసు]

కిష్కింధనుంచి లంకకు మార్గము

ఒక ప్రబల సందేహము

౧. సీతాశ్వినాథార్థమై కిష్కింధనుంచి పక్షిగా దిశకు హనుమదాదులను బంపునపుడు సుగ్రీవుడు మామును విరియించు పట్టున వింధ్య, నర్మద, గౌతమి, కృష్ణ, వరద, షేఖర, ఉత్కల, దశార్ణ, ఆశ్వినంతి, ఆవంతి, విదర్భ, మహిషి, ఋచిక, వంగ, కాశి, కళింగ, అంగ, దండక, గోదావరి, ఆంధ్ర, పుండ్ర, చోళ, పాండ్య, కేరళ, సహ్యాద్రి, కావేరి, తామ్రపర్ణి, జలనిధి—ఇట్లు వాల్మీకి రామాయణమున వివరింపబడినవి. ఈ వివరణయంతయు ప్రస్తుతభూగోళశాస్త్రానుసారముగా యున్నదని చెప్పవచ్చును.

౨. అయితే తగువాతను హనుమదాదులు చేసిన ప్రయాణము వివరించుపట్టున పైవివర మెంతమాత్రము కావరాకపోవుటయే కాక ప్రస్తుతభూగోళశాస్త్ర విరుద్ధముగా వింధ్య పర్వతములకు దక్షిణపుటంచుననే సముద్రమున్నటుల కన్పించుచున్నది. హనుమదాదులు కిష్కింధనుంచి ప్రప్రథమమున వింధ్యపర్వతములయందు ప్రవేశించి చెదకినదాని వారి కొనగబడిన గడువంతయు వింధ్య పర్వతములమీదనే గడపినట్లును వారు ప్రవేశించిన ఋక్ష బిలము వింధ్యపర్వతముల లోనిదే అయినట్లును ఋక్ష బిలమునుండి తిరుగ వింధ్యమువూదికి వచ్చినట్లును సంపాతితో సంభాషణము వింధ్యపర్వతముల మీదనే జరిగినట్లును ఆ వింధ్యపర్వతముల దక్షిణపుటంచుననే సముద్రమును జూచినట్లును ఆ దక్షిణసముద్రపు ఉత్తరతీరముననే కవులు ప్రాయోగపతేళము చేసినట్లును హనుమంతు డనటి నుండియే సముద్రమును దాటినట్లును వాల్మీకిరామాయణమున చెప్పబడినది.

౩. యుద్ధానంతరమున సీతాసహితుండై శ్రీరాముడు అయోధ్యకు వచ్చుచు భరద్వాజాశ్రమమునుంచి ముందుగా తమ రాక వృత్తాంతమును దెలుపుటకు హనుమంతుని భరతు కడ కంపినపుడు భరతునితో హనుమంతుడు శ్రీరామవృత్తాంత వంతయు తెలుపు పట్టున వింధ్య పర్వతము ప్రక్కనే సముద్రమును జూచినట్లును అచ్చటనే సముద్రమును దాటినట్లును చెప్పబడినది.

౪. సుగ్రీవుడు శ్రీరామునితో తాను అన్ని దేశములను జూచినవృత్తాంతములను దెల్పు సందర్భమున దక్షిణదిశయందు వింధ్యాద్రిని గుండవనమును మాత్రమే చూచినటుల చెప్పియున్నాడు. ఇందువలన ఆపైని సముద్ర మనియే భావము తేలుచున్నది.

౫. సంపాతి అంగదునితో నిశాకరఋషికిని తనకును జరిగిన సంభాషణమును జెప్పునపుడు దక్షిణాధి తీరస్థమైన యీ వింధ్యపర్వతమని విస్పష్టముగా చెప్పబడి యున్నది.

౬. హనుమదాదులు సముద్రమువద్దనుంచి తిరుగ కిష్కింధకు ప్రయాణము చేసినపట్టున సముద్రము వద్ద

నుంచి బయలుదేరి కొంత ప్రయాణములోనే మధువనమున బ్రవేశించినట్లు చెప్పబడినది. ఆ మధువనము కిక్కిరింపుచున్నది.

2. పైవిషయము లన్నిటిని పరిశీలించగా సుగ్రీవుడు హనుమదగులకు మార్గమును వివరించుచున్నట్లున తప్ప తక్కిన ఎల్లచోట్లను హుడ వింధ్యాద్రిలకు దక్షిణతీరముననే దక్షిణసముద్రముననున్నట్లు చెప్పబడియుండుటను విమర్శకులు గ్రహించగలరు.

౩. ఒకచోట దక్షిణసముద్రము వింధ్యపర్వతముల వరకు హుడ రామాయణకాలమున వ్యాపించియుండనేమో యని ఊహించుటకు సుగ్రీవుడు చెప్పిన మార్గవివరణము అందుకు వ్యతిరేకముగా ప్రస్తుతానుగణ్యమైయున్నది గదా! నిజమునకు వింధ్యపర్వతములకు పశ్చిమమున పశ్చిమసముద్రముంటియున్నది గాని దక్షిణమున దక్షిణసముద్రముంటియుండలేదు గదా!

౪. వాల్మీకి రామాయణమును బట్టియు బ్రహ్మాండపురాణమును బట్టియు కిక్కిరింపు వింధ్యపర్వతములకు తైరమున నున్నదనుట నిస్సంశయము. అటుండి దక్షిణమున చాలవరకు వింధ్యపర్వతము లుండుటహుడ నిస్సంశయము. ఆ వింధ్యపర్వతములకు దక్షిణముననే సముద్రమని రామాయణము దెల్పెడలను (ఒక్కచోట మాత్రము తప్ప) కాన్పించుచుండుటకును ప్రస్తుతభూగోళశాస్త్రానుగణ్యముగా ఎట్లు సమర్థించెనో యని విమర్శకోత్తములను ప్రార్థింపుచున్నాడను.

కొచ్చుర్ల కొట వెంకటాచార్యులు

లిపిచిత్రములు

ప్రాచ్యదేశముల యందు లిపితో చిత్రములను చిత్రించుటయు నొక లలితకళగ పరిగణింపబడుచున్నది. అరబ్బీప్రాంతంబుకు చాల తిగియుండును. మృగములు, పక్షులు, పుష్పములు, మొదలయినవి లిపితో చిత్రంపబడును. మహమ్మదీయులు వీనిని చిత్రంతురు. అరబ్బీ లిపిచిత్రమునకు 'కుత్రా' అని పేరు. ఇట్టిచిత్రము లాకవా

కర్ణముననో, పదముననోగల అక్షరములతో చిత్రంపబడును.

ధిల్లీ నివాసియు, ప్రసిద్ధ లిపిచిత్రకారుడు నగు 'అమీర్ ఫుంజ్ కామ్' అను మహమ్మదీయుడు లిపిచిత్రము ములను తాము దొలుత పర్షియను లిపితో చిత్రించెను. ఇవి అలంకార చిత్రములుగను, రాజముద్రకలును, ఉండును. అవియు చాలరకములు; కాని, వానిలో పూవులు, మృగములు ఎక్కువగా నుండును. కురానులోని వాక్యములనో, ఇతరముల నీతిగ్రంథములలోని వాక్యములనో, గైకొని వానియందలి యక్షరములతో నివి చిత్రంపబడును. మహమ్మదీయులు ఇతరచిత్రముల నుపయోగింపరామిచే వీనితో దముయిండ్లు గోడల నలంకరించుకొందురు. వీనిని చూచినమాత్రమున వారికి పవిత్రములగు నుపదేశ వాక్యములు స్మృతిపఱును ప్రత్యక్షమగుచుండును. గృహాలంకారములు, నీతిబోధకములు నయి యాచిత్రములు పేరుగన్నవి. రోగములు, ఇతరపీడలు నశించుచున్న విశ్వాసముతో వీనిని మహమ్మదీయులు రక్షబంధములుగ గూడ నుపయోగించుకొనుచుండురు. జంతుచిత్రములలో నధికభాగము సింహచిత్రము లుండును.

ఈలిపిచిత్రములకొన్ని ఈసంచిక యందుగలవు.

ప్రాచీన శిల్పచిత్రములు

౧. పాండవసింహాసనము

ఇది చరిత్రప్రసిద్ధమైనది. ప్రకృతము మైసూరు మహారాజుగారి స్వాధీనమున నున్నది. విజయనగర సామ్రాజ్య ప్రతిష్ఠాపకులు దీనిని పెనుగొండవద్ద భూగర్భముననుండి త్రవ్వితీసిరి. అది మొదలుకొని దీనిని పెక్కురురాజు లధిష్ఠించిరి. ఇది తొలుత పాండవులదని గుర్తింపబడినది. అత్తికట్టతో, చంతిముతో నిర్మించిన దీనిపై బంగాగు తాపటముకలదు. సింహాసనము గొప్ప సామ్రాజ్య చిహ్నము. దానిమహిమ అమూల్యము. పాశ్చాత్యులకు కిరీటమెట్లో, హిందువులకు, ముసలుమానులకు సింహాసనమట్లు. చిన్న సామంతరాజు నైతముస్సాతం త్రయము పొందినతోడనే సింహాసనమును స్థాపింపగోరును.

౨. వేలూరికొండలోని దేవాలయము

ఇది వేలూరిలోని ప్రధాన సుందరదృశ్యము. పూర్వమిది ఆయుధాగారముగా నుండెడిది. దీనిని రాతితో చెక్కిన కథలపుస్తక మనదగును. దీని మొగసాల నున్న స్తంభము లొక్కరాతితో చెక్కినవి. వానిపై సుందరములుగను, సున్నితములుగను చెక్కిన శిల్పచిత్రములు గలవు. అది ఈ త్రవ్వకవిధానమునకు నిదర్శనములు. తూర్పు ఇండియా సంఘము (East India Company) వారు తుమ్మకపుడు దీనిని బ్రైటను (ఇంగ్లాండు)నకు తొనిపొవదలచిరట.

[24-3-1929 మార్చి టైమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా.]

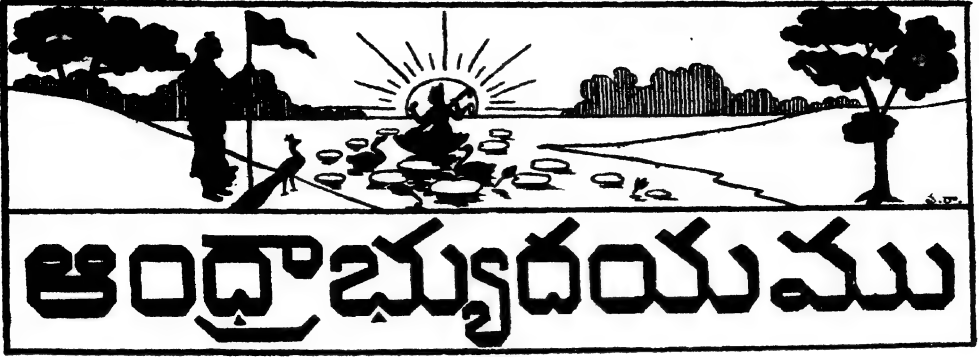
సింహాసన భ్రష్టులయిన చక్రవర్తులు

ఎడమవైపునుండి మొదలు:—తుర్కీ దేశపు పూర్వపురాణ, గ్రీకు దేశపు బార్టి, పార్ష్యుల దేశపు మాన్యు ఆల్, జర్మనీ దేశపు కయిజర్ విల్ హెల్మ్, ఆస్ట్రీయా దేశపు పూర్వపు రాణి జీటా, పెర్షియా దేశపు షా, బ్రెజిల్ దేశపు బాలనక్రవర్తి, బల్గేరియా దేశపు ఫేర్డినాండ్, ఆఫ్ఘనిస్తానపు అమనుల్లా.

గిరి
మధ్య
మండలం
గురి

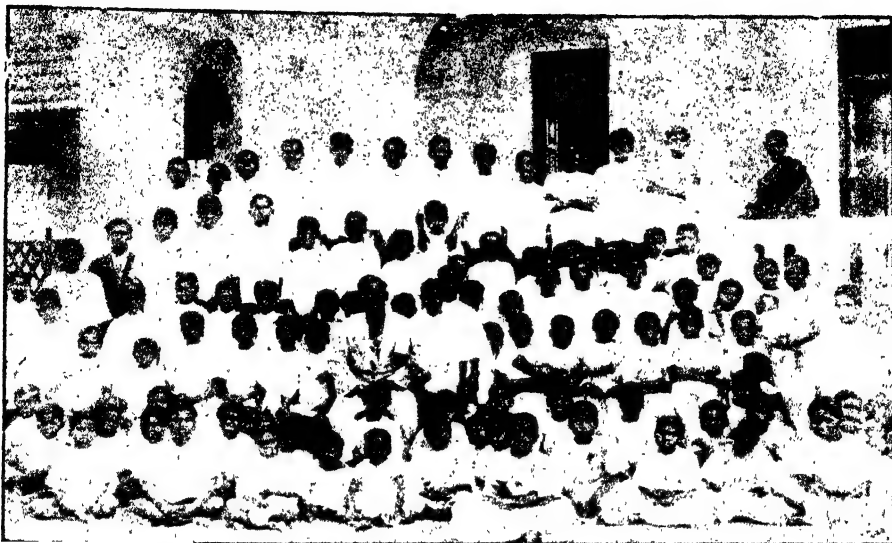
ఇటు నాట్యమునట్టి చూపరల 'జేసరి కన్య' యను పాశ్చాత్యున ర్థ.

శ్రీయుతులు ప్రాధానరు తణికెళ్ల వీరభద్రుడు యం. ఏ. గారు
ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమున ఇంగ్లీషు ప్రాధానరుగ నియమింపబడియున్నారు.

హిందీ ప్రేమ లక్ష్మీనిలాసననభ, తిరువల్లిక్కేణి
మదరాసునందలి యీ సభయొక్క వార్షికోత్సవ మానుగ్య జరింప.

చెన్న పురి తండ్రిమూర్ పేటయందలి శిశుసంరక్షణాలయమునందుగల పిల్లలు (ఆంధ్ర. మార్చి 18-9)

సంగీత ప్రవీణులు

దక్షిణాదిండియా మ్యూజిక్ ఎకాడమివారు జరిపిన సంగీతప్రపోటీపరీక్షయందు బహుమతులు పొందినవారు.

ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర సంగ్రహము

రచయిత: కవిత్వవేది. ప్రకాశకులు: వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

ఈవాఙ్మయచరిత్రమును బ్రకటించి వావిళ్ల వారు ఆంధ్రలోకమునకు గొప్ప యుపకారమును గావించిరి. ఆనఘానూతనగ్రంథమునుములతో భాషాదేవిని నిరంతరము ఆర్చనసల్పి పీఠినతము ప్రశంసనీయము.

ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రమునందు నూతనయుగము ఆరంభమై నడచుచున్నది. ఈనూతనయుగపు చిహ్నములలో చరిత్రరచన ముఖ్యమైనది. దేశచరిత్రలు, స్థానిక చరిత్రలు పెక్కులు రచింపబడినవి. వాఙ్మయ చరిత్రలుగూడ కొన్ని బహులు చెడలినవి.

ఈవాఙ్మయచరిత్రలు వన్నయకాలము నుండి నేటివఱకును గాలక్రమమున జనించిన యాంధ్రకవుల యొక్కయు, వారిగ్రంథముల యొక్కయు జాబితాలతో నిండియున్నవి. అట్టి జాబితా నొక్కదానిని ఆంధ్రలోకమునకు పీఠేకలింగం పంతులుగారు ప్రసాదించి యున్నారు. ఇప్పటికి తెలుగు విమర్శజలకు కవులజీవితముల మూలమున శ్రీపంతులువారు ఖిత్తుముజ్జెట్టుచునే యున్నారు. అయితే కవులజాబితాలు వాఙ్మయ చరిత్రముగాదు. వాఙ్మయ మెట్లు ఉత్పత్తి యైనదియు, ఎట్లు ఏయే కారణములచేత పెరిగి నూతనరూపములను ధరించినదియు, ఎట్లు క్షీణించినదియును, అట్టి క్షీణదశకు గారణము లెవ్వయైనదియు, వాఙ్మయచరిత్రమున ముఖ్యముగ వర్ణింపదగిన విషయముల. ఇంతకంటె బ్రకటితమైన వాఙ్మయచరిత్రలందు పైవ్రాసిన విషయములు ప్రస్తుతము పరామర్శింపబడు గ్రంథమునందువలె, చక్క

గవర్ణింప బడి యుండలేదు. ఏతత్కారణమున నిది ఇతర వాఙ్మయ చరిత్రలకంటె మేలైనది అని చెప్పవచ్చును.

గ్రంథరచనమున 'కవిత్వవేది' అనుసరించిన మౌల్ము మంచిది. వాఙ్మయచరిత్ర సంతటిని యగములుగ, ఇతరచరిత్ర కారులవలె విధించెను. ఇందు నూతనమేమియును గానరాదు. ప్రతియుగవాఙ్మయ చరిత్రమును వర్ణించునప్పు డెవరించిని పద్ధతీయం దించుక' నూతనత్వము గన్పించుచున్నది. ప్రతియుగ వాఙ్మయచరిత్రయు మూడ భాగములుగ విభజింప బడినది. మొదట వాఙ్మయభివృద్ధికి దోడ్పడిన రాజకీయ మతసాంఘికోద్బవముల చరిత్రయు, పిమ్మట వైయుద్భవములు వాఙ్మయభివృద్ధి కెట్లు దోడ్పడినదియు, కడపట ఆయాయుగముల వాఙ్మయములలో గమనింపదగిన విషయములను వ్రాయబడియున్నవి. ఈపద్ధతి వాఙ్మయ చరిత్రరచనకు గొంత యనుకూలతను గలుగజేయు చున్నను జెప్పిన విషయమే మరల రెండు మూడు పర్యాయములు చెప్పవలసి వచ్చుటచేత పునరుక్తిదోషమున కెడమిచ్చుచున్నది.

మనగ్రంథకర్త సాధారణముగ మిక్కిలి జాగ్రత్తతో వ్రాయువాడైనను అచ్చటచ్చట కొన్నిప్రమాదముల పాలైయున్నాడు. ఇందుకు దారాణాగా నొకటి రెండు విషయములను జేర్చొను చున్నాము.

౧. గ్రంథముయొక్క ౮ వ పుటయందు "తెల్లంగువాడని నిర్ధరింపబడిన గౌతమీపుత్ర కౌతక్కి" యను నొకవాక్యము గలదు. గౌతమీపుత్రుడు తెల్లంగు వాడనుట కాధారము లేవి? విరభద్రరావుగారి రాజరాజసతీంద్రసంచికలోని వ్యాసమేనా? అట్లుగునేని రావుగారి యద్భుతకల్పనాశక్తిని బ్రకటించు నీవిషయమును సత్యాసత్యభేదమును గుర్తింపబాలక కవిత్వవేదిగారు పరమ

ప్రమాణముగా గొనుట యాశ్చర్యము. వీరభద్రరావు గారి వాదమును చూడుడు. గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి బ్రాహ్మణుడు. శాతకర్ణి నామము కులనామమై యుండవచ్చును. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో కర్ణకమ్మలను తెగ యొక్కటి గలదు. “వీరిని కర్ణబ్రాహ్మణులు”ని వీరభద్రరావుగారన్నట్లు తోచుచున్నది. “ఈకర్ణబ్రాహ్మణులు తెలంగాణములోని వారు” కావున గౌతమీపుత్రుడు తెలంగువాడు.

గౌతమీపుత్రుడు బ్రాహ్మణుడగు నిజమే; శాతకర్ణియనునది కులనామమా? అగునని యంగీకరించినను అట్టి కులనామములను వ్యక్తుల నామములతో జేర్చుకొనుట యాచారమా? పూర్వము యిట్టి యాచారములున్నవనుట కాధారములు లేవు. ఇప్పుడు “ఇంటి పేర్లు” వ్యక్తుల పేర్లను వెనుకకు నెట్టి ముందుకువచ్చినను, కులము పేర్లు, తెగల పేర్లు వచ్చినట్లు గాన్పించును. ఉ. జి. కె. దుగ్గిరాల అన్నారగారి, జి. కె. ఆరువేల్ అనలేదు. శాతకర్ణిడనునది కులనామకమగు నామ మనుటకంటె వంగీకూచక నామమునుట సమంజసముగ నున్నది. వాదమునకై కులనామముని యొప్పుకొన్నను, ‘శాతకర్ణులు’, ‘కర్ణబ్రాహ్మణులు’, నొక్కరనుట కాధారము లేవి? ‘శాతకర్ణ’ శబ్దము తన ‘శాతి’ నెప్పుడు బోగొట్టుకొని ఉత్త “కర్ణ” యైనది? ఈప్రశ్నలకుఁ దగు సమాధానము లనిచ్చువాక వైవాద మంగీకృతము కానేరదు. సందేహ స్పదమగు నీవాదమును వేదవాక్యముగ నంగీకరించి దాని మీద నూహసాధముల నల్లుట చరిత్రకారుని లక్షణము గాదు.

౨. ఆరవశతాబ్దమున జయసింహవల్లభుడు వేంగి నుండి పశ్చిమతీరము వలకు స్వతంత్రరాజ్యమును స్థాపించి ప్రథమ చతుర్వర్ణుడాయెను. అన్నది కేవలము ప్రమాదజనితము. జయసింహ వల్లభునికిని, వేంగి దేశమునకు ఏలాటి సంబంధమును లేదు. పట్టాభిషేక సంచికలో నిట్టివాక్యమున్న నదియును తప్పే. కావున, పునర్వ్యుద్రామున గ్రంథకర్త యీతప్పును దిద్దుకొనునని తలచెదము.

ఆంధ్రోత్పత్తిని గురించిన వీరియభిప్రాయ మిది: “లిపిభాషా జాతివృత్తములచే నితరములకంటె నెక్కుడు

సన్నిహితత్వముఁజూపుచున్నకన్నడముం జూచి, కర్ణాట త్రిలింగ భావలకొకమాతృకయనియును, నాయాదిభాష హారె తెగుగన్నడములుగా జేరి, తెలుఁగఁ దెలుఁగఁ పిదప నాంధ్రమయ్యెననియు సిద్ధాంతపఱచు టుచితము.” పుట ౧౨.

“తెలు సీమలో” చాళుక్యపరిపాలనారంభకాలములోనే తూర్పున నుంచువారికిని, పశ్చిమమున నుంచువారికిని భాషాభేదము లేర్పడి ముదిరిపోయినందున పశ్చిమమున నున్నవారిభాష హారెగన్నడమనియు, తూర్పున నున్నవారిభాష తెగుగన్నడ (తెలుఁగు) మనియు వ్యవహారనామములఁ బొంది ప్రత్యేకసారసత్వముల సృష్టికి హేతుభూతములై” యుండెను. పుట ౧౧.

“తెలంగాణము మొదట నితరనాడులవలె నొకనాడనియు, బ్రాహ్మణాదిభేదము లేన్నియున్నను, తెలుఁగులందఱును పశ్చిమ దక్షిణాంధ్రవాసులే యనియు, వీరు ప్రామాఖ్యమును బట్టియే తెలుఁగునామము భాషకు సిద్ధించినదనియు, అసలు తెలుఁగుసీమ వీరిదే యనియు పూర్వోత్తరాంధ్రులు తెలుఁగువార్యుగానేరకపోయినను నేకభాషావలంబకు లగుటవలన తెల్లంగు లాంధ్ర గణము లోఁజేరిన దానివలన నన్నదమ్ములే యనియు, దేలుచున్నది.” పుట ౭.

ఇందు గమనింపదగ్గ విషయములు.

౧. కర్ణాటకులు, తెల్లంగులు, ఆంధ్రులు, ఈశాన్య దుజాతులవారి భాష యొక్కటియే.

౨. చాళుక్యుల కాలమున హారెగన్నడి, తెలుగన్నడము లను నూతనభాష లేర్పడినవి.

౩. పశ్చిమ దక్షిణాంధ్రమే తెలంగాణము. తెలుఁగువారన్నటి వారు. అసలు తెలుగు సీమ వీరిది.

౪. తెలుగువారి యొక్కయు, ఆంధ్రులయొక్కయు భాష యొక్కటి యగుటచేత తెలుగువారాంధ్రులలో నొకతగవారుగ పరిగణింప బడవలసినవారై యున్నారు.

ఈవాదము గూడ శ్రీవీరభద్రరావుగారివలన పుట్టినదే.

“అందరినీ పరీక్షించి కర్ణాటకలోని గ్రామాలను గ్రామాల నాంధ్రులలోని వారే. చాళుక్యపరిపాలన, వారంభకాలమున నాంధ్రులలో దూర్వన నుండు వారిని పశ్చిమమున నుండువారిని భాషాభేదము లేర్పడి ముదిరిపోయినందున పశ్చిమమున నుండువారి భాష వాళెగన్నడమునియు దూర్వన నుండువారి భాష తెలుగుగన్నడమునియు (తెలుగు) వ్యవహారనామములను బొంది ప్రత్యేక సారస్వతములకు హేతుభూత మైనవిని కొందఱి యభిప్రాయము.”

ఈవాదము ఆధారరహితము. ఆంధ్రులు కర్ణాటకలోని లాక్కరే యనువాదమును నిల్పటకు వీరు తెచ్చిన సాక్ష్యము చాలదు. కావున నిది యొప్పుకొనదగినది కాదు. వీరభద్రరావుగారు వాళెగన్నడమునకు ప్రతిగా తెలుగుగన్నడమును స్పృశించినారు. ఇట్టి పేరుగల భాషయొక్కటి యుండెనుట కాధారము లేవియు గానరావు.

అజ్ఞాతయుగపు కవిత్వమును పల్లించు సందర్భమున, నన్నయ్యకు పూర్వ మాంధ్రమున గ్రంథము లుండెనా? యను ప్రశ్న వేసుకొని దానికి గ్రాతసమాధానము నిచ్చియున్నారు: నన్నయ్యకు పూర్వము దనుగున కవిత్వము లేకపోయినను, “ఆంధ్రులకు పూజ్యపాదుడు, అదిపంపకవి, నాగాద్దుడు, మోలిగయ్య, భీమకవి మొదలగువా రైదవశతాబ్దమునుండియు కర్ణాటకమున కావ్యములను, లక్షణగ్రంథములను నిర్మించుచు వచ్చిరి.” వీరు స్వభావమున గ్రంథములు రచించిన రచించి యుండవచ్చును. కాబట్టి యాకాలమున ఆంధ్రగ్రంథములు వ్రాయబడి యుండవచ్చును. ఆగ్రంథము లేనైనవని యడుగ, జైనకవికృతము లగుటవల్ల పరశురామప్రితి శేయబడినవని యుత్తరమిచ్చి, యంతటితో దృష్టినందక “ప్రథమశతాబ్దికే, యనగా చాళుక్యులకు బూర్వమే వాళెగన్నడ తెలుగుగన్నడ భేదములు పుట్టియుండవలెను.” “తెలుగుగన్నడము ప్రత్యేకించిన పిమ్మట కొంతసారస్వతము పైవాదమున కనుగుణముగ పెరిగియుండవచ్చును. కాని యుత్తరమున నుండిన ఆంధ్రులు మాటలాడుచున్న ప్రాకృతములో తెలుగు (తెలుగుగన్నడము) జెరసిపోవుచుండిన

కొలదిని సహజముగ నూత్న మిక్రభాషా విరసనముతో మొదట మిన్నకుండినవైదులు చాళుక్య ప్రభుత్వారంభనూచనలు, బ్రాహ్మణ మతాధిక్యము వర్ధిల్లిన కొలదిని యాలోచించుకొని కర్ణాటకము తమకు జన్మస్థానమునంటిదిగాన, నక్కడకే వలసపోయి యుండవచ్చును. తల్లిజంపకున్న బ్రాహ్మణమత ప్రచిష్టలు బలవంతపెట్టి వెళ్లగొట్టి యందురనుట యనుభవవిరుద్ధము గాదు.” “తెలుగు... ప్రాకృత సంపర్కము గారణముగా, నయదవశతాబ్దికనగా చాళుక్యప్రభుత్వారంభకాలమునకు నాంధ్రముగా మారియుండవలెను.” ఇట్లు పరిణామించిన యాంధ్రభాషలో మొదట రచించిన గ్రంథము నన్నయ్య యాంధ్రభారతము.

వాళెగన్నడమున, తెలుగును ఒక్కమాతృక నుండి చీలి వేర్పడిన భాషలనుట కాధారములు లేవు. నన్నయ పూర్వపు కవిత్వస్వరూపము నన్నయకవిత్వమునంటిదే. ఇది శాసనస్థముగ గద్యపద్యములవల్ల జరియవచ్చుచున్నది. కావున తెలుగుగన్నడము యుండిన వాదమున కొప్పుకొన్నను వానిసాడ యెచ్చటను గాన్పించదు.

పెక్కురు కర్ణాటకపుల జన్మస్థానము వేంగియగుట నిజమే. వారాంధ్రులనుట సాహసము. చాళుక్యులు కన్నడదేశములు. వారు వేంగి నాక్రమించుకొనిరి. కుబ్జ విష్ణు వొంటరిగ నాంధ్రదేశమునకు వచ్చియుండునా? అతనివెంట కర్ణాటకలెవ్వరని వచ్చియుండగూడదా? అట్లు కన్నడరాజవంశముతో నాంధ్రదేశమునకు వచ్చిన కన్నడిగులు దమమాతృభాషయందు కవనము చెప్పియుండగూడదా? మధుర తంజావూరు ఆంధ్రనాయకులకడ నశేకులు తెలుగు కవితార్థులును, గ్రంథకర్తలునుండిరి. వీరు ద్రావిడదేశస్థులు. ఆంధ్రమున గ్రంథములు రచించిరి. ఏతత్కారణమున వీరు రాజభాషయగు నాంధ్రమున గ్రంథములు రచించిన ద్రావిడులనుట యుచితమా? కావున వేంగిదేశజులగు కర్ణాటకపులు చాళుక్యులతో నచ్చటికి వచ్చిన కర్ణాటకులనియు, వారి మాతృభాష కన్నడమనియు, ఆంధ్రభాష కాదనియు, వారు తెలుగు భాషయందు కవనము చెప్పియుండురను ఊహకు ఆధార

ములు లేవనియు తలచుట యుక్తము. మనరక్తములో బుట్టిన జాత్యభిమానముచేత దక్షిణదేశములోని గొప్ప వారందఱును నాంగ్రులనియే మనము చెప్పుచున్నాము. సత్యానంత్యములను గుర్తెఱుంగ నేరక యిట్లు 'సర్వమాంధ్రమయం జగ' త్తనుటవలన నవ్వలపా లగుచున్నాము. అయితే నన్నయ్యకు పూర్వముండిన ఆంగ్రవాజ్ఞయ మేమైనది? ఆను ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పవలసియున్నది. అది నన్నయ్యచే దహింపబడినదని యనేకుల యభిప్రాయము. వాజ్ఞయమంతయు నన్నయచే దహింపబడియుండినది. తనభాగమునను అధర్వణభారతమును దహిం చెను. నన్నయ్యవంటి వారనేకులు తక్కిన జైనకవి కృతవాజ్ఞయమును దహించిరి. నన్నయ్యవంటి వాడిట్టి యకార్యమును చేయునా? యని కొందఱు అమానుషుల ప్రశ్న. నన్నయ్యకంటె సర్వవిధముల గొప్పవాడును, ఇంచుమించుగ నన్నయ్యకు సమకాలీనుడును, మతసంస్కర్తయు, ప్రమాణమృదుడును నగు మల్లిఖార్జున పండితారాధ్యునివంటివాడు

"శనినిందా విషయం బర

నవమాసము నెప్పునట్టి యప్పుడక్షమత

అవిచారంబున గాల్పగ

నవు జెప్పెడి వాని జంప నగు నీశానా."

అని తనశిష్యులకు ఉపదేశముచేసెను. వైదికమతాభిమానులగు నన్నయ్యారు లవైదికమతస్థుల గ్రంథంబుల నగ్నికి అహుతి జేసియుండు రనుటకు సందేహింప బనిలేదు. వీరు "దీనిచే నిండుల్యుగారు; మతావేళ మెట్టిపనినైన గావించును."

ఆంగ్రగద్యచరిత్రము నన్నయ్యతోడనే యారంభమైనదని వ్రాసినారు. పద్యచరిత్రము శాసనములలోని పద్యము లుపయుక్తములైన గద్యచరిత్ర రచనయందు శాసనము లేల పనికిరావు? క్రి. శ. 2 శతాబ్దమునాటివి ఆంగ్రవచనశాసనములు కొన్నిగలవు. తరువాతివి పెక్కుగలవు. కొన్నిటియందలి భాష నన్నయ్యభారతములోని వచనములను బోలియున్నది. శాసనములోని వచనము వాజ్ఞయములో చేర్చదగినదా? యన్నప్రశ్న రావచ్చును. చేర్చదగినదనియే మాయభిప్రాయము. 2 వ శతాబ్దము

నాటి యాంగ్రభాషాస్వరూపమును తెలుపు దాఖలా లేవియు లేవు. మనకున్న ముఖ్యాధారములు శాసనములే. కావున ఆంగ్రగద్యచరిత్ర రచనయందు తైత్తిరీయముల ప్రస్తావన యుండుట యవసరము.

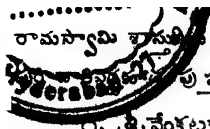
ఆంగ్రవాటకములను గూర్చి మిక్కిలియు సంగ్రహముగ వ్రాయబడియున్నది. విఘ్నముగ వ్రాసియుండవచ్చును. గ్రంథకర్తగారి యభిప్రాయము లనేకులకు రుచించక పోవచ్చును. నవయుగమును గూర్చియు, నూతనకవనమును గూర్చియు గ్రంథాంతమున కొంతవ్రాయబడియున్నది. భావకవిత్వచరిత్రమును నూత్నముగ వ్రాయుచు 'కృష్ణపత్' కర్త కృష్ణకాశ్రిగారిని గ్రంథకర్తగారు విశేషముగా పొగడియున్నారు. వైవారి కవిత్వములో భావమలకంటె మాటలబద్ధస్త్రీ యెక్కువగ గన్పించుచున్నది. 'లోకో భిన్నరుచి' అన్నారు గదా పెద్దలు. మరియు "ఎంకిపాటలు... మోహనశృంగార పరంపరకు జేరునేమో!" అన్న సంకేతము కవిత్వవేదిగారిని బాధించుచున్నది. "మోహనశృంగారపరంపర" "సంఘ నీతికి బాహ్యము" అని వీరు చెప్పుచున్నారు. ఎంకి పాటలో నేమి నీతికి దూరమగు విషయము గలదో మాకు గాన్పించుటలేదు. అభిప్రాయభేదము.

ఇంతివఱకు గ్రంథకర్తకును మాకును గల యభిప్రాయభేదమునుగూర్చి ముచ్చటించితిమి. ఇట్లభిప్రాయభేదములు గల స్థలములు కొన్ని మాత్రమే. గ్రంథము చక్కగ వ్రాయబడినది. శైలి సులభము. ఇంపైనది. ఆంగ్రవాజ్ఞయచరిత్ర నెఱుంగగోరువారు దీని నవశ్యము జదువవలయును. వేం. ర.

గృహప్రవేశం

గ్రంథకర్త: రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్ గారు. అనువాదములు: శోభనాదేవి, వైకుంఠరావుగార్లు. వ్రాసిన పేజీ ౧౨3 పుటలు. వెల ౧౨ అణాలు.

ఇది విశ్వభారతి గ్రంథమాల ౧౭ వున్నమైన నాటకము. ౧౮౨2 జనవరిలో ప్రచురింపబడినది. వలయువారు 'విశ్వభారతి ఏజెన్సీ', ఫిలిప్ పీథి, బార్నిటవుక్ మదరాసు' అని వ్రాసిన బడయగలరు. వావిళ్ల

రామస్వామి భావన అండ్ సన్స్, ఎస్.ప్లస్ డి, చెన్నై
పుస్తకాలు దొరకును.

౧. శ్రీవేంకటాద్రి స్మృతి-భక్తమందార శతకము. డిమ్మిపైజు, ౩౬ పుటలు. వెల ౪ అణాలు.

౨. శ్రీసూర్యనారాయణ స్మరణ, ఆపదుతైరకస్తవము. డిమ్మిపైజు, ౨౮ పుటలు. వెల ౪ అణాలు.

౩. శ్రీవేంకటాద్రి స్మృతి; భక్తకల్పద్రుమశతకము. డిమ్మిపైజు ౩౮ పుటలు. వెల తెలియదు.

ఈ పైయాడు పద్యకావ్యములును ఆలమూరు గ్రామ కాపురములు శ్రీ నరసింహదేవర పేరుకాస్త్రీ గారు వ్రాసినవి. వారి ద్వితీయపుత్రుడు, తృతీయపుత్రుడు, నాణవకుమారుడును ననే యాచనమునందే ఒకరి తరువాతి నొకరు క్రితీశేషులు కాగా నాడుఖమును తండ్రి భరింపలేక పైకి వెళ్లబోసికొనిన కొంతకాలికదాయని యీపద్యకావ్యములును వ్రాసిరి. క్రితీశేషుల ఘోషాచిత్రములుహడ చేర్చబడినవి.

పుస్తకములు వలయువారు గ్రంథకర్తకు, ఆలమూరు, రామనంద్రపురము తాలూకాకు వ్రాసిన బడయగలరు.

నివాళి

కర్తవ్య: వేంకటకాచిదాసకవులు, ఆంధ్రగీర్వాణ సాహిత్య సమ్మేళనము, విజయనగరము. ఇది శ్రీకొల్లూరు ధర్మరాయ కవిగారు సంపాదించు 'పూజాపుష్పముల'లో మొదటిది. క్రొనుపైజున ౩౮ పుటలుగల యీఖండకావ్యముల 'నివాళి' మూల్యము ఒకరూపాయి. ఆంధ్రదేశమున పెక్కురివలె వీరును బాహ్యమూల్యమునే యెక్కువ గణించినట్లగుపడును. గ్రంథము వ్యాప్తిలోనికి వచ్చుట కిది చాలాఅటంకము గూర్చును. వెల తక్కువయైనచో గ్రంథములోనివిజయ తగ్గదు: ఎక్కువతో పోవును.

ఇది అనేకవైఖరుల ప్రణయపథముల ద్రోకిన కావ్యావళి. ఒక ఉదారమగువాణి-ఈప్రణయయాత్రయందు హృదయము అధిగమించిన, సమ్యక్తమగు, ఉత్కృ

ష్టకవితమ సమీపించునట్టిది-ఏదియు నిందు విసబడదు. కవిహృదయము పరిణతిలేక క్రిందిమెట్టుననే తిరుగాడుచున్నది. ఇందు ఉపాపథముననే కాని హృదయపథమున నంతగ గతులు కన్పడవు. భావనయు తరుచు నీరసతకు బలియగుచున్నది. దీర్ఘసమాసములు తరుచుగ భావగతికి అడ్డుపడుచున్నవి. ప్రభావభావ ప్రవాహమునకు నిరోధముగూర్చుట యనులోపమును సమాసములు తమ స్నిగ్ధతచే తొలగింపజాలవు. అవి సార్థకతి బడసి నచో కవులకు శీఘ్రాభిగ్రాహి నూచించును. తెలుగు నుడికారము, హృదయము గరగించు రసావలంబనము వీరి కవితకు దవ్వల నున్నవి. భావయందు తూగు తక్కువగ నున్నది. 'నేత్రాంతర పక్ష్యంబలములు' మున్నగు అర్థస్ఫూర్తి లేని ప్రయోగములును కొన్ని గలవు. శ్రీకారాదుల పునరుక్తి మితిమీరియున్నది. నాడుకలోలేని, ఇంపుగూర్చిన, నీవిలేని తద్గతాదులు కొన్ని ప్రయుక్తములైనవి.

అన్యాయనమునను, రసనాప్రయత్నములను, కవితా పరిశీలనాదికమునను వీరికవిత క్రమమున పృథ్వి గాంచుచున్న.

వర్ణన రత్నాకరము

౧, ౨ భాగముల సంపుటము. డిమ్మి పైజు. పుటలు ౬౦౮. వెల రు. ౩-౮-౧.

శ్రీవాసరి లక్ష్మీస్వామి గారు సంధానించిన యీ సంపుటమున దాదాపు మూడువందల ఆంధ్రపద్య కావ్యములనుండి యేర్పిహార్చిన వర్ణనముల పద్యములు, రెండువందలకుపైబడు విషయములకు సంబంధించినవి కలవు. ఇంకను రెండువందల విషయముల గూర్చిన వర్ణనములు గల ౩, ౪ భాగముల సంపుట మచిరకాలమున వెలువడి నున్నదట.

అపారమగు నాంధ్రసారస్వతమున వెలసిన పద్య కృతులనేకములు, తద్వర్ణితవిషయములనంతములు, తత్తద్విషయవర్ణనవైఖరియు వివిధముగ నుండును. అన్ని కృతుల నామాలాగ్రము చదివి విషయముల దెలియగుతూహలమున్నను ఈ కాలమువారి కవకాశము, ఓసిక

చాలినంత లేదు. ఆంధ్రసారస్వత ప్రపంచమున విహారము చేయువారికి-ఆంధ్రును క్రొత్తపుంతల ద్రోహు-వారికి-ప్రాతఃపుంతల బాగుగా తెలిసియుండు టావశ్యకము. కాని యది యెట్లు సాధ్యమనునది ఈ వర్ణనరత్నాకరము మూలమున నది సాధ్యము కాగలదు. ముదితములు, నమ్రదితములు నయి యిపుడు పలభ్యులగుచున్న సమగ్రా సమగ్రాంధ్ర పద్యకావ్యములను—పదునొకండువ శతాబ్దము మొదలు ఇరువదవ శతాబ్దము మొదలు కాలమున నుత్పన్నములయిన వానిని—ఆయూలాగ్రము చదివి, వానియందలి యెల్ల విషయములను భిన్న భిన్న విధముల వర్ణించు పద్యములు విషయానుక్రమముగ నిట్లుగా గ్రంథరూపమున శ్రీలక్ష్మణ స్వామిగారు ప్రకటించిరి.

ఇందు సందాత పరిశీలించిన గ్రంథములయందు, గ్రంథములయందు పట్టిక గలదు. కవులందఱు * శతాబ్దములసంఖ్యయు కలదు. ఆశ్వాస సంఖ్యయు, పద్యసంఖ్యయు గలవు.

సులభజీవిక నశిలపించు నీకాలమున స్వయంప్రయాసములకు పరిణించి ఓషికపట్టి యారత్నాకరమును కూర్చిన లక్ష్మణస్వామిగా రెండుయు నభినందింప గలదురు. ఆంధ్రభాషయందు చోళిం ప్రవేశముగల ప్రతియాంధ్రున హాశియునకును నీగ్రంథము కల్పకము. ప్రతిగ్రంథభాండాగారమునకు ఒక నూతనాలంకారము. సహజముగనే పరిమితమైన దీని మాల్యము ప్రయోజనముతో బోల్చిమాడ నత్యర్హమగుట నిస్సంశయము.

ఆంధ్రలోక మీగ్రంథముయొక్క విలువను గుర్తించి ప్రయోజనమును బడయునేని సందాతృపరిశ్రమము సఫలము కాగలను. దీనితోపాటు 3, 4 భాగముల సంపుటమునకు ఆంధ్రలోకము స్వాగతమును చెప్పునుగాక.

గుంటూరు నల్లమస్తాన్

గ్రంథకర్త: సంద్రమాచి చిదంబరరావుగారు. సంద్రమాచి: పంగులూరి వీరరావువుడు, అప్పికట్ల, బాపట్ల తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. ఇది భక్తిలత గ్రంథముల చతుర్థ మనుచుట. డిమా 1/8 పైజా 10 పుటలు. వెల 3 అణాలు.

సుమారు 33 ఏండ్లక్రిందట గుంటూరునందు నిద్రిపొందిన మస్తాన్ సాహెబుగారి చరిత్ర, ఆనోబునాసిక్ వినినది-మానవాతీతమగు, నమ్మటకు వీలేకాని. అద్భుతకార్యములతో నిండియుండుకథ నిందు వర్ణించిరి. చనిపోయిన మనుష్యులను, జంతువులను బ్రతికించిరిట మస్తాన్ గారు!

ఆనేతు కైలాసవర్యంత సంపూర్ణభారత దేశ సవ్యప్రదక్షిణ తీర్థయాత్రా ప్రదర్శని

గ్రంథకర్త: ఇర్రెంకి నరసింహమూర్తిగారు, తోలేరు, వీరవాసరంపాడు, భీమవరం తాలూకా, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా. డిమా 1/8 పైజా 3 పుటలు. వెల 1 రూపాయి.

ఇందు గ్రంథకర్తగారి గ్రామము తోలేరు ముచలకొని 302 ప్రదేశముల విశేషము వివరింపబడినది. వివరణము మాత్రము సంపూర్ణముగాను, ఇంపుగాను, సరిగాను లేదు.

అల్లాహ్ అక్బర్

గ్రంథకర్త: ఖోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు. ఇది విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథముల 32 వముము. ఇది గ్రంథములవారి పాఠితోషిక చారిత్రక నవలయట. క్రాసుపైజా 404 పుటలు గలది. వెల చందాదారులకు రూ 1-0-0, ఇతరులకు రూ 1-0-0 ను. వెలయువారు బెజవాడకు వ్రాసిన గ్రంథముల బడయగలరు. ఇందుపై విమర్శ మందుమందు ప్రచురింపబడును.

ఆంధ్ర నవీనవాచకములు 1-5.

ఆంధ్రనవీన ప్రథమవాచకము: క్రాసుపైజా 40 పుటలు. 3 అణాలు.

ఆంధ్రనవీన స్వతీయవాచకము: క్రాసుపైజా 40 పుటలు. 3 అణాలు.

ఆంధ్రనవీన తృతీయవాచకము: క్రాసుపైజా 40 పుటలు. 3-3-5.

ఆంధ్రనవీన చతుర్థవాచకము: క్రాసుపైజా 40 పుటలు. 3 అణాలు.

* కవులకాలము విషయమున అభిప్రాయభేద ముండవచ్చునుగాని అది గ్రంథప్రయోజనమును కుంచించబోదు.

ఆంధ్రనవీన పంచమవాచకము: క్రొనుపైజు ౧౦౧
పుటలు. ౫ అకాలు.

ఆంధ్రనవీన వక్త వాచకము: క్రొనుపైజు ౧౧౨
పుటలు. ౬ అకాలు.

ఇవి మొదటి తెరగతినుండి మొదటిపూరం వఱకు
సుద్దేశింపబడిన వాచకములు. మాక్సిమన్ అండ్ కంపెనీ
వారిచే ప్రకటింపబడినవి. వీని గ్రంథకర్త లైదుగురు:
చావలి నూర్యప్రకాశరావు, హరి పేరయ్యశాస్త్రి, శ్రీ
రామగిరి రంగరావు, జనమంచి శేషదత్తశర్మ, సంగ శేష
చలశాస్త్రిగారు.

ఇవి ౧౯౨౮-౨౯ సంవత్సరములనుండి నూతన
ముగా ప్రంటింప బడినవి. వీనిని గూర్చినవివర్య ముందు
ముందు ప్రచురింపబడును.

ఇప్టాగోస్థి

డిమ్మిపైజు పుటలు. ౨౨౩ వెల రు. ౧-౪-౦.

పుస్తకమునకు గ్రంథకర్తగారి పేర, పశ్చిమగోదా
వరిజిల్లా, తాడేపల్లి గూడెమునకు వ్రాయవలెను.

ఇది శ్రీయుత యద్దనపూడి వెంకటరత్నము
గారు రచించినది. “ఇది పైకి విశేషదార్శముగ నుండి
నను లోకవృత్తమున జక్కగాఁ దలపునట్టి గ్రంథమై
యున్నది. కొంతహాస్యరసము, కొంతవేదాంతము, కొం
తధర్మవర్ణన, కొంతసీతి మొదలగున వన్నియు నిందు సం
దర్భించిరముగ నిమిడియుండుటచే నిది చదువరులకు నెం
తో యానందము గలిగించుటయే గాక నూతనవిషయ
ముల నెన్నో బోధింపఁజాలియున్నది” — అని చిలక
మర్రి లక్ష్మీనరసింహముగారు ఈ గ్రంథపీఠికలో వివ
రించి యున్నారు.

కాని గ్రంథము శ్రీవారు మెచ్చినంత శ్రేష్ఠముగా
లేదు. గ్రంథమునందలి శైలి బహుళముగా గ్రాంథికమే
కాని వాడుకమాటలుపూడ చాల నున్నవి. ఆమాటలు
గ్రాంథికశైలిలో ‘మేలుకలయుక’ నొంబక వేస్తై యు
న్నవి. కావున శైలికి తగినసాఫీ లేకపోయినది. ఒక్క
శైలి విషయముననేగాక బొచ్చిలివిషయమున గూడ నీగ్రంథ

ము విమకబడుచున్నది. పుట 41-లో ‘విశ్వకార్యమునకు
సంబంధించిన వంటలో తగిలియున్న యువతి మగనితో’
గవసినట్లుగా వర్ణించిన ఘట్ట మనాచిత్యపారము నంటు
చున్నది: ఇట్టి సంబర్హములు మఱి రెండుమాడ్చీగ్రంథమున
నున్నవి. కథానివేదనావసరమున ఒక ఘట్టములోని
కొంతసేపు ఉత్తమపురుషము, మఱికొంతసేపు ప్రథమ
పురుషము ఉపయోగింపబడుట చూడ (పుట 45-48)
వెంకటరత్నముగా రీగ్రంథమును రచించుటలో
(పాండిత్య) కాశీత్యముకంటె కుతూహలమునే యెక్కు
వగా చూపిరిని చెప్పుటకు ఎడము కలుగుచున్నది.

(ఆంధ్ర శేషగిరిరావు, బి. ఎ.)

నవీనచిత్రకథలు

ఇదియొక నిన్నకథల పుస్తకము. గ్రంథకర్తగా
రాక ‘సుప్రసిద్ధాంధ్రపండితులు’. దీని వెల రు. ౧-౬-౧.
వలసినవారు కె. మునుస్వామి నాయుడు అందుకంటెనీ,
బుక్కునెల్లర్స్ అందు పట్టిపెచ్చు, 286, చై నాబజారు
గోడ్డు, మదరాసు అని వ్రాసికొనిన బడయగలరు.

ఆంధ్రభాషలోని గన్యగ్రంథములయందలి కథలు
ఎక్కువగ పురాణానుసంధి “గ్రహింపఁబడి పలుభంగు
ల రచింపఁబడిన” పనులచే తాము “మనఁగూర్చివా
జ్ఞయమున నూతనాంశములను బోధించు గన్యగ్రంథము
లుండుట యన్యూపసరమని యంగ్ల భాషయందున్న
కొన్ని చిత్రకథలను” దెలుగున వ్రాసినట్లు పీఠికలో
గ్రంథకర్తగారు వ్రాసికొన్నారు. కథలు “చిత్రకథలే
కాని యివి బోధించు ‘నూతనాంశము’ లేవో తెలియ
నచ్చుటలేదు. ఇట్టి చిత్రకథలు తెలుగులో “భారత
భాగవత రామాయణ దీర్ఘాప సుపురాణములనుండి”
గ్రహించిన కథలలో కావలసినన్ని యున్నవి. రాక్ష
సులు, దేవతలు, గారడీలు-వీనికన్నిటికి మనపురాణము
లలోను, నిన్నపీటలల అవ్వలు, తాతలు చెప్పుచుండు కథ
లలోను గొరతయేమియు లేదనుట యెల్ల రెగిన సంగ
తియే. అందుచే నీ‘నవీనచిత్రకథలు’ విద్యార్థులకు బోధిం
చు‘నూతనాంశము’ లెవ్వియు లేవని మాయభిప్రాయము.

పుస్తకముకై లి మొత్తమునిచ్చి మిగుల సరళముగ నున్నమాట నిజమే. కాని యది గ్రంథకర్తగారు తలచినట్లు “రెండవ మూడవ నాలవపాఠము” లవరకుగూడ జాలి యుండునని మేము తలంపబలము.

శుక్ల నామ సం॥ సిద్ధాంతపంచాంగము

విద్యాకా తోగరైటి భాస్కరకామ్రై గారు,

పెసరవాయి వెంకట్రామ సిద్ధాంతిగారు గుడించినది.

డిమ్మిపైజాన నున్నది. మామూలుచేటపైజాన నున్న పుష్కరము తొక పంచాంగముల కంటే నిది మేలుగ నున్నది. ఇందు వానిలోకంటే నిత్యోపయోగవిషయములు హెచ్చుగ గలవు. అట్టివి ఇందును సంస్కృతము ననే ఉన్నవి: తెలిసిందియుం నేని బాంధును.

దశావతారములు

క్రామపైజా; పుటలు ౧౧౧. గ్రంథకర్త: వెంగి పురం గంగస్వామి అయ్యంగారు. ప్రకాశకులు: ఎడ్వర్డ్ కేమనల్ పబ్లిషింగ్ కంపెనీ, నుంగుంబాకం, ముంబాయి. పుస్తకమువెల రు. ౦-౨-౦.

ఇం యొక పాసగ్రంథము. శ్రీమన్నారాయణుని పాఠ యవతారములు నిందునానగ వర్ణింపబడినవి. ఇందు మించు ఈకథలన్నిటిని గ్రంథకర్తగారు భాగవతిము నుండియే తీసికొన్నారు. ఇంద్రాసునారముగ నందం దు భాగవతిములోని పద్యములుగూడ తేర్చబడినవి. రామకథయు, గృష్ణకథయు పుస్తకములో చాలభా గము నాకమించినవి. ఇం దనుచిత మేమియు లేదు. కాని, తక్కిన కథలలో గొన్ని చేర్చబడిన యంత ములు విడువబడినవి. పరశురాముని కథలో నతనికి కర్ణునితోడను, భీష్మునితోడను గల సంబంధమును గూర్చిన కథాభాగమును గ్రంథకర్తగా రేల విడిచివైచిలో తెలి యదు. ఇట్లే బుద్ధచరిత్రకు సంబంధించిన యంతములు గూడ కొన్ని యుపేక్షింపబడినవి. ఇట్లుగలచే నీ రెండు కథలు గొంతవర కసమగ్రములుగ గన్పడును. కైలి ధారా శముగ నున్నది. కాని సంస్కృతపదములందడి యొక్కవ. సమస్తకొరికల (౧౩వ పుట), ‘అంగవిహీనముచే’ (౬౦వ

పుట) మున్నగు వ్యాకరణమునకు సరిపడని ప్రయోగము లచ్చటచ్చట గలవు.

అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనములు

గ్రంథకర్త: శ్రీచిలుసూరి నారాయణరావుగారు, యం. ఏ., యల్. టి. డిమ్మిపైజా పు. ౨౯౧. వెల రు ౨-౧-౦.

ఉపనిషత్తులు

(తెనుగున ఛంన్ బద్ధములయిన) ఈశానాస్య, కేన, ఐతరేయకములు. అనువాదమును శ్రీ ఆత్మానందయోగి. డిమ్మి ౧౬ పుటల పైజా; పు. ౩౨; వెల రు ౧-౬-౦.

ప్రాచీనమౌండవప్రజాస్వామికవ్రభుత్వము

గ్రంథకర్త: శ్రీ దేశభట్ల లక్ష్మీనరసింహముగారు, యం. ఏ., యల్. టి. క్రామపైజా పు. ౧౨౪; వెల రు ౧-౧౦-౦.

సంస్కృతలోకోక్తులు

శ్రీచిలుసూరి నారాయణరావు (యం.ఏ. యల్. టి.) గారి ఆంగ్రివివరణము గలను. డిమ్మిపైజా పు. ౨౧౪; వెల రు ౧-౧-౦.

ఛత్రపాలుడు ౧, ౨ భాగములు

అనువాదకులు: శ్రీ ప్రతివాది ఛయంకరం రంగా చార్యులు గారు, కొంపెల్ల జనార్దనరావు గారు. డిమ్మిపైజా పు. ౨౨౪-౨౨౭. విలాసము: ఆంగ్రిప్రచారిణి గ్రంథమాల, పితాపురము. వెల: ఒక్కొక్కభాగము ౧-౮-౦.

ఈనవల తొలుత మహావాష్టవిభావయందు జనన ముందినది. కర్త: శ్రీయంత బాలచంద్ నానాచందమహా వకీలుగారు. దాని హిందీఅనువాదమున కిది తెలుగుచేత. ఇందలిగాథ బొరంగజీబు శివాజీవక్రవర్తు లున్న కాలము నాటిది.

కథానాయకుడు ఛత్రసాలుడు; శివాజీమహా పదేశమును బొంది తనదేశమును బుందలు గొండ మును బొరంగజీబు అధికారమునుండి తొలగించి

యచట స్వాతంత్ర్యపతాకమును నెలకొల్పిన మహావీరుడు. ఒకవంక కథానాయకుడు, ఆతనితండ్రి చంపతరాయలు స్వార్థమునకు స్వప్రీతిచెప్పి, దేశకల్యాణమును కాంక్షించి స్వాతంత్ర్యమును బడయుటకై విశ్వప్రయత్నము గావించుచుండుడు. ఇంకొకవంక వారిబంధువులు, ఇరుగు పొరుగురాజ్యముల ప్రభువులు నగువారు వ్యక్తి ద్వేషము, స్వార్థము కారణములు కాగా దేశీయులలో కలహములను జెంచి దేశమును నిరంతరవాస్తవబంధమున నుంప ప్రయత్నించుచున్నారు. రెండవవక్తనువారి దుష్ప్రయత్నములన్నియు హిరాదేవి యను నొక స్త్రీయొక్క దురాశచేతను, దుష్టంత్రములచేతను నయినవి. తుడకు స్వాతంత్ర్యపతాక మే గలిచినది. రెండుపతాకములను గ్రంథకర్త సమంజసముగా నిర్వహించినాడు.

వీరసప్రధానమయిన ఈనవల శృంగారరసమును కూడ నింక నవిచూపును. ఎడనెడల ప్రకృతివర్ణన మపూర్వమే యైనను చాల క్లిష్టముగ నున్నది. దేశ స్వాతంత్ర్యము పరమార్థముగ నెంచి శత్రువులతో పారిపోరి ప్రాణముల నర్పించిన చంపతరాయలు, శివాశీవక్రవర్తి ఛత్రపాలునకు బోధించిన రాజనీతి చాలవలువగలది. దేశస్వాతంత్ర్యప్రాప్తికి ప్రజల యన్యోన్యానుకూల్యమే మూలనూత్రమని యీనవల గట్టిగా చెప్పుచున్నది.

మూలగ్రంథమున పదియవ ప్రకరణమునకు తర్వాతి కథ కొంత లోపించునట్లుండెననియు, దానిని అనువాదకులు తాము కల్పించి పూరించితిమనియు దానిని ఉపోద్ఘాతమున జెప్పియున్నారు. కల్పితభాగము కథలో కథగా హత్తుకొనిపోయియుండుట అబద్ధమును గొలు

పకపోదు. ఇది అనువాదకుల కల్పనాశక్తికి నిదర్శనము. తెలుగుచేత నిష్టమము; కాని సంస్కృతపదబహుళముగ, ప్రాధముగ నున్నది. హిందీమూలమునకు ప్రత్యక్షమనువాద మగుటచేతను, క్లిష్టకల్పనములకు ఆకరమగుటచేతను తెలి కటువుగా నున్నను సజీవముగా నున్నది. ఇట్టితెలి వినోదముకొఱకు నవలలను చదివి యావల పడవైచువారికి రుచింపదు. కాని ఓపికపట్టి చదివినచో కథతోపాటు కొంత భాషాపరిచయము నిది గలిగించుట సక్యము. కావున ప్రాచీనప్రబంధప్రపంచమున నాముక్తమూల్యపట గలసానము నేటి నవలాప్రపంచమున నీనవలకు గలదనిన నతిశయోక్తి కాజాలదు. ఈనవల పాఠశాలలయందు- ప్రామాన్యులు, కాలేజీలు - అవశ్యముగ చదువవలసిన గ్రంథము (detailed text) గా నిర్ణయింపదగినది. *

పాశ్చాత్యగ్రంథనిర్ణయ సంఘమువారు గుణధూయి యుచున్న యీనవలను పాశ్చాత్య గ్రంథములలో జేర్చిన విద్యార్థులకు కొంత మేలు చేసిన వారగుదురు. అనువాదకుల రచనమున జీవకళ నిండారయున్నది. అయ్యది క్రమముగోపుష్పిని జెంది ఇతోధికసుందరగ్రంథ రసనావతుము గాగలదు. అనువాదకు లీశుభలక్షణమును గుర్తించి అభీష్టతను, రచనాసౌష్ఠ్యమును, అవకాశమును పెంపొందించు కొనుచు సముచితరీతిని భాషాసేవను, తన్నూలమున దేశసేవను గావించుచు చిరజీవులయి నెలయుదురు గాక! —భారతి.

నీమంత్రిని

బిదంకముల నాటకము. గ్రంథకర్త: గూడూరు వెంకటశివకవిగారు. ఆదిత్యన గ్రంథమాలయం దీపుస్తక

* ఇప్పుడు పాఠశాలలలో చదువబడుచున్న పుస్తకములు చాలవరకు శబ్దనోషములు, వాక్యదోషములు, అసంగతవిషయములు మొదలగువానితో నిండి బాలరకు భాషాసంభజ్ఞతాబాధ్యము నాపాదించజేయుచున్నవి. ఈ బాధ్యమునకు పాఠ్యగ్రంథ నిర్ణయసంఘము (Text book Committee) వారు బాధ్యులగుదురు. ఆ సంఘమునందలి సభ్యులు భాషాపండిత్యము, లోకజ్ఞతగలిగి, బాలరబుద్ధిస్వభావము, పరిణామక్రమమును దెలియగలవారుగ నుండదగుదురు. అట్టివారును తామునిర్ణయించుగ్రంథములను గ్రంథకర్తలయొద్దను, ప్రకాశకులయొద్దను, ప్రార్థనములకు లోనుగాక సమీకర్షనముగావించి, వానిమంచిసెబ్బరలను గుర్తించిమంచివానితో నిర్ణయించుట శ్రేయము. ప్రస్తుతమున్న పుస్తకములను చూడ సంఘము, తత్కార్యనిర్వాహవిధానము తృప్తికరముగ నున్నట్లు చూపట్టును. ముందయినను ఇట్టి లోపములు తొలగుట పరమావశ్యకము. దీనియ ప్రజలు తీవ్రముగ ప్రయత్నింప దగుదురు.

మారపది. ఇంద్రలికభ పౌరాణికము. నలచక్రవర్తి మమమ
డగు చంద్రాగడుగు దీనికి నాయకుడు. సోమవార వ్రత
మాహాత్మ్య ప్రతిపాదకము. ఈ పేరున నొక ప్రబంధ మాం
ద్రమున గలదు. అది పదునేవవ శతాబ్దికి జేరినది. ఇట్టి
నల ముద్రితముయినది. ఈ “గ్రంథ లినివల కనేక నాట
కములు కృతియొనరించి యుండుట”ను గ్రంథమాలాసంపా
దకులు సంపాదకీయ ధూమికయందు నెలవచ్చియు
న్నారు. అట్టివారి కవిత్యమనందలి రసము నాస్వాదించు
టకై యుద్ధరించిన యీక్రింది మచ్చు గద్య పద్యభాగ
ముల పాఠకులు పరికింపదగుదురు:

‘కం. నరపాలచంద్ర ! మీచే

బరిపాలనచేయునట్టి పట్టా మిపు డా

సురపాలు నగరురీతుగ

గర మొప్పెను సుజనకలిత ! సౌఖ్యం బగుచున్.

ఆ. వె. భోగకులశాంక ! భోగధూమణానకు

భోగశేయనశును పోరుమాటి

లిండిభోగుతండ్రి మెండుగా దమకీర్తి

భాగడజాలరెంత భాగడ సేను.

వన నానోచినటుల వర్ణించెద వినుండు. ఇవ్వనల
క్షీతి మాలారఫలంబులే నిబ్బరమగు గల్పిగుబ్బలును,
ఇంద్రలిసరస్సునంగల వికసించిన కమలపత్రంబులే నేత్రం
బులుగను, యివ్వనంబునం గల మదేధంబులే గమనంబులు
గను, మత్తబంధరసంఘంబులే శరీరహంబులుగను, కల
కంతంబుల కలవరంబులే మృదుమధుర భాషణంబులుగను,
కన్ముని కప్రపుదిన్నైలే పరిమళోపేతంబగు శరీరంబుగను,
అఱిమహీరుహంబులే యూరువులుగను, శీవియగు
నల్లరల పెంపక మే మిరుమిల్లుగొను కాంతిగల భుజము
లుగను, పల్లలితంబగు ననపల్లవ ప్రకరంబులే పాణితిలం
బులుగను, పగడంపు తీవియలే శీవియగు కరంబులుగను,
సారభోన్నత విభవంబగు పుష్పంబులే చిఱునవ్వుగ నొప్పి
ప్రత్యక్షంబుగ నివ్వనలక్షి వీక్షించువారలొక్క చక్కర
జామృతీతి నెక్కుడు మక్కువ బొడమునట్లు గవ్వట్టుచు
న్నది. ఏమీ యివ్వనంతనిచుహిమ? ఇంతని జెప్ప నేరిక
శక్యమగును? ఇప్పుడు నా మానసారవిందంబు పరమానం

దమై వికసించినది. అమాత్యవరా మితిలేని యానంద
మందితి.’

ఇట్టిక నేత గూంధ్రవాణి కంత యానంద దాయ
కమా ! భాషాస్వరూప మెఱుగకయే గ్రంథకరణమునకు
దొరకొను నిట్టి మహానీయు లెంతయో యభినంద్యులు.

అభిజ్ఞాన శాకుంతలము

గ్రంథకర్త: విద్యతల్లివి తిలక (!) కాంచనపల్లి
కనకాంబగారు. మహాకవి కాళిదాసకృతిమగు నభిజ్ఞాన
శాకుంతలమున కిదివఱకే తెలుగున ననువాదములు పెక్కు
లున్నవి. వానిలో గొన్నియు త్రిమమలయి యొప్పియు
న్నవి. ఉపరి నే డిది యొక్కొత్తయనువాదము. సుప్రసి
ద్ధమయిన ఈ నాటకకర్తను గూర్చి యిచ్చట విస్తరింపట
పనిలేనిపని.

ఈక్రిందిపద్యములను బట్టి సహృదయులగు పాఠ
కు లీయనువాదవైఖరిని గుర్తింపదగుదురు:

శా. ఏను న్నేడి దె తా శకుంతల యనన్

హృత్స్పృహ నుత్కంఠ యా

నాగన్ బాష్పము లెల్లరాలృడియె మాం

ద్యం బందె జూడ్కిన్ వగన్

రాగం బాపల పెట్టు నన్నె యిటర

ణ్యుధృత్, గటా, యింక నే

లాగున్ గేస్తులు వంత నోర్తు రొకొ పి

ల్లన్ గ్రోత్రగఁ బంపుచోన్.

మూలము: యాస్య తృద్య శకుంతలేతి హృదయం

సంస్పృహ ముత్కంఠయా,

కంత స్పృశిత బాష్పవృత్తికలువ

శ్చింతాజడం దర్శనమ్;

వైక్లబ్యం మమ తావ దీదృశ మహా

న్నేహో దరశ్శౌకసః,

పీడ్యంతే గృహిణాః కథం ను తనయా

విశ్లేషదుఃఖై ర్నవైః.

మ. తొలుతన్ మీరు గ్రహింప కవ్వరితే తా

దోయంబులం గ్రోలదో

తలి శ్రేష్ఠీ ప్రియధూమ యయును భవ
 త్సఖ్యంబున గోయదో
 యలరుత్ పుట్టంగఁ దొల్ల మీ కవతె కా
 నానంద మాయీ శకుం
 తల ప్రాణశక్తిరనింటి కేగదు నను
 జ్ఞానీమీర లిం డెల్లరుక్.

మూలము: పాతుం నప్రథమం వ్యవస్థతి జలం
 యుష్మా స్వపీతేషు యా,
 నాదత్రే ప్రియమండనాపి భవతా
 స్నేహేన యా పల్లవమ్;
 ఆద్యే వః కుసుమప్రసూతిసమయే
 యస్యా భవ త్యుత్సవ
 స్నేయం యాతి శకుంతలా పతిగృహం
 సర్వై రనుజ్ఞాయతామ్.

ఉ. మమ్ముఁ దపాధనాథుల స
 మంచిత రీతిఁ జలంచి యెంచి స్వీ
 యమ్మున సత్కులమ్మునల
 యయ్యది నీయెడ నీమె కట్టొ చు
 ట్టమ్ము లెఱుంగకుండఁ గడు
 డక్కిన కూర్మి గణించి దీని న్యా
 యమ్ము సవత్తులట్ల గన
 నన్వలఁ గలుఁగలం బడెల్ల భా
 గ్యమ్మునఁజమ్ము దాని నగు
 నా? వదియింపఁగ నింటి బండునుత్!

మూలము: అస్మాక్ సాధు విచింత్య సంయమధనా
 నుష్టేషు కులం చాత్మన
 స్త్వయ్యస్యాః కథమ ప్యభాంధవకృతాం
 స్నేహప్రవృత్తిం తామ్;
 సామాన్యప్రతిపత్తిపూర్వక మియం
 దారేషు దృశ్యా త్వయా,
 భాగ్యాత్త మతఃపరం సఖిలు త
 ద్వాచ్యం వధూబంధుభిః.

మ. గురుకుశ్రావయోనర్పమా సవతుల
 మ్మా సఖీవృత్తితో

వరుఁ డేభంగ మొనర్చిన నలుక మా
 ర్వల్కన్నదే మానుమా
 పరివారంబు గడుం గృపం గనును సం
 వద్దగ్యము నీడు తా
 లురు రామల్ గృహిణీపదం బిటు పెరల్
 మాడక గులాభుల్ గదా.

మూలము: కుశ్రావయ నయా కురు ప్రియసఖీ
 వృత్తిం సవత్నీజనే,
 భర్త ర్విప్రకృతాపి నోవణతయా
 మాన్య ప్రతీపం గమః;
 భూయిష్ఠం భవ చక్షిణా పరిజనే
 భాగ్యే వ్యసుక్తేనీ,
 యాం శ్యేం గృహిణీపదం యువకయో
 వామాః కులస్యాగయః.

ఆ. వె. మాతమంజరి నటు నూత నాసవహన
 లోలుపుండవు నీవు గ్రోలి గ్రోలి
 కమలవసతిమాత్రం గడు నిర్వృతింజెంది
 మఱిది తెల్లు దాని మధుకరంబ.

దీనికి పాతాంతరముగ,
 మత్తకోకిల నూతనాసవ లోలుపుండవు నోటినిండుగ
 [నీవుముక్
 జాతమంజరి నవ్యంబునఁ జంబనం నొనరించి య
 భ్రాతగర్భనివాసమాత్ర నపారనిర్వృతి నొంది యే
 రీతి దాని స్మరింపకుంటి ఎరే ద్విరేఖ! విరాళిమై.

మూలము: అభినవమధులోలుప స్త్వం,
 తథాపరిమంబ్య మాతమంజరీమ్;
 కమలవసతిమాత్ర నిర్వృతో,
 మధుకర విస్మృతోఽన్యేనాం కథం.

ద్రవ్యతామ్రము

గంధకర్త: యద్దనపూడి వెంకటరత్నంగారు.
 డిమ్మిపైజా; పుటలు ౨౩, వలయువారు యద్దనపూడి
 వెంకటరత్నంగారు, తాడేపల్లి గూడెం, పశ్చిమగోదావరి
 జిల్లా' అని వ్రాసిన బడయగలరు.

బాలవ్యాకరణ గుప్తార్థ ప్రకాశిక

గ్రంథకర్త: శ్రీ|| శే|| మహాపాఠ్యాయ కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిగారు. డిగ్రీపై. పుటలు ౫౬౭ వెల రూ. ౫౦-౦౦. పలాసము: కల్లూరి రామచంద్ర మూర్తిగారు బి. ఏ., బి. ఇ. డి., రాజసుం డి.

సుప్రసిద్ధులగు గ్రంథకర్తగారిని గూర్చి కాని, గ్రంథమును గూర్చి కాని ఆంధ్రలోకమునకు ప్రొత్తిగా నిష్పాదు చెప్పవలసిన దేమియు లేదు. ఈగ్రంథము వెనుక రెండు భాగములు నుండినవి. ఇప్పు డా రెండుభాగము లును కలిపి ఏకముగ ముద్రింపబడినవి.

పెద్దాపురము ముట్టడి

‘ఆంధ్రచారిత్రాత్మక సమవాకారము.’ గ్రంథకర్త: బుద్ధివరపు పట్టాభిరామశర్మగారు, గాంధీనగరము, కాకినాడ. డిగ్రీపై. ౧౧౨ పుటలు గలవు. వెల. రూ. ౧-౦౦.

దీనిపై విమర్శ ముందు ముందు వెలువడును.

కవితాసమితి వార్షిక సంచిక

క్రాను ౨ పై. ౧౧౪ పుటలు గలవు. వెల అంచెహాలిలో రూ. ౧-౦౦.

సంచిక ముచ్చటగా నున్నది. ప్రసిద్ధులగు పండితులు, కవులు, వితిహాసీతులు - సమగ్రులగు రచయితలు వ్రాసిన చక్కని పద్యగద్యవ్యాసములతో నిది చదువుట మన, ఇంపుగ నున్నది. ఈసమితి సదాశయములు అభ్యుదయము శ్రీ మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు ఈసంచికయందు తెలియజేసిరి. అవి యెంతయు కొనియాడదగినవై తెలుగువారి సానుభూతికి ఈసమితిని పాత్రిము చేయుచున్నది.

ఈసంచిక వెలయవారు సమితి కార్యదర్శులగు శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారికి విశాఖపట్టణము వ్రాయవలయును.

4/29

వెరవు?

పింగళి వెంకటసుబ్బారావు గారు

ఈ విషాదాంతరంగము నెల్ల నరసి, - ఉండు చోటరుంగక కలగుండు వడుచు
చెదరిపోయిన హృది నెట్లు చిక్కబట్ట - వచ్చు నయ్యయో! నీదయ వచ్చుదనుక.
ఓడ నీరేవు జేరెడు జాడ గాన; - వెడలినారలు నావికుల్ విడిచిపెట్టి;
వెలుపు దోడ; సంద్రమా వెలుపు గొల్పు, - ఏడుగడవని నమ్మితి జూడు గృహను.
చిరిగె వెరచాప, ఓరగా నోరగె కొయ్య, - బిగువు దప్పెను చుక్కాని, పగులు జూపె
కూర్పుబల్లల నీరేమొ కొలదికొలది - లోన కే తెంచుచుండుట గానవేని,
రాదు, ముప్ప దప్పింపగారాదు పిదప.

సా ఖ ప్రాయ వి శే ష ము లు

వర్తమాన ప్రపంచపరిస్థితులు ధర్మాత్ములకు
 పరమ విషాదమును గలిగించుచున్నవి. ఒక వైపున నానాజాతినమితి సమావేశములు, కెల్లాగుబడంబడికలు, కార్మికసమితులు, విశ్వ విద్యాలయములు, దాన ధర్మములు, శాంతి వాఙ్మయములు ప్రబలుచున్నవి. వేరొకవైపున సంగ్రామములు, సంగ్రామసన్నాహములు, పీడనము, స్వార్థపరత్వము, ధనస్వామ్యము, జాతీయాహంకారము, రోషావేశములు విజృంభించుచున్నవి. ఈ వివిధసిద్ధాంతములను బోధించెడి గురువుల సంఖ్యకు మితిమీరలు లేవు. ఎవరి నోటినండి యైనను మాట వెలువడిన వెంటనే తంతివార్తలమూలమునను, వాయువార్తల మూలమునను వెలువడిన మాటలు వేదవాక్యములవలె ప్రపంచమునం దంతటను పత్రికలద్వారా వ్యాప్తికమునుగాంచుచున్నవి. గురువులమాటలాడుటకుజంకుచున్నను పత్రికాప్రచారకులు బలవంతముచేసి వారి యభిప్రాయములను వెల్లడిచేయుట యాచారమైనది. పత్రికలకు విలేఖరులుగా నుండుటయును, నాయకుల యభిప్రాయములను చతురముగ గనుగొనుటయును ఘన కార్యముగ పరిగణింపబడుచున్నది. అసంఖ్యాకములైన పత్రికలు నాయకాగ్రేసరుల యభిప్రాయములను వెదజల్లుచున్నవి. ప్రజలకు నాయకాభిప్రాయములను, చదువుటకుగానిచది

వినదానిని మననము చేయుటకుగాని అవకాశములు లేకున్నవి. సామాన్యప్రజలయందును, నాయకులయందును జిజ్ఞాసయే పోయినది. పత్రికాభిప్రాయములే సుకరముగ జనాభిప్రాయములగుచున్నవి. ఏలండను టైమ్స్, డేయిలీమేలో, ఐయసీరో, హిందూపత్రికయో ప్రకటించిన భావములు పాఠకులు వారివారి సంస్కారముల కనురూపముగ తమ యభిప్రాయములుగ గ్రహించుచున్నారు. శ్రవణ మనన భ్యాసలు లేకుండ స్థిరాభిప్రాయములను వెలుపుటకును, పదులయభిప్రాయములను ఖండించుటకును సులభసాధనము లేర్పడినవి. ముఖ్యముగా నీ దురవస్థ రాజ్యాంగ విషయములందు దినదినప్రవర్ధమానం బగుచున్నది.

రాజకీయవిషయములందు పరిజ్ఞానముగాని, పరిచయముగాని, యనుభవముగాని యవసరము లేకున్నది. మాటలాడెడివారందరును నాయకులు, ధీరులు, దేశభక్తులు. మంచి వాగ్ధోరణి, ఖండనసామర్థ్యము, పరివాదసామర్థ్యముగలవక్తలు, లేఖకులు నాయకులై జనాభిప్రాయమును నిర్ణయము చేయుచున్నారు. ఈ విషయ దశయందు జిజ్ఞాసువులకు చేయదగినదియు కనుపడకున్నది.

చీనాయందు ప్రబలుచున్న స్వాతంత్ర్య సంగ్రామము సంగ్రామాభిలాషను పురికొల్పు

చున్నది. ఆస్థనిస్థానమునందు వ్యాపించుచున్న మతసంగ్రామము మతాభిమానమును ప్రజ్వలించజేయుచున్నది. రుష్యాదు ప్రబలుచున్న సాంఘిక ధర్మాభిమానము సాంఘిక ధర్మమును పురిగొల్పుచున్నది. అమెరికాయందు ప్రబలుచున్న ధనాగమనాభిమానము ధనాశను ప్రోత్సహించుచున్నది. ప్రపంచవ్యాప్తమైన రాజ్యాధికారాభిలాష అధికారత్వమును పురిగొల్పుచున్నది. స్వాధీన రాజ్యములందు సంకుల సంరంభములను గలుగజేయుచున్న సంకీర్ణభావములు ఐరాధీన రాజ్యములందు మహోపద్రవమునకు మూలము లగుచున్నవి. అస్థిరమును, అసహజమునైన రాజ్యాంగస్థితియందు మహోపరివర్తనము దుర్లభమైనను సహజముగను గనుపడుచున్నది.

బాధ్యతాయుత ప్రజాస్వామ్యము వర్తమానయుగధర్మముగ నున్నది. నిరంకుశ ప్రభుత్వమునకు నిలయములైన రుష్యా, తుర్కీ, చీనా, పరిష్యా మొదలగు దేశములందు ప్రజాస్వామ్యము స్థిరపడినది. ఐరాధీన రాజ్యములన్నియును స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై మహాప్రయత్నములను చేయుచున్నవి. విశ్వ వ్యాప్తమైన స్వాతంత్ర్యవాతావరణమితర దేశములను వలె భరతఖండమును నావరించినది. ముప్పదమూడు కొట్ల ప్రజలును, ప్రాచీనసభ్యత్వమును, మతాభిమానమును, అహింసాధర్మ పరత్వముగల భరతఖండము నందు స్వాతంత్ర్యాభిలాష వాయువేగ మనోవేగములతో వ్యాపించుట సహజము. సంకీర్ణములైన హిందూదేశ పరిస్థి

తులు స్వాతంత్ర్యవాతావరణమును భిన్నరూపములను వ్యాపింపజేయుచున్నవి. నిరంకుశాధికారవర్గము స్వీయస్వత్వములను సంరక్షించుకొనుటకు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నది.

హిందువులు, మహమ్మదీయులు, బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణేతరులు, నిమ్నజాతులు వారి వారిలాభములకై మహా తంత్రములను పన్నుచున్నారు. నిరంకుశాధికారవర్గము సాంఘిక విభేదములను మిత్రభేదమునకై వినియోగించుచు స్వీయాధికారమును సంరక్షించుకొనుచున్నది. వివిధసంఘములను కర్తవ్యమును నిర్ణయింపజూగ పరిస్పరకలహములకు బూనుకొనుచు ఆత్మనాశమును జేసికొనుచున్నవి. దేశమునందు వ్యాప్తములైన పరిస్పర కలహకారణములు దేశదౌర్భాగ్యమునకు వినియోగపడుచు ప్రతిపక్షులకు సంఘటన గలుగజేయుచు, నిర్బంధవిధాన వ్యాపనమునకు, వినియోగపడుచున్నవి.

* * * *

ఫిల్లీ ముస్లిము మహాసభ

ఫిల్లీయందు గూడిన ముస్లిము మహాసభావృత్తాంతమును, సూరతునందుకూడిన హిందూ మహాసభా వ్యవహారములను, లక్నో, ధర కొబాదు, కతియావాడు రంగపురములందు గూడిన రాజకీయసభలును దేశావృత్తిములైన మహాసంఘోభస్థితులను సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. మహమ్మదీయ సంఘమునందు జిన్నాపక్షము, ఆలీసోదరులపక్షము, అబ్దుల్ కలాము అజాదు

పక్షము మొదలగు పక్షములు ప్రబలి దేశ ప్రయోజనములను, మహమ్మదీయ ప్రయోజనములను నిరర్థకము చేయుచున్నవి. ఒకపక్షము వారు నెహ్రూనివేదిక నామోదింప గోరుచున్నారు. వేరొకపక్షమువారు నెహ్రూనివేదికను నిరాకరింపగోరుచున్నారు. మూడవ పక్షమువారు రెండుపక్షములవారికిని రాజీనామాను కుదుర్చుటకు గోరుచున్నారు.

నెహ్రూ నివేదికను నిరాకరింప గోరెడు పక్షముకవైపున సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును, రెండవ వైపున సాంఘిక ప్రాతినిధ్యమును గోరుచున్నది. అలీ సోదరు లీపక్షమునకు నాయకులు. వీరి మతమునందు హిందూ దేశమునందు మహమ్మదీయాధికార వ్యాప్తమున ప్రధానము గాని బాధ్యతాయుత పరిపాలనను స్థాపించుట ప్రధానము కాదు. మహమ్మదీయతరులు కాఫరులు. సర్ ఆలీ ఇమాంగారు వీరివిషయమై తెలిపిన భావములు భారతచరిత్రయందు శాశ్వతప్రతిష్ఠను బడయగలవు. మహమ్మదీయ ప్రాతినిధ్యమును, మహమ్మదీయాధికారమును స్థిరతరముజేయదలచిన మహమ్మదీయులు స్వరాజ్యమును, స్వప్రయోజనమును దూరస్థము చేయుచున్నారు. మహమ్మదీయులను సామదానోపాయములను సంతృప్తులను జేయుటకు హిందువులు సంసిద్ధులుగా నుండినను హిందువులసంసిద్ధికిని మితిమీరులు గలవు. గాంధీమహాత్మునివంటి త్యాగమూర్తులు హిందువులు మహమ్మదీయులను పూర్తిగ సంతృప్తులను జేయుటకు మహాత్యాగము చేయ

వలయునని విశ్వసించినను, సామాన్య ప్రజానాయకుల కీచిత్తప్రవృత్తి విశ్వసనీయముగా కున్నది.

నెహ్రూ నివేదిక మహమ్మదీయాధిప్రాయమునకు విశేషానుకూల్యమును గలిగియున్నది. సింధురాష్ట్ర నిర్మాణమును, పశ్చిమోత్తరరాష్ట్ర నిర్మాణమును, శాసనసభలయం దధికతర ప్రాతినిధ్యమును, హిందువుల తేమమునకు ప్రతికూలమైనను, నెహ్రూ నివేదిక అంగీకరించుచున్నది. రాష్ట్రీయాధికారమును, సామ్రాజ్యాధికారమును విభజించుటయందు నెహ్రూనివేదిక చూపిన దూరదృష్టి విచక్షణోపేతముగ నున్నది. హిందూదేశపారతంత్ర్యమునకు మూలబీజమైన రాష్ట్రీయ సామ్రాజ్యాధికారముల సంరంభమునకు స్థానము లేకుండచేయుట భారతరాజ్యాంగ నిర్మాణమునకు ప్రాణముగ నున్నది. మహమ్మదీయ నాయకులు సంకుచిత దృష్టితో రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యమును విస్తరింపజేయ గోరుట సంరంభములకును, దేశారిష్టములకును మూలకారణము గా గలదు.

ధిల్లీ మహమ్మదీయ సభయందు మహమ్మదీయ నాయకులు ప్రతిపాదించిన ఈ సవరణ నెహ్రూ నివేదికయందలి ముఖ్యవిషయమును పాడుచేయుచున్నది. ఈ మార్పువలన మహమ్మదీయులకు తాత్కాలికముగ స్వల్పప్రయోజనములు సమకూడినను కాలక్రమమున మహమ్మదీయులకును, దేశమునకును పరమానర్థములు సంప్రాప్తములు కాగ

లపు. మహమ్మదీయులు వారి లక్ష్యమును భారతీయులకు మూలభారమైన మాతృదేశమునందులగ్నముచేయుట వివేకముగాని మహమ్మదీయ సంఘమునందును, మహమ్మదీయ మతమునందును, మహమ్మదీయ రాజ్యములందును లగ్నముచేయుట వివేకము గాదు. డిల్లీయందు గూఢిని సభయందు నైహూనివేదిక ఒక పక్షముచేతనైనను, సవరణలతో నైనను, నామోదించబడుట వివేకవిషయమునకు సుభసూచకముగ నున్నది. ఆంగ్ల, షేర్షానిగాల్ల మొదలగు లిబిటేటువలన విషయనిర్ధారణ సభయందును, బహిరంగసభయందును నైహూనివేదిక సవరణలతో సంగీకరించబడుట ప్రశంసనీయులుగ నున్నది. కాని ఖేదాభిప్రాయములతోడను, సంతోభములతోడనునిండిన సభయందు తీర్మానము నామోదించుటనొక విశేషమైన ప్రయోజనము గలుగదు. సంతోభమునకు ప్రధానకారకు లగు ఆలీసోదరుల ప్రవర్తనము మహమ్మదీయులకును, హిందూవులకును కరిమ విమోదముగ గలుగజేయుచున్నది. ప్రాజ్ఞులైన జిన్నాగారును సంతోభమునకు కారకులైన ఆలీసోదరులకు స్థానము నొసంగుట యనుచితముగ నున్నది. జిన్నాగారు మహమ్మదీయ సభ సక్రమముగా జరుగలేదని నిర్ణయించుటయును సన్న్యాసముగ నున్నది. భిన్నపక్షములనాయకులు స్వాభిమాన భరితులై స్వపక్షమతమును సమర్థింపగోరునపు డేపక్షమైనను సభావ్యవహారములు సవ్యముగా జరుగలేదని

యాతేపించుట సహజము. నెగ్గనిఃక్ష మీ ఆతేపణను జేయుట సాధారణ విషయము. ముసల్మానులందు షాఫి, ఆలీసోదరులు, అబ్దురహీముగారులు మొదలగువారు కేవలము మహమ్మదీయాధికారమును, మహమ్మదీయాధిక్యమును గోరుచు నైహూనివేదికను ధ్వంసముచేయగోరుచున్నారు. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును ప్రతిపాదించి నైహూనివేదికను నిరాకరించుటయును, శాసనసభలయందు సాంఘిక ప్రాతినిధ్యమును, ప్రత్యేకసంపాదకవర్గమును గోగుటయును విశిష్టనిర్ణయము లనియును, మూలచ్ఛేదకరమైన పాండిత్యప్రవర్ధన యనియును ప్రాజ్ఞులంగీకరింపగలదు. అన్నాపక్షము భారతజాతీయ మహమ్మదీయ పక్షము. ఈపక్షమునకు మహమ్మదీయ లాభముల కనుకూలమైన నైహూనివేదిక అనుకూలముగ నున్నది. అఖిలభారత దేశమున కనుకూలమైన పక్షపాతరహితమైన నైహూనివేదిక డాక్టరు ఆలము, ఆజాదు, షేర్షాని, ముహమ్మదాబాదు మహారాజాగారులు మొదలగు మహమ్మదీయనాయకుల యామోదమును బడయుచున్నది. వీరి యామోదమును బహిని విధానమునందును మహమ్మదీయ ప్రయోజనముల కధికమైన ప్రముఖత గలదని హిందూనాయకు లాతేపించుచున్నారు.

* * * *

హిందూమహాసభ
శ్రీయుత రామానంద ఛటర్జీ గారి
యాధిపత్యముక్రింద గూఢిని హిందూమహా

సభ నైహూనివేదికనట్లను, క్షాంతిగైను తీర్మానమువట్లనుజూపిన తిరస్కారభావ మనవ్యాముగ నున్నది. ఆలీసోదరుల వలెనే మూంజీగారును సమరోత్సాహమును ప్రకటించుట యనుచితము. మహమ్మదీయనాయకులు స్వప్రయోజనపరాయణు లగుటవలన హిందూనాయకులు సమరోత్సాహమును జూపుట యధర్మము. మహమ్మదీయు లధిప్రాతినిధ్యమును గోరుట వలన హిందూనాయకులు మహమ్మదీయ శత్రువులను నిరోధించుట యనుచితము. సింధు పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రముల విషయమునను, స్థాన సంరక్షణ విషయమునను, సంయుక్త నియోజకవర్గవిషయమునను హిందూభూమి సభ యామోదించిన తీర్మానములు సంకుచిత లక్ష్యమును విశేషముచేయుచున్నవి. హిందూ నాయకులైనను విశాల హృదయమును జూపించి మహమ్మదీయులను త్యాగహీనుల హిందూదేశ లక్ష్యమునకు లగ్నముచేయుట శ్రేయస్కరము. హిందువులు మహమ్మదీయుల మీద నాగ్రహించి మాతృద్రోహమునకు బూనుకొనజాలరు.

లక్నోయందు గూడిన మితవాదులసభ నైహూనివేదికను సంపూర్ణముగ నామోదించుచున్నది. బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనము వెంటనే స్థాపించవలసిన యవసరమును బెజంట్ ముగ్గురును, మితవాదనాయకులును విశేషముచేసిరి. చింతామణిగారు, జగతునారాయణ గారు సంయుక్తరాష్ట్రముల పక్షమున ప్రభు

త్వాధికారుల సమర్పించిన రాజ్యాంగవిధానము పురోభివృద్ధిని జూపుటలేదని వెల్లడిచేసిరి. ఫరకాబాదునందు జవహరిలాలు నైహూగారి యాధిపత్యముక్రిందను, రంగపురమునందు సుబాసుచంద్రబోసుగారి యాధిపత్యము క్రిందను గూడిన రాష్ట్రీయసభలు స్వరాజ్యసంపాదనమునందు భారతీయులకుగల దృఢసంకల్పమును విశేషము చేసినవి. గాంధీ మహాత్ముని రాజ్యాంగ రంగమునందు ప్రవేశము స్వరాజ్యసంరంభమునకు నూతనోత్సాహమును గలుగజేసినది. నిరంకుశ ప్రభుత్వమెన్ని నిర్భంగములను గల్పించినను స్వరాజ్యప్రస్థాన మతివేగమునను జరుగుచున్న విషయమును దేశఃరిఫిత్తును విశేషము చేయుచున్నది.

* * * *

నిర్బంధవిధానము

గాంధీమహాత్ముని రాజ్యాంగ రంగమునందు ప్రవేశించుటయును, విదేశవస్తు బహిష్కారమును, విదేశవస్తుదహనమును నిరంకుశ హృదయమునందు భయభాంతులను గలుగ జేసినవి. విదేశవస్తుదహనమునకై గాంధీమహాత్ముని నిర్బంధించుటయును, శిక్షించుటయును ప్రభుత్వచార్యల్యమును ప్రకటించుచున్నది. శ్రద్ధానంద పార్కును రాజమూర్తిమని నిర్ధారణచేయుటయును, గాంధీమహాత్ముని శిక్షించుటయును ఖీణించుచున్న ప్రభుత్వప్రతినిధు మరింత ఖీణింపజేయుచున్నది. కలకత్తా మేజిస్ట్రేటు తీర్మానము, పోలీసు కమి

భారతి - ప్రకటనలు

వీటియొక్క నుగుణములను గుఱించి యిదివరకే అందఱిని బాగుగా

ఎల్లచోట్లయందును తెలిసియున్నది

అట్లు తెలియనివారు ఆలసింపక తక్షణమే

మా లోకామయహర కస్తూరి మాత్రలను

**Regd
Trade Mark**

తెప్పించి, ఒకదాని వాడిన మీరు మిక్కిలి తృప్తిచెందెదరని మా నిశ్చితాభిప్రాయము. ప్రతిదినము మాకు వచ్చుచున్న ప్రశంసాపత్రములే ఇందుకు ప్రబల నిదర్శనము.

ఇవి మేలైన కస్తూరి, కుంకుమపువ్వు, అపూర్వమైన ఓషధులు మొదలగునవి చేర్చి, కాస్తూరి క్రమంగా తయారుచేయబడినది. తాంబూలముతోగాని, విడిగాగాని ఉపయోగించవచ్చును. పలువిధ జ్వరములు, దగ్గులు, శీతలము, అజీర్ణము, ప్లేగు, అజీర్ణభేది, కడుపుజ్వరము, కడుపునొప్పి, పిల్లల పడికము, ప్రక్కలకుడుపు, అగ్నిమాంద్యము, మలబద్ధము, బలహీనత మొదలగువాటికి వ్యత్యాసమునలె పనిచేయును. స్త్రీలు, పసిపిల్లలు, ముసలివారు మొదలగువారికి అమృతసమానము. 250-200 మాత్రలుగల బుడ్డి 1-కి ధర రు. 0-4-0 పోప్టుకర్పు 0-4-0 6 బు. పోప్టుకర్పుతో సహా రు. 1-8-0 12-కి రు. 2-18-0 25-కి రు. 5-8-0.

భిషగ్గర్తన పాశ్యపు వెంకటాచల పండితులు, ప్రొవైటరు.

శ్రీ సీతారాఘవ వైద్యశాల, మైసూరు.

మద్రాసులో నెం. 6, బందరువీధిలోనున్న ప్యాంకంపెనీవారివద్ద దొరకును.

అశ్చర్యము! జయవశీకరణి లేక అద్భుతమైన తాయత్తు అత్యాశ్చర్యము!!

ఈ తాయత్తు అద్భుతమైన క్రియతో తయారుచేయబడినది. ఇది ధరించిన ప్రతిమనుజునకును, వారికోరికలు తప్పక యీడ్చుచుండును. ఇది ధరించినచటనే మనసునకు సుతాపామను, ఆధికారుల యాదరణయును, వాణిజ్య మునందు లాభమును, ఉద్యోగలాభము, పరీక్షలయందు గెలుపొందుటయు, మొదలగు శుభములు జరుగుచుండును. ఇవియేగాక మనల నావహించుచుండు పితామహులను పోగొట్టి యితరకష్టములనుండి తొలగించి పరమేశ్వర కృపా పార్శ్వలక్షణమును, పసిపిల్లలనానించిన బాలగ్రహాది ప్రతిబంధకములుగూడ తప్పించి, వారికి సంతోష మొనగూర్చును. గ్రహచారమువలన కలిగినసర్వరోగములను ఉపశాంతింపజేసి న్యాయధర్మబద్ధములందు జయముకలుగుటకై కావలసిన చో ప్రత్యేకపు తాయత్తులు పంపబడును.

ఒక్కొక్క తాయత్తు రు. 2-0-0; 10 తాయత్తులు రు. 15-0-0 } పోస్టేజీ ప్రత్యేకము.
ప్రత్యేక కార్యలాభములకొరకు ప్రత్యేకపు తాయత్తులు ఒక్కొక్కటి రు. 50-0-0 }

గాంధీమహాత్ముని కారాగృహ విముక్తితెల్పిన దైవజ్యోతిరమునియొక్క యపూర్వజ్యోతిపదము.

హనుమాన్ ఆరాధన! మీరు మీభవిష్యత్తును తెలియగోరెదరా!

అయినచో తిరుగు టపాలో కావలసిన ప్రశ్నలను పంపుదు. ప్రతిప్రశ్నకును నెంబరు వేయవలెను. మీవిలా పనుల పూర్తిగా తెలియజేయవలెను. జాబువ్రాయు సరియైన కాలముగూడ తెలియజేయవలెను. వెంటనే సరియైన జవాబులను పొందగలరు. 5 ప్రశ్నలకు రు. 1-0-0 చి. పి. చేసినచో రు. 1-4-0. పై ప్రశ్నలకు ఒక్కొక్కదానికి రు. 0-4-0 చొప్పున చార్జీ చేయబడును.

వి. కె. శతగోపాచార్యులకు

నానుమదుర్రాసి, కొత్తిమ్మడు, తిరుత్తణి, చిత్తూరుజిల్లా, మద్రాసు రాష్ట్రాని.

గొంతునొప్పి అనునది
అంటువ్యాధులు వచ్చుటకు
నూచన.

పారమింటు

అపాయకరమైన అంటు
వ్యాధులనుండి రక్షించును.

ఇన్ ఫ్లూయెంజా, విషజ్వరము,
గవదకాయనొప్పి మొదలైనవాటి
ని సంభవింపజేయు చిన్నచిన్న
క్రిమిలను ఫారమింటు సంహరిం
చును.

గొంతునొప్పి ఆరంభించిన వె
ంటనే ఫారమింటు చిక్క నొక్కటిని
నేవింపుడు. ఫారమింటు మీ
గొంతునొప్పిని పోగొట్టుటయే కా
కుండా అంటువ్యాధులను నరి
జేరనీయుదు.

నేడే

ఒకసీసాను కొనుదు

FORMAMINT

కేమిస్టు లందరివద్దను (1)

స్తోరు లన్నిటియందును దొరకును.

క్రిమిసంహారిణియగు గొంతునొప్పిచిక్క.

काशमक्षतम्

అయ్యశ్శేషశాస్త్రి, అష్టావధాని,
కందుకూరి వేంకటసుబ్బారావు,

ఎం. డి. ఎ. గారి

కా మా మృ త ము

ఈయోష్యము ఇండియాలో దంతునీగాళ్ళ సార్ ఆఫ్ ఫిజికా, ప్రియియన్స్ సెటిల్
మెంటు, ఫెడరేటెడ్ వలయాల్లో, ఫీజి అయిలెండ్సు, లండన్ మొదలగు విదేశము
లలోగూడ ప్రఖ్యాతి జొందుచున్నది. రాత్రిపూట ఒక్కమాత్రపు మృతానిన ఎంత
నిస్వారమైన శుక్లమైన పెంటనే సంసారసౌఖ్యము నీయగలదు. 5 దినములలో మూత్ర
ములో గలిసిగాని, మయం చెవతలగాని, నిద్రలోగాని, పొయెడికిర్యమనుద్యుధముగా
నిలిపినేయును. మధ్యనపుంజము, నరముల బలము తగ్గినవారు ఈమందునే పెక్కి పూతగా
గూడ నుపయోగించిన విశిష్ట శక్తివంతులు కాగలరు. యోగ్యతాపత్రము లనంతముగా
గలవు. హియం తరములు రిహాస్యముగా నుంచబడును. 20 మార్లలు సీసా 1-కి 2-0-0.

అమృతాశ్రమము, నెం. 2, ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరి.

తెల్ల కుషము

ఒకేదినములో నిజముగా కుదురును.

30 దఫాలు ఉపయోగించినచో తక్షణమే

అద్భుతమైన గుణముగలిగి తెల్లమచ్చలు

మారును. అట్లు గుణ మియ్యకపోయి

నచో ధరకు రెండింతలు వాషనుచేయు

పట్టు పూచీపడెదము.

బుడ్డి 1-కి ధర రు. 3-0-0.

ఇంగ్లీషు, లేక బెంగాలి, లేక హిందీ

భాషలలోనే ఉత్తరములు వ్రాయవలెను.

PANDIT MAHABIR PATHAK

No. 7, Darbhanga.

చెన్న పట్టణమునకు సమీపమున ఆరోగ్యపద్ధతులనునరించి చికిత్సచేయుటకు చక్కని ఆశ్రమము

ఆ వ డి ఆ రో గ్యా శ్ర మ ము

నూరడు గల యెత్తును, చక్కని నీడలును, పచ్చని బయళ్లును, నిర్మలమైన నీరును, ఇసుక నీలయును గల్గి వ్యవసాయము నివాసయోగ్యమై ఋష్యాశ్రమముభోలు నీప్రదేశము మిక్కిలి ఆరోగ్యవంతమైయున్నదని డాక్టరు ముత్తుమొదలగు ప్రకృతిశాస్త్రవేత్తలు హెచ్చుగా కొనియాడియున్నారు.

డాక్టరు ఆ. లక్ష్మీపతి,

బి.ఏ., ఎం.బి., సి.ఎం. భిషగ్గు, మేనేజింగ్ డాక్టరు,
19, హామిగురోడు, మదరాసు అని నాయనలైన.

చమత్కార కథాకల్లోలిని

ఇది రోచనుండను రాజకుమారుడు మందారమాల, మదనమాల, మదనసేన, వసంతసేన, మదలేఖ, చందనలేఖ లను విద్యద్రాజకన్యారత్నంబులను బరకీయాభావంబునఁ బరిణయమయిన శృంగారచరిత్రము. పద్యములును శ్లోకములును గలసియుండు మనోహర వచనము. మొదటిభాగము 0-12-0
వివోదకథాకల్పవల్లి 3-0-0
కాళిదాసచరిత్ర, ప్రకరణము 1-0-0

ఇవిగాక అనేక వైద్య, జ్యోతిష, వేదాంతగ్రంథములు మొదలగునవి దొరకును. క్యాటలాగు ఉచితము.

పిడుగు వెరకటకృష్ణారావు పంతులు,

శివగిరి, శ్రీకాళహస్తి, ఆంధ్రప్రదేశ్.

యూక్ లిప్ స్టు ఆయిల్

స్వచ్ఛమైన నీలగిరితైలము

ఇన్ ఫ్ల్యుయెంజా, ఫ్లేగు, కలరా, పీటికి పరమావధము.

వైద్యమునందు ప్రసిద్ధిచెందిన ఒకవైద్యునివల్ల చెప్పబడిన ఈతైలము వాంతిభేది, ప్లేగువ్యాధి, లేలు మొదలైన విషజంతువుల కాటుక, కత్తి మొదలైనవాటి గాయములు, నరములచుట్టుకు, నిప్పు మొదలైనవాటివల్ల కలిగెడు అనేకవిధములైన వ్రణములు, ఇంఫ్లయెంజా, మలేరియా, అనేక విషజ్వరములు, దగ్గు, ఉబ్బసము, వాయువువల్ల కలిగెడిపోట్లు, నొప్పులు, పల్లునొప్పి, తలనొప్పి, ఓంటికలనొప్పి, కండ్లచుంటు, శీతభేది, ఉష్ణభేది మొదలైనవాటికి అనుభవసిద్ధావధము. 1 బౌ. బుడ్డి 1-కి రు. 0.4-0
వి. పి. చార్జి రు. 0.4-0 1 బౌ. బుడ్డి 12-కి రు. 2-8-0
పి. పి. చార్జి రు. 0-12-0 1 బౌ. బుడ్లు గ్రోసు 1-కి 28-0-0
టి. సి. నాగలింగప్ప అందు కంపెనీ,

శివగిరి, శ్రీకాళహస్తి, ఆంధ్రప్రదేశ్.

గొంతునొప్పి అనునది
అంటువ్యాధులు వచ్చుటకు
సూచన.

ఫారమింటు

అపాయకరమైన అంటు
వ్యాధులనుండి రక్షించును.

ఇన్ ఫ్లూయెంజా, విషజ్వరము,
గవదకాయనొప్పి మొదలైనవాటి
ని సంభవింపజేయు చిన్న చిన్న
క్రిములను ఫారమింటు సంహరిం
చును.

గొంతునొప్పి ఆరంభించిన వెం
టనే ఫారమింటు చిల్ల నొకటిని
నేవింపుడు. ఫారమింటు మీ
గొంతునొప్పిని పోగొట్టుటయే కా
కుండా అంటువ్యాధులను దరి
జేరనీయదు.

నేడే

ఒకసీసాను కొనుడు

FORMAMINT

కెమిస్టు లందరివద్దను (1)

ప్రోరు లన్ని టియందును దొరకును.

క్రిమిసంహారిణియగు గొంతునొప్పిచిల్ల.

కామగమతమ్

ఆయుర్వేదశాస్త్రీ, అష్టావధాని,

కందుకూరి వేంకటసుబ్బారావు,

ఎం. డి. ఎ. గారి

కామామృతము

ఈ యామృతము ఇండియా-యం దంతటనేగాక సౌత్ ఆఫ్రికా, న్యూయార్క్, నెటిల్
మెంటు, ఫెడరల్ టెడ్ వలయానేట్సు, ఫిజి అయిలెండుస్, లండన్, మొదలగు విదేశము
లలోగూడ ప్రఖ్యాతిఁ జొందరుచున్నది. రాత్రిపూట ఒక్కమాత్ర ప్రయోగానిన ఎడ
నిసార్మమైన కుక్క మొనను పెట్టనే సంసారసౌఖ్యము వీయఁగలదు. 5 దినములలో మూర్తి
ములోఁ గలిసిగాని, ముందు వెనుకలగాని, విద్రోగాని, పోయెడివీర్యమును దృఢముగా
నిలిపినేయును. మధ్యనాదీపుంజకులు, నరములు బలము తగ్గినవారు ఈమందునే పెక్కి పూతగా
గూడ సుపయోగించిన విశిష్ట శక్తివంతములు కాఁగలరు. యోగ్యతాపత్రము లనంతముగా
గలవు. మిఠాయి కరములు రహస్యముగా సంపాదన. 20 మూత్రము సీసా 1-3 2-0-0
అమృతా శ్రమము, 50. 2, ఏలూరు, పల్లిమ గోదావరి.

తెల్ల కుష్ఠము

ఒకేదినములో నిజముగా కుదురును.
3 దఫాలు ఉపయోగించినచో తక్షణమే
అదృశ్యమైన గుణముగలిగి తెల్లమచ్చలు
మారును. అట్లు గుణ మియ్యకపోయి
నచో ధరకు రెండింతలు వాషనుచేయు
నట్లు పూచీపడెదము.

బుడ్డి 1-3 ధర రు. 3-0-0.

ఇంగ్లీషు, లేక బెంగాలి, లేక హిందీ
భాషలలోనే ఉత్తరములు వ్రాయవలెను.

PANDIT MAHABIR PATHAK

No. 7, Darbhanga.

చెన్న పట్టణమునకు సమీపమున ఆరోగ్యపద్ధతులనుసరించి చికిత్సచేయుటకు చక్కని ఆశ్రమము

ఆ వ డి ఆ రో గ్య శ్ర మ ము

నూరడు గులయెత్తును, చిక్కని నీడలును, పచ్చని బయళ్లును, నిర్మలమైన నీరును, ఇసుక నీలయును గల్గి వశజీవ మైనను నివాసయోగ్యమై ఋష్యాశ్రమముతోలు నీ ప్రదేశము మిక్కిలి ఆరోగ్యవంకమైయున్నదని డాక్టరు ముత్తు మొదలగు ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు హెచ్చుగా కొనియాడియున్నారు.

డాక్టరు ఆ. లక్ష్మీవతి,

బి.ఏ., ఎం.బి., సి.ఎం. భివగ్రమ్మ, మేనేజింగు డైరెక్టరు,
19, హారిసుకోడు, మదరాసు అని వ్రాయవలెను.

చమత్కార కథాకల్పలిని

ఇది రోచనుండను రాజకుమారుడు మందారమాల, మదనమాల, మదన సేన, వసంత సేన, మదలేఖ, చందన లేఖ లను విద్య ద్రాజకన్యారత్నంబులను బరకీయూభావంబున బరిణయమయిన శృంగారచరిత్రము. పద్యము లును శ్లోకములును గలసియుండు మనోహర వచనము. మొదటిభాగము 0-12-0

మనోదకథాకల్పవల్లి 3-0-0

కాళిదాసచరిత్ర, ప్రకరణము 1-0-0

ఇవిగాక అనేక వైద్య, జ్యోతిష, వేదాంతగ్రంథములు మొదలగునవి దొరకును. క్యాటలాగు ఉచితము.

పిడుగు వెంకటకృష్ణారావు పంతులు,

2/40, పేదనాయనపేట, మద్రాసు.

యూక్ లిప్ స్ట్ర ఆయిల్

స్వచ్ఛమైన నీలగిరితైలము

ఇన్ ఫ్ల్యుయెంజా, ఫ్లేగు, కలరా, వీటికి పరమావధము.

వైద్యమునందు ప్రసిద్ధిచెందిన ఒకవైద్యునివల్ల చెప్పబడిన ఈతైలము వాంతిభేది, ప్లేగువ్యాధి, తేలు మొదలైన విషజంతువుల కాటుక, కత్తి మొదలైనవాటి గాయములు, నరములచుకుట, నిప్పు మొదలైనవాటివల్ల కలిగెడు అనేకవిధములైన వ్రణములు, ఇంఫ్ల్యుయెంజా, మలేరియా, అనేక విషజ్వరములు, దగ్గు, ఉబ్బుపము, వాయువువల్ల కలిగెడిపోట్లు, నొప్పులు, పలునొప్పి, తలనొప్పి, ఒంటితలనొప్పి, కండ్లచుంట్లు, శీతభేది, ఉష్ణభేది మొదలైనవాటికి అనుభవసిద్ధావధము. 1 బొ. బుడ్డి 1-కి రు. 0-4-0
వి. పి. చార్జి రు. 0-4-0 1 బొ. బుడ్డి 12-కి రు. 2-8-0
పి. పి. చార్జి రు. 0-12-0 1 బొ. బుడ్డు గ్రోసు 1-కి 28-0-0

టి. సి. నాగలింగప్ప అందు కంపెనీ,

280 నాల్. బామ్మికోడ్డు,

పోడుకొండ కా. 518.

నూతన చికిత్సా సహాయము

పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా ఏలూరు లో యున్న టువంటి విఖ్యాత సమ్మోహనవిద్యానిపుణు లగు

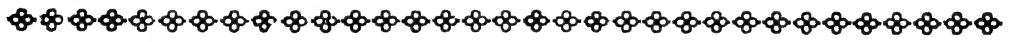
ప్రాచేనరు శేఖరు గారు

మందులకు శక్తనటువంటియు, డాక్టరులకు లొంగ నటువంటియు, యేవ్యాధినైనను, యెంత దీర్ఘసంకటమైన నైనను వారి నవీన—

ఎలెక్ట్రిసిటీ, మెసరిజి, మానసిక

చికిత్సాస్థతులతో సునాయాసముగ, సత్వరముగ, నిశ్శేషముగ నివర్తి చేయగలరు. వ్యాధివశితులు

సంప్రతించి సుఖపడుదురు గాక యని హెచ్చరించుచున్నాము.

చిలుకూరి నారాయణరావు

ఎమ్. ఏ. ఎల్. టీ. గారి

గ్రంథములు

- కురాను పరీపు (తెనుగు) 4-0-0
- అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనములు (మూ.ము) 2-0-0
- సంస్కృత లోకోక్తులు (1300) తెనుగు వివరణముతో 1-0-0
- ప్రాచీన హైందవ ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వము 0-12-0
- ఉపనిషత్తులు(ఈశ, కేన, కఠ, ఐతరేయ) చక్కని తెనుగుపద్యములు 0-6-0

వలయువారు:

సాధన భుక్కుడిపో, అనంతపురము

కాలమునకు సాగుమైనవి

దోమ తెరలు

అమిత తిక్కున ధరలు

చిలుకూరిన తెరలని నూలు అట్లినతో గట్టిగా మండునట్లు తె గూ రొనర్చబడినవి. మూలలు బాగుగా అనుర్చబడినవి. చురుచుటకు స్కా-గా వీలగును.

అన్ని సైజులు		వివిధ రకములు	
సాగును, వెడలుపు, ఎత్తు, పడగలు		త్రిక, గుండ్రపుత్రిక.	
		1-కి ధర.	1-కి ధర.
6' X 3' X 4 1/2'		5-8-0	6-6-0
6' X 4' X 4 1/2'		6-8-0	7-2-0
7' X 3 1/2' X 5'		7-10-0	8-6-0
7' X 5' X 5'		8-4-0	9-8-0

ప్యాకింగు ఉచితం. పోస్టేజి ప్రశ్నకోం. ఏపైను కావలసిన అడ్డ రిచ్చిన పంపెదము. నర్తకులకు ప్రశ్నకోకమామక యివ్వబడును.

Union Trading Co.,

166, Harrison Road (L/I) Calcutta.

డాక్టరు ఆ. లక్ష్మీనాథి బి. ఏ. ఎం. బి. అండు సి. ఎం. గారిచే స్థాపించబడిన

ఆంధ్ర ఆయుర్వేదిక్ ఫార్మసి, లిమిటెడ్.

(శాస్త్రోక్తముగా తయారుచేసినట్టియు, స్వచ్ఛమైన ఆయుర్వేదానృషధములకు సుస్థిరమైన స్థానము.)

పాస్ట్ ఆఫీసు 19, హరిస్కోండ్లు, హైదరాబాద్ పోస్టు, మద్రాసు.

చ్యవన ప్రాశము

పరిశుభములును నవీనములును అగు మూలికలచేతను, పండ్లచేతను, శాస్త్రసమ్మతముగ తయారుచేయబడినది. 1 క్షయవ్యాధియందును, శ్వాసాశయసంబంధము అగు వ్యాధులందును వాడుదురు. 2 కాడ్లివరు ఆయిలు అనబడెడు చేఁసూనెకంటె అనేకమడుగులు శ్రశస్త్రమయినది. ఆకలిని పుట్టించి, బలమును గలిగించును. మంచి పిండిని గలిగించి, ఆకలిని పుట్టించును. 4 వరుసగ వాడుటచే శ్వాస, కాసవ్యాధులందు కఫమును బయల్పెట్టించి, ఆయాసము బోగొట్టును. ధాతుపుష్టివిగలిగించి, శరీర. మాంసనికసంబంధములగు సమస్తవ్యాధులను పోగొట్టి మనోవికాసమును కలిగించును. ఖా: 4 టెన్సులు 1-0-0, 1 పౌను 3-2-0.

పెల స్వల్పము!

ఫల మధికము!!

ప్రతాపకస్తూరిమాత్రలు

మిక్కిలి ఘాటుగలిగిన వాసనగా నుండును. శ్రేష్ఠమైన కస్తూరి, గోగోజనం, కుంకుమపువ్వు, మొ॥ విలువగల వస్తువులతో తయారుచేయబడినవి. తొంటాలములోగాని విడిగాగాని 1-2 మాత్రలను పుచ్చుకొనిన అనందముగా నుండుటయే కాక అజీర్ణము, వాయున, జలుబు, శైత్యము, జ్వరము, సన్నిపాతము, బాలింతగుణము, చీన్న బిడ్డగుణము, అగ్నిమాంసలక్షణము, అజీర్ణభేరులు, దగ్గు, ఉబ్బసము, మొదలగు అనేకవ్యాధులను నివర్తించుటలో రంగుబాణమునంటివి. ఆరోగ్యమును బలమును కలిగించుటలో అత్యుత్తమమైనవి. బిడ్డలు మొదలు గృధులవరకు గృత్యైకముచేక నిరాటంకముగా పుచ్చుకోవచ్చును. ప్రత్యేకపాదుడును కలిగియుండుటకు నిశ్చయము. బహుమోస్తరువి కాదు. అతి నాణ్యమయినవి. పరిశీలించదగినవి.

250—300 మాత్రలుగల సీసా-1.5 0-4-0 12 సీసాలు 2-8-0. 36 సీసాలు 6-9-0.

బాప్టు ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

మావద్ద శ్రేష్ఠమైన ఆయుర్వేదానృషధము లన్నియు సిద్ధముగా నున్నవి, కోరినచో క్యూటలాగు యుచితముగా పంపెదము.

పి. శి. ఏ. అండు కంపెని. ఆయుర్వేదసమాజం, పెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

ప్రాచీన శృంగార గ్రంథములు

శృంగారాధిపతి సహస్రము	2-0-0
శృంగార అహల్యా సంక్రందనీయము	1-0-0
శృంగార మల్లినాచరిత్ర	1-0-0
శృంగార భల్లాణచరిత్ర	1-0-0
శృంగార సావిత్రిచరిత్ర	1-0-0
శృంగార సత్యభామాసాంతవనము	3-0-0
శృంగార కాళిదాసుకథలు	1-0-0
శృంగారము	0-4-0
మిస్ మేయో గ్రంథఖండనము	1-0-0
కృష్ణపాతము	1-8-0

తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము.

జి. ఎస్. శాస్త్రి అండుకో,

తపాలుపెట్టె నెం. 110, మద్రాసు.

TO MAKE THE BODY IRON-STRONG.

Permanently and perfectly.

Kam Sundaram Pills—containing most efficacious and highly valued ingredients Price Rs. 3/- per phial Postage As. 4/- only.

Genuine Musk—Special Rs. 40/- Best 35/- per tola Saffron Kashmir Mongra Spl. Rs. 3/8/- Best Rs. 3/- per tola.

Chyaban Frash Genuine—Rs. 5/- per seer 1/2 seer Rs. 1/3/-

Pure Shilajit Cream Refined Rs. 1/- per tola.

Lion's fat Re. 1/- per tola Pachia Karpuram Rs. 2/- per tola

Gupta Supertine Asaloetida Rs. 2/- per 12 tolas dose Zunda bedastor Rs. 3/- Otto rose Rs. 2/- to 40/- per tola.

Kamni Bihar—Enjoy Honey moon whole night Rs. 2/- Oil Manoranjan—Highly perfumed As. 12/- per phial.

Note:—All things guaranteed Genuine Pure & Best. An illustrated catalogue free on application.

TRIAL ORDERS ARE SOLICITED.

To be had from

HINDUSTANI DAWAKHANA, MUTTRA U.P.

(Established 1910)

గుణములకు గ్యారంటీ—శాస్త్రియమైన

అత్యద్భుత గృహ వైద్యము

డాక్టర్ల చేతను, ప్రతిగృహస్థుడివలననుయోగించబడిన

ఎ/1-ఎ/2 ఈ అత్యద్భుత బౌషధములు

సర్వాంగములపై పనిచేయును. మలబద్ధము, మూత్రకోగములు, మూత్రకృచ్ఛము, పురాణకాశి, అశీర్వాదపదములు, క్లేమ, కలరా, మన్యజ్వరములు, కామలకోగము, కీళ్ల నొప్పులు, మొదలగువాటిని అద్భుతముగా కుదిర్చి, దేహమునకు కాంతిని, పుష్టిని హెచ్చించి, రక్తమును శుద్ధిజేయును.

మరియు చర్మకోగములు, పండ్లనొప్పి మొదలగు వాటికి కూడ గుణమిచ్చును. వీటి నుపయోగించువిధము బౌషధముతో పంపబడును.

2 అప్రవధముల ధర రు 4. పోస్టుఖర్చు వేరు.

Dr. R. VENKATARAO, M.D, (BIO)
Psychist & Proprietor.
THE BIO-CHEMIC MEDICAL HALL,
Vizianagaram.

ఒక ఆదర్శనీయమైన

సహకార పద్ధతి

మీవర్తకము, వ్యాపారము, వివాహము, విద్య, యోజ్యమున్నగునాని నిమిత్తము.

వడ్డీలేకుండా ఋణములు రు 5000 వరకు.

ఎప్పుడైనను దరఖాస్తు చేయవచ్చును

ప్రవేశీయమును రు 1/- మాత్రమే

ఉత్తరప్రత్యుత్తరము ఇంగ్లీషులోనే వ్రాయవలెను.

అడ్మిషను ఫారముకొనుటకు, తదితర వివరములకొనుటకు

ఆ 0-4-0 తపాలబిళ్లలను పంపవలెను.

మొనర్చు ఏ. పి. వైన్ అండ్ కో,

మేనేజింగు ఏజెంటు ఫిరోజ్ పూర్, పంజాబ్.

తంజివిలాసము:— 'స్టోప్' టెలిఫోను నెం 222.

Messrs. A. P. VINE & Co.,
MANAGING AGENTS,
Ferozepore City (Punjab)

శ్రీ పురుష ప్రేమ రహస్యములు

ఇందు శ్రీ పురుషభాతులును, ఏయేబాటిపురుషు లేయేబాటిస్త్రీకి దగునదియు, శ్రీ పురుషుని పరమకౌనవలసినదియు, ప్రేమ, లజ్జ, అనురాగము, కామము వీటియొక్క భేదములు, తమమవస్థలు, యెట్లు నిశ్చయించుట, సంయోగకాలములో శ్రీ పురుషులు తేలుకుకొనినవి అనేకగతులును పశుల పరస్పరాపములు, శుక్లవస్త్రము, కొన్ని సమయములలో శ్రీ పురుషులు కలియుట కిష్టపడకయుండుటయు, దాని నివర్తింపునాగము, ఋతుగగ్గము, వీటినిగుఱించి శ్రీ పురుషులు తేలుకుకొనినవి విషయములు, శ్రీ పురుషుల గొడ్రాండతనమును పోగొట్టునిధము, వేళ్ళలతో కలియుటలు గలుగు లాభవస్త్రములు, కామముల గమనింపవలసిన విషయములు శ్రీకోగములు, వాటిని తప్పించుకొనువిధములు ఇంక ఎన్ని గొప్పములు-రహస్యములు-చికిగములు చదువనగును అత్యుత్తములు. మరియు దీనియం ననేక ఆప్టోక్ విన్నోచిచిత్రములు సాంకుష్యముపఱవెనవి.

ధగ రూ. 1. రెండుపుస్తకములు కొనువారికి పోస్టేజీ వీరు.

మా చిరునామా:—మహారాజా బుక్ డిపో., అరుణాచల మొగలి వీధి, మదరాసు.

చిరకాలముసాండి బాధించుచున్న మాత్ర వ్యాధులకును శగ

(గ నేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన

దివ్యోపధము.

గ నొ కి ల్ ల (రిజిష్టర్డ్)

ఈ యావధము శ్రేష్ఠతనము. ఇంగ్లీషువందులను వేరయతులగునావధములను పుచ్చుకొనినను గుఱుము కలగనియడలను, యంజకముల వలనను వాక్యములననుగుడ లాభములేక పోయినయడలను కడవటిత్రయత్నముగా మగనోక్తిలకునుగుడ పుచ్చుకొనిచూడును. పెక్కు రోండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము కిగపంకలమైనను మరెట్టి మాత్రవ్యాధులనైనను శ్రీలక్షనను పురుషులైనను గనోక్తిలకు తక్కువ కుదుర్చును. మాత్రము ఝూరిగా వడలును. మాత్రము పోవుచున్న పుడును కలగుముట తగిపోవును. మాత్రము నందరి వాత్తుతీసిపోవును. కిగవ్యాధి (గనోకోగము)వలన మాత్రము బొట్టుగా వడలు, మేహరోగమువలన మాత్ర ద్వారముండి పోవుతెలుపు, యూరెటిటిను, ప్రాప్తాటిటిను, సిస్టిటిను, లికోరియా, మున్నగు వ్యాధులన్నియును శ్రీలక్షన పురుషులకునుగుడ గనోక్తిలకువలన కుదురును. కిర్యము (పెరుగు) పోవుట, శ్రీలక్షన గర్భవతులుగా మన్న పుడు కలగు మాత్రవ్యాధులు మున్నగువనిగుడ దీనివలన కుదురును. 50 మాత్రలగుల సీసా ఖరీదు రు. 50-00 పి. పి. చార్జీ త్రత్యేకము. ఒక్కసారి కి సీసాలు తెప్పించుకొనిన పి. పి. చార్జీ మేమే భరించెదము.

అడ్రసు:—డాక్టర్ డి. యస్. జస్సాని, 137 కికావీధి, గులారవాడి, బొంబే ముఖ.

Tel. Add. "GONOKILLER" Dr. D. N. JASANI, 137 Kika Street, Gulalvadi, Bombay, 4. ముద్రాణము కిటి పేజీలందు దాదా అందు కంపెనీ, 260 వై నాబాబాగోడ్డు.

లక్షిధ

శ్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని

గర్భాశయ సంబంధముగు ముట్టుకుట్టు - కుసుమరోగము, సోమరోగము - అకాలబహిష్టి, బహిష్టి నిలిచిపోవుట, గర్భప్రాసవము, సంతానహీనత మొదలగు వ్యాధుల కిది అభయపాతాత్ర. మేహజ్వరములను, జలుబును, దగ్గును,

బలహీనతను, రక్తహీనతను, అశీర్షిని సమస్తముగ కుగర్థముగలుగు.

వల పెద్దబుడ్డి రు కెలు; చిన్నది 1-10-0 అన్ని మందులసాపులలో నొకమును.

కేసరికుటీరం, ఆయుర్వేద ఔషధశాల, ఎగ్మూర్, మద్రాసు.

మిక్కిలి మేల్తన

సీమ కమలములు

వి. యం. యస్. షేక్ మహమ్మదు అందు కంపెనీ,

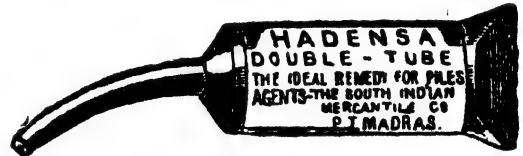
సీమకమలములు, నగలు వ్యాపారులు,

రాజమండ్రి.

హడెన్సా (జర్మనీలో కనిపెట్టబడినది) మూలవ్యాధికి శ్రేష్ఠ మగుమందు

ఆపరేషను

అక్క-ర లేదు

మిక్కిలి ఎక్కువ కఠినంగాను, రక్తమూతలలేక మదిరివదై యుండినను, జర్మనీలో కనిపెట్టబడిన హడెన్సా అను దివ్యవృక్ష ముందునింపబడెను. దీనిని ప్రపంచవ్యాపారములలోగల అత్యుపయోగముగ నైదులు దీనిగుఱమును నిజమనియొప్పుకొనియున్నాడు. హడెన్సా జర్మనీలోని క్రెలియొక్క ఆప్యంతిలోను, విగిలినట్లముల లోను వాడుచున్నాడు. వాడినవంటనే గుఱమునియ్యి, మూలమునే రక్తము ప్రసరించుచుండియెడల వంటనే రక్త ప్రసారము నిలిపి సాధారణ కఠినతలకు తెచ్చును. ఎట్టి శస్త్రచికిత్సయు చేయవక్కరలేదు. ఈ దివ్యమే కఠినించి చూడండి. అసింకపద్మ, ఫలితమువాచి యాశ్చర్యమును బొందుదురు. అన్ని ఇంగ్లీషు మందుల పావులలోను దొరకును. షెడల్ డిలిట్ బ్యూత్ 18 రు 2-0-0 తపాఁఖిచ్చువారు.

హెచ్చరిక

కొనుకూరు పెట్టపెగుల "డెలిట్ బ్యూత్" అనుముద్రను గమనింపవలెను. ఇదికొత్తక రియారుచేయబడినది. ఉత్తయోగింప కథము బ్యూటుతో నుండును.

Madras Agents:—South Indian Mercantile Co., No. 12 Mannaru Street, P.T. Madras.

సాత్ ఇండియను మెర్కంటైల్ కంపెనీ, నెం 12 మన్నార్ వీధి, పి. టి. మద్రాసు.

భారతి

న చిత్ర మాస పత్రిక

సంవత్సర చందా రు. 6 0
అర్ధసంవత్సర చందా 3 0
విడిపత్రిక 0 10
విడిపత్రికల నుదితముగ బంపుటకు
ఏలు లేదు. మాదిరిపత్రికలు వలయువారు
తపాలు బిళ్లలు పంపవలెను.

ప్రకటనలు

ఒక నెలకు సాధారణపుట 1-కి రు. 25 0
సాధారణపుట 1/2-కి 13 0
సాధారణపుట 1/4-కి 7 0
ఆరు నెలలకు 1-కి 20 0
నెలకు 1/2-కి 10 0
నెలకు 1/4-కి 6 0
వ్యాసముల మధ్యపుట 1-కి 30 0

'భారతి' కార్యాలయము, నెం. 7, తంబు శెట్టివీధి, మదరాసు.

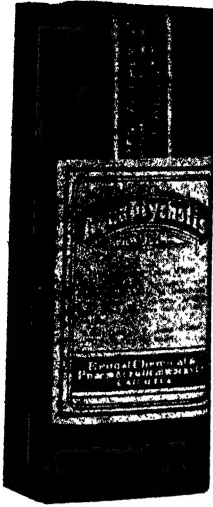
విషయానుక్రమణిక

నందేశము—ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రి గారు...	౬౧౧-౬౧౨
ఉత్తర హిందూస్థానభాషలు-దేశి—కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు	౬౧౩-౬౨౨
జట్కా తట్టువ వాపోత—నిడమర్తి ఈశ్వరప్పగారు	౬౨౩-౬౨౫
ముద్దేశశని—ఆంధ్ర కేశవరావుగారు	౬౨౬-౬౩౧
కలదే ముక్తి?—గుండిమెడ వేంకటసుబ్బారావుగారు	౬౩౧
తిక్కన విరాటర్యము—గుట్టం వేంకటసుబ్బరామయ్య గారు	౬౩౨-౬౩౭
తమస్విని—శ్రీ. శ్రీనివాసరావుగారు	౬౩౭
సింహాచలేశమహాత్మ్యము—శ్రీ విక్రమదేవ వర్మగారు	౬౩౭
నేనే అపరాధి—శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు	౬౩౮-౬౪౬
గోమాత—కలిదిండి నరసింహరాజుగారు	౬౪౪
చచ్చినంత కలగంటే...?—భావరాజు వేంకటకృష్ణరావుగారు	౬౪౮-౬౬౧
సాగరసంగీతము—కొడలి ఆంజనేయులు గారు	౬౬౧
పూర్వజన్మదాంపత్యం—ముడుంబ నరసింహాచార్యులు గారు	౬౬౨-౬౮౧
రామచంద్రప్రభు శతకము—కూచి నరసింహముగారు	౬౮౨
శివమ—సోమంచి అన్నపూర్ణేశ్వరశాస్త్రిగారు	౬౮౩-౬౯౦
(వేదాంతి) చిట్టిగాడు—ముద్దా విశ్వనాథంగారు	౬౯౧-౬౯౩
పంచవన్నెల చిలుక—సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు	౬౯౪
కాఫీదేవాలయం—భమిడిపాటి కావేశ్వర రావుగారు	౬౯౫-౭౦౦
పెన్నదొంగ—జనమంచి వేంకటరామయ్యగారు	౭౦౦-౭౦౩
ఇతిహాసలేఖకులకు విజ్ఞప్తి—శ్రీ విక్రమదేవవర్మగారు	౭౦౪-౭౦౯
కీ. శే. కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిగారు	౭౧౦-౭౧౩
మల్లి కామారుతము—వడ్డేది సుబ్బారాయణుగారు	౭౧౪-౭౧౭
అచ్యుత దేవరాయల విజయములు, భాషాసేవ—యన్. వెంకటరమణయ్యగారు	౭౧౮-౭౨౧
శారదా కాంచిక పవ్యకింకిణి—వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి గారు	౭౨౨
ప్రాచీనాంధ్రవార్తాపత్రము-(1849-75)—నిడుదవోలు వేంకటరావుగారు	౭౨౩-౭౨౪
మైసూరు పురాతనశిల్పకళ	౭౨౫-౭౨౭
పశువు-దేవానిర్యాణము—యే.జె.శ్రీరాములుచౌదరి గారు	౭౨౮-౭౩౧
కలగూరగంః—కిష్కింధ పంచాటి స్థానికయము; విమర్శచంద్రక	౭౩౨-౭౩౩
సాభిప్రాయవిశేషములు	౭౩౪-౭౩౮

త్రివర్ణచిత్రము—“అభయహస్త”

సాధారణచిత్రములు—హోయ్సల శిల్పచిత్రములు ౬; (‘మైసూరు పురాతనశిల్పకళ’ అనువ్యాసమునకు సంబంధించినవి.) అజంతాచిత్రములు ౪; ఇతర చిత్రములును.

* ఈసంచికలో పుటలసంఖ్య తప్పుపడినది. దిద్దుకొనప్రార్థితులు.

బెంగాలు కెమికల్స్ వారి

3 దివ్యోపధములు

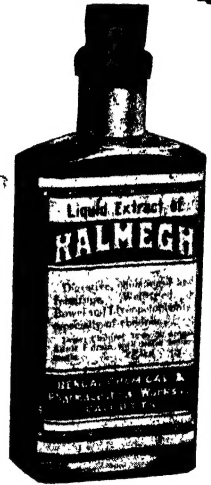
అక్స్ ప్సికోటిన్
కాంక్

అత్యవ్యాధి, మందగి
మొదలైన ఉదర సంబంధ
మైన వ్యాధులకు దివ్యోప
ధము. నిత్యము భోజనానం
తరం నేదించిన కలరా రా
నీయకుండా కాపాడగలను.

ప్సికోటిన్ చిల్లలు

అక్స్ ప్సికోటిన్ కాంక్ నకు బదులు
తయారైనది. ఒక చిల్ల నేదించిన వెంటనే
బాధ నివారణమగును.

లిక్విడ్

ఎక్స్ ట్రాక్ట్ ఆఫ్

కాల్ మెగ్

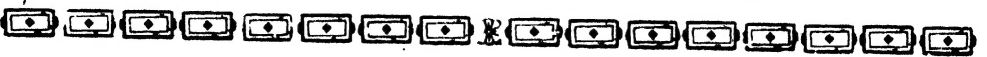
లివర్ సంబంధమైన వ్యా
ధులకు గుమిస్తగలను. పె
ద్దలనుండి నేదించదగినది.

బెంగాల్ కెమికల్ వారిచే తయారైన ఔషధములనే కోరుడు.

మట్టపురకం కొనకుడు.

బెంగాల్ కెమికల్ అండ్

ఫార్మాస్యూటికల్ వర్క్స్ లిమిటెడ్, కలకత్తా.

“అభయహస్త”

చిత్రకారుడు: శ్రీ వై. సుబ్బరావుగారు, రాజమండ్రి.

